

Striden om barnets beste:

En analyse av sosial bevegelseskultur i seinmodernismens Norske politiske kontekst: Foreningen 2 foreldre og Aleneforeldreforeningens strid om "barnets beste" (1997-2003).

Hovedfagsoppgave i Sosiologi høst 2006

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi Universitetet i Oslo.

Av KNUT ERIK AARVOLD

Innhold

Sammendrag av oppgaven.	iii
Forord.	v
1 Kulturell anerkjennelse	1
1.1 Forskningsspørsmålene	2
1.2 Oppsummering	4
2.0 Foreninger, case, og strid	5
2.1 Aleneforeldreforeningen og foreningen 2 foreldre	5
2.2 Barns beste og fedres revolusjon 1997–2003	8
2.2.1 Barnets beste som stridstema	9
2.2.2 <i>Barnets beste og stridsarenaer</i>	10
2.2.3 Barnets beste. Juss og psykologi	10
2.2.4 Barnets beste og aktuelle lovendringer	12
2.2.5 Barnets beste og dets forvaltere	14
2.3 Oppsummering	14
3 Kultur strukturer (1997-2003)	15
3.1 Velferdsstatens kulturstruktur (1997–2003)	16
3.2 Aleneforelderforeningens kulturstruktur	19
3.3 Foreningen 2 foreldres kulturstruktur	23
3.4 Oppsummering	28
4 Sosiale bevegelser i et relasjonelt perspektiv	30
4.1 “ <i>Social Movement Organizations</i> ” og “ <i>Social Movement Cektor</i> ”	30
4.1.1 Resursmobilisering og relasjonelt miljø	31
4.1.2 Politisk prosess og relasjonelt miljø	32
4.1.3 Sosiokulturelle og relasjonelle miljø	32
4.2 Kontrære bevegelse kulturer	33
4.3 Oppsummering	34
5 Teoretisk rammeverk	36
5.1 Kulturelle rammer og sosiale bevegelser	37
5.1.1 Rammeteori som struktur og kontekst	39
5.1.2 Rammers diagnose, prognose, motivasjon og infrastruktur	41
5.1.3 Kritikk	43
5.1.4 Motkritikk	44
5.2 ”Ny - Amerikansk kultur sosiologi”	45
5.3 Fra politisk mulighetsstruktur til diskursiv mulighetsstruktur	47

5.3.1 Kritikk.....	48
6.0 Mekanismer.....	49
6.1 McAdam, Tilly og Tarrows anvendelse av mekanismer.....	50
6.2 Hvorfor mekanismer?.....	52
6.3 Mekanismekritikk.....	53
7 Analysestrategi, data og metoder	55
7.1 Rammer eller diskurs?.....	55
7.2 Forskingsstrategi	56
7.2.1 Foucaults arkeologi	57
7.2.2 Etnografisk sammenhengende analyse.....	60
7.2.3 Sammenlignende analyse av case.....	60
7.3 Data og koding	60
7.3.1 Data fra debattprogrammer i tv og radio	62
7.3.2 Data fra semi – strukturerde intervjuer.....	62
7.3.3 Data fra dokumenter	64
7.3.4 Sammenligne data	64
7.4 Fleksibilitet/problem (problemløsning)underveis	65
7.5 Metodeproblemer ved å skille mekanismer vis a vis rammer	66
7.6 Troverdighet.....	67
8 Fedre (1997-2003).....	69
8.1 Aleneforeldreforeningens repertoar av kulturelle rammer om fedre	69
8.2 Foreningen 2 foreldres repertoar av kulturelle rammer om fedre	82
8.3 Konklusjoner	94
9 Økonomi (1997-2003).....	96
9.1 Aleneforeldreforeningens repertoar av rammer rundt økonomi	96
9.2 Foreningen 2 foreldres kulturelle rammer rundt økonomi	108
9.3 Konklusjon	118
10 Ulikheter.....	121
10.1 Ulikhet i bruk av den omliggende kulturstruktur	122
10.2 Ulikhet i bruk av egen kulturstruktur	124
10.3 Ulikhet i bruk av kontrære kulturstrukturer	126
10.4 Diskusjon og konklusjon.....	128
11 Avslutning	132
Litteraturliste	136

Sammendrag av oppgaven.

Oppgaven setter fokus på et nytt stridsfenomen i Norsk seinmodernisme. Barn er blitt et konflikttema mellom interessegrupper og midt i striden står Foreningen 2 foreldre og Aleneforeldreforeningen. I denne oppgaven analyserer disse ut fra at det to sosiale bevegelser. Det foretas et skille mellom den frivillige delen og den mer organisasjonsmessige/profesjonelle delen av organisasjonene som blir begrunnet er sosiale bevegelser snarere enn frivillige organisasjoner og som er gjenstand for datainnsamlingen. Data er hentet inn fra dokumenter, programmer i tv og radio og intervjuer av sentrale personer i og rundt foreningene. Metodisk så vel som teoretisk har flere teorier og metoder vært i bruk ut fra et relasjonelt opplegg. Noen har imidlertid vært mer sentrale enn andre. I metodebruken er det lagt særlig vekt på Foucaults arkeologi (1972) og Altheides (1987) ”Sammenhengende Etnografiske metode”. Av teori har fokus vært på teorier av sosiokulturell art, teoretisk og metodisk legger oppgaven vekt på resonering på mellomnivå.

Denne hovedoppgavens fokus har vært på å forklare to ulike sosiale bevegelsers repertoar av rammer og hvordan de kommer fram i konflikten (om barns beste) i perioden mellom (1997-2003). Konkret har oppgaven sett på foreningens rammer om fedre og økonomi opp mot ”barns beste”. Det er lagt vekt på at dette skjer i en periode med kulturell endring. Dessuten har fokuset vært på ulikhetene i bruken av rammer og søkt å gi en forklaring ut fra etablert teori på hvorfor repertoaret og handlingsmønstret ser ut som det gjør. Oppgaven peker i retning av at de sosiale bevegelsenes repertoar av rammer er refleksivt, og varierer litt fra de to aspektene som jeg har fokusert på: Økonomi og faderskap. Videre viser det seg at det er tendenser som synes som om Foreningen 2 foreldre, i større grad enn Aleneforeldreforeningen, bruker aktivt den bredere kulturen som en del av sitt repertoar. Og motsatt det viser det seg at Aleneforeldreforeningen har en mer distinkt bevegelseskultur, det vil si bruker et repertoar som mindre er i vekselvirkning med den øvrige kulturen (selv om også Aleneforeldreforeningen bruker denne). Oppgaven hentyder på at det trolig er ut fra den ideologiske forskjellen mellom foreningene som er årsak i dette. Begge foreninger kjemper en kamp for anerkjennelse, og at rammerepertoaret til Aleneforeldreforeningen, synes å bære bud om at man søker å opprettholde det gamle sosialdemokratiske syn på velferd og velferdsstaten slik den synes å ha vært på 1970 og 80 tallet. Mens repertoaret til Foreningen 2 foreldre trolig bærer preg av at dette er en organisasjon som oppstår i en periode den politiske og kulturelle endring synes å legge større vekt på enkelt individers ønsker. Oppgaven kommer ikke med

noen sterke meninger om at vi ser dette, men det antydes at det er trolig et slikt fenomen man ser.

Forord.

Mange skal takk for at denne oppgaven endelig er i havn. Jeg vil begynne med å rette en takk mine veiledere Kjell E. Kjellman og Margunn Bjørnholt. Begge har vist stor interesse for mitt prosjekt og kommet med nyttige kommentarer, konstruktiv kritikk og vært med på å diskutere fag og oppgave på en stimulerende måte. Kjell som har vært min hovedveileder, har jeg ført mange interessante teoretiske diskusjoner om sosial bevegelser. Med sin omfattende kunnskap om tidligere forskning og det som pr. dags dato er forskningsfronten i dette spennende sosiologiske feltet har vi ofte kommet inn på teoridiskusjoner under veiledningstimene, som virket som en ansporing og ikke avsporing. Margunn, min biveileder, ga mye god og konstruktiv kritikk på den relativ korte tiden en biveileder har og gjøre med hverandre.

Min mor og far, Marit og Jørgen, må også takkes. Jeg er dem evig takknemlig for all den hjelp jeg har fått. Som oppmuntring til å stå på i perioder hvor jeg var lei hele oppgaven, og ikke minst ved hjelp av ”lån”. I perioder hvor min assistentlønn i en 3/4 stilling i Oslo kommune ikke var nok til å få endene til å møtes, var det av ualminnelig stor betydning å få hjelp til husleie etc. de, etter hvert mange, gangene pengene ikke rakk til. Med denne hjelpen har jeg kunnet se min sønn, Halfdan som bor i en annen kommune, fast og regelmessig en midtuke dag pluss obligatoriske annen hver helg. Uten denne hjelpen ville jeg måtte ha jobbet mer. Og spørsmålet ville da lett blitt et lite lystig enten eller ett; enten treffe min sønn midt i uka eller skrive oppgaven. Jeg tror kanskje at jeg ville valgt bort det siste! De har derfor en del av æren er det for at oppgaven nå endelig er ferdig.

Til sist men ikke minst skal Hans Petter Kjæstad og Trond Landaas ha mange takk. Hans Petter som sporty tok på seg å etter om det var mange språklige bommerter. Noe som sikkert ble en krevende jobb, all den tid forfatteren sliter litt med bokstavenes rekkefølge: ”*Det er vel begrenset hva en stakkars dyrlege kan gjøre, men jeg ser gjerne på oppgaven din*” svarte Hans Petter på min forespørsel. Dyrlegen gjorde en veldig god jobb! Takk skal du ha Hans Petter for at du tok på deg denne jobben på tampen av ditt opphold i Sør – Afrika! Trond vil jeg takke for at han tok seg tid på slutten til å se på om tabeller og oppsett m.m. så leseverdige ut.

Personlige og faglige grunner til skriving av denne oppgaven.

Jeg har hatt både personlige og faglige interesser som drivkraft for å skrive denne oppgaven. Jeg hadde i utgangspunktet tenkt å skrive om rovdyrkonflikten, det vil si den konflikten man ser mellom lokalbefolkning og frivillige organisasjoner i dette spørsmålet. Skjebnen ville imidlertid noe annet. Under innhentningen av datamateriale til ”rovdyrkonflikten” blir jeg personlig nødt til å forholde meg til regler og ordninger rundt ”deling av barn”. Inntil det tidspunkt, ca.(2001-2002), hadde jeg forholdt meg litt skeptisk til menn som organiserte seg for å kjempe for retten til å ha omsorgen for barn. I hvert fall formoder jeg at jeg var skeptisk. Men det kan godt hende at det hele bunnet i uvitenhet. Jeg hadde fått med meg at barneloven var betydelig endret og mente å lese av signalene som kom fra politisk hold at denne ”nye loven” borget for at ingen av foreldrene var stemoderlig behandlet i loven. Dermed ble også ”barnets beste” ivaretatt var min holdning eller min kunnskap ved dette leide. Så etter min mening var forholdet mellom gruppene slik at menn som organiserte seg, som i Foreningen 2 foreldre, kjørte en eller annen bitter kamp ut fra følelser av fornedring snarere enn ønske om relasjoner. Mens aleneforeldreforeningen var en forening som mer svarte til den altruistiske frivillige organisasjonen som bryr seg om barns beste. Det hadde ikke minst med historien deres å gjøre. Dette var altså mine personlige stereotype oppfatninger av sidene i striden om barns beste.

Som nevnt jeg var nødt til å forholde meg til sakskomplekset selv. Det var i mitt (vårt) tilfelle en klar og grei ordning om hva som var vårt ”barnets beste”. Med et meg som jobbet i turnus, og en samboer i studier (og hvor begge hadde evner til å være gode foreldre) var det greit og naturlig at det var jeg som ble samværsforelder. Men dette hadde allikevel fått meg til å revurdere eller i det minste justere mitt syn på fedre som ønsker å være ”mest/mer” forelder etter en skillsmisse brutt samboerskap m.m.; eller rettene det gjorde meg mindre forinntatt. Jeg begynte å ane at denne striden faktisk kunne ha andre sider (man får plutselig kjenne personlig kjenne på noen følelsesmessig prosesser man er gå igjennom i etter en slik erfaring)! Var det slik at det også var en kamp som gikk på noe mer grunnleggende noe mer som hadde med identitet, tilhørighet kort sagt mer eksistensielle spørsmål? Var spørsmål jeg begynte å stille meg. Oppgaven startet opprinnelig med å skrive om Foreningen 2 foreldres mobilisering som sosial bevegelse. I arbeidet med Foreningen 2 foreldres mobilisering var det nødvendig å sette seg inn grundigere inn i det som etter hvert tegnet seg som rivaler til Foreningen 2 foreldre, Aleneforeldreforeningen. Aleneforeldreforeningen data var interessant siden jeg intuitivt ” lettere” aksepterte deres krav og argumenter i konflikten. Jeg så helt klart

den sosialdemokratiske tradisjonen og en slags klassetenking i deres argumenter. Kanskje så ble jeg politisk bevisst i en tid hvor Aleneforeldreforeningens krav om rettferdighet var enerådende? Kanskje det var fordi jeg politisk sto denne foreningen med intuitivt nærmere? Dette er vanskelig å si men etter hvert som data mengden økt ble jeg mer og mer interessert i om dette kunne være en kulturkonflikt ansporet av store endringer i samfunnet. Dette ble helt klart den faglige interessante. Mens på den personlige siden var oppgaven mer vanskelig. Jeg oppdaget at jeg hadde sympatier for Foreningen 2 foreldres sak, den likhetsrettferdigheten de kjemper for i barnefordeling. Samtidig er jeg politisk en konservativ sosialdemokrat både i politisk legning og som sønn av, og oppvekst blant, industriarbeider(e). Dermed lå det meg intuitivt nærmere å forstå "klasse krav" kontra "individers rett" som beveggrunner til strid. Pålitelige metodebøker hevder, bl.a King; Keohane; Verba (1994), at alle som forsker på et fenomen drar man med seg egne verdier og oppfatninger inn i forskningen. Dette er så å si umulig. Poenget er å være klar over disse, samt en ærlig å redelig holdning til forskningsetikk. Jeg går inn i forskningen med et "krysspress" i så måte! Mine egne verdier kommer i en slags interessekonflikt her på en side den konservative sosialdemokratiske. På en annen side mot en "nylig vunnen" sympati for at i omsorgsspørsmål bør kanskje mer individuelle og følelsesmessige sider vektlegges. Jeg hadde med andre ord et slags ambivalent forhold til de "verdiene" jeg følte jeg hadde med meg inn i denne komplekse materien.

I denne oppgaven ligger det innbakt en stor dose interesse for to av sosiologiens grunnleggende aspekter: kollektiv handling og sosial endring. Det ligger implisitt i oppgaven at sosial endring skaper kollektiv handling og kollektiv protest. Som leseren kan lese ut fra kapitel 1, innledningskapitlet, ømmes det at i perioden (1997-2003) finner det sted nye former for kollektiv protest. Og denne protesten har trolig årsak i kulturelle (og juridiske) endringer. Å beskrive dette vil være nærmest å slå inn åpne dører. Det som fanger min sosiologiske interesse i dette "åpenbare" scenario er at man i dette case kan finne ny type konflikt. Eller rettere sagt nye konflikt former hos grupper som opptrer i strid. Lysten ble vekket etter at jeg begynte å reflektere om man ikke så i dette et tilfelle så en konflikt av det som Bauman (2001) og andre har hevdet er kamp om anerkjennelse ut fra behov om nærhet, identitet og ankerfester. Heller ikke dette er nytt. Nancy Fraser (1995), Axel Honneth (2001), Charls Taylor (1989) og Anne Philips (1989) har alle påpekt at den refleksive/flytende moderniteten har medført at grupper gjør krav/kjemper for alle slags identiteter, det vil si karv om å bli anerkjent/akseptert i medborgerskapets forskjellige fasetter. Men det nye og det som var interessant for meg var å belyse dette gjennom en caseundersøkelse. Dette var nytt for meg.

Fraser m.fl. hadde skrevet og talt mye om fenomenet, med ikke systematisk analysert grupper/foreninger/sosiale bevegelser. Ei heller kjente jeg til noen undersøkelser og forskning som komparativt sammenliknet gamle ”nye bevegelser” såkalt *New Social Movement* som Aleneforeldreforeningen (opprinnelig en del av den brede kvinnebevegelsen) representerte og nettopp bevegelser som er ”post- nye bevegelser” bevegelser (det Honneth kaller identitetsbevegelser) slik Foreningen 2 foreldre så ut til å være en representant for.

I faglitteraturen om sosial bevegelse forskning/teori var dette et nytt fenomen. Den sosiologiske interessen var dermed om jeg kunne finne ut av dette sakskomplekset: ser man en ny type strid i det seinmodernistiske norske samfunn som krever en ny måte å resonere rundt etablert teori på? Dette var mine pirret min faglige nysgjerrighet jeg gikk i gang med oppgaven på. Nå viste det seg etter hvert at ambisjonene (om hva jeg faktisk kunne med rimelighet klare å si om dette) måtte revideres etter som jeg leste meg opp på teori og fikk samlet inn datamateriale. Men ved å bruke case på et gruppenivå, så kalt mellomnivå, gis det muligheter til å resonere oppover (makro)og nedover (individer) ved hjelp av teori og metode uten at det blir (for store) svarte boksen i resoneringen rundt om dette representerer, det andre jeg synes er interessant i dette case/tilfelle, om man ser en kulturell eller sosial endring.

Oppgavens gang

Oppgavens innledende del skisseres kort hva slag konflikt og hvilke aktører som figurerer. Denne første delen, kapittel 1, skisseres også forskningsspørsmålene. Kapittel 2. kommer med korte fakta om foreningene samt noen objektive trekk ved fenomenet, det vil si striden, om ”barnets beste” i perioden (1997-2003), og hva som er spesielt i denne perioden. De neste to delene, kapittel 3 og 4, er ment å være to deler som formidler hvilke sfærer som er viktige for prosessen i denne striden. Deres primæroppgave er å fungere som analytiske ansatser og avgrensninger. I det første av disse to: kapittel 3., handler om hvilke kulturelle strukturer som har betydning for foreningene. Mens kapittel 4. tar for seg hvordan sosiale bevegelser og de miljø som kan tenkes å ha betydning for prosesser, relasjoner og dynamikk i stridsperioder. Teorier som brukes, eller som jeg har valg å kallet dette: teoretisk rammeverk, kommer i kapittel 5. Jeg redegjør her for ulike teorier som aller tar høyde for at kultur er viktig i forklaring av sosiale bevegelser og i stridspolitikk generelt. Kapittel 6. omtaler jeg mekanismer og hvorfor og hvilke mekanismer (en grov inndeling) som det tenkes kan opptre i en stridsprosess. Metodekapitlet, kapittel 7., har jeg kalt: analysestrategi, data og metoder. Ut fra den realitet at oppgaven bruker ulike metoder for å gi svar på forskningsspørsmålene.

Analyse delen faller i tre deler, hvor hovedvekten ligger i kapitel 8. og 9. Her skal jeg finne hvilket kulturelt bevegelsesrepertoar foreningene bruker i striden om barnets beste i perioden (1997-2003). To aspekter skal belyses fedre i kapitel 8. og økonomi i kapitel 9. I den tredje delen vil jeg sammenlikne foreningene for å konkret visualisere ulikhetene samt å kunne teste en teori, dette er innholdet i kapitel.10. I kapitel 11 kommer en avslutning hvor jeg beskriver funn og de generelle trekk som oppgaven viser og kan tenkes å peke mot.

1 Kulturell anerkjennelse

Jon Elster hevder at strider som faller inn under termen ”barnets beste” er av de mest omdiskuterte og hyppigst figurerende sosiale problemer i moderne vestlige samfunn (Elster 1989:124-125). Konflikten går på slutten av 1990-tallet over fra å være sivilrettslig strid mellom individer og mellom individer og staten, til å bli en kultur strid som tar stor plass i den offentlige diskurs. To inntresseorganisasjoner står i stridens midte i denne kulturstriden som på en side en altruistisk kamp for barn slik fanen ”barnets beste” intuitivt indikerer. Men etiketten ”barnets beste” inkluderer også et annet tema; den rommer også en mer selvisk side både materielt og emosjonelt. Begge foreningene krever legitime rettigheter i kraft av å være foreldre som først og fremst tjener denne gruppen. Ikke minst ser man i denne striden en kamp om prinsipper og regler om økonomiske ordninger som begge foreninger hevder bør forvaltes av foreldre. Kampen dreier seg objektivt om foreningenes syn på hvorfor, hvordan, hvilken og hva slags tilknytning barn bør ha til sine biologiske foreldre. Og ut fra dette igjen hvilke støtteordninger som skal tilfalle foreldrene. Denne nye striden på gruppenivå er en kamp om ”cash” og ”care”, hvor begge aspekter er en del av det som ligger foreningenes krav om kulturell anerkjennelse. Med andre ord det som huser Zygmunt Baumans beskrivelse/diagnose om tidens konflikter ”*The Great War of Recognition*” (2001: 137).

På den ene siden i denne striden om kulturell anerkjennelse står Foreningen 2 foreldre (F2F) og krever anerkjennelse for at fedre og samværsforeldre bør få formelt likeverdig foreldreskap. Deres krav om anerkjennelse bunner i en anskuelse av at kulturell rettferdighet må begrunnes ut fra et likhetsliberalt prinsipp. Foreningen hevder at barn er like mye knyttet til far som til mor, og at en lovgivning bør speile et slikt prinsipp. Barnet har rett til like emosjonell tilgang til mor og far hevder forening; i det ligger det som Honneth hevder er den viktigste retten for alle mennesker i dagens samfunn: retten til primærrelasjoner (Honneth 2001: 48-51). Med dette utfordrer foreningen rådende kulturelle normer om at barnet er mest knyttet til mor. Barnet har like kulturelle bånd til mor og far hevder foreningen. Likeverdig foreldreskap innebærer også likhet i fordeling av økonomiske ordninger som barnetrygd og kostnader ved henting og bringing av barn. På den andre siden har man Aleneforeldreforeningen (Affer) forsvarer en ordning med at mor som regel gis hovedomsorgsretten til barn. Foreningen hevder at tradisjon, kultur og biologi gjør at mødre egner seg bedre enn menn til omsorg av barn. Ergo er det naturlig at lovgivning rundt barn bygger på rettsrealistiske prinsipper, og ikke formell likerett. Aleneforeldreforeningen forsvarer en substansiell etikk, ved å vise til tradisjon og kultur som nevnt over. Foreningen

hevder i likhet med Nancy Fraser at formell likerett og likhetsideologisk tenkning, som her i forhold til barns beste, ikke kan løsrives fra ulikheter i samfunnet for øvrig (Fraser 2003:253); slik som klasse, kjønn og økonomi er en del av kampen om anerkjennelse flagges av Aleneforeldreforeningen.

I denne oppgaven skal vi se på hvordan denne kulturelle striden berammes i en norsk kontekst, i en periode (1997-2003) som har betydelige politiske, juridisk og kulturelle endringer. Og der diskurser knyttet til identitet, anerkjennelse, rettferdighet og fordeling av materielle goder, med andre ord fordelingsrettferdighet og legitimitetsprinsipper skaper strid. Oppgaven vil vise at begge foreningenes egen kultur, det vil si egen sosial bevegelse kultur, er viktig i den striden (1997-2003). Samtidig er den sosiale og kulturelle konteksten er viktige elementer i disse kulturelle rammene, rammerepertoaret, bruker når de framstår i det offentlige rom i retorikken rundt og om barnets beste. Først og fremst viser dette seg i forhold til (lokal) sosialdemokratisk kultur, men også internasjonal påvirkning og opposisjonelle nettverk kan være viktige faktorer. Oppgaven viser at foreningenes bevegelse kultur i denne perioden er forskjellig. Foreningenes "bevegelseskulturer" tar to forskjellige, om en begge dialektiske, ideologiske stier mot samme mål: "Barnets beste". Med andre ord striden har to sosiale bevegelser (foreninger) med hver sine kategorier av kulturelle praksiser (Brubaker and Cooper 2000: 4), og dermed spesifikk sosial bevegelsesidentitet, i å kjempe mot en det som begge hevder er det overordnede: barnets beste. Oppgaven viser også at man opptrer ulikt i forhold til den tredje part i striden, de offentlige myndigheter/byråkrati form av myndigheter som er bevilgende og representerer en struktur av normer og verdier, i denne perioden. Den teoretiske tilnærmingen er relasjonell og refleksiv og fokuserer på teorier som forklarer kulturelle prosesser ut fra at både strukturer og kontekst er nødvendig for å forklare et fenomen av denne typen. Vi vil i oppgaven se at dette stemmer til en viss grad, men ikke uten unntak. Striden vil da det være en prosessuell strid, ikke en strid ut fra kontekst alene. Heller ikke en strid hvor for eksempelvis kun strukturer vil forklare dynamikken; det vil si dynamikken i bruken av kulturelt betinget (retorikk) repertoar i perioden (1997–2003) i striden det historisk – politisk/kulturelt betingede fenomen: "barnets beste".

1.1 Forskningsspørsmålene

Robert E. Park hevder at kommunikasjon gjennom kultur og kulturelle prosesser er en form for interaksjon som kan sees på som en konkurranse mellom aktører (Park 1938: 190-192). Hvor beveggrunnene blant annet ligger i håp om å vinne støtte og/eller skape konsensus

(ibid.). I sitt taktiske bruk av repertoar viser omfattende forskning at bevegelser har relativt sparsommelig meny kart av ”bevegelsesrepertoar” (Whittier 2004) (Tilly 1978) (Tarrow 1998). Det ligger i min forhåndshypotese bak forskningsspørsmålene at dette også, i grove trekk, vil være tilfelle i det kulturelt betonte repertoaret som foreningene bringer inn i striden om barnets beste; selv om konteksten tiliser at man har en ny konflikt hvor individets anerkjennelse versus fordeling av økonomi og personlig ansvar er fundamentale elementer. Og etter mitt skjønn har denne striden med ”barns beste” som avhengig variabel en lokal form og dynamikk (selv om det i høyeste grad er en strid som pågår i de fleste vestlige land). I Norsk kontekst vil derfor bevegelseskulturens refleksivitet være avhengig av kulturelle strukturer og hvilke evner foreningene har til å se muligheten til å ta disse i bruk. Men innenfor den lokale strukturen går min forhåndsforståelse ut på at foreningene som skal analyserer beveger seg i to ulike ”verdisfærer” for å bruke Gunnar Skirbekks ord (1996:45). Vi skal ved hjelp av de kommende spørsmål finne foreningenes verdifærer eller rettere sagt (sosial bevegelse) kulturer, og se etter disse bevegelseskulturenes konkrete oppkomme i perioden (1997-2003); samt gi noen mulige forklaringer på forekomsten.

Objektivt sett har man for det første en forening (F2F) som kjemper for en større grad av sivile og individuelle retter i rammen av den skandinaviske velferdsstatens kultur, med andre ord for en større anerkjennelse av individuelle og dermed universelle likhetstradisjoner. På den andre siden har vi en forening (Affo) hvor det bærende element er karv om omfordeling, det vil si et ønske om å bevare og videreføre en ordning hvor dette er kjernen og det understøttende prinsipp som middel på veien mot målet om et samfunn til beste for barn. Hovedpunktet i deres syn er at det er grupper og ikke individer som er målet i en rettferdig fordelingspolitikk; en videreføring av det som Giddens har karakterisert som den ”gamle sosialdemokratiske modellen” (Giddens 2005:11). Med denne bakgrunnsforståelsen ønsker jeg å finne den ulike kulturelle tilnærming til spørsmålet om barnets beste, foreningene legger for dagen. På hvilken måte denne er ulik og begrunne dette teoretisk.

For det første vil jeg søke å finne foreningenes bevegelseskultur i perioden ved å se på hvordan de tar i bruk faste rammer (skjemaer), eller kulturelt repertoar som jeg også kaller dette, i kampen om barnets beste. De to elementene som skal undersøkes, er valgt ut fra at dette er variablene fedre og økonomi; som begge berøres direkte og indirekte av sentrale politiske reformer hvor barets ve og vel er i sentrum i perioden (1997-2003). Utover dette er også fedres stilling i omsorgsspørsmål og økonomiske ordninger ikke bare ”ting i tiden”, dette

er sider som foreninger ser på som blant de mest essensielle for hvilken omsorg barnet skal ha. Vi er med andre ord inne på kjernepunktene til foreningen. De to første spørsmålene blir derfor:

1. *Hva kjennetegner foreningenes argumentasjon, og hvordan fremmer de sitt kulturelle repertoar av argumenter i diskursen rundt fedre og barns beste i perioden 1997–2003?*
2. *Hva kjennetegner foreningenes argumentasjon, og hvordan fremmer de sitt kulturelle repertoar av argumenter rundt økonomiske spørsmål rundt barns beste i perioden 1997-2003?*

Det andre jeg ønsker å se på, er om det går an å generalisere ut fra forskjeller som finnes i dataene. Forskningsspørsmål nummer tre går fra å være induktivt og delvis deduktivt (mekanismeforklarende) i forskningsspørsmålene 1. og 2. til å være sammenlignende og deduktivt i og med at jeg bruker mine funn om foreningenes kulturelle repertoar til å belyse hva som særpreger diskussen (en sammenligning). Her ønsker jeg å finne ut i hvilken grad foreningene bruker sin egen forståelse av rettferdighet i fordelingsperspektivene økonomi og fedre¹. Jeg vil her også teste teoretiske forklaringer der foreningen ikke synes å følge antatt kulturelle skjemaer. Spørsmål tre, har karakter av å være mer en kvalitativ forskningshypotese (Maxwell 2005:69-70), og er ment å finne forskjeller mellom foreningenes bruk av kulturelt rammerepertoar, samt å teste eller forkaste etablert teori.

3. *Hvorfor finner man ulikhet i bruk av rammerepertoar hos foreningene når begge kjemper for barnets beste?*

Spørsmålene vil gi et innblikk i den kulturelle dynamikken i striden som foreningene fører i perioden, aspektene som belyses er fedre og økonomi.

1.2 Oppsummering

Fra innledningen antydes det at i kampen om og for barnets beste står man ovenfor et nytt seinmodernistisk stridsfenomen. En kamp som går på kulturell anerkjennelse. Dette er ikke en

¹ Jeg har vektlagt fedre og foreningens syn på fedre omsorg siden diskursen og lovendringen i stor grad har fedre vært tema. Og økonomiske ordinger har også vært en viktig del av endringene i barneloven.

ny strid i seg selv, ”barnets beste” har vært lenge tema og retorikk spesielt i barnefordelings strider etter skillsmisser. Men det er nytt på den måten at det her dreier seg om at interesseforeninger fører en kulturell kamp. Hvor økonomiske, sosiale og kulturelle spørsmål om og rundt barnefordeling.

I forskningsspørsmålene går det fram at jeg i første rekke ønsker å få svar på av hva som foreningene bringer inn i striden av fast kulturelt repertoar. Det vil si kjennetegn ved de kulturelle rammene i prosessen. Dernest vil jeg gi en teoretisk forklaring på dette historisk – kulturelle fenomenet. Som en underliggende hypotese går det fram at jeg antar at denne typen strid er influert av kamp mellom anerkjennelse og forledning i Norsk kontekst. Det vil si at Norsk kulturell kontekst er en variabel som spiller inn i fenomenet at en sosial bevegelse med som forsvarer ”gamle” ordninger kjemper mot en sosial bevegelse som er pådriver for nye (kulturelle/politiske) krav. Dette spørsmålet har jeg ikke ambisjoner om å utrede eller forklare, men snarere antyde, at det eventuelt finnes momenter som peker i den retning.

2.0 Foreninger, case, og strid

I striden om barnets beste har vi et historisk og sosiokulturelt fenomen. De to mest synlige og fremtredene organisasjonene i dette tidsspesifikke fenomen er Foreningen 2 foreldre og Aleneforeldreforeningen. Striden det vil si ”saken” (case) har en rekke objektive indisier hvor to (skal i dette kapitlet) trekkes frem og eksponeres. For det første vi har med to foreninger å gjøre(2.1). For det andre: striden kommer i en periode hvor fedre får større lovregulert innflytelse (2.2), i det som juristen Peter Lødrup har kalt en revolusjon for fedre og farskapets (biologiske) stilling i Norsk rett (Lødrup 2003: 189-190). Lovendringen i perioden er i første rekke om fedres rolle som fedre og økonomiske ordninger som følger av dett.

2.1 Aleneforeldreforeningen og foreningen 2 foreldre

Aleneforeldreforeningen (Affo) er eldste av de to foreningene, men er litt mindre enn Foreningen 2 foreldre (F2F) i antall betalende medlemmer. De siste årene har foreningen hatt mellom 1200 og 1400 betalende medlemmer. Affo ble stiftet i 1966 av ildsjeler som så at kvinner og barn var uten sikkerhetsnett i trygde og sosialordninger. Foreningen har lokallag i de fleste fylker, og har en side som tar seg av det politiske og en som tar seg mer av det som kan sies å være sosiale aktiviteter. Perioden mellom 1997–2003 preges av hyppige skifter av ledere. En profilert leder, Ann Dahl, blir i 1997 nødt til å slutte i foreningen på grunn av uoverensstemmelser. Etter det har foreningen skiftet leder fire ganger. Etter 2001 har de hatt

en valgt leder i Stig Rusten. Dermed ser det ut som organisasjonen igjen har fått en stabil ledelse. I nesten ett år i denne perioden manglet foreningen ledelse, og var truet av nedleggelse. Men er kommet bena igjen og deler nå kontorer sammen med velferdsalliansen. En paraplyorganisasjon som kjemper for nedlegging av velferdsstaten. Slik sett skiller foreningen seg ut fra det er allment for organisasjoner i Norge og Norden; todelingen mellom et lokalt og et nasjonalt system (Selle 1996: 207). Affo har en tredelt organisasjon en lokal, en nasjonal samtidig er foreningen en del av et fast nettverk. I aleneforeldreforeningen er det anslagsvis 80 til 90 prosent kvinner som er medlemmer, flest enslige i følge leder Stig Rusten, som selv har hovedomsorgen for et barn.

Foreningen 2 foreldre har ca. 1400-1500 betalende medlemmer de fleste menn. I følge leder siden 1997, Rune Rekken, er ca. 90 prosent av medlemmene i foreningen menn. Symbolsk sett søker foreningen å opptre som en kjønnsnøytral forening; ikke minst ved at de har en profilert nestleder i Sonja Cassedy. Foreningen har i motsetning til Affo en hatt en stabil ledelse igjennom de siste årene av 1990 - tallet og begynnelsen av dette årtuset. Også F2F har lokallag i de fleste fylker, den typiske todelingen i Nordisk organisasjonssamfunn. Foreningen er mer i trad med det som over sies å være en tradisjonell struktur. Foreningen ble dannet på slutten av 1980 - tallet, og her ikke den samme lange tradisjonen Affo. I følge Stig Rusten (2005: 26.02) har Aleneforeldreforeningen flest enslig forsørgere som medlemmer, og som har den daglige omsorgen for barn- hovedomsorgen. Foreningen 2 foreldre har ikke noen oversikt, i følge leder i foreningen, men det ligger i foreningens krav at i medlemsmassen trolig er flest samværsforeldre, det vil si foreldre som ikke har hovedomsorg.

Foreningene som organisasjon og sosiale bevegelse

Det har lenge vært et spørsmål innen sosial bevegelse forskningen om hvordan man kan skille mellom frivillige organisasjoner og sosiale bevegelser og andre grupper som opptre kollektivt. Det finnes mange overlappende aspekter. I begrunnelsen min for at man kan betrakte at dette case har med to sosiale bevegelser å gjøre, og ikke kun frivillige organisasjoner som man selv utad omtaler seg som, er at et kjennetegn ved sosiale bevegelser bruken av taktikk i kampen om fordelingene og en løs tilknytting til det politiske apparatet²

² Dette er selvsagt forskjellig fra U.S.A og Norge (hvor det korporative system integrerer og så sosiale bevegelser som typen Bellona). Poenget er vel det at politikere ikke vil kunne binde seg til en sosial bevegelse i samme grad som en frivillig organisasjon.

(Andrews and Edwards 2004: 483). Dette er fremtredende i sosiale bevegelser (*S.M.Os*), og sjelden i interesseorganisasjoner.

Begge foreningene har en todelt virksomhet. De har en frivillig del som tar for seg medlemmers behov som for eksempel rettslig og annen faglig hjelp. Her arrangeres temakvelder, sommerleirer/ferier for medlemmer som i følge leder Stig Rusten sliter både økonomisk og kanskje med å opprettholde sosiale nettverk som følge av skillsmissens ”omkostninger”. Dette er den typisk organisasjonsmessige siden ved foreningene, eller det man kanskje tradisjonelt oppfatter er en frivillig organisasjons gjøremål. Foreningene har imidlertid også en mer politisk side. Denne mer politiske delen odles av valgte personer. Det er disse delene av foreningene som her skal analyseres. Disse opptrer som sosiale bevegelser, ikke minst ser man dette i striden rundt endringene i barneloven av 1981. Som den heter på folkemunne, i foreningenes termologi og sågar i vitenskaplige skrift: striden om barnets beste. Foreningene står med andre ord med et bein i den ”gamle” forståelsen av hva frivillige organisasjoner skulle bedrive i følge det som kalles kontraktkulturen mellom de frivillige organisasjoner og den politiske administrasjonen/politikken (Selle 1996) (Eikås og Selle 2002) (Østerberg 1997). Samtidig står de med et annet bein i det som sees på som profesjonaliseringen av den frivillige sektor (Eikås og Selle 2002: 18), og er den delen som er synlig i denne striden siden det denne ”delen” jobber taktisk mot materielle mål, og som er fokus for analysen i denne oppgaven.

Typen sosiale bevegelser

Det er ikke noen enkel oppgave å definere hvilken type sosial bevegelse merkelapp man kan hefte ved F2F og Affo slik de framstår i perioden (1997-2003). For det første ser man i perioden at de søker å mobilisere ressurser i form av folkelig sympati og politisk støtte. For det andre søker begge å svekke hverandres argumenter. Kort sagt foreningene rommer både mobiliserende og -kontrærmobiliserings trekk. Et annet objektive trekk ved begge typen sosiale bevegelser er at de har en erketyperiske trekkene til mange bevegelser ved at de har både en strategisk instrumentell og en mer ekspressiv følelsesbetont side (Rucht 1990: 161). Ikke minst blir denne følelsesbetonte siden ved begge foreningene uttrykt ved at man hevder seg utsatt ved det Myrra Marx Ferree kaller ”*Mesolevel Stigma*” (2005:144). Man blir diskriminert som gruppe (se i kapittel 3.2 og 3.3). Men det er ifølge foreningene ulike mekanismer som er årsak til dette.

2.2 Barns beste og fedres revolusjon 1997–2003

Barneloven innføres i Norsk rett i forbindelse med adgangen til å oppløse ekteskap (Sandberg 1990:19). Dette skjer i lov av 20.08.1909. Loven gis nye endringer i 1915, 1956 og i 1969. Men dette er endringer og ikke reformer. Reformert og modernisert før i 1981 hvor blant annet den såkalte morspresumpsjonen faller. Man får det som kalles barneloven av 1981, eller mer formelt loven om barn og foreldre. Det kom til voldsomme protester i brede kretser at denne reformen var så radikal. Ikke minst var bortfallet av morspresumpsjonen (prinsippet om morens fortrinn i fordelingssaker vedrørende barn) et element som vakte harme og mobilisering mot politikere og byråkrati som vedtar denne moderniseringen. Det viser seg imidlertid at denne institusjonelle moderniseringen ikke går langt nok, for å oppfylle de intensjonene som ligger i reformen som kommer i 1981, blant annet det at man ønsket at menn skulle ta mer omsorgsansvar for barn. Reformen i 1981 gjennomgår viktige endringer i perioden fra 1997 til 2003. Striden mellom F2F og Affo viser at det i denne perioden ikke bare dreier seg om institusjonell modernisering men også de to andre dimensjonene av modernisering - materielle og mentale (Lægereid 1996: 168).

Juristen Peter Lødrup omtaler perioden som en ”fedrerevolusjon”, ikke minst på grunn av den sterkere rettslige stilling det biologiske farskapet får i disse endringene (Lødrup 2003: 189-207). Tidligere gjenspeilte norsk rett etterkrigstidens kulturelle fedre syn på at far er (”pater est”) den som var gift med moren. Det kulturelle synet på far at han først og fremst er en forsørger, forsørgerrollen stod sentralt som kulturelt ikon. I denne oppgaven skal det ikke argumenteres for direkte beveggrunner til striden mellom F2F, Affo og byråkrati/politikk. Men at striden blir så intens i perioder med endringer (1997-2003) og ikke etter reformer av et langt mer radikalt omfang i 1981 kan kanskje forklares med at den mentale biten av moderniseringen har sunket inn førstes i på slutten 1990 - tallet. Og at vi derfor får en strid om endringene i lovene som pågår i denne epoken. Sett utenifra argumenteres det heftig for og i mot hva som er rettferdig fordelingsprinsipp i stridsspørsmålet ut fra institusjonell, materiell og mental modernisering.

At dette er en kompleks og vanskelig sak, og derfor har betydelig treghet i mental modning, kommer tydelig fram i under innsamlingen av mitt data materiale. På Stortinget viser det seg i 2002 og 2003 at det er bare to partier som har tatt klare standpunkter i saken om man skal åpne for at loven skal være delt bosted og omsorg etter for barn etter en skillsmisse. To partier er ens på denne tiden: FrP er for en slik lov og SV er imot en slik lov. Alle andre partier er

som Erna Solberg (H) så riktig uttaler i et "Sånn er livet" program: delt omtrent på midten (2002.11.07). Når dette er sagt viser dataene mine at man er i en, om en sakte så, glidende flykt (fra det sikre til det usikre, og ikke andre veien som ofte er kjennetegn i sosiale prosesser). For i debattene og høringsnotater fra 1996 og 1997 viser flere partier som er mot en slik ordning (Krf, Høyre, Sv) den gang; i akkurat dette sentrale aspektet av diskursen rundt "barnets beste". Poenget med å nevne dette er å gi et inntrykk av dette komplekse saksområde som deler partiene omtrent som i Nato og EEC/Eu spørsmålene: mer eller mindre har delt partier på mident. Og som ikke blir mindre komplekst for politikere i en tid med eksterne juridiske føringer som FNs barnekonvensjon, større diversitet blant organisasjoner/sosiale bevegelse i diskursen rundt barns rettigheter, foreldretilknytting m.m. og endring i den kulturelle "zeitgeist" om fedre, maskulinitet og dets betydning.

2.2.1 Barnets beste som stridstema

Debatten om barns beste er kompleks og dreier seg langt mer om enn bare om barn. Sosiologene Williams og Williams skriver at striden om "barns beste" (og delt omsorg): "*are confusing because they do not fall along standard or easily recognizable lines*" (Williams and Williams 1995: 207). Striden omhandler i enkelte øyeblikk likestilling mellom kjønnene, andre ganger andre temaer på sosial og sivil politiske områder. Juristen Trude Haugli hevder at denne kampen dreier seg om: "*lovgivning og rettslige strategier, om velferdsstatens yrker, interesse og profesjonskamper, de voksnes kamp, om rettigheter og økonomi og prioritering av knappe ressurser. Den dreier seg også om de voksnes behov for å være forelder..*" (Haugli 2002: 314). Dette blir en kamp hvor følelser som bitterhet og hevtanker, sorg og glede, ligger like under overflaten. Det handler om økonomi, verdi syn, politikk og juridiske avveininger med eller uten sakkyndig skjønn.

En av foreningene kjemper som nevnt for at delt omsorg skal innebære endring av rettigheter i forhold til dagens ordning. Den andre vil fortsette med en ordning hvor man begge foreldrene har en rett til omsorg for barnet, men det er viktig for barnet å ha størst tilknytning til et hjem og trygder og tilskudd skal derfor administreres til dette hjemmet. Dette er utgangspunktet for det som gjerne sees på som en kamp mellom menn som vil ha delt omsorg og kvinner som gjerne vil videreføre ordningen slik den i utgangspunktet er. Ut fra disse interessene oppstår det som lettvin, om enn med en betydelig dose sannhetsgehalt, omtales som en kjønnskamp. Barnet blir stridens omdreiningspunkt i kjønnskampen. Begge ønsker

mest mulig av dets kjærlighet, pengestrømmen som følger med barn, og makt som gis ut fra påvirkning. Hva er riktig og viktig for barna?

2.2.2 Barnets beste og stridsarenaer

Hvor utspiller så kampen om barnets beste seg? De fleste eksempler på denne typen strid kommer ikke ut i offentligheten eller inn i rettsapparatet for den saks skyld. Konfliktene inntreffer under og rett etter at foreldrene til barna skiller lag, mellom foreldrene ansikt til ansikt så å si³. Det vil si at man er midt i en følelsesmessig stresset situasjon som i mange tilfeller setter varige spor i samarbeids klima som er så viktig i denne typen konflikter. Og av den grunn gis som regel bare generell omtale i media.

Den mer synlige delen konflikten finner sted i debatter på tv/radio og kronikker i aviser, som er arenaen for organisasjoner og grupper som deltar i den offentlige debatt. Da er gjerne sentrale foreningspersoner involvert, men siden troverdighet vis a vis et stort publikum og beslutningstakere er viktig, brukes også fagpersoner og støttespillere med en spesiell kunnskap om emnet. Utover dette kan man se foreningsmedlemmer som skriver kronikker og leserbrev i aviser, ofte i lokale aviser men også i store riksaviser. Slike innlegg har gjerne en form av varslinger ”whistleblowing” om for eksempel tiltak som går ut over barna. Man har også brukt den internasjonale kvinne - dagen så vel som og den internasjonale manns - dagen til å markere urettferdighet.

Det har også vært konkrete tilfeller hvor man i vår folkevalgte lovgivende forsamling har sett disputer mellom ”støttespillere” til foreningene kjempe for barnets beste med samme argumenter og retorikk som foreningene selv har.

2.2.3 Barnets beste. Juss og psykologi

Begrepet ”barnets beste” er også et faglig stridstema. Skal begrepet forstås som et moment ved barneloven slik at det gir grunnlag for å vurdere hvorvidt myndighetene skal gripe inn, eller trer vurdering av barnets beste først i kraft når inngripen eventuelt har skjedd (Eriksen og

³ Jeg har ikke noe tallmateriale å bygge denne påstanden på, men bygger den på utsagn fra en av de sosiologene som har forsket mest på skillsmisser og konflikter i Norge, Agnes Moxsnes, i debattprogrammet Holmgang 1997.24.04.

Skivenes 1998: 356-357). Det er med andre ord graden av juridisk styring av familie, kjønn og individ det her er diskusjon om. Trude Haugli skriver: ”*Empiriske undersøkelser gir mange og til dels motstridende svar på hvilke spørsmål som bidrar til at barn klarer seg bra etter at foreldrene har skilt lag*” (Haugli 2002: 324–325). Det er altså vanskelig å fastslås med sikkerhet om barnet trenger kontinuitet eller livshistorier⁴ som er to grunnleggende forskjeller i striden om hva som er barnets beste.

Samme år som den nye barneloven trår i kraft skriver Kirsti Bull Strøm at den kommer til å bli et stridstema, og sikter først og fremst til rettigheter som faller med morspresumpsjonen (Bull Strøm 1981:113). To ideologier står mot hverandre her: beskyttelse kontra autonomi (Haugli 2002: 318–319). Beskyttelse står for at barn trenger noen som på deres vegne tar kompetente avgjørelser, et synspunkt jeg vil hevde føyer seg inn i en dydstradisjon om å ta vare på, ha omsorg for m.m. Og autonomi som representerer et syn på barnet som aktivt og kompetent vesen som får handle selv; en slags forlengelse av Roussaus tanker om barnet som kompetent og reflekterende vesen og ikke et instrument som skal kalibreres i retning av gitte normer.

Det er interessant at aktørene bruker forskningsresultater - gjerne forskning som støtter stereotypier: ”Mor nekter far samvær med sine barn” eller ”ungene vil ikke til far fordi far drikker øl med venner osv”. I vurdering av hva som er til beste for barn, finnes det imidlertid flere autoritets syn. Kristin Sandberg (1990) i likhet med Goldstein, Solnit, Freud, Goldstein (1971,1973 2002)⁵ hevder at barnets beste kan og må begrunnes ut fra psykologiske teorier om hva man vet er barnets behov. Det ligger i dette synet at man tar ad notam at det er umulig å komme fram til intersubjektiv enighet i hva som er barnets beste, derfor ligger den sterke biologisk – psykologiske forskningen som avgjørende element. Et synspunkt som passer in i tradisjonell Norsk rettsrealistisk ”*common sense*” tenkning, og teleologiske syn på hva som er barnets beste i eksempelvis barnefordeling saker etter samlivsbrudd. Robert Moonken (1975)og Jon Elster (1989) fremholder at dette er for ensidig som rettferdighets prinsipp i fordelingssaker om barn. De tar til orde for at man må se på flere sider ved hva som er barns beste. Jon Elster (1989) legger til grunn et mer universelt og generelt syn på spørsmålet, med andre ord et mer deontologisk syn på rett og galt i denne type saker. Verken Moonken eller

⁵ 2002 utgaven uten avdøde Anna Freud, men som de andre redaktørene skriver i forordet:” bygger revideringen på hennes tanker”.

Elster synes å argumentere mot at det finnes et spesielt psykologisk nært forhold mellom mor og barn. Men de ser også foreldrenes utdannelse, familietilknytting for øvrig, psykisk og fysisk helse som relevant i fordelingssituasjonen etter samlivsbrudd. Å se på tidligere og nåværende situasjon som grunnlag for en tildelingsnorm knytter Elster opp mot ”*lokal rettferdighet*”: ”*Forslaget om å gi omsorgen for barnet til den av foreldrene som har hatt hovedansvar for oppdragelsen er et utslag av den samme tankegang; likeså hvis Gud lar gode gjerninger på jorden eller deltagelse i hellige kriger bestemme hvem som skal til himmelen. Ansiennitetsregelen ved permitteringer kan også tolkes som et prinsipp om at de som har bidratt mest til bedriften bør ha fortrinn*” (Elster 1990: 332)

2.2.4 Barnets beste og aktuelle lovendringer

To ulike lovendringer er av stor betydning for den diskursive mulighetsstrukturen (Se kap.5.3), og for diskurs formasjonen om barns beste i denne perioden. For det første er det endringene i lovreformen i barneloven fra 1981 (det vil si de endringer som kommer i 1997-2003). Samt FNs barnekonvensjon som blir ratifisert i 1991 og er under innarbeiding i Norsk lov i perioden⁶ som er denne oppgavens fokus. Dermed er prosessen i å innarbeide loven en sentral brikke i Norsk politisk diskurs om barns beste på slutten av forrige århundre og i begynnelsen av dette.

Barneloven er en såkalt privatrettslig lov; den regulerer rettigheter og plikter mellom foreldre og barn. Men det er verdt å merke seg at dette ikke gir barn direkte retter. Man skal fra storsamfunnets side vurdere hva som er rett og galt for barna. Man har altså i denne loven tatt inn ideologien om at forholdet mellom barn og forelder er en sak i privatsfæren:

”*Familiemedlemmers oppførsel mot hverandre bestemmes i første rekke av forhold som skikk og bruk, religiøse og moralske forestillinger, vane og kjærlighet. Det er begrenset hva som kan utrettes ved hjelp av rettsreglene, dersom foreldrene ikke har evne til å ta seg av sine barn på en tilfredsstillende måte.*” (Smith og Lødrup 2004). En sentral tanke bak loven er at barn i rettslig betydning skal behandles som subjekt og ikke objekt. Ved at barns meninger settes i forgrunn på bekostning av foreldrene og staten. Paternale føringer fra tidligere liberaliseres, sett fra barns ståsted. Barns økende status kan bl.a. leses av lovens paragraf 30, hvor det står at barn har krav på omtanke og omsorg av de som har foreldreansvaret. I denne

⁶ Fult innarbeidet i Norsk lov i 2003.

plikten ligger at forelderen som har samværsrett skal ”sørge for mat og påkledning, følge opp skole og barnehagetider, gi barna forsvarlig husly og ivareta deres sosiale behov” (Smith og Lødrup 2004:140).

Barneloven av 1981 ble i sin tid sett på som revolusjonerende, det kan med rette hevdes at endringen var en reform. Loven erstatter lov fra 1956, i første rekke for å gi barnet og sekundært fedre større rettsikkerhet. Og som følge av dette en oppgradering av medborgerskapet til barnet. Det vil videre si at det som ofte er betegnet som ” det naturlige forholdet mellom barn og mor ” ikke lenger skal være en del av Norsk lov. Dette var bare starten på en rekke radikale endringer som kommer av liberalisering i samfunnet og inkorporering av internasjonale normer i Norske lover. Loven kan således ikke sies å være det Jon Elster et sted hevder bør være en godstandard for lovgivning: at den er fremtidsrettet! I den perioden som her er i fokus bærer med seg en politisk og kulturell diskurs som avler en rekke endringer. De viktigste i følge Lucy Smith og Peter Lødrup er (2004: 13):

- Lovendring av 13. juni 1997 om foreldreskap, morskap og farskap.
- Lovendring av 15. juni 2001; om nye regler for barnebidrag.
- Lovendring av 20. desember 2002. om fastsettelse og endring av farskap.
- Lovendring av 20. juni 2003; om nye saksbehandlings regler i saker om barnefordeling.

FNs konvensjon om barn og deres rettigheter av 20.11.1989, den såkalte barnekonvensjonen ratifiseres i januar 1991 og trer i kraft en måned senere. Den Norske stat blir med dette juridisk forpliktet til å følge denne folkerettslige loven. Mange av de andre rettene i Norges Lover som omhandler barn og barns forhold samsvarer med barnekonvensjonen og den mer omfattende menneskerettighetskonvensjonen som allerede er innkorporert i Norsk rett. Noe er imidlertid verd å merke seg i dette case og som understrekes sterkt i barnekonvensjonen. Del 1 av konvensjonen omfatter sivile, sosiale, politiske og kulturelle rettigheter (Backer Lorange 2002: 79), og har tre artikler som er viktig for mulighetsstrukturen til foreningene (i hva som gis gjenkjennelse, aktualitet og støtte i det rommet som diskursen formasjonen opptre i):

- Retten til navn og identitet som beskrevet i artikkel 6. del 1.
- Retten til ikke å skilles fra sine foreldre om det ikke er tvingende nødvendig som er omtalt i artiklene 7 og 8 i del 1.
- Den mer omfattende vekt som legges på at barnets stemme skal komme til orde i artikkel 12. i del 1.

2.2.5 Barnets beste og dets forvaltere

Perioden karakteriseres av en kulturell og politisk stemning som ønsker å gi foreldre og barn større sivile rettigheter. Rettsutviklingen går i retning fra makt og rett til ansvar og omsorg (Ericsson 1996: 202). I følge Lucy Smith snakkes det nå mer og mer i termer av foreldremyndighet og ikke foreldremakt (1980: 41-47). Man ser altså en overgang fra makt til myndighet, noe som borger for barns status som menneske blir opphøyet. Dette gjenspeiles også i barnekonvensjonen som inkorporeres i Norsk lov i denne perioden. Sentralt i denne forbindelse er barns høringsrett, det vil barn skal tas med på råd for eksempel i forbindelse med skilsmisse så skal barn gis mulighet til å bli hørt. Aldersgrensen for dette er 12 år i Norsk lov, men blir med barnerettskonvensjonen satt ned til 7. år. Dette er begge foreninger imot, slik det kommer fram i et debattprogram (Sentrum 2000.15.05). Kan dette borge for en viss konservatisme, at begge foreninger faktisk mener at foreldre skal ha makt? Foreningene er i alle fall mindre åpne enn lovigere på dette området.

2.3 Oppsummering

Begge foreningene er tilnærmet like store, med tanke på antall medlemmer. Begge driver en velferdsdel som minner mest om det som er det gjengse synet på frivillige organisasjoner. Men de har også en politisk del som rommer en agenda (og en måte og agere på) som man i den internasjonale sosiologiske litteraturen omtaler som: sosial bevegelse. I denne perioden (1997-2003) er det kampen for barnets beste som står øverst på foreningens agenda. Foreningene er kjønnsmessig ulike. F2F har flest menn mens Affo har flest kvinner. Begge velger å være utad kjønnsnøytrale i sin omtale av seg selv. Symbolsk er da også nestlederen i F2F kvinne, mens lederen i Affo siden 2001 er mann.

Deres hovedagenda: "barnets beste" er en viktig del av den offentlige politiske diskursen i perioden 1997-2003; ikke minst på grunn av store endringer i loven om barn. Men også fordi at denne endringen i loven viser at striden ikke bare blir om barnets beste, men også om kjønn

3 Kultur strukturer (1997-2003)

Det gis ofte et inntrykk av et kunstig stort skille mellom kulturstruktur og sosialstruktur i faglitteraturen, også i litteraturen om sosiale bevegelser⁷. En av de som hevder dette er Franceska Polletta (1999: 64-66). Polletta fremholder at det er en tendens til å behandle kultur (kulturstrukturer) som noe subjektivt og flytende, mens sosialstrukturer er mer fasttømrede og objektive. Et annet sted hevder hun at kulturelle dimensjonen av politiske strukturer gir oss lettere tilgang til essensen av kollektive handlingsrammer (Polletta 2002:103). Robert Merton (1968) nyanserer mellom kulturstruktur og sosialstruktur, og fremholder at det er forskjeller i dimensjonene selv om også han ser det finnes glidende overganger. Han hevder at den kulturelle strukturen er det sett av normative verdier som er styrende for et samfunns medlemmer i en gitt tidsperiode (Merton 1968: 216). Altså en slags normativ tidsånd. Den sosiale strukturen er langt mer omfattende. Denne strukturen omfatter både normative strukturer, ideale strukturer og mulighetsstrukturer⁸. I denne delen skal jeg kort skissere opp tre sentrale kulturelle strukturer som i interaksjon med hverandre er viktig for den diskurs som føres i forbindelse med endringer i barneloven i perioden (1997-2003). Grunn til at vi prøver å beskrive disse er ut fra omfattende forskning som beskriver kollektiv handling ikke alene hviler på enkelte kategorier som eks. en bevegelses identitet alene, men en kombinasjon/relasjon mellom denne og andre kategorier som kultur struktur og sosial struktur (Tilly 1978, Sommers 1994,1997, Diani 2000).

Dette er trekk jeg søker å anskueliggjøre som viktig for de normative kulturstrukturer av interesse i denne striden. Kort sagt jeg avbilder trekkene i tre kulturstrukturer som har betydning for diskursen om barnets beste (og som har den samme diskurs formasjonen)⁹; mellom foreningene i denne perioden. De tre følgende kulturstrukturer er ikke vitenskapelig målt, men det er noen godt synlige grunnleggende trekk disse kulturstrukturene. Og jeg legger

⁷ Eksempel på en kulturell forklaring Steinberg (1983) RETHINKING IDEOLOGY: A DIALOGUE WITH FINE AND SANDSTROM FROM A DIALOGIC PERSPECTIVE Sociological Theory vol.11 314-320. Eksempel på struktur er for eksempel en artikkel av Mayer Zald (2000): IDEOLOGISK STRUKTURET ACTION. Mobilization an International Journal 1-16. Her finnes gode eksempler på hva strukturdrivende forklaring kan være.

⁸ Se for eksempel Merton (1996: 153-170). En god forklaring på den komplekse sosial struktur og utgreiingen hos Robert Merton har Merton har biografen Piotr Sztompka (1976) skrevet godt om særlig på sidene 163-173. Her beskrives også forholdet mellom kulturell struktur og sosial struktur.

⁹ Se kapittel: 7.2.1.

til grunn Mertons (1968) syn på/avgrensning av hva en kulturstruktur er (se over): ”den samlingen av delte verdier, samlende ideer, visse delte standarder som innenfor kulturer sees på som rådende i en bestemt tidsperiode”.

3.1 Velferdsstatens kulturstruktur (1997–2003)

Historisk er velferdsstatens kulturstruktur en politisk – sosial – felleskultur¹⁰. Ett av en tidligere nestleder i Arbeiderpartiet mange retoriske spissformuleringer var at ” *vi er alle sosialdemokratar*: (Einar Førde). Helga Hernes skriver:” *In Swedish and Norwegian public discourse the word society and state are used interchangeably, and not as dichotomies as in other languages (Hernes 1985)*” (Hernes 1988: 213–214). Mens historikeren Trond Nordby fremholder at velferdsstaten har Sosialdemokratiets språk og bruk av retorikk, men det er feil å konkludere med at dette alene er et sosialdemokratisk prosjekt, til det er de sosiale velferdsreformer gjennomført med større kraft enn hva sosialdemokratiet alene kunne ha klart (Nordby 1990: 93-94). Førde, Hernes og Nordby er inne på det samme: velferdspolitikken er et fellesprosjekt. Det er en del av vår felleskultur. På grunn av den posisjonen sosiale ordninger og rettferdighet har i Norsk politisk kultur. En politikk det råder bred enighet om i Norge. På tvers av partigrensene, og hos de fleste frivillige organisasjoner er dette sett på som et fellesskapsprosjekt, en nasjonal stolthet, eller sagt med andre ord et tema passer inn i en større kulturell bevissthet (Hillgartner & Bosk 1988: 64). Dette er grunnen til at jeg vil bruke termen kulturstruktur og ikke sosialstruktur, som betegnelsen for den makro strukturen som tegnes opp. Hvorfor mener jeg så at mesokulturene til foreningene i denne sammenheng er viktige? Dette har med den norske politiske kulturen å gjøre og betydningen av tradisjon og kontinuitet i sosial og velferdspolitikken. Og i denne tradisjonen finnes et sterkt kulturelt bånd mellom den politiske kulturen og organisasjonene (Eikås og Selle 2000: 8). Med andre ord det er en mentalitet, en del av Norsk politisk selvforståelse. Vi kan si det er en kollektiv kognitiv struktur, med felles verdisett inntil begynnelsen av 1990 – tallet. Det har også med

¹⁰ Politikk og kultur versus politisk kultur må behandles som tre ulike kategorier og kan ikke reduseres og behandles som en, slik det ofte gjøres, hevder Marbel Berzin (1997: 363). I ”barnets beste” er politisk kultur og kultur struktur overlappende i og med velferdspolitikken stilling i Norsk mentalitet. Kulturelle kategorier, strukturer og sfærer former menneskers og grupper bevissthet og vil derfor gi plass til fortolkninger. De virker, sammen med trekk ved omstendighetene, på sosial handling fremholder Marianne Gullestad (1989:139). De kulturelle strukturer som former striden om ”barnet beste” må også analyseres ut fra dette perspektivet. Men man må også kategorisere for å kunne analysere siden det er relasjonene i de kulturelle båndene/linkene vi finner kulturstrukturene som her gir institusjonelle forhold til diskursen (rundt barnets beste)(Strang and Meyer 1993: 490). I dette tilfelle er det to trekk som er viktig i kategoriseringen av barnet beste. For det først: den faste og relativt stabile enigheten rundt sosial politikken generelt i Norge (Martiniussen 1993) (Hellevik 1996).

overnasjonale trender å gjøre, som setter stabile kulturer på prøve verden over (Ingelhart 1990: 47-49).

Men velferdsstatens kultur (den Skandinaviske velferden) er under press og har gjennomgått store endringer på 1990 – tallet (Ellinsæter og Leira 2004: 30). Alle samfunn gjennomgår en naturlig modernisering, men moderniseringen og nye ordninger i velferdsstaten tyder på en større kulturell endring til grunn for de uttrykkene denne får, en hva obligatorisk modernisering tilsier, hevder (Lægereid 1996:188-195). På 1990 tallet er denne under press. For det første utgjør ”*Den tredje vei*” utgjør et eksternt press. For det andre intern og nasjonal kritikk av velferdsstatens manglende liberalitet og mangel på legitimitet både en moralsk, ideologisk byråkratisk og økonomisk kritikk (Kuhnle 1992: 6-13) for det tredje en konservativ liberal intern utfordring i Bondevik (I og II).

Tredje vei

Det synes også å være trenden i andre sosialdemokratiske velferdsstater i dette tidsrommet at man privatiserer også omsorgstjenester for å klare de økonomiske omveltningene som tiden økonomiske utfordringer. Spesielt viktig har Tony Blairs ”New Labour og den tredje veis ideologi” som har vist vei for andre stater med sterke sosialdemokratier, og i fokus her har vært å la deler av omsorgsoppgavene (igjen bli en del av familiens ganske suverene domene). Dette har vært en del av den nødvendige endringen i velferdsstaten som alle land i vest Europa har måttet gjennomgå som et ledd i å bevare velferdsstaten¹¹. Norge har på grunn av sin økonomi klart dette nokså smertefritt (Kangas and Palme 2005: 51), men trenden med økt behov for individuelle løsninger har kommet ut fra et press innenfra og utenfra. Med andre ord den diskursive mulighetsstrukturen endres, selv om den økonomiske krisen ikke like sterkt berører Norsk virkelighet som i forhold til andre velferdsstater. Men vel og merke det er viktig å understreke med Yngvar Løchens ord at det ikke er snakk om en ”forvitring eller felleskap men forvitring og fellesskap” (1996: 12-13). I dette case er det slik at fellesskapsfundamentet er der fortsatt, mange av de konstruksjonene rundt sosial politikk settes under debatt, slik som velferdsstatens involvering i omsorgen av barn.

¹¹ Beskrevet bland annet i Driver, S.& Martell, L. (1998) NEW LABOUR. POLITICS AFTER THATCHERISM. Polity Press: 32-121.

Bondevik I og II

Valgfrihet ble på 1990 - tallet et mantra i alle deler av politikken, så også i den sosiale barnepolitikken (Hviden 2005: 183-184). Det er rimelig å si at dette slo delvis igjennom p.g.a Bondeviks to regjeringsdannelser og disses vektlegging av kontantreformen som, i særklasse, var tidens velferdspolitiske prestisjeprosjekt. Den konservativliberale barnepolitiske orientering i regjeringene Bondevik I (1997–2000) og II Bondevik (2001–2005) gjør at den sosialdemokratiske ordenen (1997–2003) har mer individfokuserte løsninger på familierpolitikken enn tilfelle var når dette begrepet meisles ut 1980-tallet. Den konsensusen en har hatt omkring barne- og familiekulturen, utfordres. Anne Krane skriver at: *"The basic elements of the culture structure and its internal logic is the symbol, the vehicle through which meaning is expressed"* (Krane 1998: 75). I diskursene om hvilken vei velferdsstaten skal gå og Bondevikregjeringenes konservative barne- og familierpolitikk er ikke denne interne logikken like åpenbar. De objektive elementene i den diskursive formasjonen endres, dermed er det politisk mulig å uttrykke seg annerledes og likevel beholde innflytelse og påvirkningskraft.

Kritikk

En moralsk og ideologisk kritikk rettet mot den Skandinaviske velferdsstaten har gått på at den gjør individer avhengig av offentlige støtteordninger. Den virker ikke omfordelene i riktig retning (for kvinnevennlig) og fratatar individene initiativ. Et eksempel i så måte er Trond Petersen og Gunn-Elisabeth Birkelands kritikk av de mekanismer som fremdeles synes å inntreffe i omsorgen rundt barn (Petersen og Birkeland 2004: 146). Mekanismene i dette tilfelle er av en sosial - kulturell – politisk art (et Norsk paradoks) som gir kvinner mindre muligheter på sjanser til reell likehet i visse sektorer av arbeidsmarkedet, og menn i omsorgsarbeidet. Kritikken av ordningene i velferdsstaten går i retning av at det er en ulik takt på moderniseringen av sosiale - kulturelle og politiske sfæren. Den politiske delen er som vi ser av de juridiske endringene i takt med moderne tenkning rundt rettferdighet, slik man ser i menneskerettigheten. Den kulturelle moderniseringen er også i endring, i og med at den er satt under debatt for eksempel i den avsluttede maktutredningen (2003). Her kritiserer Cathrine Holst og Hilde Danielsen kulturen i *"femokratiet"*¹² og de Skandinaviske velferdsstatene

¹² Janneke van der Ros begrep om feministisk politisk orientering av Norsk byråkrati på 1970 -80 tallet (Kvinneforskning nr.3/4 1998:27-37).

størkna i sin konservatisme: ”trass i endringar dei siste åra, omsorg for barn er eitt av dei mest kjønnsdelte felta i Norge i dag” (Danielsen 2002: 89). Holst skriver: ”Modernitet i Skandinavia har dreid seg om vekst i sivile, sosiale og politiske rettigheter, gjennomslag for stadig nye sosiale grupper i statens politiske grunnlag[...]men nyere Skandinavisk historie dreier seg om reduksjon i demokratiske styringsmuligheter, om konsolidering av gamle maktformer og etablering av nye, om reproduksjon av sosiale ulikheter, kulturell normalisering...” (Holst 2002: 27-28).

Det er ut fra dette perspektivet det er grunnlag å hevde at ”faderevolusjonen” i Norsk lovgivning om barn og barns rettigheter, er en del av en omfattende endring som heller mot økt aksept av individers rettigheter og prosedural rettferdighet. En kulturendring, en kulturell mulighetsstruktur som går fra å være stabil og institusjonell til å være mer flyktig i dens kulturelle klima (Gamson and Meyer 1996: 281), i Norsk politisk-kulturell sfære.

Barnefrigjøring og paternalisme

Et skille i debatten om barnets beste (og barns menneskerettigheter) går mellom synene som kalles: barnefrigjøring og paternalisme (Opdal 1998: 26-28). Kort fortalt går skille ut på at paternalisme er at barnet ikke er i stand til å ta egne avgjørelser ut fra det mangel på autonom modenhet. Mens barnefrigjøringen går i retning av at barn som rettsvesen bør gis større rettigheter. FNs barnekonvensjon betoner sterkt dette aspektet. Måten ratifisering og innarbeidingen av konvensjonen i Norsk lov viser også at i det politisk – administrative feltet er man positivt innstilt til barn som frie vesener og bør i større grad enn nå fokusere på barns rettigheter og ikke primært foreldre. Dette er også tilfelle i barnevernssaker, hvor det nå er slik at barn (og foreldre) i lang større grad skal høres når situasjonen er slik at staten ved barnevernet er i ferd med å gripe inn i privatlivet. Når det er nevnt så er det fortsatt slik at staten griper inn og avgjør hvor barnet har det best, men poenget er at det er tendenser i retning av at staten er mer positiv til barnefrigjøring enn foreningen, som vi vil se i de neste avsnittene.

3.2 Aleneforelderforeningens kulturstruktur

Særlig tre aspekter er de normer, verdier og trossystem som Aleneforeldreforeningen utgjør den kulturstrukturen til foreningen. Foreningen hevder at barn har biologisk behov, som mødre er best til å gi. Bekjempelse av fattigdom er det andre. Medborgerskap og kvinners avmakt i et kapitalistisk system står sentralt.

Biologisk behov og mødres særskilte stilling

Aleneforeldreforeningen har i likhet med F2F en oppfattelse av at barn har et biologisk behov. Men der hvor F2F, hevder at behovet til barnet gjelder en identitets tilknytning til begge biologiske foreldre, hevder Affo at barnet er mest knyttet til en av foreldrene, til det som det følger seg mest ønsket av. Dette er som regel moren fordi denne innehar mest av de egenskapene som er viktig for barn. Som Katrin Koch¹³ uttaler seg om dette spørsmålet i en debatt på Redaksjon 21 i forbindelse med et lovforslag om delt omsorg (2001.21.07): ”...*det er nå slik at barn er mest knyttet til moren[...] det er noen biologiske naturlover som man ikke kan se bort ifra... når barna blir eldre er det kanskje annerledes...*”. Et slikt verdenssyn deler foreningen med meget innflytelsesrike firkløveret: Goldstein, Solnit, Goldstein, Freud som også hevder at barn trenger den som er psykologisk mest knyttet til det, og dette vil i utgangspunktet være mor (Goldstein et.al 2002: 11). Birte Siim har kalt denne typen kultur for:” *The Maternalist-Communitarian modell*” (Siim 2000: 34). Solidaritet reduseres til personer og grupper lik enn selv (Siim 2000: 35). Foreningen hevder fordelingen av omsorgen må bedømmes ut fra at barn og kvinner har et biologisk nært bånd, samt at mødre bruker mer tid på barna enn fedre gjør har til alle tider gjort. Foreningen sverger med andre ord til en form for rettferdighet ut fra egenskaper, en lokal rettferdighet ifølge Elster (1992, 1994).

Fra historisk fattigdom relativ deprivasjon

Historiske fortellinger om fattigdom er godt plantet i foreningen. Foreningen ble startet i en tid da kvinnene som blir sittende igjen med ansvar for barn og uten økonomisk sikkerhet. Dette er sannsynlig bakgrunnen til at foreningen er knyttet så sterkt følelsesmessig til felleskap med grupper som ønsker å være innen for velferdsstatens ordnninger:

”*Velferdsstaten skal stå der som en trygghetsordning*” (Martiniussen 1993: 5). Dette er hva som også kalles et behovsrelatert velferdsprinsipp (Elster 1992).¹⁴ Foreningen hevder fattigdom er et utbredtproblem blant kvinner. Foreningen fremholder at fattigdom er et problem for barn av aleneforeldre, så lenge de velferdsordningene ikke er tilstrekkelig for alle

¹³ K.Koch er i det som kan å være et alliansenettverk til foreningen. Hun er psykolog og er ofte i media i perioden hvor foreningen mangler ledelse. . I mitt intervju med Rusten er han forsiktig i å være konkret på akkurat dette spørsmålet, men som han selv uttaler i programmet: ”Sånn er livet” (10.07.2003) er det klart at også han målbærer denne holdningen.

¹⁴ Jon Elster skiller velferdsprinsippene inn i tre deler: behov, velferdsinskrement og velferdsresultat (Elster 1992: 84)

barn har samme tilgang til materielle goder. Det vil si det er en relativ deprivasjon, og denne er av strukturell art. Nancy Fraser skriver at det finnes visse grunnleggende strukturelle trekk ved sosiale institusjoner som gjør at det ikke er mulig å få sann individuell misserkjennelse, man har en statusmisserkjennelse som kun er strukturell (Fraser 2003: 256). Fraser skriver om statusmodellen: *"On the status model, then, misrecognition arises when institutions structure interaction according to cultural norms impede parity of participation. Examples include marriage that exclude same-sex partnerships as illegitimate and perverse, social-welfare politics that stigmatize single mothers as sexually irresponsible..."* (Fraser 2001: 24-25). Foreningen vil i mange saker argumentere slik i og med at man synes å hevde at urettferdigheten som ble aksentuert i arbeiderbevegelsen og den første feminismens kamp, ikke er løst i dag, selv om det for eksempel dukker opp krav fra menn som ønsker mer tid med barna. Først når kvinner og menns status likestilles kan man gå inn på liberale rettferdighetsdiskurser.

Makt avmakt

I likehet med F2F betyr foreningen at man er i en avmaktsituasjon. Det er det kapitalistiske systemet, menns strukturelle makt som setter dagsorden også i politikken rundt barnepolitikk ligger i foreningens oppfatninger. Og en forståelse av makt (avmakt) slik den fungerer i den sosiale sfæren, som ligger nært opp til det som også er en del av den radikale feminismens maktforståelse (Ellinsæter 1999: 152).

Medborgerskap (eget og barns)

Brian M. Lowe hevder at moralske ressurser er historisk og kulturelt forankret (Lowe 2002: 109). Slik er det også foreningen ser sitt medborger skap. Aleneforeldre foreningen har sine røtter i den brede kvinnebevegelsen. Mer konkret vil det si i denne bevegelsens såkalte andre og tredje bølge. Hvor sosial og sivile spørsmål vis a vis kvinnespørsmål stod sentralt.

Foreningen oppstod i det som Barbara Ryan har kaldt den familie - kultur – sentrerte tidsepoke (Ryan 1992: 41). Foreningens medborgerskapsidealer spinner også ut fra det som man kan si er en del av klasse kampen og en del av det skandinaviske medborger idealet. En periode preget av ny vitalitet i kvinnebevegelsen, etter at den første og andre kvinnebevegelse bølgen hadde kjempet for, og vunnet fram med, politiske rettigheter.

Aleneforeldreforeningens kulturelle ideologi dannes i denne perioden. Det er kanskje derfor det ligger nedfelt i foreningens kultur at sosiale og økonomiske ordninger er sterkt vektlagt, en kultur som i den norske velferdsstaten kalles rettighetstradisjonen (Lorentzen 1994: 34).

Foreningen stiftes også i en periode¹⁵ som har preg av at de fleste grupper og organisasjoner og dermed interessesfærer skulle inn under statlig styre og stell. Dette er den klassiske, korporative samfunnsideologi i tiden (Østerberg 1997: 249). Hvor organisasjonspolitik og statlig politikk ofte går ut på ett; så også i spørsmål gjeldene omsorgspolitikken. Denne foreningen er med andre ord opptatt av de såkalt paternale sider av det skandinaviske medborgerskapet (Hernes 1988: 200). Her ”skal” staten skal stå for økonomisk sikkerhet og sørge for sosial trygghet gjennom denne, med andre ord stor vekt på det som regnes for den universelle siden ved de skandinaviske velferdsstatene

Historien til aleneforeldreforeningen er viktig med tanke på fortellinger og tradisjoner. Foreningen er 40 år og ble formet i en periode, hvor klasse spørsmål sto sentralt. Perioden er av Giddens gitt navnet etterkrigstidens velferdsstat (Giddens 2005: 10). Sentralt står T.H. Mashalls tredelte medborgerskap hvor sivile rettigheter i realiteten var ens med sosial – økonomiske rettigheter. Dette var en tid hvor den mannlige forsørgermodellen sto sentralt, uten en mann i hadde man ikke stor muligheter til inntekt. Da foreningen ble stiftet, var ikke de store velferdsordningene utviklet ennå¹⁶. Det fantes fortsatt veldedighet i motsetning til velferd, og det ble viktig å kjempe mot at samfunnet skulle bygge sine velferdsordninger på filantropi. Noe annet som er sentralt i foreningens fortellinger er at kvinner ofte må ta ansvaret for barna etter en skilsmisse. Men som sitatet over tilsier har også foreningen en forståelse av at fordeling også skal skje etter fortjenesteprinsippet, det andre av de mottakerrelaterte fordelingsprinsippene som omtales i litteratur om normative fordelinger om rettferdighet¹⁷.

Kulturen i skjemaene til foreningen preges sterkt av at de søker sine mål i en norsk kultur kontekst. Først og fremst den kristne etikken, som også ligger til grunn for dydstradisjonen. Videre den solidaritetstradisjonen som knyttes opp til arbeiderbevegelsen og til slutt det forholdet vi har mellom norsk kultur og medborgerskapsidealene i etterkrigstidens Norge (Lorentzen 2004: 65). Tendensen i gruppetenking og dydsetikk er sterk i denne tradisjonen,

¹⁵ Østerberg hevder at det går et skille på 1980 tallet (Østerberg 1997: 231)

¹⁶ Anne Lise Seip gir en meget god beskrivelse av det omsorg og menneskesyn som rådde grunnen før de store velferdsreformene (Seip 1994: 51-89)

¹⁷ For eksempel Ulf Torgersen (1996), Andreas Føllesdal (1999) og Håkon Lorentzen (2004)

og dette kommer også fram i nyere diskurser rundt medborgerskap ved at man legger større vekt på plikt i eksempelvis barneomsorg.

Aleneforeldreforeningen har historisk gått inn for en større deling og deltagelse i omsorgsspørsmål om barn og barns beste. Men dette har en historisk spesifikk mening som ikke er likeartet de karvene om større deltagelse som Nancy Fraser hevder er det absurde ved dagens individorienterte gruppekrav (Fraser 2003). I likhet med andre grupper som har kjempet for rettigheter i velferdsstaten etterkrigstid har foreningen gjort krav på at staten skal ta større ansvar (Seip 1994: 277-281). Men da i betydningen delt ansvar mellom offentlige og private som Anne Lise Seip hevder er typiske trekk ved kravene og utbyggingen av den sosiale barneomsorgen fra 1960 tallet og utover (ibid.). Sentralt her er vel barnehager, trygder, hjelp til barnepass i foreningens syn et forhold mellom den som har omsorgsretten (i tilfeller hvor foreldre ikke bor sammen) og staten.

Aleneforeldreforeningen har et paternalistisk syn på barn og barns behov ut fra den tanken om at barn mangler en type rasjonalitet som gjør den kompetente til å fungere som autonome vesener i avgjørelser som for eksempel som har med dem selv å gjøre i eksempel vis valg av bosted. Og det naturlige er at barnet blir oppdratt av det menneske som kjenner barnets mest og har brukt mest tid på å bli kjent med ”det”. I mitt intervju med Stig Rusten uttaler han seg negativ (i likhet med lederen til F2F) om bestemmelsen om barns høringsrett, som i denne perioden senkes fra 12.år til 7. år. Rusten begrunner dette med at barn ikke er modne nok til denne avgjørelsen og at de vil bli gjenstand for en ekstra dra kamp mellom mor og far (underforstått den som ikke har samværsretten vil prøve å påvirke barnet til å uttrykke ønske om at den motsatte forelder bør ha forelderretten). Foreningen har en paternalistisk eieform til barnet som bygger på filosofen John Lokes ord om at foreldrenes eiendomsrett til barnet kommer av det arbeidet som er utført for dette, arbeid gir rett til eie - forhold hevder Locke (Opdal 2002: 28).

3.3 Foreningen 2 foreldres kulturstruktur

Også F2F har elementer av det vi kaller det sosial demokratiske likhetsideal i sin kultur. Men denne foreningen legger større vekt på sivile og politiske medborgerskapsaspekter i denne tradisjonen, en kognitiv - kunnskapssosiologisk forklaring på dette finner man i at foreningens ble stiftet i en tid hvor det norske samfunnet beveget seg i neo- liberal retning (Østerberg 1997: 231). Foreningen er kritisk til deler av velferdsstaten og deler her synspunkt med høyre

og venstreside i Norsk politikk. Foreningen hevder at barn har biologiske bånd til foreldrene, og at dette bør gjenspeiles i rettsstatens lovgivning. Både ut fra et syn på at slik prosedural rett er det mest holdbare kriterium å foreta fordelinger etter i en kompleks tid, men også fordi nye menn er kapable omsorgspersoner.

Høyre - populisme og likestillingsfeminisme

Foreningen har en pussig evne til å kjempe i samme kompleksområder som likestillingsfeminister og grupperinger/partier av høyreorientert populistiske art gjør. Om enn de ikke opptrer som faste støtter i de samme enkeltsaker, så har de en kobling av uformell art.

Foreningen er mer positiv til byråkrater og politikere som trekker opp retningslinjene. Dette kan skyldes at her finner vi representanter for statsfeminismen, det er i alle fall slik at i mange diskurser synes representanter for det statsfeministiske apparatet å innta samme standpunkter som Fo2F når det gjelder større likhet i foreldres rettigheter enten det er omsorgsspørsmål eller permisjonsordninger. Et eksempel på fellesskap mellom disse to gruppene, som i utgangspunktet er ideologisk svært forskjellige, finnes i et avisinnlegg fra statsråd, likestillingsfeminist og representant for statsfeminismen, Karita Bekkemellem Orheim (Aftenposten 29.11.2000): *"I dag tar loven omsorgsretten fra en av foreldrene, og i hovedsak vært mannen som mister kontakten med barna"*

Foreningen er kort sagt en del av den velferdskritiske opposisjonen som hevder at velferdsstaten har noe dysfunksjonelt i sin praksis om enn ikke i sitt vesen (Merton 1976: 38). Foreningen deler her syn med liberale feministkritikere som Hilde Danielsen (2002) og Cathrine Holst (2002), som hevder at konservatismen i velferdsstatens kjønnsyn er diskriminerende både for menn og kvinner. I tillegg deler F2Fs kultur den mer konservative kritikken av velferdsstaten: Individet får for liten frihet.

Foreningen har bred støtte i familiepolitiske saker hos Fremskrittspartiet, som i nordisk sammenheng er et stort Høyre - populistisk parti med en tendens til å prege dagsordenen. Det hevdes at begge foreldrene ikke er likestilt, fra en kvantitativ side i rettsverket, men ikke likebehandlet, ut fra hvordan usynlige normer og mekanismer fungerer i kulturelle normer rundt foreldreskap. I likhet med Affo legger foreningen vekt på barns behov og rett. F2F subkultur synes imidlertid å gå i retning av et sosialdemokratisk prinsipp nært knyttet til det liberale medborgerskapsidealet: Sjanselikhhet. Foreningen har tendens til å bruke retorikk som går ut på få goder som skal fordeles til å sees som individuelle rettigheter (Hatland 1994: 53).

Kanskje det er derfor foreningens hovedbudskap er at barns beste er å ha tilgang til begge foreldrene. Samværsordningen holder i følge foreningen ikke mål fordi det ikke gir juridisk like rettigheter til begge foreldrene og dermed vil dette også diskriminere barna (Rekken 2004.11.01). Begge foreldrene skal føle at de har plikter og rettigheter i forhold til barnet sitt, på den måten vil barn kunne oppleve at likestilte foreldre vil bære mindre nag til hverandre enn i forhold til dagens ordning hvor en av foreldrene føler seg som en B-forelder, hevder Rekken (2004.11.01). Den internasjonale trenden i mannsbevegelser er et annet kontekstuellt fenomen som også driver foreningens retorikk. Man skal huske på at foreningen er et produkt av den seinmoderniteten. Taktiske repertoar spres og skaper indirekte bånd mellom overnasjonale "familiære" bevegelser og det nasjonale (Soule 1997: 855-57). For eksempelvis er datanettet viktig i så måte.

Medborgerskap, kontrakt og paternalisme

Foreningen hevder at barn er primært knyttet til begge deres foreldre, som Rekken hevder i intervju *"Barn skiller ikke mellom kjønn[...] om du spør barn som er vokst opp med mor og far vil du få til svar at de er glad i begge"*, og at rettstaten derfor må legge til rette for et lovverk som sikrer begge alle parter i et forhold lik rett til samvær med andre ord man har en for kontraktetisk syn hvor det basale er enkeltmenneskets frihet. Dette ligger nært opp til det sivilrettslige medborgerskapsidealet, slik Rawls (1971, 1985) og i senere tid Charles Taylor (1989) og Axel Honneth (2001, 2004) tar til orde for.

Som Aleneforeldreforeningen er denne foreningen paternalistisk i sitt syn på barnet som autonomt vesen. Rune Rekken gir uttrykk for dette i et debattprogram Redaksjon 21 hvor han tilkjennegir at man ikke bør senke barnshøringsrett fra 12 til 7 år, slik barnekonvensjonen går inn for, fordi dette: *"er å legge for store byrder på barns skuldre"* (Rekken 2000). F2F sin paternalisme skiller seg imidlertid fra Affo siden deres syn ligger mer i det å kunne være det uautonome barnet som i Roussous forstand er fritt og uten lyter i den ene eller annen retning. Barnet skal derfor uhindret kunne bevege seg fritt mellom mor og fra under deres omsorg. Og som nevnt flere ganger allerede dette vil kunne skje i følge foreningen ved en likhetsrettferdig lovgivning.

Velferdsstatens mangel på legitimitet og Internasjonale trender og "ny mann"

Der hvor Affo synes å ha en psykologisk forskningstradisjon i ryggen (Goldstein o.a.1973,2002). Har F2F et likhetsliberalt syn på identitet og biologi, som er i takt med tidens

generelle politiske strømninger. Foreningen vil si at barns behov er relasjoner til foreldrene; noe som sammenfaller med det Honneth hevder er trekk ved dagens sosiale bevegelser: Ønske om primærrelasjoner (Honneth 2001:47-49). Disse primærrelasjonene er i følge Honneth viktig for følelses aspekter ved relasjoner, og hindringer av slike følelsesmessige relasjoner er ett av tidens stor kulturelle overtramp (Honneth 2001: 48-49). F2F har en oppfattelse av at primærrelasjonene blokkeres, og at dette derfor er en form for diskriminering, en misanerkjennelse. Charles Taylor hevder at slike primærrelasjoner er viktige fordi de har en unik stilling ved at de er originale. de henvender seg til en signifikant andre: ” *På det intime plan ser vi hvor store behov en original identitet har, og hvor sårbar den er i forhold til anerkjennelse som kan bli gitt eller holdt tilbake fra den signifikant andre. Det er ikke overraskende at forhold blir ansett som selve nøkkelstedet for selvoppgdagelse og selvbekreftelse i identitetskulturen.*” (Taylor 1998: 61). I mitt intervju med foreningens formann sammenligner han barns behov for samvær med far, med adoptivbarns søken etter sine røtter. I begge tilfeller berøres Taylors teori om individets ønske om primærrelasjoner.

Foreningen 2 foreldre har mange felles berøringspunkter med deler av den internasjonale mannsbevegelsen. Mannsbevegelsen(e) oppstod som en motkultur og politisk kontrær bevegelse til feminismen / kvinnebevegelsen i USA på 1970 tallet (Peace 2000) (Messner 1997). Menn som kjemper for barns rettigheter bryter med et tradisjonelt syn på menn og rollene som ofte tilskrives menn strukturelt. F2F går imot modeller av menn som beskriver menn ut fra strukturelle forhold. Spesielt er foreningen, i likhet med andre ”*Men’s Right Groups*”¹⁸, skeptisk til forståelsen som ligger bak begrep som ”hegemonisk maskulinitet” (Connell 1993: 612), patriarkatteorier (Whitehead 2002: 86-95) og den ”juridisk-diskursive” maktmodellen (ibid.), alle teorier som har et strukturelt ovenfra – og – ned - syn på kjønns makt¹⁹ i menns favør.

Sentrale punkter foreningen deler med *Men’s Right Movements* er at kvinner har en spesiell makt i stat og byråkrati. Et annet som deles med denne delen av mannsbevegelsen er at man

¹⁸ *The Men’s Right Movement* er ikke en overnasjonal sosial bevegelse i tradisjonell forstand, til det har den for sterk lokal tilknytning i det enkelte kulturområde for det. Noe går riktignok igjen de fleste land som for eksempel M. Messner 1997 *Politics of Masculinities. Men in Movements*: 41-48. og Bob Pease 2000 *Recreating Men. Postmoderen Masculinity Politics*: 93-111, skriver om.

¹⁹ I Stephen M. Whitehead (2002) ”*Men and Masculinities*” har en god gjennomgang av forskjellige teoretiske syn på strukturell manns makt på sidene (82 – 112).

synes å dele den forståelse at "menn er nye". Det vil si man tar avstand fra den patriarkiske faren. Som for øvrig er et syn som *Menns Right Movement* deler med andre overnasjonale "pro - feministiske" mannsbevegelser (Hearn 2002: 269). Foreningen ønsker at alle som søker å få hovedomsorg (i praksis menn) skal bedømmes ut fra individuelle egenskaper og ikke tilskrevne. I mitt intervju med Rekken (2004.11.01) uttaler han: " *Vi ønsker at foreldre skal bli bedømt ut fra individuelle egenskaper og ikke ut fra synsing*" Kjente overnasjonale bevegelser slik som Greenpeace og WWF har en stram, hierarkisk organisering med sentralstyring, gjerne med et hovedkontor. Slik er ikke *Men's Right Movements*, det er ofte de lokale sakene som bringes opp på agendaen og konflikten har derfor lokale særpreg med visse, felles, grunnleggende argumenter som biologisk tilnytning til begge foreldre og så videre. I og med slike fellestrekk med en internasjonal bevegelse er foreningen med i en motkulturell trend, mot Vestens kvinnebevegelse og dens innflytelse.

Avmakt

Rekken hevder at det finnes en: " *ikke uttalt kultur*" (Rekken 2004.11.01), som favoriserer alenemødre. En taus kunnskap i velferdsstatens "kvinne vennlige byråkrati" som så å si har en intuitiv og refleksiv innebygd motstand ligger vel i denne foreningens syn²⁰. Rekken eksemplifiserer ved å fortelle at " *så å si alle klager blir avslått*" (ibid.) i saker foreningen har hatt oppe i klagenemnda (men spesiell nemd for barnefordelings saker). Dette tolker jeg dit hen at foreningen slutter seg til en kritikk av velferdsstatens manglende liberale fordelingsfundament og dermed indirekte en kritikk av det moralske grunnlaget for velferdspolitikken og velferdsstaten (Holst 2002, Nagel 1999, Nordby 1990, Kuhnle 1992). Indignasjonen og kritikken denne foreningen kommer med er ofte rettet mot personer, mot synlige byråkrater som daglig utøver den praktiske fordelingspolitikken, de såkalte " *frontlinjebyråkratene*" (Terum og Eriksen 2000: 3). Slik kan man kanskje karakterisere foreningen som populistisk? I hvert fall er foreningen sterkt kritisk til relasjonene mellom visse aktører i dette markedet, hvor parallellene til populistiske utspill fra politiske partier er nærliggende. Det synes som om de samme mekanismene opptrer hos både FrP og hos F2F når man føler seg forulempet på en "tilsynelatende" nøytralt og rettferdig arena, og antyder at i systemet sitter det individer med egeninteresser i å motarbeide nettopp denne gruppen. F2F

²⁰ En form for tenkning om egen avmakt som ligger i flukt med Serles teorier om makt i de sosiale institusjoner (Engelstad 1999:121-126), og historikeren Jens Arup Seip institusjonelle syn på at den strukturelle makten er i realiteten den som bestemmer kulturell og politisk endring/

hevder som nevnt at man ønsker et utgangspunkt hvor foreldrene står helt likt i loven, og så skal private avtaler dem imellom avgjøre hvordan omsorgen for barnet skal deles. Slik ser vel foreningen interessegrupper som har inntatt strategiske posisjoner i samfunnet i fungerer som rusk i maskineriet fram mot en rettferdig ordning. Vi kjenner igjen denne kritikken også hos FrP i hvem som skal ha styring over velferdspolitikken, i eksempelvis om det er staten eller kommunene som skal styre sykehusene. Her kritiserer FrP den lokale bestemmelsesretten som kommuner og fylker har. Denne lokale bestemmelsesretten er en viktig del av det som tradisjonelt kjennetegner skandinavisk velferdspolitik (Kuhnle 2001:11–12).

3.4 Oppsummering

Grunn til at vi har risset opp tre ulike kulturstrukturer er for at vi i disse har de tre sentrale kultur strukturer som har betydning for den relasjonelle dialektikken for bevegelses kulturer som opptrer i denne striden, denne de sosiale bevegelser muligheter til å se sin "relative mulighet" (Gamson and Meyer 1996:283-284).

Kultur strukturen er produkt av symboler og relasjoner med den sosiale strukturen slik den er til enhver tid (Kane 2000: 314). Kulturstrukturen er den arena hvor de sosiale problemer og den politiske kulturen til både foreningen 2 foreldre, aleneforeldreforeningen og de bevilgende/lovgivende myndigheters trossystem avtegnes. Den interne kulturstrukturen (tre stykker i alt) som her er søkt etablert fordi den er viktig videre i oppgaven da denne interne logikken i kulturstrukturen er viktig for den analytiske anatomi av kulturen (Kane 1998: 74-75) (den hjelper til med å forklare hvordan den symbolske prosessen arbeider, og den hjelper til i å se reproduksjonen og transformasjonen av kultur (ibid.)).

I tilfelle F2F preges kultur strukturen av at de er en del av den Norske sosial vikeligheten man ønsker ikke å velte om på hele systemet. Men fortellinger og symboler som brukes peker i en postmoderne virkelighetsforståelse. Hvor egenidentiteten og dets selvstendighet sitter sterkt i bevisstheten, ikke minst i forhold til rettigheter, slik at foreningen er en del av den bredt anlagte kritikken mot den Skandinaviske velferdsstatens mangel på liberalisme. En kritikk som også forekommer i nyere likhetsfeministisk kritikk eksempelvis i boka:

Kjønnsrettferdighet (2002). Foreningen kulturstruktur har også trekk av å være globale i sitt uttrykk og organisering, men lokal i sin praksis (Eyerma and Jamison 1991: 154).

Foreningen har det man kaller en "apolitisk retorikk" (Lægereid 1996: 188), ved at de ønsker å vinne tilslutning til universelle/generelle normer og rettsregler.

Rettighetsbegrepet til denne foreningen er en hovednøkkel til å forså kulturstrukturen til Affo. Og denne preges variabler som kan sies å ha røtter i tidligere tider, det vil si variabler som ikke var satt under debatt (i etterkrigstidens Norske velferdsstat). Meninger om rettferdighet, fortellinger om ulikhet er forankret i en periode preget av klasse, kjønns og gruppekamp. Og rettferdighetsspørsmål måtte måles på gruppenivå.

Den omliggende kulturstrukturen, den strukturen som begge foreningene i spørsmål om barnets beste må forholde seg til, ligger et sted midt i mellom foreningen på en høyre venstre akse. Den preges av den sosialdemokratiske orden slik den framstod fra og med 1950 tallet til midten av 1980. Men i samspillet med den øvrige sosiale strukturen, påvirkes denne. I spørsmålet om barns beste preges variablene av at man har en kritikk også fra egne rekker. Diskusjoner i den store Sosialdemokratiske familie og ikke minst konservativ – liberale regjeringer som synes å ha stor oppslutning rundt sin barn og -familiepolitikk. I motsetning til F2F hevder Affo skjønnsregler i rettighetsregler bør foretrekkes framfor det universelle og generelle.

Makro strukturen i dette tilfelle er det sosial demokratiske kulturstruktur. Historisk en kulturstruktur som bygger på solidaritet og nestekjærlighet. Endringer i den sosiale strukturen²¹ som innbefatter kulturstrukturen (norm fundert), mulighetsstrukturen og ideal strukturen (en form for folkestemning eller om man vil en slags politisk ”*zeitgeist*”)(Merton 1996: 153-162), fører til at sosialdemokratiets kulturer foretar endringer (i betydningen justeringer og ikke reformer). Debatten om velferdsstatens mangel på liberalitet tas ad notam og får følger i ”barns beste” politikken. Ved at universelle prinsipper gis større oppmerksomhet. Stikkordene i så måte er New Labour og Bondeviks reformer. Den tradisjonelle sfære av kulturell autonomi (Polletta 1997: 434), som den sosialdemokratiske tradisjon har innehatt i Norge, synes ikke lenger å være så enhetlig. I denne perioden virker det som om utfordringene gjør sitt til at sosialpolitikken revideres. Og utformingen blir både mer liberal og mer konservativ i tilfelle med barn og barns beste.

²¹ En god gjennomgang om forskjellene mellom kulturstruktur og sosialstruktur i Robert Mertons arbeider finnes i Piotr Szompka (1996): ROBERT K. MERTON AN INTELLECTUAL PROFILE Macmillian på sidene: 158-192.

4 Sosiale bevegelser i et relasjonelt perspektiv

Sosiale bevegelser er dynamiske organismer, som opptrer på arenaer hvor ulike grupperinger definerer ”tidsaktuelle” problem. Sosiale bevegelser inntar sin form som konversasjoner og ikke som soloopptredener hevder Charles Tilly (1998: 467)²². I norsk politisk virkelighet vil det være viktig med relasjoner til grupper/personer innenfor det politiske byråkrati blant på grunne av det tette båndet det er mellom politikk og interesseorganisasjoner i det korporative system. Men også til andre pressgrupper/organisasjoner som en sosial bevegelse kan indirekte nå inn til det politiske system, eller via og sammen med disse gjøre omverdenen oppmerksom på sitt kulturelle/politiske budskap. Ut fra dette kan man slutte at de enkelte bevegelser vil i ulikgrad være en del av en større motstand eller pressgruppering. Alt ettersom hva som i et gitt tidspunkt er aktivt i form av ytre og indre press (Zald and Ash 1966: 327), og ideologisk standhaftighet. Begrep som *Sosial Movement Organisations (S.M.O)* og *Social Movement Communities (S.M.C)* er tradisjonelt forklart som en årsak, mulighet eller understøttelse for sosiale bevegelser. I regelen som forklarende grunn til at bevegelser starter opp eller mislykkes. I dette kapitlet skal vi prøve å kaste lys over hvordan slike elementer også kan være med å forklare dynamikken eller det relasjonelle i den striden som pågår her. Hvor begge foreningene opererer i et felt med flere interesseorganisasjoner, politiske pressgrupper, ad hoc organisasjoner, politiske partier, fraksjoner innenfor politiske partier m.m., som alle er fokusert enten på enkeltsaker eller på mer strukturbetingede prosesser/mål. Omgivelsene i betydning *S.M.O.* og *S.M.C.* er av stor relevans for å kunne forstå sosiale bevegelsers dynamikk. Det vanskelige er å finne ut i hvilken grad det spiller en rolle (Staggenborg 1989: 204-205). Noe av det som er poenget i dette kapitlet er å beskrive hvordan man kan se på dette problemet ut fra et relasjonelt perspektiv.

4.1 “*Social Movement Organizations*” og “*Social Movement Cektor*”

Sosiale bevegelser som strekker seg over tid vil ofte i løpet av denne tiden trekkes inn i, eller alternativt aktivt søke, relasjoner med andre grupper og foreninger. Man blir slik en del av et mer eller mindre komplekst sett av organisasjoner som søker i felleskap å nå sitt mål. Og søker støtte av økonomisk eller menneskelig sort sett i dette miljøet som man søker, trekkes eller virvles inn i. Man snakker her om såkalt *Social Movements Organisation* (McCarthy;

²² Her er det riktig å bemerke at et av funnene i den siste Norske maktutredningen konkluderer med et motsatte. Østerrud, Selle og Engelstad (2003) har funnet at trenden i Norge er at Her og nå protester er det regulære: altså soloopptredener!

Zald 1977: 1213). Denne formen er formet av politisk-sosiale - kulturelle strukturer, og vil i regelen berøre mange grupperinger i et gitt samfunn. En sosial bevegelse i et *S.M.O.* vil søke å linke sine argumenter til å bli en del som formelt eller uformelt tilsluttede organisasjoner følger trang til å støtte (Rucht 1996, Della Porta and Diani 2000). Mayer Zald og Roberta Ash hevder at bevegelser som handler i en større organisasjonssammenslutning i realiteten må innta en viss konservativ holdning for å kunne nå måloppnåelsen (1966: 327-328). Med andre ord en sosial bevegelse av radikal art, må bestrebe seg på å være konsensusorientert vis a vis et *S.M.O.*

Begrepet *Social Movement Communities (S.M.C)* (Staggenborg 2003:126) har likheter med *S.M.O.*, men viser til andre mekanismer i tillegg. Der hvor *S.M.O.* er ideologisert, i handlinger, med formelle nettverk, institusjoner og hverdagshendelser er likhetene overførbare. Forskjellen finner man i at *S.M.C.* innebefatter også uformelle nettverk av individer som støtter kampen til grupper, foreninger og sosiale bevegelser. Eksempelvis ser man betydningen av uformelle nettverk av enkeltpersoner hos Affo i en periode hvor foreningen manglet leder. Den gang så man hvordan enkeltpersoner (i form av eksperter som støtter deres sak) trådte fram og deltok i debatter. Suzanne Staggenborg skriver at et kjennetegn ved *S.M.C.* er at det varierer forhold til kontekst og kulturelt tema som settes på agendaen (Staggenborg 2003: 126-127).

4.1.1 Resursmobilisering og relasjonelt miljø

Resursmobiliseringsteoriens forklaringer på kollektive handlinger kan kanskje best forklares ved å begynne med å si hva den avløste: tildeligere var dette et psykologisk – sosialt fenomen/reaksjon som oppstod på grunn av marginalisering av grupper (Gurr 1970, Smelser 1962). Resursmobiliseringsteoriene så på strukturen i bevegelsene som en basis for å kunne handle (empiri hadde vist at det ikke var psykologisk – sosialt marginaliserte grupper som mobiliserte, slik tidligere teori forfektet). Poenget ligger i at en sosial bevegelse kan best forklares ut fra ligger i en omfattende ”paraplyorganisasjon” som støtter opp under initiativ i felles mål og ønsker (Tarrow 1998: 136-137). I klassisk resursmobiliseringsteori har det relasjonelle *S.M.O.* hatt tre funksjoner. Et eksempel er at denne gir en mobilisering en stabilitet, ett aker en form for strukturell struktur som er fast og trygg. Et annet klassisk eksempel er hvordan ressurser faktisk er relatert til *S.M.O.* og ikke nødvendigvis den konkrete sosiale bevegelsen (Snow and Chess 1996: 1105-1107). For det tredje har det etter hvert

kommet flere studier som prøver å beskrive sosiale bevegelsers vei ut fra *S.M.O.*s egen interne dynamikk (Useem and Zald 1987: 247-48).

Nyere forskning på dette området tyder på at det er viktig å søke å se på relasjonelle forskjeller. Kenneth Andrews og Bob Edwards (2004) argumenterer for at taktikk er viktig i mobilisering og at styrken (i kraft av resurser) i relasjonene teller, men som deres studier av miljøorganisasjoner i en North Carolina viser tar *Social Movement Organizations* hensyn til lokale forhold i langt større grad enn hva som man tidligere trodde var grunn til mobilisering (Andrews and Edwards 2004: 226-228). Noe av det viktige i denne og annen forskning på ressursmobiliseringsområdet er at man ikke bare ser på hvordan *S.M.O.* støtter opp under en bevegelse, men at man også evaluerer og så *S.M.O.* praksis i taktikk, i måte å støtte opp under en bevegelse på, kort sakt den relasjonelle prosessen mellom bevegelser og flere *S.M.O.*

4.1.2 Politisk prosess og relasjonelt miljø

Politisk prosess teori har tradisjonelt søkt å forklare oppstart og eller nedtur i motsetning til ressursmobiliseringsteoriene som har vært fokusert på struktur. Prosess teorier har vært mer opptatt av sosiokulturelle mekanismer i tillegg til det strukturelle (McAdam 1982: 43-51).

I det senere har politisk prosess teoretikere har som jobber innen denne tradisjon og retning begynt å interessere seg for *S.M.O.* og *S.M.C.* betydning for dette perspektivet. I senere politisk prosess analyse har man ofte sett på hvordan eksterne endringer reflekterer både en sosial bevegelse og relaterte "*Social Movement Organisations*" måte å respondere på (Minkhoff 1997: 795-796). Mario Diani har flere steder vis hvordan nettverk er viktig i dette perspektivet, det vil si hvordan nettverk gir insitament og argumenter for handling både i *S.M.O.* og sosiale bevegelser (Diani 1996, 2003). Nettverk gir forklaringer på relasjonelle prosesser i politisk prosess analyse av sosiale bevegelser. Men som Diani har vist er dette påvirker også dette *S.M.O.*; ikke minst med tanke på globaliseringen som finner sted og de tans nasjonale nettverkenes rolle. Disse er ofte sosiokulturelle premissleverandører for sosiale bevegelsers repertoar, som igjen former *S.M.O.*s respektive repertoar nedenfra.

4.1.3 Sosiokulturelle og relasjonelle miljø

Når sosiale bevegelser forklares ut fra kulturelle, sosiale og kognitive sider er fortolkning et essensielt element. Dynamikken i slike bevegelser kommer av at man interagerer i den kulturelle og sosiale kontekst (Sewell jr.1992) (Snow and Benford 1992). Som i politisk

prosess og ressursmobiliserings teorier vil *S.M.O.* gi muligheter til mobilisering ikke minst i beramning av karv. I dette fortolkende perspektivet vil *S.M.C.* spille en større rolle i dynamikken av sosiale bevegelsens, ut fra den langt mindre strukturelle orienterte fokus som dette perspektivet har. I det relasjonelle perspektivet vil symbolikken i kulturen assosieres med egenskaper i en bevegelse kultur (eller en *S.M.O.*) (Kane 2000, Polletta 1999).

Kort sagt i kulturelle (og kognitive) vil i det relasjonelle mellom *S.M.O./S.M.C.* ikke bare handle om hva disse overfører i forma av verdier og normer som bevegelsene kan bruke på en nærmets instrumental måte. Er det slik at i *S.M.O./S.M.C.* og de sosiale bevegelsene må vurderes ut fra et perspektiv hvor man er i en kontinuerlig skiftende prosess? At som både Anne Krane (1997, 2000) og Francesca Polletta (1998,1999) hevder det finner sted en gjensidig påvirkning av hverandre: struktur og kultur skifter og er i stadig interaksjon. Og fra sak til sak, og fra episode til episode vil de forskjellige relasjoner innta forskjellige roller. Et stikkord i så måte er Sidney Tarrow's teoretiseringer om protest sykluser (Tarrow 1998: 141-142).

4.2 Kontrære bevegelse kulturer

En stor viktig del av sosiale bevegelser dynamikk oppstår når motbevegelser eller kanskje til og med strukturert orienterte bevegelser *S.M.O.* mobiliserer og mot mobiliserer om en sak eller større sosiale endringer. Vi får det som kalles: *Contermovements* (Zald and Useem 1980) (Staggenborg 1998) (Staggenborg and Meyer 1996) (Lo1982) m.fl. Relasjonen mellom en sosial bevegelse og en dertil motbevegelse kan dessuten predikere hva slags fenomen man står ovenfor (Soule; Olzak 2003: 479).

En konterbevegelse er ofte et resultat av mekanismer i motkrefter som oppstår mot en suksessfull bevegelse. Som i sin tid har klart å ende de kulturelle normene og/eller den politiske – sosiale fordelingsstrukturen i et samfunn. Bakgrunn kan være endringer i den politiske mulighetsstrukturen. Typiske eksempler er omkampen som ser ut til å pågå om abort i USA. Etter en tid med økt liberalisering av kvinners rett til selv å bestemme abort, som følge av kvinnebevegelsens mobilisering, er abortmotstanden tatt opp igjen av høyre - radikale grupper. Betydelige bidrag innenfor har tatt til orde for at motbevegelser er nettopp konservativ – radikal (Lo 1982) (Andrews 2002). Lo hevder sågar at den konservative kontrære motbevegelsen kommer i stand ut fra at den har større tilgang på resurser. Dette er imidlertid en unyansert og lite presis kategorisering ikke minst i den postmoderne og

fragmenterte kulturen. Antakelig passer denne forklaringen på Amerikansk konservatisme som eksempelvis mannsbevegelse som *Christian Promise Keepers* m.fl., men er som nevnt tar for lite hensyn til den mer fragmenterte kulturen, og ikke minst kulturelt anlagte analyser av sosiale bevegelser.

En bedre, bredre, og mer tilpasset et komplekst (seinmodernistisk) samfunn er Staggenborg og Meyer beskrivelse av hva konterbevegelser er: ”*We think of contermovements as networks of individuals and organizations that share many of the same objects of concerns as the social movement that they oppose*” (Staggenborg and Meyer 1996:1632). Med denne betegnelsen kan man argumentere at motbevegelser kommer fra både høyre og venstre. Alt ettersom hva som var utgangspunktet i den sosiale kulturen som denne motbevegelsen oppstod. Og ikke som (Lo1982), ta det for gitt at man i utgangspunktet har et konservativt samfunn, som er blitt liberalisert ut fra eksempelvis andre kollektive bevegelser. Og at i det påfølgende avler en konservativ kontrærbevegelse. Rekkefølgen kan være en annen. Og dette gir Staggenborg og Meyer sin definisjon åpninger for.

Til slutt er det viktig å komme med en videre utdyping av bevegelse og konterbevegelse begrepet, siden de casene som skal belyses har en relativ lang strid bak seg allerede i 1997, når denne analysen starter. En motbevegelse skaper av og til en kontrær - kontrærbevegelse (Useem and Zald 1990: 249). Av taktiske grunner på grunn av endring i mulighetsstrukturen, for eksempel lederskifte, skiftes fokus. Et problem kan selvsagt være i en postmoderne tid med ulike identiteter, ulike referanserammer, ulik ekstern påvirking m.m., å si hva som er en konterramme og konter - konterramme. Slik at om for eksempel Affo kulturelle rammer synes å være en kontrær ramme mot den opprinnelige historiske sosiale politikken, så er det ikke slik at dette kan tolkes i den perioden vi analyserer fordi man vet at dette en gang var en motkultur. Det som var en motkultur kan godt ha blitt en del av den kulturelle struktur, selv om grammatikken i setningene tyder på noe annet. Man er nødt til å gå bak, og se essensen i uttrykket i sammenheng med det som synes å være strukturen.

4.3 Oppsummering

I dette avsnittet har vi gått inn på nyere måter å bruke/reflektere over etablerte sosial bevegelse teorier. Det vil si deler som ikke gitt uttømmende forklaringer på disse teoriene, men perspektiver på eller sider ved disse teoriene som kan gir innsikt i hvordan sosiale bevegelser generelt opptrer har med relasjoner å gjøre.

For å forklare dynamikken i sosiale bevegelser er det viktig å ta i bruk bevegelsens relasjonelle perspektiv. Senere forskning på de tre klassiske veier å forklare sosiale bevegelser på: ressursperspektivet, politisk prosess perspektivet og det sosiokulturelle perspektivet; viser betydningen av relasjonene bevegelsen har til beslektede fenomen som opptrer i samme felt. Av de viktigste er relasjonene til egne miljøer som *S.M.O.* og *S.M.C.* Et annet relasjonelt aspekt er den dynamikken som skjer mellom en bevegelse og motbevegelse som kjemper i et sosialt felt.

5 Teoretisk rammeverk

Sosiokulturelle teorier av ulik art utgjør et teoretisk rammeverk i oppgaven. Disse brukes og begrunnes ut fra det postulat at mennesker både på individnivå og på gruppenivå opptrer i et samfunn og at dette samfunnets kultur etc. så å si tar bolig i menneske/gruppen. Samtidig er det viktig å ha i mente at den kulturen som tar ”bolig” i mennesker og grupper filtreres i et kognitivt system som divergerer i ulik grad fra den omliggende kulturen. Og i dette kognitive systemet vil historiske avleiringer og erfaringer ha satt sine spor, med andre ord en slags kulturhistorisk forankring. Og her kommer jeg inn på det andre teoretiske postulatet i denne oppgaven: det varierer fra en sosial situasjon til en annen hvor mye den historiske kognitive skal vektlegges, derfor går jeg inn for å resonere på såkalt mellomnivå. Hvor det er en kontinuerlig veksling mellom data, teori og metode utgjør forklaringer (Klandermans, Staggenborg and Tarrow 2002: 317). Ved en slik type ”mellomnivåresonering” gis en fleksibilitet som kan være fornuftig for å forklare en sosial prosess, hvor empirien forklares i hvert enkelt tilfelle (Abbott 2001: 202). Det er derfor riktig å si at oppgavens teoretiske inntar en relasjonell form. Det vil si at teorier og mekanismer forklaringer (som jeg også benytter i dette case) er av en slik sort at det kan gi en forklaring på sosial handling ut fra den funksjonen den har i perioden som er gjeldene. Egenarten med en relasjonell tilnærming, eller forståelse, er at man vektlegger relasjoner mellom enheter, termer m.m. som (for det meste) dynamisk i sitt vesen og at man ser på det sosiale som en skiftende prosess i motsetning til statisk (Emirbayer 1997: 289).

Tre kulturelle forklaringer/teorier er viktig i dette relasjonelle opplegget, og skal i dette kapitlet forklares nærmere. Ett er rammeperspektivet med spesiell vekt på Snow og Benford (1986,1988, 1992,2000). Ett annet er såkalt ”Ny – Amerikansk kultursosiologi”²³ her er især Ann Swidlers (1986,1995) og Neil Gross (2005) versjoner blitt belyst. I det tredje teoretiske perspektivet er det en ”kritikktilpasset”²⁴ versjon av politisk mulighetsstruktur som legges til grunn: diskursiv mulighetsstruktur (Ferre et.al 2003) (Koopmans and Stratham 2001). I tillegg som hjelp til forklaringer bruker jeg mekanismer, som forklares nærmere i kapitel 6.

²³ En bok som omhandler dette begrepet/teorien er Philip Smits eds. (1998) THE NEW AMERICAN CULTURAL SOCIOLOGY” Cambridge University Press. Her er sentrale bidragsyttere til denne teorien som: Anne Krane, Jeffery Alexander; Ann Swidler, Robert Wuthnow m.fl.

²⁴ Med kritikktilpasset modell tenkes det her først og fremst på den kritikken som denne teorien har fått fra sosiologer som jobber innenfor denne tradisjonen, men samtidig ser svakheter med den eks. Mayer (2003,2004), Gamson and Mayer (1996), Koopmans (2003, 2005)

5.1 Kulturelle rammer og sosiale bevegelser

Rammer og innramming²⁵ er viktig del av den kulturelle vendingen innen sosial bevegelsesforskning²⁶. Sosiale bevegelsers kulturelle rammer er fundamentalt for innsikten i sosiale bevegelser (Noaks and Johnston 2005: 1-5). Barbara Hobson og Marika Lindholm hevder at rammeteori er så essensielt i forståelsen av kollektive bevegelser at det er intet mindre enn sosiale bevegelsers DNA: *"In analyzing how group building consistency, one might think of cognitive framing as the DNA of movements in which cultural coding and information is reproduced in the various organizational settings of movements"* (Hobson and Lindholm 1997: 483). Mario Diani (1996) tar til orde for at å analysere rammer gir bedre forståelse av den politiske mulighetsstrukturen, som ligger til grunn for en mobilisering. Med andre ord rammer skaper forståelse for mulighetsstrukturen. Rammer skaper rasjonale for sosialbevegelse aktivitet (Babb 1996) (Snow and Benford 1988) og rammer forstiller kollektiv handlinger (Snow and Benford (1992: 152). Og rammer vil være til hjelp i å kommunisere ut bevegelsens identitet.

Historisk utvikling

Historisk er rammeperspektivet utviklet fra to ulike sosiologiske teoriretninger. En retning er at rammeperspektivet kommer som viktig teoretisk supplement/alternativ gjennom en kritikk av ressursmobiliserings teoriens ensidige vekt på organisasjonmessig og materielle strukturelle sider. Denne kritikken kommer fra sosiale bevegelse teoretikere som jobber for å forbedre ressursmobiliseringsteorien²⁷, ut fra den erkjennelsen at kulturdimensjonen må i sterkere grad inn i teorien for å kunne forklare prosesser i sosiale bevegelser (Muller and Morris eds.1992) (McAdam, Zald, McCarty eds.1996). Med andre ord kritikken kommer innenfra. Denne kritikken av ressursmobiliseringsteorien blir til to beslektede teorier:²⁸

²⁵ Opprinnelige uttrykk *frames and frameing* eks. (Snow and Benford 1988). Heretter i oppgaven brukes bare "forskningen" rammer og innramming.

²⁶ Stridspolitikk blir gjerne omtalt i faglitteraturen som *contentious politics* (Aminzade et.co 2001)

²⁷ En god gjennomgang av resursmobiliseringsteorien har Steven Buechler (2000: 34-40).

²⁸ *Politisk prosess og politiske mulighetsstrukturer* skulle løse den ensidige måten *resurs mobiliserings* perspektivet la på resurser (Zald and Ash 1966) og organisering Jenkins (1983). Dette var en endring som kom innen det strukturelle perspektivet. Resurs mobilisering i sin tid (60-70 tallet) var en reaksjon mot en sosial psykologiske forklaringen på grunner til protest. Disse sosial - psykologiske forklaringene, eller *"break down theory"* (Useem 1998), hadde et interaksjon forklarings dogme som i følge RM kritikere ikke kunne gi forklaring på protest

politisk prosess teori som gjerne forbindes med Charles Tilly (1976,1982) og Dough McAdam (1982). Men den forbindes også til politisk mulighetsstrukturteori ”*Political Opportunities*” som har røtter tilbake til Eisinger (1973); men får størst oppmerksomhet i Sidney Tarrow (1988, 1996,1998) bestrebeleser i å forene Europeisk sosialbevegelse teori (strukturorientert) og -Amerikansk (sosialpsykologisk og rasjonell aktør orientert) teori på slutten av 1980 tallet. Politisk mulighetsteori gikk kort ut på at objektive historiske og politiske faktorer skaper mobilisering (Tarrow 1998: 20). Ut fra disse forsøkene, bringes fokuset på kulturelle rammer inn i sosial bevegelsesteorier. Spesielt i sosial bevegelse teori hvor strukturelle de elementer er framtrede. Det vil si man ser at strukturelle teoriforklaringer på sosiale bevegelser, vektlegger kultur og rammers betydning.

Den andre teoretiske veien rammer og innramming er blitt et viktig element (i teoriene) på, er via sosiologer som utvikler det sosial psykologiske perspektivet som rådde grunnen før ressursmobiliseringsteorien (som i en periode ble hegemonisk i Amerikansk sosial bevegelsesteori). Ressursmobiliseringsteorien ble i sin tid (1960 til 1980 tallet) kom som en motreaksjon på psykologiske forklaringer på sosiale bevegelser hvor vekten ble lagt på at sosiale bevegelser kommer av og er dynamiske ut fra forutrettede følelser. Denne andre historiske retningen videreutvikler imidlertid dette psykologiske perspektivet. To av de rådene teoretikerne innen denne tradisjonen David A. Snow og Robert Benford (1988,1992,2000) legger vekt på at i kollektiv protest finnes det kognitive forståelser som grupper bærer med seg i protest samtidig som det i protestprosesser finner sted en aktiv og psykologisk reaksjon. Forfatterne utvikler den ”gammel psykologiske” retningen som la noe ensidig vekt på psykologiske aspekter som avmakt og misunnelse, til også å inneholde kulturelle rammer. Man har med seg en viss ballast i form av kultur (kognitiv) som fremtrer i rammer.

Ramme perspektivet, slik det brukes av begge ”skolene”, viser at retningene/skolene har nærmet seg hverandre når spørsmålet er om kognitive rammer versus strukturelt drivende rammer. Både strukturalister slik som McAdam o.a.(1996) og mer kognitive orienterte teoretikere som Snow og Benford (1988) ta i bruk begge aspekter i analyser av sosiale bevegelser og stridpolitikk. Derimot vil et interaksjonsperspektiv som de sistnevnte også bruker ikke opptre hos ”strukturalistene”. Disse har imidlertid sett på dette ved å forklare plutselige ting som setter i gang/forandrer, som eksempelvis i episoder; dette finner man i den siste utviklingen/utbyggingen av politisk mulighetsperspektivet (mekanisme forklaringer ut

fra mulighetsstrukturen) for eksempel hos (McAdam, Tilly, Tarrow 2001) og (Aminzade et.al.2001).

5.1.1 Rammeteori som struktur og kontekst

Når bevegelses kultur skal avdekkes ut fra motiver og mål, og ikke bare ut fra en kalkulert handlingsramme (Jasper 1997: 81), vil mer skjematisk - kognitive forklaringer brukes. Dette vil kunne gi et tilfredsstillende svar på ”gratispassasjer – problemet”, det vil si den statiske måten å forklare dynamikken mellom mening og kultur når fokus er på rasjonelle forklaringer. To forfattere som hevder at kulturelle rammer kan løse opp dette atomiske bilde av handlingsforløp i sosiale bevegelser er Ryhs Williams og Robert Benford (2000:127). Ved bruk av rammeperspektivet i analyser vil dette således: ”*cuts a middle course between a systematic view of culture and its performative aspects*” (Johnston and Klandermanns 1995: 8), det vil si rammer vis a vis innramming. Teorien om innramming og rammer har røtter i symbolsk interaksjon og mer kognitive teorier. Arven fra Goffmanns rammeanalyse er en betydelig inspirasjonskilde. Spesielt er dette vektlagt i den etter hvert klassiske artikkelen til Snow et al. (1986). Her manes det fra et perspektiv på rammeanalyser av sosiale bevegelser som er sterkt preget av symbolsk interaksjon og sosial psykologi. Fra 1988 og ikke minst i 1992 og artikkelen første av de bøkene som innleder det som også regnes som den kulturelle vendingen i sosial bevegelsesteori: ”*Frontiers in Social Movement*” (Muller and Morris eds.1992) bringer, Snow og Benford, inn aspekter som kognitive skjemaer og ideologi som taktisk bruk inn i teorien(e)²⁹. Det vil si at her benyttes relativt ferdige ”manus” eller et repertoar av argumentasjon, som ofte gjentas i strid men ikke alltid. Man for det som i lingvistiske fag kalles ferdige skript, og som William Sewell j.r.(1992: 12) kaller skjema.

Kulturelle rammer har med andre ord to sider. En grammatikkliknende struktur, og en annen side som er mer situasjonsspesifikk, mer aktiv og verbliknende (Williams and Benford 2000: 129). Den situasjonsbestemte innrammingen har en vindusåpnerfunksjon og er myntet på en aktiv prosess, for eksempel i en meningsutveksling. Den andre er en kultur - struktur, et kulturprodukt (Williams and Benford 2000: 130) som inneholder bevegelsesspesifikke meninger. Sosiologer innenfor tradisjonen som vektlegger at verdier ikke nødvendigvis

²⁹ Riktig nok hadde Snow og Benford kommet inn på dette temaet i 1988 for første gang. Men brukes mer systematisk fra 1992 og utover når den kulturelle vendingen ble mer og mer akseptert i sosial bevegelse teori. Men for å understreke nok en gang, 1988 og 1992 har det samme perspektivet.

avstedkommer handling, dette drives fra kulturelle koder og skjemaer som internt har mening for eksempelvis bevegelser og foreninger. En ramme brukt i sosial bevegelseslitteraturen brukes som et ”*interpretive schema*” (Snow and Benford 1992:137). Disse skjema forenkler og viser fram hvordan verden ser ut ved selektivt å poengtere, kode situasjoner, hendelser og erfaringer i striden. Essensen i slike skjemaer har mange likhetstrekk med ideologiske pakker som har en logisks sans for bevegelsene og som ligger der til bruk i ulike situasjoner, og disse logiske pakkene til den enkelte bevegelse brukes sammen med allerede eksisterende elementer i en videre kulturelt system: type ideologi, master rammer m.m. (Steinberg 2002: 209). Dette er et av de springende punkt for bevegelser; denne bevegelsesrammens logikk bør kunne være av en slik art at den oppfattes og helst får positiv respons i samfunnet. Snow og Benford (1988) hevder at om bevegelsers rammer mislykkes er ofte grunnen til dette at rammen ikke stemmer overens med omverdenens kulturelle fortellinger men er alltid påpeker alltid poenger ut fra en kognitiv basis (Williams 2003: 250).

Hele denne bolkens sitater, utsagn og meninger er tatt med for å understreke at det er flytende overganger mellom kognitive strukturer og kontekst. En tabell, opprinnelig brukt i en artikkel av Ryhs Williams og Robert Benford tidsskriftet ”*Social Problems*”, anskueliggjør noen forskjeller mellom rammeperspektivene struktur og kontekst (Williams and Benford 2000: 133):

Tabell som viser to sider ved rammemetaforen

Ansats	Struktur	Kontekst
<u>Ramme som:</u>	<u>Produkt/subjekt</u>	<u>Kontekstprosess/verb</u>
<i>Referanser for bevegelse:</i>	<i>Virkelige koder</i>	<i>Symboler</i>
<i>Analyseredskap for bevegelsers:</i>	<i>Grammatikk</i>	<i>Situasjons bruk</i>
<i>Meningen lokalisert i:</i>	<i>Intern logikk</i>	<i>Praktisk bruk</i>
<i>Motiver handler ved:</i>	<i>Kognitiv koherens.</i>	<i>Kognitiv resonans</i>

I det strukturelle rammeperspektivet deles hovedkategoriene av rammer (”*Core Framing Tasks*”) inn i: Diagnose, prognose og -motivasjonsrammer (Snow and Benford 1988, 1992,2000) (Hunt and Mooeny 1996) (Evans 1997) (Gerhardt and Rucht 1992). To trekk som er viktig i rammer av den mer strukturelle formen er at den ved siden av å ha en funksjon i å

si noe om ”verden der ute”, en ”*punctuating role*”³⁰ (Snow and Benford 1995: 136) som for eksempel si noe om endring i Barneloven av 1981, har den også en funksjon i å gi rammen tilleggsverdier. I det neste kapitlet skal kommer en videre utdypning av noen viktige aspekter ved det (mer)strukturelt orienterte bidraget til rammeteorier til sosiale bevegelser.

5.1.2 Rammers diagnose, prognose, motivasjon og infrastruktur

Sentralt i hoveddrammer (strukturellignende) er at de søker å fortolke verden og fremme mening. Slik at man kan bruke de kognitive – kulturelle rammene i en vekselvirkning i det øyemed som situasjonen tilsier, med andre ord en form av strategi men med en klangbunn som er kjent. Til dette bruker kollektive bevegelser diagnoser, prognoser og motivasjon, for å utnytte situasjonen. En viktig del av vurderingen blir å vurdere den infrastruktur det gir å diagnostisere og lignende. Det vil si hvem kan nå osv.

Diagnoserammer

Diagnoserammer brukes når bevegelsen/foreningen pretenderer å gi en hendelse en diagnose, et aspekt av det sosiale livet som fortøner seg problematisk. I flere studier er diagnoserammer bruk når bevegelser (på mellomnivå) fremstår som ofre (Snow and Benford 2000: 615). Diagnoserammer identifiserer hva som er galt ut fra politikk og er slik sett ikke personlige (Polletta 1998: 139). Bevegelser som fremstår i en offerrolle betoner gjerne den urett som begås mot dem. William Gamson hevder at kollektive handlings rammer er synonymt med urettferdighetsrammer (Gamson 1992: 68). Med andre ord uten en reell kognitiv oppfattelse av urett vil ikke protest finnes, om vi så langt sammenfatter dette perspektivet. En viktig følgefunksjon til det å gi diagnose rammer, er det ”å gi skylden for” og /eller ansvarsfastsetting (Snow and Benford 2000: 616). Ved dette punktet i teorien er det viktig å skille på at det å gi ansvaret for eller ansvarliggjøre noen for et problem ikke er det samme som problemets natur. For eksempel vil både F2F og Affo mene at omsorgssvikt er et sosialt problem som må løses, men foreningene vil antakelig stille ulike diagnose, foreslå ulike tiltak og adressere problemet ulikt. Benford (1997) har foretatt en studie over miljøorganisasjoner i USA: Problemets natur deles, men de ulike organisasjoner har ulike diagnoser og ansvarsfordeling.

³⁰ En punnctuation rolle er ”*where the frame undercores or embellish(es)the seriousnessand injustice of a social situation*” (Buffonge 2001: 15).

En diagnoseramme er ment å kunne omfatte både tilskrevne egenskaper og bakgrunnsforklaringer: *"allow for labeling causes and causal agents."* (Rucht and Gerrards 1992: 581). Slik jeg har tenkt å løse denne oppgaven blir bakgrunns forklaringer, causal agents, begrunnet/anslått med mekanismer. Det vil si en nedtoning av det kausale og heller betone antagelser.

Prognoserammer

Når en bevegelse bruker en prognoseramme skjer dette ofte i forbindelse med et forslag til løsning på hva som må gjøres i forhold til et problem. Prognosen kan bære fram en plan for angrep, strategier for å gjøre noe med problemet (Snow og Benford 2000: 616). Gerrard og Rucht hevder sosiale bevegelser ikke benytter disse rammene i den grad som diagnose, og de hevder at prognose er partiens gebet (Gerrards and Rucht 1992: 582). Når denne typen rammer tas i bruk er en typisk situasjon at man argumenterer mot motpartens logikk om løsning av et problem like mye som for bevegelsens egen logiske løsning (Snow og Benford 2000: 617)

Motivasjonsrammer

Snow og Benford beskriver motivasjonsrammer som *"a call to arms or rationale for engaging in ameliorative action, including of appropriative vocabularities of motive."* (Snow and Benford 2000: 617). I en atomnedrustningsbevegelse ble motivasjonsrammer brukt i hensikt å motivere medlemmer, av og til også potensielle medlemmer (Benford 1993: 34). Samme studie viser hvordan bevegelsen utvikler et variert vokabular, hvor noen fraser går igjen. Felles ved disse hoveddrammene er at de har varierende trekk.

Rammers infrastruktur og sentralitet

Flere forhold må være til stede for at det skal gi mening å forklare forhold i bruken av spesifikke rammer i strid. Jeg har allerede nevnt ett: Hoveddrammens oppgave (diagnose, motivasjon og prognose rammer). Snow og Benford (1988) setter opp tre andre kriterier: **a)** Infrastrukturens "begrensninger av trossystemer" i denne hoveddrammen **b)** Fenomenologiske begrensninger. **c)** Hoveddrammens posisjon i syklusen av protest (Snow and Benford 1988: 199); eksempel er: Syklus av protest viser til at bevegelser som strekker seg over tid, gjerne viser forskjell intensitet til ulike aspekter av den sosiale verden. Ett år kan det være slik at kampen for fattigdom er viktig for en sosial bevegelse krever all energi. Da er det trolig lite

taktisk å fremme saker som er av ringere betydning. Disse får da mindre kraft i og med at man syklus av bevegelsens liv, hvor kraften er samlet rundt fattigdom.

Rammens sentralitet er viktig, det vil si hvor godt den korresponderer med foreningens verdier og normer. To andre viktige elementer er rammens rekkevidde og hvor anvendelig den er vis a vis interne generelle forhold (Hillgartner & Bosk 1988: 56). I dette momentet er det typisk interne bånd som må avveies i forhold til ytre omstendigheter, både i taktisk og ideologisk øyemed. Disse elementene overlapper med to andre av mer fenomenologisk art: Empirisk troverdighet og eksperimentell harmoni.³¹

5.1.3 Kritikk

Steinberg (1998,2003), Benford (1997) og Jasper (1997) har alle kritisert teorien(e) om rammer og innramming. En fellesnevner av hva som fremføres i kritikkene er at teorien brukes både ukritisk og for bredt. I kritikken hevdes det at slik teorien anvendes av Snow og Benford i teoretisering av både dynamikk og utfall av sosiale bevegelser, legges det for liten vekt på de kognitive aspektene ved rammer, eksempel vis Steinberg hevder dette (2003: 209-210). Japer på sin side hevder at det nevnte ”tospennet” synes å legge vekt på kultur- så lang så godt – men at de reduserer meningen til å gjelde kun rekrutteringsstrategier (Jasper 1997: 76).

En viktigere og mer presis kritikk kommer fra Pamela Oliver og Hank Johnston (2000). De evner gi en presis kritikk, det vil si de treffer riktig nivå. Oliver og Johnston gjør ikke samme feil som de nevnte kritikkene over; disse tar ikke hensyn til at teorien er to delt en kontekstuell og en strukturell (se 5.1). Kritikken som er nevnt over (til Oliver og Johnston) går i korthet ut på slik rammeperspektivet brukes synes dette å være synonymt med ideologi. Spesielt går de inn på forholdet mellom rammer og ideologi slik det kommer fram hos Snow og Benford (1988,1992 og 2000) Siden ideologibegrepet er tuftet på teori som skal omfavne sider ved det sosiale livet vil slike teorier være uegnet til å påpeke bevegelsers mentale skjema (ideologiske pakker) som forklarer for eksempel at dette er et eksempel på forslag til løsning på et problem (prognose rammer)(Oliver and Johnston 2000: 43-49)

³¹ Min oversettelse av: ”*experimental commensurability*” (Snow and Benford 1988:208)

5.1.4 Motkritikk

I en motkritikk hevder Snow og Benford (2000) at kritikken (til Oliver og Johnston) har to svakheter. For det første er ikke forfatterne oppdatert på utviklingen i sosial konstruktivisme og dens forhold til sosiale bevegelser. For det andre er det riktig at ideologi og rammer ikke skal forenes om man bruker en ideologidefinisjon så stram som Oliver og Johnstons bruker. Sagt med motkritikkens forfatters egne ord er den for stramme ideologiens trekk denne: *"A system of meaning that couples assertions and theories about the nature of social life with values and norms relevant to promoting or resisting social change,"* (Snow and Benford 2000: 57). Forfatterne hevder rammer er linket til ideologi på forskjellig måte derom hersker ingen tvil hevdes det fra dette hold. Men ikke i en slik streng forstand som er Oliver og Johnstons (2000) utgangspunkt. Motkritikkens går ut på at kollektive handlings rammer i varierende grad er rotfestet til eksisterende ideer. Det understrekes at rammene verken er determinerte eller konstant tøyelige, og at de er grader av "statiskhet" og "tøyelighet" i hvert enkelt tilfelle.

Snow og Benford hevder at rammer i forhold til ideologi er mer empirisk observerbare. Det som gir dem denne egenskapen er at de ikke er bare mentale og kognitive rammer, men også basert i, eller nedfelt i, gruppebasert interaksjon, som vil være mer umiddelbart tilgjengelig for analyse enn ideologi er. Snow og Benford (2000: 55-67) avslutter sin gjennomgang av forholdet mellom ideologi og rammer med å hevde at Oliver og Johnston konstruerer en skinnuenighet. Begge konsepter har en utilitaristisk analysevinkling. Disse skal derfor studeres hver for seg, men det finnes forhold mellom rammer og ideologi som må forklares.

Det synes som om Oliver og Johnston har kritisert rammeteorien fra samme ståsted som nevnt i starten, nemlig at de har tolket begrepet for vidt, slik Polletta (1998) m.fl. også har.

Kritikken som Oliver og Johnston har rettet mot "fedrene" til den nye sosiale bevegelseslitteraturen er feil adressert, fordi det går fram at de egentlig deler det samme synet på forholdet mellom ideologi og rammer. Et godt eksempel er Benfords studie av rammedisputter mellom en rekke bevegelser³² som først og fremst kjemper om beskrivelsen av problemet (Benford 1993: 683), og hvor ideologien ikke har fokus. Med andre ord ligger ideologien bak, og deles i et felt hvor diskursene omhandler det "samme" men vektleggingen, beskrivelsen og måte å løse ting på er det man ofte strides om, ikke ideologi. Som forfatteren

³² Det vil si *SMOs. Social Movements Organisations* (kapitel 4.1)

selv sier i denne ”interne kritikken” er at prosessen mot en kollektiv handlingsramme må undersøkes (Benford 1997: 417).

5.2 ”Ny - Amerikansk kultur sosiologi”

Tradisjonelt har kulturelle forklaringer enten blitt forklart ut fra et strukturelt eller et ”produksjons”³³ aspekt (at kultur skapes kontinuerlig i en kontekstuell interaksjon) eller på en ren prosessorientert forklarings måte. En senere tids måte å resonere på hvorfor og hvordan sosial handling foregår benytter begge disse elementene. En mye bruk betegnelse på denne teoretiske retningen er ny - amerikansk kultur teori/sosiologi (Smith 1998: 2). Disse teoriene³⁴ har likheter med Mark Granovetters kritikk av ensidigheten på gjengse forklaringer i rasjonell - aktør handlingsteori. Granovetters kritikk av går ut på at man kort og godt ut på at rasjonell forklaring på at handlinger kommer ut fra rasjonelle kalkuler på det som er normen (Granovetter 1978: 1421). Han hevder at det finnes ganger hvor det handles annerledes, det vil si terskel spesifikke (Granovetter 1978: 1436); noen ganger er det omstendigheter som gjør at terskelen for å handle slik teorien begrunner er uaktuelt. Slik er det også med såkalt ny – kulturteori (amerikansk), det finnes ganger og situasjoner hvor ikke den kulturelle normen, ideologien, følges i den enkelte eller den kollektive handlingen. Jeffery Alexander har en god beskrivelse på denne måten å resonere teoretisk på når han hevder at den sosiale realitet vil alltid affekttere alle former for underholdning, politiske strider m.m i stort og i smått (Alexander 2003: 22).

Eksempler på denne type kulturelle forklaringer finner vi hos kultursosiologer som Margaret Sommers (1994,1995,1997), Ann Swidler (1986, 1995) Neil Gross (2005) og hos historiker William Sewell jr.(1992) for å nevne noen av de toneangivende³⁵. Denne type forklaring bryter med den forklaringsbaserte Weberianske forklaringene hvor verdier og ideologi alene forklarer handlinger, og legger til grunn at handlinger også har kontekstuelle aspekter og

³³ Typisk representant for denne retningen er den kjente ”Birmingham skolen” i kultur studier.

³⁴ Jason Kaufman hevder denne nye måten å forklare kultur på kan deles inn i tre deler Kaufman (2004:335). Jeg går ikke inn på dette her. Siden jeg beskriver generelle trekk ved denne ”nye” kulturelle sosiologien. Det vil si generelle trekk som er basis i de tre nevnte rettingene også.

³⁵ Antony Giddens (1976, 2001), Pierre Bourdieu (1999) og Paul DiMaggio (1987) m.fl., er selvsagt ikke glemt. Når jeg skriver toneangivende i denne forbindelsen er dette fordi disse (Swidler o.a.) teoretikere har brukt kunnskapsperspektivet konkret på sosiale bevegelser (og i forbindelse med kulturelle rammer), ved siden av at de er sentrale!

praksiselementer som bryter med rasjonelle handlingsmønstre som forklares ut fra verdiforankrede forklaringer. To sentrale representanter i så måte er Neil Gross (2005) og Ann Swidler (1986,1995):

Neil Gross foretar et skille mellom det han kaller regulerende og meningskonstituerende tradisjoner (Gross 2005: 293 -295). Skillet bruker han i å forklare hvorfor handlingen enkelte ganger ikke synes å være i samsvar med moralregler og normer (regulerende tradisjon) og når handlinger på den annen måte synes å være i tråd med moral, verdier og normer som forventes av gruppen eller individet. Hva kjennetegner så den sosiale settingen som trigger disse handlingene? Den regulerende handlingen vil opptre i settinger hvor gruppen innser at det å ikke handle regulert er det beste sett i lys av sanksjoner som eventuelt vil ramme den om en ikke handler slik. Dette vil imidlertid bare være mulig om man står i fare for å bli ekskludert fra bestemte felleskap som er viktig både historisk og kulturelt sett (Gross 2005: 293-4). Eksempelvis kan man tenke seg til at om en av foreningene søker støtte i fundamentalistiske grupperingers standpunkter; ville dette vært politisk selvmord tatt i betraktning at slike standpunkt ikke ville fått plass i diskursformasjonen, det ville med Foucaults ord vært en ikke-diskurs, argumentene ville falt utenfor den vitenskaplige orden (Foucault 1972: 164). Ann Swidler (1986, 1995) har en beslektet forklaring på at man ikke alltid handler etter normer og verdier. Hun hevder at grupper og aktører synes å bruke omkringliggende kultur om et redskap (*tool kit*) i turbulente tider. I turbulente tider vil grupper og mennesker finne andre, nye, måter å handle på som passer inn i doktrinene, habitusene, kort sagt inn i den kulturelle – religiøse – politiske ”*zeitgeist*” (Swidler 1986: 278-279).

Den andre siden av skillet til Gross er meningskonstituerende. I dette legger han at det handles ut fra normer og verdier som det ventes ut fra delte verdier og normer i et samfunn (Gross 2005: 295). Handlinger her kommer av de sosiale forventninger som forventes i slike ikke bryter med gruppers ”verdensanskuelser”. Også her har Swidler en parallell ved at hun hevder at slike handlinger finner sted i rolige tider, hvor det ikke er nødvendig for gruppen å måtte bruke ny retorikk for å kunne nå fram, dette ligner mer på det som kalles en ideologisert handling (Zald 2000: 13), som hun skriver: ”*in settled life culture is intimately integrated with action*” (Swidler 1986: 278). Man kan si at i rolige tider er den diskursive mulighetsstrukturen så uproblematisk at foreningene kan bruke sine egne verdier og sin egen ideologi som handling uten at det bryter med den omliggende kulturens kodeks.

5.3 Fra politisk mulighetsstruktur til diskursiv mulighetsstruktur

Politisk mulighetsstruktur (samt politisk prosessteori) er sentral i å forklare hvorfor og hvordan muligheter til handling i sosiale bevegelser oppstår (Morris 1992, Meyer 2004, Koopmans 2005). Når jeg under tar i bruk mekanismer er dette blant annet på bakgrunn av den kritikk som er reist mot denne teorien fra sosiologer som jobber i denne tradisjonen. Det essensielle i kritikken har vært at politisk mulighetsstruktur ser ut til å omfatte alt og det er dermed en fare for at det ikke forklarer vesentlige årsaker til mobilisering, utfall og dynamikk (Gamson og Meyer 1996, Meyer 2004, Godwinn og Jasper 2003 og Koopmans 2003, 2005).

Tradisjonelt har man vært klar over problemet og valgt ut visse variabler som synes å være viktige i case som skal forklares (Meyer 2004: 134). I denne oppgaven har jeg valgt en slik metode og velge muligheter fra den diskursive mulighetsstrukturen; et grep som Ferree og medarbeidere (2003) bruker i boka: *"Shaping abortion discourse, democracy and the public sphere in Germany and United States"*. Her deler forfatterne opp mulighetsstrukturen i to hovedvariabler med flere undergrupper, samlet dekker de to variablene det forfatterne kaller "den diskursive mulighetsstrukturen". Den ene variabelen er av politisk art hvor det juridiske, partipolitiske og statlige særtrekk er viktig. Den andre variabelen er av kulturell og sosial art, og dekker kjønnspolitikk, moralpolitikk, rådende rettsfilosofi og massemedienes rolle. Dette er en mindre distinkt definisjon enn det for eksempel McAdam (1996) og Tarrow (1998) betegner som elementer som ligger til grunn for mulighetsstrukturer³⁶. En definisjon som på diskursiv mulighetsstruktur er: Mellom institusjonelle strukturer, maktforhold o.a. som kjennetegner politiske mulighetsstrukturer og symbolske rammeperspektivet finnes det et perspektiv som ikke er rent politisk/kulturelt eller symbolsk. Dette perspektivet er dannende for rimelige og realistiske syn og ideer i forhold til krav som måtte komme. Og det (kravene, målønskene m.m.) må være transparent i forhold til tid og romer. Dette den diskursive mulighetsstruktur (Koopmans and Stratham 2001: 228)!

³⁶ McAdam skriver at disse fire elementene er viktig i en slik struktur (McAdam 1996: 26-29): 1. En relativ åpenhet eller motsatt lukking i det institusjonelle politiske system. 2. Stabiliteten / ustabiliteten i elite sammenslutningene 3. Nærværet eller fraværet av elite allierte. 4. Statens kapasitet og mulighet for represalier.

5.3.1 Kritikk

Et problem med slike mulighetsstrukturorienteringer, i tillegg til nevnte kritikk fra bl.a Gamson og Meyer (1996), er at den vektlegger makt- og eliteperspektivet i for stor grad. Etter en systematisk gjennomgang av politisk mulighetsstrukturteoriene de siste 30. år konkluderer Meyer (2004) med at teorien forklarer hvorfor sosiale bevegelser og handlinger i en prosess oppstår. Men den (teorien) gir ikke troverdige hold når den søker å besvare hvorfor en mulighetsstruktur er åpenbar for en gruppe, ikke er det for en annen (Meyer 2004: 135-142). En diskursiv mulighetsstruktur (sammen med mekanisme forklaringer) vil gi et mer innblikk i den dynamikken som jeg er ute etter i mine forskningsspørsmål, forholdet mellom:

”Movement Culture and larger Cultural Patterns” (Johnston and Klandermanns 1995: 21)

Ved å anvende mekanismerelaterte forklaringer unngår man imidlertid lettere problematikken mellom aktør og struktur. Med aktør – struktur - tilnærmingen vil dynamiske prosesser som skal forklares falle i den ”svarte boksen” og tilnærmingen utelater derfor viktige dimensjoner ved kollektiv protest (Jasper and Poulsen 1993: 641). Hensikten bak å benytte den diskursive mulighetsstruktur er da at man lettere vil kunne snevre inn til det som er viktige variabler (Mayer 2004, Koopmans 2005).

6.0 Mekanismer

Når jeg benytter mekanismer som mulige sammenhenger bak foreningens pakker er dette for å gi et tillegg i forklaringsdimensjon på rammer (diagnose, prognose og motivasjon). Det vil si søke å antyde hva som ligger i rammens resonans bakgrunn, og at det vil kunne antyde hvorfor rammen opptrer flere ganger. Å beskrive sosiale hendelser med mekanismer er en måte å gå litt bak en rent beskrivende fremgangsmåte, uten at det forklarende utgreiing i det man forbinder med kausale sammenhenger. Mekanismer er antagelser.

Om sosiale mekanismer

Hva er så en sosial mekanisme? Gudmund Hernes skriver: *"mechanisms are combined and connected into machinery (i.e. into greater assemblies when more complex phenomena are to be accounted for)"* (Hernes 1998: 76). En annen beskrivelse på en generell sosial mekanisme er at dette er en integrert del av forklaringen i to hovedpunkter: Punkt en er at handlinger ikke bør referere til variabler og hypotetiske sammenhenger mellom disse, handlinger utføres av aktører (Swedberg and Hedstrøm 1998: 24). Videre forutsetter mekanismeforklaringen en presisjon på meso-nivå. For det tredje er det viktig å fjerne irrelevant informasjon, ellers er det vanskelig å vise mekanismer. For det fjerde kan mekanismer sees på som en måte å vise en kobling mellom premisser og uttrykket for det som premissene skal si noe om. Punkt to: De fire prinsippene i punkt en må kunne belyse at en hendelse A gir en effekt B (Hedstrøm and Swedberg: 24-5 1998). En mekanisme er ikke en metode eller en teori. Som Hedstrøm og Swedberg skriver: *"The essence of the mechanism approach is to be found in a special style of theorizing rather than in any specific definition of what a mechanism is"* (Hedstrøm og Swedberg 1998: 25). Schelling tolker Hedstrøm og Swedbergs sosialmekanismeforklaring som et sett av plausible hypoteser som igjen kan gi en sannsynlig forklaring på et sosialt fenomen (Schelling 1998: 32-33). I innledningen har jeg beskrevet det sosiale fenomenet at to organisasjoner kjemper for barns beste. Det er interessant at menn og kvinner ser ut til å organisere seg i hver sin organisasjon, og at det kan dreie seg om en kamp mellom anerkjennelse og omfordeling. Temaene og teoriene under vil tjene som en støtte til teoriene om rammer og for å kunne antyde sammenhenger mellom disse. Det vil si at temaene under blir en teoretisk støtte til å forklare den mer strukturelle siden av hvorfor foreningene demonstrerer tro, handling, holdning, bevegelsesideologi. Boudon understreker at det er nødvendig å forklare individuell tro, handlinger osv. Når disse i seg selv kan forklares kan en se sosiale mekanismer, men det er viktig å vite at man alltid handler ut fra en kontekst

(Boudon 1998:199). I hovedsak vil mekanismene: *"produce stylized fact that dominate a domain and yield chronological narratives that dominate time sequences"* (Lichbach 2005: 234), og disse spesifikke "hendelser" i tid og rom finner man i politiske -og diskurssivemulighetsstruktur, både slik disse objektivt er og hvordan de oppfattes (og dermed gjenspeiles i handlinger som eksempelvis rammer). Dette er essensen i den ontologi som denne oppgaven legger til grunn i mekanismene og mulig eksempler på disse.

Felles for disse teoriene er at man tar utgangspunkt i enkeltaktører for å forklare observerte utfall på et høyere nivå. Ofte på makronivå. Som grunnleggende epistemologi ligger et metodologisk individualistisk vitenskapssyn som en fellesnevner i de nevnte måtene å se på mekanismer på.

6.1 McAdam, Tilly og Tarrow's anvendelse av mekanismer

Et annet syn på hva mekanismer er kommet i fokus etter boken den skjellsettende boken *"Dynamics of Contention"* av McAdam, Tilly og Tarrow (2001). I denne boka uttrykkes mekanismenes ontologi på følgende måte: *"...delimited class of events that alter relations among specified sets of element in identical or closely similar ways over a variety of situations"*. (McAdam et. al. 2001: 24). Det nye med denne måten å betrakte mekanismer på er at man søker å forklare at mekanismer også opptrer i kollektiver i kollektive handlinger og ikke bare på individnivå; de skal kunne forklare (også) kollektive prosesser slik man ser i stridspolitikk hevder forfatterne (McAdam et.al. 2001: 25). Omtrentlig kan man dele disse mekanismene inn i tre hovedgrupper som influerer sosiale prosesser og sosialt liv i stridspolitikk: *"Environmental mechanisms, Cognitive mechanisms, Relational mechanisms."* En kort klassifisering av disse mekanismene (McAdam et.al. 2001: 25-27):

- *"Environmental mechanisms"* (heretter miljømekanismer). Miljømekanismer inntreffer som følge av eksterne forhold (strukturer) som påvirker sosiale forhold og det sosiale liv. I dette case kan det godt tenkes at eksempelvis diskursmuligheter (kap.5.3) kan være en slik ekstern mekanisme. Andre eksempler som kan forårsake at en slik type mekanisme er forandring i lover eller at man ser en tydelig endring i økonomiske forhold i et samfunn. Et strukturelt skifte i politikk. Typisk for denne typen mekanismer er at de ikke kommer ut fra menneskelige handlinger (McAdam et.al 2001: 202). En kan lett tenke seg at Swidler (1986) teori om at handlinger som opptrer i "turbulente tider" (med skifte i taktikk), er en slik type mekanisme (kap.5.2). Kort

oppsummert kan man si at miljømessige mekanismer vil kunne gi mulige forklaringer på at uforutsette kontekstuelle (hendelser, skifter m.m.), og gir grunnlag til å forklare hvordan!

- ”*Cognitive mechanisms*” (heretter kognitive mekanismer). Opptrer gjerne under forandringer og når den kollektive forståelse eller politiske syn tilsier at man trenger en endring. Kognitive mekanismer går langt i å forklare prosessen om hvordan og på hvilken måte sosiale bevegelser og grupper oppfatter sosiale hendelser. Kognitive mekanismer kommer gjerne i en kontekst hvor en menig, muligens av nødvendighet, henges på eventuelt tillegges en gjengs politisk mening. En form for attributt som brukes for eksempel for å få igjennom sin mening. Kognitive mekanismer er viktig for grupper når det treng fortolkninger av en konflikt.
- ”*Relational mechanisms*” (heretter relasjonelle mekanismer). Handler om relasjoner mellom mennesker i et formelt eller uformelt nettverk, eller innen et felt. En gruppe organisasjoner som sammen kjemper mot endringer i velferdsstaten er ett eksempel, er samtidig eksempel på det Klandermann kaller konsensusdannelse, consensus formation (Klandermanns1988: 175). Mekanismen er at grupper av ulike grunner havner i et skjebnefellesskap og finner det taktisk riktig å danne en front for å kjempe for sin sak. For eksempel vil en sosial bevegelse gå til kollektiv handling eller konsensusmobilisering, når den har kommet på defensiven når det gjelder tilgang til media, miste av tidligere allierte eller møte med andre politiske og kulturelle hindre. Manbridges ”*Oppositional Consciousness*” er et annet eksempel (Manbridge 2001): Ulike grupper med hensyn til klasse, kjønn, seksuell legning står sammen for å rette søkelys mot urett som oppstår for eksempel i en velferdsreform. Dette gjør også at mekanismen fungerer som ”legitimitetsmarkør” mellom grupper som i utgangspunktet er ulike. Typisk i denne formen av mekanismer er spredningskoalisjoner, formasjoner hvor man søker sammen for å øve press, unngå nederlag osv. og på en måte legitimerer handlingen/dynamikken ut fra dette.

Charles Tilly hevder at mekanismer, prosesser og episoder ofte opptrer sammen (Tilly 2001: 18). Den typen mekanismer som Tilly (2001) og McAdam et.co (2001) loser in i teoretiseringen om sosiale bevegelser og stridspolitikk er relasjonell (de bruker selv ordet ”*interpretive*”) og er ment å ta høyde for episoder, kontekst og hendelser.

Om vi går tilbake på Gudmund Hernes (1998) og Hedstøms og Swedbergs(1998) beskrivelse av mikro til makro forklaring, og sammenligner disse med McAdam et.al (2001) eller Lichbach (2005) over, har alle disse det til felles at det er hendelser som skjer i et konkret system (tid, sted, kulturell atmosfære m.m.). Det vil si innenfor et konkret system, som Mario Bunge hevder er så viktig å forklare når man skal finne sosiale mekanismer (Bunge 2004: 191). Hvor sosiale mekanismer er noe som sannsynlig³⁷ forekommer i en prosess i dette systemet. Dette er altså den ontologiske statusen som legges til grunn.

System

Hva er så et system? For Nevnte Mario Bunge består dette systemet av konkrete materielle ting/hendelser. Andre har tatte til orde for at et system også kan innbefatte språk (Rios2004: 81), slik er det i denne oppgaven! Det systemet som driver mekanismer er da den diskurs formasjonen (7.2.1) som er rundt barns beste, men også ideologiske faktorer som driver foreningene, en spesifikk bevegelse ideologi. Det kan tenkes å være fortellinger (narratives), det kan være ideologier som foreningene forbindes med.

6.2 Hvorfor mekanismer?

Denne oppgaven er å beskrive en strid mellom to foreninger i en tidsbestemt periode, dvs. en politisk og kulturell prosess. Jeg har valgt å bruke rammeteorier som en sentral del av den teoretiske forklaringen. Dette for å kunne si noe mer en bare beskrive rammene. Riktignok ligger det i mitt forskningsspørsmål at jeg skal beskrive. Det vil si hva som skjer. Men samtidig er det viktig å kunne antyde bakgrunnen/resonansen i disse rammene. Dette er viktig fordi som lesere av denne teksten vil se kommer jeg i neste kapitel til å legge vekt på at jeg benytter rammer og ikke diskurs til hjelp i denne oppgaven (7.2). Rammer og diskurs har mye felles, men med den forskjellen at rammer holder seg mer til teksten, og mindre til konteksten. Ved da å bruke mekanismer kan jeg lettere gå bak rammene og antyde hva som kan ha skjedd (mekanismer er en form for mulige forklaringer mellom *explanans* og *explanandum*). Jeg tror det er viktig i en slik oppgave med kollektiv handling. Det vil si to grupper som kjemper for samme sak. Fordi, som Nina Eliasopht og Paul Lichterman hevder, at selv om kollektive uttrykk som regel er ganske like ("barns beste") i konteksten, viser det seg at bak slagordene

³⁷ Sannsynligvis er her ment å hentyde på den presiseringen at mekanismer ikke skal tolkes dit hen at det dreier seg om automatisk mekanikk (forandring og diskontinuitet inntreffer (Foucault 1972:9))

og rammene vil det ligge en forskjellig mening og forståelse (Eliasoph and Lichterman 2003: 756- 757). Derfor blir det viktig å komme bak rammene, for å kunne si noe om forskjeller mellom Affo og F2F i en kamp som ved første blick synes å omhandle det samme: et ønske om at barn skal ha det best mulig og et ønske om at mest mulig av de sosiale velferdsordningene skal tilfalle den som den enkelte forening representerer.

Når jeg i benytter meg av mekanismer slik de nyttes av McAdam et al. (2001)³⁸, er det fordi jeg ikke vil dvele for mye ved episoder, men fokusere på historisk endring. En av få referanser på sosiale bevegelses rammer som metode, Johnston (2004)³⁹, vektlegger at forskjellen mellom diskurs- og rammeanalyse ligger i at rammer har en form for bakgrunn i repetering av et relativt fast repertoar. Jeg prøver med mekanismer å bringe fram bevegelsenes handlingsrammer ut fra et substansielt tema over tid, og ikke den mer interaksjonmessige mikroprosessen som ofte innramming perspektivet tar for seg i analysen (Noakes 2005: 90).

6.3 Mekanismekritikk

Det åpenbart problematiske med å forklare med mekanismer er den svake ontologiske referanserammen denne har. Mekanisme forklaringer i sosiologi er fortsatt en relativ ny måte og forklare sosiale fenomener på. Jeg har allerede vært inne på skillet mellom de som hevder at mekanismeforklaringer må ha en eller annen form for metodologisk individualisme, til McAdams' bredere anlagte (robuste) mekanismer som kan forklare hendelser fra mikroforhold til revolusjoner. En rimelig tolkning er at sistnevnte mekanismeforklaringer anvendbare særlig på konkrete systemer, men avhenger av at systemene blir analysert eller at forskeren og leseren har godt kjennskap til systemet. For å ta et eksempel i denne oppgaven, så har jeg skissert tre kulturelle sfærer og samtidig antydnet noen mekanismer som ventes å opptre i disse. Dette fordi at leseren av denne oppgaven vil ha kunnskap om den "kropp av kunnskap" som omgir disse. Så min generelle kritikk mot mekanismeforklaringer innen sosiale bevegelse dynamikk er at man må ha konkrete systemer hvor disse opptre. En sosial

³⁸ Se forskjellen (slik jeg prøver å beskrive den som en introduksjon til denne bolken, over) mellom mekanismer utviklet i det jeg kaller vogntradisjonen (en retning som bygger på metodologisk individualisme) og som prøver å løse mikro v.s. struktur problemene innen sosiologisk forklaring denne "veien". Kontra Tarrow, Tilly, McAdam som prøver å forklare prosessen (som mekanismer er) andre veien fra struktur og nedover mot meso/individ nivå.

³⁹ Se metodekapittel.

mekanisme i ett system kan være nærmest en lov i et annet. Bhaskar (1975: 17) sier det slik: ”The production of the knowledge of the mechanisms of the production of phenomena in nature that combine to generate the actual flux of phenomena of the world”.

Prosjektet til McAdam, Tarrow og Tilly (2001) har også blitt utsatt for kritikk på et mer spesielt grunnlag. Knut Kjelstadli (2004) og Ruud Koopmans (2003) har begge påpekt at deres bruk av mekanisme forklaringer virker tautologisk, det vil si at mekanismene som opptrer gjentas selv om situasjoner, episoder, sted, tid etc. er så forskjellige at det krever en mer inngående forklaring. Eksempelvis skriver Koopmans: ”....*mechanisms must explain what they explain in constant ways- their effects should indeed as the authors (McAdam et.al min b.mrk.) definition says be identical or least closely similar across different contexts*” (Koopmans 2003: 3).

Kritikken som Koopmans kommer med her er berettiget. Men i forhold til denne oppgaven vil bruken av Foucaults metode (se neste kapittel) hjelpe til med å definere en ”setting” som mekanismene oppstår i: diskursformasjonen om barns beste. Og for det andre har jeg eksemplifisert mekanismer som kan komme i denne striden. Om analysen viser andre mekanismer så vil selvsagt disse kommenteres å vises i analysen.

7 Analysestrategi, data og metoder

Som metodisk hjelp til å gi svar på forskningsspørsmålene brukes en kombinasjon av kvalitative metoder. Den viktigste er Foucaults arkeologiske metode, denne har vært med gjennom hele analysen (Foucault 1972). En annen viktig metode har vært Etnografisk sammenhengende metode (Altheide 1987). Denne er kanskje setter kanskje mest synlig avtrykk for leseren i og med at mange av tabellene i kapitel 8 og 9 bygger på denne metoden. Denne metoden er viktig i analysekapitlene som skal si noe om hva som uttrykkes i rammene kapitel 8 og 9. En tredje viktig metode er sammenlignede kvalitative casemetode Arent Lijphart (1971) Charles Ragin (1987, 1994). Denne er viktig i siste del av analysen hvor jeg ønsker å sammenligne ulikheter i funn som er kommet i to første analyse bolkene. Hensikten med sammenlikningen å kunne gi en troverdig antydning på om vi står ovenfor et ”historisk – spesielt fenomen”. Den fjerde metoden som er av betydning er semi – strukturert intervju (Blee and Taylor 2004). Mindre viktig enn de andre nevnte, om man vekter alle metodene etter hvor mye de tas i bruk. Men i forhold til kunne få en større sikkerhet på dataene jeg hentet eksempelvis i foreningenes aviser var intervjuene uunnværlige. Dessuten fikk jeg i intervjuene fram data som kom godt med i det som er blitt et avgrensningskapitel, om kulturstrukturene til foreningene.

7.1 Rammer eller diskurs?

Tabeller av de mest brukte rammene er sentral i de to første analysekapitlene. Som man ser er rammer også teori kapitel 5.1.1, og det brukes ofte synonymt med diskurs.

Det er derfor på sin plass å skille rammer og diskurs siden dette er metoder som ofte brukes om hverandre (Johnston 2004: 62-63), det vil si at når rammer brukes som metode omtales det ofte som diskurs og omvendt. En ramme bør i følge Johnston inneholde (2002:64-67):

- Et innhold, for eksempel med referanser på erfaringer, være et skjema og eller en kognitiv struktur, som beskriver bevegelsens mål; være slik at den er både sosial og individuell.

- Kognitive skjemaer som er faste og lett identifiserbare og kognitive prosesser under ”oppseiling”⁴⁰. Om man her kun fokuserer på de faste strukturene vil dette avdekkes ved å fryse sosiale prosesser flere ganger over en tidsperiode for slik å kunne avdekke de faste rammene.
- Rammer basert på tekst/tale må ikke vike for mye fra denne. Man bør være i dialog med teksten under analysen (det advares mot å støtte seg for mye på slagord, sanger, intervjuer og lignende siden dette i for liten grad ser på helheten i rammen).

Hovedforskjellene mellom diskursanalyse og rammeanalyse kan oppsummeres slik:

- I sosial bevegelsesforskning er rammen noe som ofte beskriver bevegelsens utvikling; diskursanalysen vil mer behandle den kulturelle prosessen - ”hva det snakkes om”.
- Et annet viktig skille er at rammer ikke referer til teksten i den grad diskursanalysen gjør⁴¹ (Johnston 2002: 72).

I mitt forskningsopplegg er det viktig å unngå subjektive rammer, jeg har som Goffmann vært interessert i de mer objektive forhold. Her kommer derfor bruken av *content analysis* inn. Og som nevnt et annet i oppgaven jeg bruker ”mekanismer” for å kompensere for den ”manglende” kontekstuelle siden som rammer i motsetning til diskurs mangler.

7.2 Forskningsstrategi

Som nevnt innledningsvis bruker jeg ulike typer kvalitative metoder, som strategi. Min tretrinns strategi består av flere teknikker/metoder: Finne rammer (Johnston 1995, 2004), intervju sentrale⁴² personer som kan støtte mekanismeforklaringer, gi et mer innblikk i tekstanalysen som er foretatt ved å finne rammene (Taylor og Blee 2004). Her har jeg brukt diskursteori. Spesielt har jeg dratt veksler på historiske diskursanalyser inkludert Foucaults arkeologi og etnografisk content analysis (Altheide 1987). Sistnevnte har vært særlig viktig i å kunne bedømme om vi har med faste kulturelle skjemaer å gjøre i de rammene som forklares; i og med at denne metoden også har en kvantifiserende funksjon. Til slutt har jeg

⁴⁰ Dette er slik jeg forstår ramme metoden og teorien det som Williams og Benford kaller den aktive verbdelen av ramme-metaforen.

⁴¹ Viktig å understreke her siden jeg ikke bare beskriver metoden, men også hvordan jeg går frem.

sammenliknet casene ved bruke ”comparative case methods” (Lijphard 1971 og Ragin 1987, 1994) med fokus på ulikheter i foreningens bruk av kulturelle rammer i denne perioden.

Det trekkes med andre ord veksler på flere former for kvalitative metoder⁴³, noe som anbefales sterkt ved analyse av sosiale bevegelser i bl.a. metodeinnføringen til Klandermanns (2002: 330).

7.2.1 Foucaults arkeologi

Foucault metode prosjekt, kunnskapens arkeologi, er en kompleks og vanskelig materie å trenge inn i; og sekundærlitteratur er ofte mindre tilgjengelig enn originalen. Jeg skal prøve å formidle grunntrekkene i denne metoden. Det vil si om de delene jeg bruker i min analyse. Utsagn og dokumenter grunnformene (i min oppgave vil dette være i form av St.prp uttalelser av eksempelvis statsråder), men den diskursive formasjonen vil være den som definerer og bestemmer i henhold til rammene.

Dokumenter og utsagn (statements).

Foucaults arkeologiske metode vil stå svært være sentralt i mitt forskningsopplegg. Foucaults arkeologiske metode begynner med det som kalles dokumenter: *“History is the work expended on material documentation (books, texts, accounts, registers, acts, buildings, instructions, laws, teachings, objects, costumes etc.) that exist in every time and place,..”* (Foucault 1972: 7). I denne oppgaven brukes dokumenter til å belyse diskursiv mulighetsstruktur ved å referere til en statsråds uttalelser i en stortingsmelding eller i en avis-kronikk. Utsagnet (formuleringen) er selve grunnformen i Foucault arkeologiske metode. I utsagnet ligger det ikke noe fortolkningsskjønn, det er ikke gjenstand for fortolkning i som for eksempel logikk bak grammatikk o.l fortolkninger i diskursive analyser, det som utatles det er det er. Når det er sagt må man ha i mente at utsagnet kommer i en historisk kontekst, *saviour*, og at det står en såkalt autoritet bak (en ”*privileged speaker*” som jeg har sett denne/dette omtalt som).

⁴³ Content analyse er mest bruk som en kvantitativ metode, men jeg bruker den i etnografisk sammenheng slik David. L. Altheide (som den første?) gjør i essayet ”*Ethnographic Content Analysis*” i *Qualitative Sociology* 1987.

Diskursformasjon

For å finne rammer vil ikke dette (utsagn) være en særlig fruktbar strategi. Rammene analyseres ved mindre autoriteters utsagn (foreningenes ledere for det meste); derfor må det følges en annen strategi for å gi troverdighet/validitet til rammene. Her har jeg i stedet benyttet den diskursive formasjons elementer (også en del av arkeologien). Den diskursive formasjonen hos Foucault er basert på en gruppe utsagn (som til sammen danner et viten felt). Et utsagn bygger på en rekke signaler, komplekse forhold og regler (Gutting 1989: 239). Videre kommer utsagn fra personer som dermed tar posisjon som tidligere er definert, og dette er en del av den diskursive formasjonen. Videre har den diskursive formasjonen fire hovedelementer med bestemte regler (Gutting 1989:232):

1. Objektet, enheten det dreier seg om, og hvordan dette utsagnet bringes inn i diskursen, og som tar omsyn til de sosiale normene. For eksempel vil det være utenkelig under normene til velferdsstatens sosial politikk, å hevde at barnets beste er at staten holdes helt og holdent utenfor. Dette ville ikke kunne blitt en del av en diskurs i det aktuelle case siden alltid utsagnet må dreie seg om noe det er mulig å relatere det til. For eksempel må barns-beste-diskurs dreie seg om grader av sivile og sosiale forhold, og ikke klare brudd.
2. Modalitet. Dette har visse regler som former om dette er en diskurs eller ikke-diskurs. Modaliteten er gitt til visse nøkkelpersoner (Gutting 1989: 235). Ved å analysere rammer som foreningene bruker, ser jeg at ledere og andre i ledelsen har autoritet som gjør at deres utsagn kan brukes i å analysere rammer⁴⁴. Man må undersøke selve dannelsen av modalitetene, og ikke bare den åpenbare og synlige delen av dem som for eksempel et utsagn fra en statsråd er. (Schaaning 1990: 190) Som riktignok, om jeg tolker Foucault korrekt, er gyldig som en del av den diskursive formasjonen i og med at statsråder har nødvendig autoritet til at utsagnet er en del av den elementære diskursen (Foucault 1972: 79-87).
3. Konsept, som spesifiseres ”prosedyrer av intervensjon, som om mulig kan brukes til å produsere nye utsagn⁴⁵” (Gutting 1989: 236). Her dreier det seg om hvordan et begrep i en

⁴⁴ Et metodisk problem her er det året som Affo var uten ledere. Hvordan skulle jeg bruke data som kom i denne perioden? Jeg ble klar over etter å ha gjennomgått datamaterialet flere ganger at foreningen hadde visse ressurspersoner i sitt nettverk, som representerte foreningen i denne perioden. Katrine Koch er en av disse, hun er psykolog og figurerte nye i media for å tale gruppens saker denne perioden. Blant annet er hun representert i fjernsynsprogrammene Sentrum sene og Holmgang.

⁴⁵ Min oversettelse.

diskursiv formasjon passer sammen med andre begreper i denne formasjonen. For eksempel kan man tenkes seg at et nytt begrep i barns-beste-diskursformasjon: ”barn skal bli hørt/har rett til å bli hørt i voksendominert verden”; et begrep som er kommet inn i forbindelse med innkorporeringen av menneskerettighetene i norsk diskurs. Dette begrepet fungerer i og med at det av mange grunner konverteres inn i hele diskursen. Dette hadde ikke vært like lett i en periode hvor menneskerettigheter ikke var like sterkt forbundet med barn rettigheter som i det seinmoderne. Det ville som Foucault selv skriver vært utsatt for kritikk og kommentarer i en den grad at det ikke ville vært valid (Foucault 1972: 60).

4. Det siste elementet er hva Gutting kaller tema (Gutting 1989: 232) Smart kaller teoretisk tema. Dette elementet har med strategier som dannes i den diskursive formasjonen å gjøre, og sier hvordan en spesiell teori i en diskursiv formasjon kan oppstå. For eksempel historisk spesifikke forhold som forklarer hvorfor kvinnebevegelsen og miljøbevegelsen i Norden synes å være slik at i Danmark er dette i begge tilfeller grasrotbevegelser, i Sverige i stor grad politisk styrt, mens i Norge finnes en blanding.

I denne oppgaven vil rammene som kommer fram være analysert ved hjelp av denne typen metode. Med andre ord for at det skal være en ramme, som er en del av diskursen, må den være en del av den diskursive formasjon.

”Saviour” & ”Connissiance”

I Foucaults arkeologi forekommer skille mellom *”saviour”* og *”connissiance”* ⁴⁶ofte. *Connissiance*, også betegnet som vitenskap (Foucault 1972: 178), er det som kan betegnes som en kropp av kunnskap om en disiplin. *Connissiance* i relasjon til dette case er vitenskapen om barns behov. *Saviour* (kunnskap) er mer reflekterende og ikke så statisk som vitenskapen, og det er denne som har et forhold til arkeologien. For å eksemplifisere den vitenskapen som ligger bak barns beste er, vil dette kunne være at barn trenger stabile forhold. En *saviour* må ligge til grunn for at man i det hele skal kunne føre en meningsfull diskurs. *Saviour* forholder seg til denne vitenskapen, for at objektene, modalitet, konsept og teoretiske temaer skal fungere som diskursformasjon.

⁴⁶ Foucault (1972: 178-188)

7.2.2 Etnografisk sammenhengende analyse

”Content Analysis” eller etnografisk sammenhengende metode er ofte betegnet som en mellomting mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Jeg skal ikke her gå inn i diskursen om dette er å regne som en kvantitativ metode (Silvermann 1993: 59) eller om det er en kvalitativ metode (Berg 2004: 267-270). Her brukes begge deler. Altheide skriver at Etnografisk sammenhengende analyse/metode er: *“Ethnographic content analysis is used to document and understand the communication of meaning, as well as verify theoretical relationships”* (Altheide 1987: 68). Denne metoden er viktig i mitt forskningsopplegg siden jeg skal finne ut foreningenes kulturelle rammer over en tid. Og er ikke primært opptatt av det interaktive og refleksive som oppstår i visse sekvenser sykluser av striden. Min interesse er strid over tid. Denne typen analyse med å verifisere rammer ved bruk av nummerering (antall) gir analysen en større validitet enn om jeg bare skulle ha brukt eksempelvis historisk diskursiv metode.

7.2.3 Sammenlignende analyse av case

Som Lipjart (1971), Ragin (1987, 1994) og Della Porta (2002) hevder, har man to hovedstrategier ved sammenliknende studier. Enten fokusere på likheter, eller på ulikheter. I denne oppgaven er det ulikhetene det fokuseres på. Logikken går ut på at generelle forklaringer kan trekkes ved å sammenlikne ulikheter.

Arent Lijpart skriver at sammenliknende studier er mest opptatt av å finne ut ”hvordan” (Lijpart 1971: 682), mens Della Porta hevder at komparative studier av case gir større muligheter til å etablere forklaringsmodeller ikke nødvendigvis blir a-historiske ((Della Porta 2002:291-293) eksempel på dette noe skjer i kapittel 10 av analysen min) Jeg vil finne ut hvordan, men også gi mulige forklaringer, og følger en hovedstrategi som nært følger teorien. Typen data materiale gjør det nødvendig å ta i bruk flere teknikker/metoder.

7.3 Data og koding

Rammer er mer eller mindre faste skjema og kognitive strukturer⁴⁷ rundt en sak eller en form for hoveddrømme alle andre rammer bygger opp om. I min oppgave er dette ”barnets beste”. Dette bidrar til at jeg har kodet data direkte og systematisk i dokumentene som er blitt brukt (selective coding) (Strauss 1987: 27). Jeg legger til grunn såkalt *Content Analysis* (Aldrige

⁴⁷ At jeg skriver mer eller mindre her avhenger av om den historiske tiden den kollektive handlingen opptrer i. Se teorien om skiftende handlingsmønstre i turbulente og mer rolige tider Swidler (1986,1995) i teorioversikten.

1987) hvor en kvantifisering av ”rammer” som brukes opp mot barnets beste blir funnet ut fra innhold. Det vil si at når rammen ”barnelov skaper matteuseffekt” er blant de mest brukte rammene, så er dette ment å beskrive selve essensen i rammen⁴⁸. Det gjør at jeg kan spørre direkte hva slags urettferdighetsramme som knyttes opp mot ”barnets beste”. I en tekst hvor barnets beste opptrer to eller flere ganger vil dette i min empiri bare telle en gang for denne teksten, med mindre mekanismene som synes å opptre bak teksten/utsagnet varierer. Dette er det begrep som jeg analyserer diskursen ut fra. Jeg skal ikke bedrive en grammatisk lingvistisk tekstanalyse slik man gjerne finner den i kritisk diskurs analyse, men finne det Foucault kaller den ”diskursive formasjon”, et slags dykk inn i teksten for å si hva det dreier seg om, ut fra visse regler og kriterier eller regularitet (Foucault 1972: 21-31). Den viktigste av regularitet er den diskursive formasjon som er oppbygd av *objects*, *enunciative modalities*, *concepts* og *til slutt strategies* (Foucault 1972: 31-71). Objektene som gjør at diskusjonen kan sees på som noe historisk, styres av regler slik de andre konseptene også gjør. En regel er at det skal kunne gjøres å relatere disse objektene (som er en del av den diskursive formasjon) til en kropp av regler som gjør det fornuftig å si at objektet er et objekt. Som er viktig i å ”konstituere rollen som den praktiske diskursen har i å forme og bestemme objektene”.

I kodingen av rammen(e) har jeg har jeg en setning, et avsnitt eller et tekstutdrag hvor jeg så leter etter knutepunkter (Jørgensen og Phillips 1999: 63). Disse knutepunktene skal omhandle ”barns beste”. Mitt opplegg vil så være å finne ut om dette knutepunktet kan forbindes med den diskursive formasjon i forhold til periodens politiske strømninger, lovendringer og kultur. Dette bestemmer om vi har en ramme. Neste skritt er å se etter mekanismer i nettopp denne rammen; og her kommer regulariteten ”objects” inn (se om diskursens formasjoner over).

Rammene i min oppgave var korte og oversiktlige avisledere som ikke trengte transkribering, med unntak av to litt lengre artikler. Dokumentene som er analysert er fra foreningenes egne aviser Affoposten og Tidskriftet 2 foreldre (1997-2003).

⁴⁸ Matteuseffekten er som kjent at den som har skal få mer, og den som ikke har skal heller ikke ha. I teksten kan det godt være at ord for ord ikke matteuseffekten er med i helt tatt, men innholdet er det som er viktig. Og om dette innholdet tilsier at man hevder at matteusprinsippet er kausaliteten bak lovendringen da er dette med i analysen.

7.3.1 Data fra debattprogrammer i tv og radio

Nasjonalbiblioteket, avdeling Mo i Rana hjalp med å finne gamle debatter fra perioden 1996-2003, hvor endringer i barneloven og/eller barnets beste var nøkkelord for søk. Materialet var VHS-kassetter med opptak, og ble sendt Universitetsbiblioteket hvor jeg fikk tilgang til å sitte i fred og ro og analysere programmene.

- Holmgang (1997.24.04).
- Sentrum 2000 (15.05.2000)
- Redaksjon 21 (22.11.2000) og (07.05.2001)

På UiO lyttet jeg til opptak av radiodebatter om barns beste. Opptakene ble funnet ved søk på foreningene og hvor mange ganger de hadde deltatt. Det var ikke mulig å lytte til alle, så jeg valgte et program hvor begge foreningene hadde vært med flere ganger.

- NRK P2 "Sånn er livet" 1998.20.01.
- NRK P2 "Sånn er livet" 2001.11.23.
- NRK P2 "Sånn er livet" 2002. 11.07.
- NRK P2 "Sånn er livet "2003. 10.07

Kilder, data, fra radio "Sånn er livet" NRK P2, debatt programmene "Lønning direkte", "Holmgang", "Sentrum scene" alle TV 2, pluss NRKs "Redaksjon 21.30" har også vært kodet selektivt, men her har jeg stoppet videoene/lydavspillingene og skrevet av hele bolker som inneholder ordkombinasjoner som tydelig tilkjenner at man taler om barnets beste. Dette har gitt mulighet til bruke hele passasjer av tale for å se hvilken sammenheng "rammene" de kognitive og sosiokulturelle skjemaene dukket opp i. For eksempel blir en type rammer brukt ved at personer blir konfrontert med negative uventede opplysninger og må svare i en direktesending.

Etnografisk er det interessant å veksle mellom ledere i foreningenes egne aviser, som ofte er beregnet på en snever del av befolkningen både i antall og i interesse øyemed og debattprogrammer som "Holmgang" hvor opptil 400.000 mennesker følger med.

7.3.2 Data fra semi – strukturerte intervjuer

Tre intervjuer:

- Lars Christensen, nestleder hos likestillingsombudet siden 1994.

- Rune Rekken. Leder i F2F siden 1998.
- Stig Rusten. Leder i Affo siden 2002. Med i styret siden 1998.

De nåværende lederne kan sies å være personlig involvert i saken siden Rusten er alenefar for en datter på ungdomsskolealder, mens Rune Rekken er forelder med samværsrett for en datter i småskolealder.

Lars Christensen, jurist og nestleder hos likestillingsombudet i over ti år har vært med på hele prosessen av lovendringer (1997-2003) i Barneloven av 1981.

Jeg ønsket også å intervju en sentral person hos Barne- og familiedepartementet, men dessverre ikke svar på forespørsel om intervju. Men ved hjelp av a-tekst og gode internettsider både i Storting og departement har jeg kunne hente uttalelser fra BND selv om settingen er en annen enn i intervju med nestleder hos likestillingsombudet. Men ett problem var selvsagt at dette ansikt til ansikt situasjon er noe annet enn offisielle dokumenter, dermed blir det forskjellig innfallsvinklinger i trianguleringen.

Intervjuene ble foretatt med en kortfattet intervjuguide som inneholdt noen konkrete temaer. Disse semi - strukturerte intervjuene (Blee and Taylor 2002:92-93) hadde som mål å intervju sentrale personer med lang erfaring for å gi et longitudinelt syn på striden⁴⁹. Tidsaspektet var viktig bl.a. fordi jeg kjente til at kohorter spiller en rolle i bevegelser (Wihttier 1992). Videre var det mitt poeng med et slikt intervju å komme inn på temaer som kanskje ikke vanligvis ble ytret offentlig av taktiske grunner m.m. Jeg håpet også i et semi - strukturert intervju, som går dypere, prøve å "måle styrken" i de forskjellige aspektene av casene. Noe slikt kunne jeg ikke se ut fra tekstene, og bare delvis ut fra debattene jeg analyserte.

Ved alle intervjuene hadde jeg med innspillingsutstyr. Første intervjuobjekt, Rune Rekken, godtok dette, men da jeg la merke han formulerte seg som gjorde i mediene, slo jeg av opptaksutstyret i håp om en mer ledig tone. Jeg grunnga dette med at jeg selv syntes det var vanskelig å notere og stille oppfølgingsspørsmål samtidig med opptaket. Jeg forklarte at det var nødvendig å ta notater for å huske gode spørsmål underveis, og jeg merket i tillegg at det var greit å ikke holde øyekontakt hele tiden. Å holde konstant øyekontakt med en person som

⁴⁹ En meget sentral del av den "nye" sosial bevegelse forskningen går på å finne ut slike longitudinelle stridssykluser ved å benytte seg av såkalt "protest data analyses" (Koopmanns, Rucht, Rucht, Myrra Ferree, Gamson 2003). Men i denne oppgaven ville dette bli en umulig oppgave siden datatilfanget er som det er.

hadde så mye å fortelle, bidro til at jeg ble passiv. Rusten ønsket ikke opptak av intervjuet. Christensen sa at han kom til å være mer åpen om personlige inntrykk om det skjedde opptak, pluss det at han ville lese det jeg hadde tenkt å skrive slik at han kunne være forbredt på eventuelle reaksjoner. Jeg oppfattet det slik at nestleder hos likestillingsombudet ikke var helt komfortabel med opptak og sa det var helt greit, selv om mitt prosjekt ikke var veldig kontroversielt (sett i forhold til det følsomme emnet som var case).

Min erfaring er at det ble fortrolige møter. Alle objektene spurte om min personlige situasjon og graden av personlig engasjement i denne striden/grunnen til oppgaven⁵⁰ Etter intervjuene grunnet jeg mye på hvorfor man skulle ha min historie, antakelig var det for å vite hva de kunne si. Jeg kan ikke si hvor åpne objektene var, men mitt inntrykk var at jeg ble møtt med tillit. Ikke tror jeg noen prøvde å forandre på saker heller, selv om jeg forventet flere ”sterke” historier. Kanskje er det slik fordi det er lite formålstjenlig å meddele slikt gjennom en akademisk hovedoppgave. Skrekkhistorier er mest virksomme gjennom massemedia (Best 1995: 17). Dette så jeg tendenser til når representantene framstod i TV og aviser; men mindre i radioprogrammet ”Sånn er livet”. Kanskje skyldes det radioprogrammets seriøse profil?

7.3.3 Data fra dokumenter

Dokumenter som er analysert er:

- Alle lederartikler i Affoposten fra nr.1 1996 til og med nr.4 2003, pluss en lengre kronikk skrevet av nestleder i foreningen.
- Alle lederartikler i Tidsskrift for foreningen 2 foreldre fra nr.1 1997 til og med nr.4 2003.
- Artikler fra Aftenposten, Dagbladet, Dagsavisen pluss diverse St. meldinger, NOUer og odelstingsproposisjoner (ikke systematisk innhentet, men det er lagt vekt på at det har skal være innhentet ”utsagn” slik Foucault legger i begrepet m.a.o.)

7.3.4 Sammenligne data

Ved å sammenligne dataene jeg finner i rammene ut fra tekst og intervju finner jeg kjernepunktet i denne oppgaven som er forskjellene i bevegelsens rammer og de ulike mekanismene som kan ha virket. Dataene jeg skal sammenlikne er aspekter ved selve casene.

⁵⁰ Oppriktige grunn ble fortalt (redegjort for i forordet).

Ragin skriver at både case⁵¹ og aspekter⁵² ved casene brukes til å karakterisere et sosialt fenomen (som striden for barns beste), det viktige er at i begge tilfeller foregår en kontinuerlig dialog mellom data og ideer (Ragin 1994: 63). Når jeg sammenlikner de dataene jeg får ved aspektene går jeg ut fra en forhåndshypotese om at jeg finne forskjeller i bruken av kulturell resonans. Dette er en strategi som har et fokus mellom vag antagelse om det sosiale fenomen man skal finne, slik mye av den kvalitative metoden omhandler, og den mer stringente bruken av kvantitative, stringente hypoteser hvor det fordres et relativt ferdig undersøkelsesopplegg (Ragin 1994: 112).

Det er reist kritikk mot sammenlignende case metoder på grunn av dennes relativ beskjedene omfang (som regel) av aspekter/variabler blant andre fra Goldthorpe (2000:49). Svaret på dette må være å si å resonere ved hjelp av relativt få aspekter gjør at man ikke kan konkluderer med kausale forklaringer men si at målet, som i denne oppgaven, er å gi antakelige svar ut fra en kontinuerlig resonering mellom teori – empiri –metode.

7.4 Fleksibilitet/problem (problemløsning)underveis

Mitt utgangspunkt var tekster skrevet av ledere for slik å komme nært inn på kulturen i bevegelsen, og med semi - strukturerte intervju finne ut mer, eventuelt utdype de spørsmålene som innholdsanalysen ga av rammene. Dette fungerte godt i tilfellene med lederne for foreningene, men ved intervju av nestleder hos likestillingsombudet merket jeg at spørsmål om organisasjonenes engasjement i striden om barnets beste ikke ytterligere informasjon. Jeg tenkte da at Christensen hadde reservasjoner mot å snakke om organisasjonene, eller at han manglet innsikt. Jeg hadde lagt opp til å intervju Christensen til sist for å nærmest kunne verifisere eller falsifisere utsagn fra Rusten og Rekken, som i var parter i saken og med sin innsikt i problemområdene kunne forlede intervjuer.

Jeg ser nå at dette intervjuet gled fra å være et semi - strukturert intervju hvor temaer som jeg ville få utdypet var notert ned og tenkt igjennom nøye, til et åpent, refleksivt intervju hvor jeg fikk innblikk i den politiske stemningen når det gjaldt barnets beste som tema generelt. Dette ga også nyttig informasjon.

⁵¹ Som er foreningenes innramming av ”barns beste”

⁵² Som er fedre rollen og økonomiske ordninger

Et stort minus var imidlertid at intervju med Barne- og familiedepartementet ikke lot seg ordne, slik at den andre politiske instansen som er betydelig involvert, mangler.

Et annet problem underveis var samspill mellom induksjon og deduksjon av data. Før jeg begynte analysen hadde jeg satt meg grundig inn i striden mellom foreningene, og styrket min oppfatning av at det er en strid mellom gamle og nye normer rundt barn og omsorg. Når jeg i analysen finner ut at striden har en klassisk side og at den bruker hverandres standpunkter bare i omvendt situasjon, blir problemet å avgjøre om det er så betydelig at det skal tas med i en slik relativ generalisering som er formålet. Som det vil gå fram under, valgte jeg å trekke det inn i sammenligningen.

Jeg gikk ut fra i begynnelsen at som riktig var, at dette er en strid mellom to refleksive bevegelser. Det vil si to bevegelser som hentet inn argumenter ut fra den toneangivende kulturen, tilpasset disse til sin egen for så å bringe disse til togs. Det stemte ikke helt. Bare delvis. Foreningene var ikke var så konsekvente som det i utgangspunktet, kunne se ut til å være. Det vil si en sosial bevegelse med ekspert/elitestøtte (F2F), mot en etablert sosial bevegelse med bred støtte i statsapparatet. Det var også en dialektisk kamp mellom gruppene, bevegelse og motbevegelse, og alliansesystemene var skiftende og ulike fra emne til emne. Her måtte jeg ikke bare stille spørsmål om hva foreningene kom opp med av rammer for å styrke sin kamp, men også analysere med tanke på at gruppene søker å underminere/undergrave hverandre (Potter 1996: 152)⁵³. Det å analysere en slik interaksjon ga meg for øvrig en større forståelse av teoriene som er brukt, spesielt rammeteoriene med vekt på subjektive sider og Swidlers (1986) kunnskapssosiologiske tilnærming.

7.5 Metodeproblemer ved å skille mekanismer vis a vis rammer

Problemer ved å skille relativt faste rammer og mekanismer som også i sin natur har relativt regulære trekk, gir et problem i mitt forskningsopplegg. Begge vil ha en sammenheng med den diskursive mulighetsstruktur og diskursformasjonen, og begge vil opptre flere ganger, slik at verken *Content Analysis* eller fokus på resonans vil kunne avsløre dette. Imidlertid har jeg

⁵³ Johnatan Potter skriver at den diskursive psykologiske metode tre hovedelementer er konstruksjon, handling og (som her) retorikk, hvor partene bruker konstruerte versjoner av virkeligheten til å anklage m.m. hverandre (Wethell eds.1996: 119 -175)

løst dette ved å gå inn i Foucaults andre element⁵⁴ av diskursformasjon (om modaliteten) i arkeologien (Foucault 1972: 31-71).

Modaliteten beskriver hvilken måte og hvilken stil det er mellom utsagnene. Et eksempel som Schaanning bruker for å si noe om stile: *Innenfor 1800 tallets medisin kan slike stilistiske modaliteter være for eksempel kvalitetsbedømmelser (om rødhet, hevelse osv), biografiske fortellinger (om pasientens tidligere sykdommer m.m.), tegnfortolkninger...* (Schaanning 1997: 190). Mitt grep for å skille forskjellen mellom en ramme og mekanisme blir da se etter slike "kvalitetsbedømmelser" som for eksempel en kognitiv mekanisme som sier noe om foreningens faste syn på makt. Når denne "maktmekanisme" opptrer i den samme diskursive formasjonen som "barnets beste", og jeg i tillegg finner av hele den diskursive formasjonen hva rammen sier, har jeg funnet ut at dette er mekanismen dersom foreningen sammenkobler denne med hele den diskursive formasjonen.

7.6 Troverdighet

To forhold kan i denne typen design skade reliabiliteten av rammene. Jeg har gått inn i oppgaven med en forutsetning, og kan lett glemme at jeg har en forhåndsoppfatning. Det betyr at jeg under hele forskningsopplegget må være bevisst på å ikke fiske etter bestemte svar. Det at jeg har gått til denne oppgaven med et inntrykk av en bestemt type fenomen og innhenter data før jeg bestemmer meg for selve forskningsspørsmålene, gjør problemet enda større. Forskningen vil da kunne få tendenser av at det er kvalitative forskningshypoteser som stilles, og ikke spørsmål. Det vil si at oppgaven dreier mot å bekrefte teori på bekostning av case.

Triangulering

I faglitteraturen er det delte meninger om bruken av flere metoder, såkalt triangulering. Klandermans, Tarrow; Staggenborg (2002: 317) hevder at dette er veien å gå for å kunne veksle mellom realistisk teoribruk på data, gir dette også større sikkerhet for de kvalitative dataene som er samlet inn. Å veksle mellom metoder for å finne data for eksempel gir mine

semi strukturerte intervjuer⁵⁵, og analyse av offentlige dokumenter (hvor det ikke er representanter som uttaler seg) større sikkerhet for at rammene som er funnet er korrekt.

Triangulering gir som mange forskere nevner bl.a. Denzin (1978) stor troverdighet i sikkerheten på kvalitative data. Men det skal i rettferdighetens navn her nevnes at ikke alle rammene i min oppgave ble dekket av slik triangulering. Dette kommer av flere ting. En ting er at jeg ikke fant offentlige dokumenter fra autoriteter (dette ville da fungert som utsagn i Foucaults metode), eller kom inn på nettopp disse tingene i semi – strukturerte intervjuene. Her måtte jeg stole på at den kvantifiseringen av rammer som tross alt den sammenhengende analyse

⁵⁵ De semi – strukturerte intervjuene er med andre ord til nytte ikke bare for å utdype temaer slik jeg nevner i 7.4 men er en del av trianguleringen av data.

8 Fedre (1997-2003)

Bortfallet at morspresumpsjonen i 1981 indikerer en ny holdning til foreldre. Først og fremst synes det å være et ønske om at større likhet i loven skal resultere i at menn tar på seg mer av omsorgsarbeidet i hjemmet. Som igjen fører til mekanismer som fremme likestilling i arbeidslivet. En annen intensjonen bak lovendringene ligger det en økende erkjennelse av at det er bra for samfunnet at fedre ikke bare forsørgere, men at fedre også har en rolle som omsorgsperson. Endringene i perioden (1997 – 2003) bærer bud om ytterligere styrking av fedres rettigheter i forhold til barnet (NOU 1997/35: 10-11). Lovendringen i perioden styrker biologiske foreldre i så sterk grad at man får det som selv i Skandinavisk målestokk er radikalt; loven går langt i å si at faren er ("pater est") til et barn må vektlegge det biologiske opphav (Lødrup 2003: 196-197). Endringen er initiert av Storting og regjering viser en kulturell endring i synet på farskap og betydningen far – barn relasjon. Mye tyder på at endringene har svekket de korporative båndene mellom byråkrati og aleneforeldreforeningen, og styrker således foreningen 2 foreldre; ut fra det man vet om båndene mellom organisasjoner og det politiske apparat i den "tradisjonelle kontraktkulturen" (Beveren og Selle 2002) (Østerberg 1997).

Fedres rett til å være en likeverdig forelderskap er det viktigste enkeltaspektet for F2F, og dette har med den biologiske nærheten menn som kvinner har til sitt barn hevder denne foreningen. Affo på sin side hevder at foreldreskap er viktigs gjennom det sosiale nærvær først og fremst og at dette vises gjennom praksis. Hvordan kommer fram så de kulturelle rammen fram i perioden? Er det slik at foreningene har ulike bruk av kulturelt repertoar enten det er ut fra egen bevegelse ideologi eller om det brukes en mer kontekstuell eventuell kontrær tilnærming? Vil det være slik at det kulturelle repertoaret til F2F støtter opp under disse endringene? Endringer som nå sies å være at ha legitimitetsprinsipper i bunn som er nærmere målene og kulturen til F2F enn Affo. Og vil dermed Affo mobilisere mot? Med hvilket kulturelt repertoar i så fall?

8.1 Aleneforeldreforeningens repertoar av kulturelle rammer om fedre

I de fire rammene som inntreffer flere enn tre ganger, ser man at aleneforeldreforeningen benytter kulturelle rammer som setter mannens omsorgsevner under tvil. Indirekte hevdes det at fedre mangler, i Webersk forstand, den rette legitimiteten til å kunne være en (riktig) autoritet for barn (Weber 1983:145). Foreningen hevder at lovendringen ikke følger det Sundby og Eckhoff kaller kompetansenormer (1991: 94), altså en rettsrealistisk tilnærming til

disse lovendringene. Dette gjelder rammene a, b og d. som vi skal se har rammen c. en annen og mindre forventet kulturell resonans. I denne rammen har man det Merton kaller for en strukturell årsak til ambivalens (Merton 1976: 23). Her er den strukturelle årsak er ny teknologi.

Tabell 1. Rammer som brukes tre eller flere ganger

Diagnose- og prognoserammer om fedre Affo:1997-2003	N= 44	Prosent
<i>a. "nye fedre - en kulturell konstruksjon"</i>	5	12 %
<i>b. "sosialt farskap viktigere enn biologisk"</i>	3	7 %
<i>c. "DNA test gir trygghet for barn"</i>	3	7 %
<i>d. "Fedre er upålitelige"</i>	7	16 %

a. "Nye fedre er en kulturell konstruksjon"

I en kommentarartikkel i Affoposten (2000/1: 2) såes det tvil om faktisk bakgrunn for den nye positive mannspolitikken generelt og fedre politikken spesielt. Bakgrunn for denne politikken er blant annet nytt syn på menn, på maskulinitet og fedres rolle som omsorgsperson; det vil si man angriper essensen i det som ligger i uttrykket "ny mann":

"tenk om det dukket opp en næringslivstopp i nyhetene, en ledende politiker eller en kirkelig høvding, og sa: jeg dropper karrieren for å være mer sammen med ungene mine – for min egen skyld."

Dette er en ironisering over mannen som en ny og mer hjemmekjær, omsorgsfull og pliktoppfyllende skapning som har andretenkningen i fokus. For som Affos leder hevder i intervjuet (Rusten.)

"vår erfaring er at det er først etter en skilsmisse at mannen blir en omsorgsperson"

Rammens art

Her er det en diagnose som stilles: mannlig mangel på bruk av i hjem og på familien. Og ut fra dette hevder man at nye menn er en "kulturell konstruksjon", noe nymotens som ikke har rot i virkeligheten. I den ironiserende tonen har også rammen preg a å være prognose, som Snow og Benford (1988) hevder: *"The purpose of prognostic framing is not only suggest problems but also to identify strategies, tactics, and targets."* (1988: 201). Det skinner igjennom at foreningen ikke har noen tro på at menn er nye. I virkeligheten er dette man ser

en strategi en taktikk. Noe som generelt brukes i forskning på menn i lys av temaer som bytte, konflikter, resurser og feministisk teori, hevder Hawkins (1995: 42). Når Affo vil gi menn en motivasjon til å være far, gi dem en håndsrekning i å være ”riktig type mann” bringer de gjerne til bords en tematikk som går på at mannen må legge vekk det tradisjonelt maskuline. Dermed er rammen også en prognose. En fremskriving av hva mannen bør gjøre, og en diagnose på mannen og diskursen om den nye mannen. Og det problem som her diagnostiseres er at mannen slett ikke har blitt ”ny”.

Rammens resonans

Foreningen oppfordre menn til å velge omsorg. Indirekte er dette også en beskrivelse av hva som karakteriserer feministisk og pro - feministisk forskning, som problematiserer maskulin identitet. Den relasjonelle (og kognitive) mekanismen sier at menn bruker tid på arbeid, og fremmer seg selv gjennom arbeid og ikke omsorg. Tid er nøkkelen til god omsorg, hevder foreningen implisitt i utdraget over. Det legges her vekt på at menn i virkeligheten ikke er så omsorgsfulle som et bilde av den nye mannen i media synes å være. Man tar her avstand fra det som betegnes som den ”nye mannen” eller, om man vil, mytene og fortellingene om den nye mannen. For familieforskeren LaRossa er bildene av de positive fedrene sentralt. Han hevder at de kulturelle bildene av positive er trekk ved dagens diskusjon som ikke stemmer, som han skriver: *”the changes that have occurred are centered in the culture rather than in the conduct of fatherhood”* (LaRossa 1988: 456). Det er med andre ord ingen mekanisme mellom kulturell diskurs og kulturell praksis i følge LaRossa. Dette er i tråd med mye av det som Norsk forskning på menn også har kommet fram til. Eksempelvis hevder Leira at om kvinner valgte bort omsorgen slik menn gjør, ville de få en gevinst økonomisk men da *”ville det se dystert ut for omsorgstrengende”* (Leira 2004: 95). I sitatet over viser foreningen at de hevder en annen side av det William Marisigilo kaller kulturelle bilder av fedre: Den gode kontra den dårlige faren. Den dårlige far brukes som *”tool kit”* (kulturelt virkemiddel) i diagnosen av fedre.

Synspunktet at menn bør kutte ut karrieren og heller velge familie og omsorg, er en type oppfordring som like gjerne kommer fra liberal- som radikalfeministisk hold, og er slik sett også en mekanisme ut fra relasjoner. En relasjonell mekanisme hvor identitet og kjønn er knyttet til makt og interesser. Ulikheten ligger i måten man ser på den mannlige dominans på. Radikale feminister tilskriver dette problemet en historisk maskulin kultur der menn kommer på banen der makt kan utøves, og ser den som en gruppekultur som invaderer andre

(Whitbread 2001: 86-89). Økonomi og patriarkat går hånd i hånd: Der hvor menn kommer på banen er det også penger og prestisje å finne/vinne. Tatt i betraktning de gunstige velferdsordningene for barneforsørgere og de endringer som har kommet til fordel til fedre, er det ikke urimelig at prestisjeaspektet er en politisk/kulturell mulighet som støtter diskursen til radikalfeminismen. Som Hartmann (I Engelsæter 1999)⁵⁶ mener, er mekanismen bak menns kontroll av kvinner at patriarkatet og kapitalismen er to sider av samme sak: ”*Det patriarkalske og det kapitalistiske systemet samspiller*” (Ellingsæter 1999: 154). Dette gir også en mening i det Fraser hevder er enkelte gruppers agenda for tiden, å sløre til debatten, ikke som i Rawls original posisjon for å stille i utgangspunktet likt i rettferdighetsfordelinger, men snarere for utvide befeste/utvide sin makt ved fiktive argumenter. Slik Vetlesen (2004) og Fraser (1995,2003) m.fl. hevder, at dette trekket ved dagens samfunn uttrykkes ved at individene tar rettighetene med seg hvor de enn ferdes, slik at påberopelsen av rettigheter skjer innen for og på tvers av samfunnets ulike sfærer. Det forfatterne hevder synes å ligge nær et annet problem: Markedstenkningen i dagens samfunn har ikke en praktisk skjønn eller vektlegger dydene i tilstrekkelig grad, slik det tradisjonelt har gjennlød i det sosialdemokratiske kulturelle felleskap.

Rammens infrastruktur

Rammen over stod i foreningens eget tidsskrift. Dermed vil egne organisasjonsmedlemmer i første rekke være mottakere av denne rammen, en ramme som altså fungerer sosialpsykologisk på enkeltindividnivå. Dens kognitive mekanisme opptrer samlende langs allerede oppgatte stier (McAdam 2003: 293-294). Ikke minst ved at resonansen ligger nær ”inneforståtte” fortellinger⁵⁷ i denne gruppen som for eksempel at menn ikke kan yte like god omsorg som kvinner. Men det er også verdt å merke seg at foreningen også bruker denne komunitære retorikken utad⁵⁸, så det er rimelig å se på dette som en ideologisk strukturert handling⁵⁹ som foreningen bruker både innad og utad. Rammen strekker seg mot potensielle sympatisører snarere enn ”ideologiserte statsapparater” (Rohtstein 2004). Denne rammen har

⁵⁶ Hentet fra Anne Lise Ellingsæters artikkel ”*Patriarkatet .Teori og kritikk*” i (Engelstad red. 1999: 151-174).

⁵⁷ Narrative fortellinger om selvet er identitetsdannelsen i dydetikken skriver Arne O.Vetlesen 2004: 310.

⁵⁸ Et godt eksempel på dette er leder i Aleneforeldreforeningen Ann Dal i Holmgang 1996.

⁵⁹ Ideologisert strukturert handling er det Meyer Zald kaller en bevegelses handling når den henvender seg til både egne og til partnere, nettverksformasjoner m.m. (Zald 2000: 13)

relasjon til en relativ bred forskning som viser at menn ikke tar ansvar på hjemmebane. Resultatene har riktignok stått i faglitteratur skulle dermed ikke ha den *common sensibility*⁶⁰ som kjennetegner en ramme som er anvendbar i stridspolitikk. Men forskningen frontes flere steder i mitt forskningsmateriale av personer som ”vet hva man snakker om, og ut fra sin posisjon ikke er part”. Et eksempel er sosiolog Agnes Moxnes i Holmgang (1997.24.04), og hvor forskning om menns tidsbruk i familien kommer inn debatten. I ”Sånn er livet”(2001.23.11), introduserer programlederen forskningen til Brandt og Kvande (1998). Dette er eksempler på hvordan slik forskning gjør at tilsynelatende tunge temaer blir en del av den allment oppfattede kulturstrukturen, og dermed brukes refleksivt i striden.

b. ”Sosial farskap viktigere enn biologisk”

Aleneforeldreforeningen framholder at det er galt å gi mulighet til å fastsette farskap opptil flere år etter at barnet er født og kanskje har bodd sammen med en juridisk/sosial far fordi det vil skape traumer både for barn og sosiale fedre. Politisk nestleder i foreningen skriver i en høringsuttalelse til disse endringene:

(www.aleneforeldreforeningen.no/index.php?mod=plink&id=2835&PHPSESSID=9:)

”Aleneforeldreforeningen mener at det er viktig å ta vare på sosiale bånd som er knyttet tidlig i barna liv. Selv om kunnskap om biologisk opphav er viktig for barna, må ikke endringer i barneloven om fastsatt farskap føre til at barna mister viktige omsorgspersoner i livet sitt”..

Foreningen hevder med dette at sosiale bånd skal være avgjørende for omsorgen, kort sagt viser rammen at foreningen hevder at fedre ikke har kvaliteter som skal til for å ha hovedomsorgen for barn. Med tanke på hvilke diskurser og utsagn som forekommer i denne perioden har jeg funnet i alt fem rammer av typen ”sosialt farskap er viktigere enn biologisk” der innhold og mekanismer er av samme art.

Rammens art

Aleneforeldreforeningen stiller her en diagnose som kort og godt går ut på at barn mest av alt trenger den sosiale og juridiske far. Fedres rolle og oppgaver som forelder blir vurdert som en annen enn mødres, som i foreningens forståelse alltid er og bør være de som har hovedomsorg for barn. Menns egenskaper vises gjennom praksis, de biologiske bånd har ikke den samme

⁶⁰ Teori kapittel (5.1.2).

betydningen for barn. Her tilegger foreningen fedre en egenskap som ofte kommer sammen med en diagnose: et protagonistisk identitetsattributt (Hunt, Benford, Snow 1995: 193). Slike egenskaper vil søke å gi en forklaring på hva som betraktes som feil. Her er feilen i følge Affo at barn kan ved endring i loven risikere å møte en fremmed person som far, en som ikke har noen kontakt med dette barnet, og at barn kan ta skade av å miste sin juridiske far. En biologisk far kan altså ikke gi den samme tryggheten som en som eventuelt har kjent barnet i lang tid.

Rammenes resonans

Mekanismen som trolig slår inn her er miljømessig og kognitiv. Miljømessig siden denne typen ramme gis mye støtte i norsk empirisk familie- og kjønns sosiologi. Kvande og Rasmussen har forsket på de "nye" fedrene og peker bl.a. på at gamle kjønnsrollemønstre lever i beste velgående, dog noe avhengig av sosial gruppe (Kvande og Rasmussen 1998). Jenssen har foretatt en empirisk undersøkelse om det er slik at menn nå legger større vekt på omsorg og myke verdier, men konkluderer at dette ikke er tilfellet. Leira hevder på sin side at menn riktignok deltar mer, men at det fortsatt er langt igjen. Hun viser i denne forbindelse til siste års kjønnsnøytrale omsorgspermisjoner, hvor empirien viser at kvinner benytter disse i større grad enn menn (Leira 2004: 90-95).

Den er også trolig av kognitiv og samtidig relasjonell art. Siden foreningens eget logikk trer fram i deres "kjønnslogiske diskurs" (Ferree and Merrill 2003: 248-9) og denne vil samle andre grupperinger som fører en slik kjønns diskurs. Kjønn blir en viktig mekanisme som samler flere *S.M.O.* som kjemper for kvinners rettigheter. Man har, hva Bert Klandermans (1984) kaller, en konsensusformasjon (1984: 586). Denne opptrer ut fra den pågående diskursen om den nye mann, om pågående reformer som for eksempel lovendringene beskrevet i kapittel 2.2.3. Dette er selvfølgelig ikke tilsiktet fra forskernes side, men forskere med velferdsstaten som felt vil i tider med endringer kunne få resultater med potenssiale for å bli en del av konsensusformasjonen til visse grupper. Dette viser at mekanismen også er miljøbetinget. Sagt med andre ord mekanismen som opptrer er både relasjonell og miljøbetinget. Hvor foreningens fortellinger (ontologiske og offentlige) gis indirekte støtte av forskning.

Rammens infrastruktur

Rammen er viktig for foreningen i det at man kan skape bånd til andre grupper som har kontrære rammer angående revideringer av barneloven i liberal retning. I TV - programmet

Holmgang (1997 24.04) støtter Husmorforbundet Affo (en forening mer preget av saks samarbeid enn av ideologiske støtte, et S.M.C) at kvinner er biologisk mest knyttet til barna og derfor i bør ha omsorgsretten. Husmorforbundet og Affo deler syn på biologisk nærhet til barn uten at det er noen formelle samarbeidstrekk mellom disse. Det er interesser og ikke ideologi som er avgjørende i dette samarbeidet. Slik sett er denne rammen viktig for å synliggjøre at foreningen kjemper barnas kamp også ut fra ”identitets – perspektiver” som er tidens mantra (Fraser 2003). Og rammens infrastruktur støttes både av en sterk (i betydningen enhetlig) Norsk faglig forskning i kjønn og familiesosiologi. Og ikke minst i teoriene til Goldstein o.a.(2002, 1973), om hva som er barns beste. En av hovedtesene her er at kontinuitet i omsorgen for barn er det viktigste for barns ve og vel. I tilfeller hvor da mor bor sammen med en annen mann enn biologisk far, støtter psykoanalytisk teori at samboeren er den beste far for barnet, siden han er mer sammen med det. Bøkene til nevnte forfattere er nærmest kanoniske i den forstand at de i tre tiår har vært referanseverk for bøker som skrives om temaer om barn, psykologi og rettferdighet og i de institusjonene hvor barneloven på en eller annen måte forvaltes. De har dermed fått en enorm betydning for vestlig kulturell forståelse (både akademisk og praktisk) av barns psykologi, psykologiske behov og dermed lovnormeringen rundt dette⁶¹.

Rammen gir imidlertid mindre muligheter til å knytte til seg/ eller spre sitt budskap til politiske støttespillere mot den loven som debatteres i programmet. Om vi ser på diskursmulighetene som mulighetsstrukturen gir, kan det begrunnes at politisk juridiske internasjonale lover⁶² som implementeres i norsk lov i perioden ikke gir foreningen lite rom for handling. Jeg tenker først og fremst på barnerettighetene som implementeres i norsk lov. Her er biologi et særdeles sentralt tema i og med at artikkel 18 i barnekonvensjonen sier at foreldrene må ”...bestrebe seg på å sikre anerkjennelse av prinsippet om at begge foreldre har et felles ansvar for barnets oppdragelse og utvikling...” (Barne- og familiedep.1991). Her er det ikke biologisk behov i Affo forstand (mest tilknyttet mor) det kommuniseres. Her er det begge foreldres biologi. Denne Loven vedtas allerede i 1988 så denne føringen ligger der for den realistiske diskursive formasjonen til alle parter i hele perioden jeg analyserer selv om den ikke implementeres i Norsk lov før 2003.

⁶¹ Se blant annet Jon Elster (Elster1989: 126) samt hos Schalter og Piper i (Marsigelo eds. 2001: 409)

⁶² Se Ferree; Gamson; Gerhards; Rucht eds.(2003: 64-70) om diskursiv mulighetsstruktur og dens politiske og juridiske komponenter (eller kapitel 5.3)

c.” DNA-testing av fedre gir trygghet for barn”

”Med rett til å vite” er en tittel på en leder som står i avisa til foreningen. Her settes det spørsmål på om det virkelig er så grunnleggende å kjenne til sitt opphav som det ”hevdes”, i medlemsbladet skriver redaktøren at retten til å vite er viktig for barn (Affoposten 2001/2: 2):

”det hender at farskap bestrides, men moderne teknologi har gitt oss muligheten til eksakte svar. Med loven i hånd kan politiet taue inn mulige barnefedre til blodprøve hvis de ikke vil stille opp. Men når en far som krever DNA-test for enten å bli frikjent eller tilkjent et farskap, kan mor si nei”

Lenger nede i lederen kommer forklaringen på at foreningen har, etter min hypotese og forhåndsforståelse av foreningene, overraskende element i sin ramme:

”I en debatt hvor det er opplest og vedtatt at mor er den sterke part med loven på sin side, trenger vi ikke å beholde bestemmelser som i så stor grad strider mot folks alminnelige rettsoppfatning”.

Rammens art

Aleneforeldreforeningen hevder at byråkratiet er fedre fiendtlig. Overraskende bruker de samme kulturelle resurser som F2F har benyttet flere ganger i sin beskrivelse av uretten mot fedre. Flere steder hevder foreningen av byråkratienes vegring mot endringer, nå er det Aleneforeldreforeningen som tar til orde for slike anklager. Dette er en både en prognose og en diagnose. Hvor en ny teknologi har endret noen forutsetninger for å hevde at DNA testing bare vil føre mer konflikt med seg i spørsmål om foreldreskap. Og det er i lys av dette man bør se foreningens prognose og diagnose.

Foreningen ser en eviglang konflikt om ikke det biologiske foreldreskap avklares (nå som teknologien er her). Foreningen har tidligere gått imot en slik testing, men har snudd ca. 2001⁶³. Dette må sees i sammenheng med en teknologisk utvikling som gjør det mulig å få DNA testing utført via enkle prøver sendt til spesiallaboratorier i USA. Redaktør Jenssen

⁶³ Affoposten i 2001 er første gang jeg i mitt datamateriale støter på denne rammen. I intervju med leder Stig Rusten får jeg inntrykk av at det ikke er klart om denne retorikken dukker opp på dette tidspunktet eller tidligere.

redegjør for et slikt scenario etter en dom i Ytre Follo herredsrett, hvor retten benyttet slike tester for å gjenoppta en farskapssak (Affoposten 2001/3: 8)⁶⁴.

Rammens resonans

Den kognitive og miljøbetingede mekanismen som danner denne ”ikke forventede” handlingen i Affo er en plutselig politisk-kulturell mulighet ved ny teknologi. Fordi denne endringen tar vekk grunnlaget for å hevde at det ikke er alltid gitt at en som hevder å være biologisk far er det. Dette har vært et argument som Affo har brukt imot forslag som går på at mødre og fedre skal stille likt i loven. Med DNA teknologien endres hele denne forutsetningen. Dette endrer hele den ”*pool of potential legitimating devices for particular ways of framing an issue and justifies one’s position on it*” (Ferree, Gamson, Gerhardt, Rucht 2003: 70). Når det er for stor risiko å utfordre den rådende oppfatning er det ofte at bevegelser, selv ideologisk orienterte, finner det til tider nødvendig å handle taktisk ut fra det som synes kognitivt i samsvar med miljøbetingelser.

Slik sett kan dette godt tenkes å ikke bryte med den ideologi som foreningen også må uttrykke innad. Man oppnår med andre ord to ting utad. Det første er av nødvendighet å tilpasse seg normer og rettsoppfatninger som råder blant folk og hva som er på den politiske agenda, altså strukturens mulig taktiske repertoar (McCarty, Smith, Zald 1996: 301). Det andre er at interessefellesskapet som synes å være særlig viktig for Affo ikke svekkes. Artikkelen hvor rammen kommer fra er hentet fra medlemsbladet, og rammens adresse er i stor grad egne medlemmer. Interessen som gruppen her uttrykker gjennom tidsskriftlederen er at verdien⁶⁵ i DNA testing gir barn muligheter til stabile sosiale bånd fra barndommen av, uten at det dermed rokker den kommunitære fellesskapsfølelsen/ideologien rundt mødre og barn.⁶⁶

Foreningen bruker altså den omliggende kulturen kontrært. Men man snur på den alminnelige måten å argumentere på: mor den sterke part. Mot det som vanligvis kommer fram i denne bevegelsens repertoar: fedre som de sterke, mektige. Dette er trekk som kontrære bevegelser

⁶⁴ Alle tre rammer kommer på slutten av perioden, interessant ut fra flere teoretiske hold. Ikke minst hvor for man har skiftet. Holmgang 1997 er leder den gan skeptisk til dette.

⁶⁵ ”Interessen uttrykker en forbindelse mellom en verdi og en person eller en gruppe” (Aubert 1982: 21)

⁶⁶ Dette siste argumentet er dårlig metodisk fundert all den tid jeg i mitt intervju med Rusten. De semi-strukturerte intervjuene skulle som nevnt i metodekapitlet utdype tilføre forståelse i av bl.a. rammene men i dette tilfelle var dette en umulighet.

ofte foretar når man ikke selv sitter på gode kort eller som et mottrekk mot denne andre bevegelsen (Staggenborg and Mayer 1996). Her brukes ”folks rettsoppfattelse” som ressurs i ett av de kulturelle skjemaer i striden. Slik kan en videre forklaring være at foreningen tilpasser sin bevegelse kultur etter ”rådende forhold” eller som Swidler hevder det er tendenser til at det handles forskjellig i tider med utfordring og tider med ro (Swidler 1986: 278). Derfor er reaksjonen til foreningen kanskje slik at man ikke reagerer med å tolke maktforholdene mellom kvinner og menn inn i en strukturell mannspekt.

Rammens infrastruktur

Denne rammen har en helt annen infrastruktur enn forrige ramme, som søker inn mot andre grupperinger *S.M.Os* som deler felles syn på sak(er). Men om sentraliteten kanskje ikke er betegnende for foreningens ideologiske ståsted, så kan denne rammen gi rom for sympati i videre forstand, den står robust som et taktisk innspill i debatten. Gruppen kan med dette utspille kunne få gjennomslag i gamle strukturer (de som er igjen), i de strukturer som tidligere var det som kalles kontraktskulturen mellom kvinnebevegelsen og byråkrati. Politikk og juss er som kjent i viss grad forbundet med opinionen (Eckhoff 1989), som populært uttrykk heter det: folks rettsfølelse! Det politiske stemningsleie som uttrykker regjeringens syn viser familieminister Karita Bekkemellem Orheim i Aftenposten (29.11.2000), og viser dermed at denne kontraktskulturen ikke er til stede i samme omfattende grad som før endringene i morspresumpsjonen og endringene i perioden (1997-2003):

”I dag tar loven omsorgsretten fra en av foreldrene, og i hovedsak har det vært mannen som mister kontakten med barna”

Med denne atmosfæren i det politiske etablissement, i tillegg til at teknologi gir opphav til en uhåndterbar situasjon, vil den aktuelle rammen muligens tjene foreningen vis a vis opinionen. Det svekker likevel som sagt det uformelle og formelle nettverksamarbeidet med andre grupper, for eksempel Husmorforbundet. Konklusjonen er at dette er et taktisk innspill som styrker foreningens argumenter i denne syklusen av striden. Som Lowe skriver: *”The successes and failures of a social movement in legitimizing its moral vocabulary in the wider society are related to its choice of moral resources to use in making moral claims”* (Lowe 2002: 116).

d. "Fedre er upålitelige"

I et utsagn i Aftenposten (1997) kommer nestleder Eli Frilseth med en annen diagnose på fedre, som må kunne sies å være en fortelling om den selvsentrerte mann. Denne typen retorikk som mekanisme er velkjent i sosial bevegelsesforskning. Dette er en måte å sette negativ merkelapper på grupper og mennesker som ikke deler ens syn som ofte går igjen i sosiale bevegelser og motbevegelser hvor temaene er følelsesladde: å insitere på negative sider *"negotiation"* (Wittier and Taylor 1992:117). Som kort fortalt er en type negativ omtale det å sette negativt fortegn på noe som i diskursen som positivt (menn er viktige i barns liv, nye fedre har bedre egenskaper). Et eksempel på dette kommer fram i denne kronikken (Aftenposten 1997:16.09):

"En del foreldre opprettholder ikke kontakten med barna når ungene blir boende hos moren. Fedre starter gjerne på nytt – med ny kone og nye barn",

Lengre fremme i artikkelen hevder hun:

"Far med daglig omsorg for sine barn får mye støtte fra andre kvinner"

F2Fs leder Rune Rekken og Affos leder Stig Rusten debatterer radioprogrammet "Sånn er livet" under temaet "kjønnsroller i endring". Rusten uttaler at endringen ikke er reell. Som han uttrykker det, etter at programlederen har spurt om det ikke er slik at menn diskrimineres (2001: 23.11):

"Menn diskrimineres ikke, menn velger bort barna" (Rusten).

Er det slik at menn er sløve og har seg selv å takke? (Programleder)

"Ja jeg vil hevde dette, de er for sløve og velger bort barna. De velger heller å rafte i Sjøa eller dra på Danmarkstur i stede for å stille opp for barna. Vi merker dette daglig." (Rusten)

Ann Dahl beskriver noe lignende i TV-programmet Holmgang i 1997. På et (ledende)⁶⁷ spørsmål fra programleder om menn svikter barna sine, svarer hun at menns motiver er for eksempel:

⁶⁷ Med ledene her mener jeg at intervjueren har en type spørsmål som følger av foregående innlegg av andre i diskursen hvor problemet er menns "mangler". Programlederen nærmest serverer Ann Dal svaret ved at hun kan

”finner de en ny flamme, er det ofte slik at kontakten med barn ikke så viktig”

Rammens art

Diagnosen av mannen som står seg selv nærmest gir et annet virkelighetsbilde enn det av den mer tidsaktuelle, omsorgsfulle faren hvis identiteten er knyttet til omsorg. En slik typifisering av farskap er synonymt med det som foreningen hevder er problemets natur (Best 1995: 8). Fortellingen om mannen som svikter sier ofte i seg selv ikke noe vesentlig, så rammen har et attributt, en tilleggsramme (Hunt et.al 1994: 191), som spiller på kulturelle fortellinger om menn (og dermed fedre) som notorisk utro og egoister som prioriterer egne interesser. Dette kommer fram i tilleggene som to ledere bruker til å forklare den negative vinklingen på rammen ”den sviktende far”.⁶⁸ I rammen ligger det med andre ord mye beskyldninger, et fenomen som ofte opptrer sammen med følelse av at urett begås. Rammen henvender seg til dem skal tildele menn nye og større rettigheter. Men rammen kan også sees på som en generell påminning om menns manglende kompetanse i barn – forelder - relasjoner.

Rammens resonans

Slike beskyldninger mot menn finner man også i radikal feminisme, forskjellen her er at ikke bare kvinner, men også barn, blir offer på grunn av menns egoistiske handlinger en relasjonell mekanisme hvor paternalistiske fortellinger kommer inn i fortellingen om det maskuline. En annen mekanisme som også dukker opp er miljømessig og går ut fra menns praksis, slik som den som An-Margitt Jenssen⁶⁹ har vist i empiriske studier. Ved å stille en diagnose på menn som ustabile og egoistiske vil foreningen dermed diskreditere menn i forhold til av de sentrale tesene i Freud, Solnit og Goldberg (1973 og 2002), som er at barn trenger kontinuitet og stabilitet gjennom hele barndommen. Ved å ta inn denne typen individuelle biografiske trekk i

anklage fedre (de som kjemper for rettigheter i barnefordeling) med det som kan oppfattes som myter og historier som denne bevegelsen bygger på. I ett essay ”*Reflection on Talk and Structure*” setter Emmanuel .A. Schlegloff et navn på denne typen diskursivitet: ”The issue of Procedural Consequentiality”. (Boden og Zimmermann eds. 1991: 52)

⁶⁸ Her velger jeg å bruke to utsagn, fordi disse tilleggsrammene ikke er analysert med ”content analyse” slik hovedrammen er. Dette fordi jeg vil vise at også slike myter og fortellinger som opptrer konten er

Jenssen (2004)

foreningens fortellinger om fedre bryter det med de media bilder som oppgir at mannen er blitt myk og omsorgsfull i den grad som behøves. Affo kontekster menn og dermed farskap opp mot det Best (1995) kaller en "vev av allerede kjente problemer". Disse kjente problemene fungerer som rådata for forskning på menn, men myter om de sviktende menn bidrar også til argumentasjonen. Som Sarah Babb skriver, er rammer en tolkningsderivering som foreninger, bevegelser og folk bruker til å koble fornuft og rådata (Babb 1996: 1034). Det å feste argumenter/fortellinger om menn sin kamp for barn er en maktkamp i ny-språkdrakt (identitet). Dermed har foreningen samme syn som flere grupper som kjemper mot en endring av fordelingsnormer i velferdsstaten, man blir en del av et *S.M.O.* som kjemper en ideologisert strukturert mot strid. Dette er en type nettverksmekanisme som virker inn på bevegelsens kommunikasjon (Miche 2003: 259-263). Et eksempel på grupper som opptrer i denne diskursen er slike som kjemper mot "kjøp av kvinner". For disse gruppene er mannen den som svikter, siden han er kjøperen. Vi har også fagfolk som støtter dette synet; blant andre Katrin Koch som flere steder påpeker den sviktende mannen. Her har vi mekanismeprosess hvor det å spre budskapet virker en: spredningsmekanisme (McAdam 2003: 294). For eksempel vil fagfolks bruk av den sviktende mannen tas opp og tilpasses i repertoaret til foreningen. Om man legger til grunn en kognitiv mekanisme om at rettferdighet overfor barnet måles i antall medgåtte timer, gir dette en spredning som tas opp i rammene som Affo bruker i striden.

Rammens infrastruktur

Rammer som stigmatiserer menn har en sentral plass i foreningen repertoar, den trekker til seg sympatisører, både i et *S.M.C.* trolig også i et *S.M.O.*⁷⁰ hvor mannen sees på som et problem. Derimot vil rammen vil ikke kunne forandre noe på den politisk kulturelle delen av mulighetsstrukturen, til det er samordningen mellom norsk lov og universelle lover som barnekonvensjonen kommet for langt. Derimot kan effekten av å stigmatisere menn nå ut til grupper som føler at distributørens tildelinger kommer feil grupper i hende. Det er på denne måten vi kan som over hevde at rammen både er en samlings- og spredningsmekanisme. Men mest som en metafor for egen kampmoral, som Krane (2000: 314-315) hevder: "*I assert that culture's autonomy rests on the metamorphic nature of symbols and the patterned relationship of symbols within a structure, and that this characteristic of symbols is a*

⁷⁰ Om *S.M.C* og *S.M.O.* se kapittel 4.1

fundamental key to understanding how meaning is constructed and why it changes”.

Rekkevidden til dette er neppe den politiske offentlige diskurs. Et eksempel på en offentlig normerende diskurs kan man lese ut fra en aktuell stortingsmelding, som gir et helt annet inntrykk av den juridisk-politiske mulighetsstruktur som oppstår bl.a. på grunn av samordning av internasjonale regler. Med andre ord et argument for at rammen ikke er like sentral utenfor som innenfor bevegelsen. Et eksempel på tidens kulturelle syn på at fedre er viktige finnes i Artikkel 18 i FNs barnekonvensjon, som påpeker at man må:

”... bestrebe seg på å sikre anerkjennelse av prinsippet om at begge foreldre har et felles ansvar for barnets oppdragelse og utvikling” (Barne- og familiedep.1991).

Denne internasjonaliseringen av norsk lov er en vesentlig del av formelle kunnskapen til aktører og parter i denne konflikten, noe som illustreres ved nestleder i Likestillingsombudet når han sier:

”begge foreninger har litt rett på hver sin måte ... barn har som regel godt av å være sammen med begge sine foreldre ... Dagens virkelighet gjør at barn har behov (materielle)”

Likestillingsombudet gir dermed støtte til hva som er begge foreningers hovedanliggende: barn trenger begge foreldre samt en rimelig materiell standard. Poenget er imidlertid at det understrekes at barn trenger begge foreldre, man deler antakelig ikke Affos kulturelle oppfatning av fedre som håpløse omsorgspersoner. Med andre ord har rammen her en åpenbar begrensning utad som følge av både politisk-juridisk og politisk-kulturell mulighetsstruktur i perioden.

8.2 Foreningen 2 foreldres repertoar av kulturelle rammer om fedre

Foreningen 2 foreldre hevder at man er utsatt for diskriminering, siden ikke begge de biologiske foreldrene til barna har samme rettigheter. Dette er den gjennomgående ånden i de fire mest brukte rammene denne perioden. Det kulturelle ramme repertoaret viser også at foreningen støtter opp under fortellingene om den nye mann. F2F hevder flere steder at mannen er kompetent til å være omsorgsperson. Dette viser sågar at ”den nye mann” blir en offentlig fortelling som foreningen bruker for å hevde at fedre og mødre bør likestilles. Fire rammer opptrer mer enn 3. ganger. I alt ble det funnet 29. rammer!

Tabell

Diagnose og -prognoserammer om fedre F2F:1997-2003	N = 29	Prosent
e. "Fedre diskrimineres"	7	24 %
f. "Fedre omsorgsfulle"	5	17 %
g. "Far bidrar til mindre vold"	4	13 %
g. "biologi har betydning"	4	13 %

e. "Fedre diskrimineres"

Diskriminering er et sentralt poeng i teorier om omfordeling og distribusjon av velferdsgoder. I F2Fs rammer er dette den vanligste retorikken. Et eksempel fra en lederartikkel i medlemsbladet (Tidskrift 2 foreldre 2002/2: 3):

"Dagens praksis med fedre (og en del mødre) uten barn er uverdigg og i sterk kontrast til FNs konvensjon om barnets rettigheter som slår fast at barn har rett til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene på et regelmessig grunnlag, med mindre dette er i strid med barnets beste [...] FNs barnekonvensjon gir barna mye sterkere vern enn det som er tilfelle i Norge i dag."

I det direktesendte debattprogrammet "Redaksjon 21" på TV fjernsyn trekker foreningen inn mer kjente og nære forklaringer på urettferdigheten. Leder Rune Rekken hevder (2000.22.11):

"- Det vi ser i dag er at barn ikke bare mister far, men ofte også en hel grein av slekta"

I TV2s "Sentrum scene" (15.05. 2000) kritiseres også stat og byråkrati; Rekken:

"- En av grunnene til at vi ser en uheldig forskjellsbehandling er at man har en skjevhet i sammensetningen i instanser som avgjør barnefordelingssaker."

Etter en sak hvor en far som hadde mistet sin omsorg for barna, tok en hel barnehage som gisler og hvor dette ble sendt direkte i fjernsyn, stiller Rekken på direkten en diagnose på hvorfor mannen utfører den desperate handlingen. Diagnosen til Rekken er som nevnt over:

"...sammensetningen i instanser som avgjør barnefordeling saker."

Rammens art

Rammen fremsettes som en diagnose. I medlemsbladets leder finnes intern logikk og kognitiv resonans i dens favorisering av et universelt rettsprinsipp. Med hentydning til overnasjonale

rettsregler antyder foreningen at det ikke finnes legitimitet for denne type handling; til det mangler det kreves av samhörighet med tidens ordninger (Weber 1983: 24-31). Rammen har viser i dette tilfelle et tilleggsattributt i form av en prognose: barna mister ikke bare far men hele slekta er et typisk refreng i denne typen rammer hos foreningen..

Rammens resonans

For det første hevder F2F at kvinner som gruppe har institusjonell makt. Dette underbygger generelle fortellinger så vel som enkelte forskningsresultater på samband mellom kvinner og velferdsstat (Hernes 1988, 2004; Svennson, Olykikannen og Niemi-Kiesilainen 2003; Danielsen 2003). Likestillingsmeldingen (St. meld.70: 92-93) hadde som intensjonen å gi kvinner bedre muligheter i arbeidslivet og menn bedre muligheter til omsorg. Det som imidlertid er blitt hevdet fra både F2Fs side og forskerhold (Nagel 1999: 308) er at debatten blir ført på hva som kan gjøres spesielt for kvinner og at mannsparten i likestillingsmeldingen blir glemt. Det synes som om foreningen mener at den sterke bindingen mellom kvinner og velferdsstat er indirekte årsak til at menn diskrimineres⁷¹. Retorikken i utsagnet fra Sentrum Scene har en parallell i retorikken til advokatnettverket: Fathers' Right Movement. Carol Smart (2004: 485) fremholder at nettverkets hovedankepunkt mot dagens ordning er at rettsvesenet støtter seg til den kulturelle tradisjonen at kvinner og barn har et naturlig fortrinn i forhold til konstellasjonen menn og barn. Denne typen argument har i tillegg en viss likhet med trekk fra marxistisk feminisme hvor bevegelsens kollektive identitet er basert på kamp mot maktstrukturer (Napels 2003: 226-228).

Ann Swidler har sett på hvordan institusjoner påvirker sosiale bevegelser og effekten er formering av bevegelse identitet (1995: 37). Mekanismen som opptrer er bruk av kontrære normer. Denne tilsynelatende ambivalensen opptrer flere ganger i den aktuelle striden og er et typisk trekk ved bevegelser som utfordrer rådende oppfatninger. Et interessant eksempel finnes i Williams og Williams (1995) studie av en konservativ - liberal mannsorganisasjons bruk av liberalfeministisk retorikk for å oppnå rettferdighet i barnefordelingsspørsmål. Denne mekanismen må derfor kunne sies å være av kognitiv og miljømessig art, den brukes som en

⁷¹ utsagnet bygger på intervju med Rekken (vist tidl.) som mener at den skjeve kjønnsfordelingen og profesjonsinteressene skaper makt for enkelte grupperinger (særinteressene).

kontrær og alternativ fortolkning av situasjonen i debatten rundt barnefordeling, og som en formel som andre har brukt med suksess.

Samtidig er det vist at denne måten å bedyre sitt krav på er en gjentakende foreteelse hos *Menns Right Movement* i andre kulturer også; noe forskning til Williams og Williams (1995), Reese og Newcombe (1996), Messner (1997) viser. Her kommer det fram at amerikanske og kanadiske ”*Menns Right Movements*” bruker samme taktikk. Resonnementet blir da videre at dette også er tilfelle i Norge som i vesten for øvrig påvirkes av denne typen argumentering. Ut fra det faktum at nyere arbeid i kultur sosiologi viser hvordan et del system påvirkes av større systemer: “*newer work in sociology and cultural studies suggests that formal systems of idea are linked to broader cultural patterns – what we might think of as social consciousness*” (Swidler & Ardit 1994: 306). Noe som også tyder i på at det relasjonelle er et aspekt som kanskje spiller enn viss rolle. Men ut fra en tanke om at modaliteten⁷² (det ”værende”) er en viktig del av selve diskursens fundament, er det kanskje ikke trolig at dette advokat – nettverket har direkte innflytelse på rammen over. Det har snarere vært en del av F2F kulturelle logikk, men kan ikke uten videre undersøkelser sies å være en mekanisme.

Rammens infrastruktur

Dette er en repeterende mekanisme interaksjonen mellom F2F og Affo. Et typisk trekk i en bevegelse og motbevegelse mekanisme (Useem and Zald 1990: 248). Bakgrunnen finnes i mulighetsstrukturen: “*Opportunity structure designates the scale and distribution of conditions that provide various probabilities for individuals and groups to achieve specific outcomes. From time to time, the opportunity structure expands or contracts, as do segments of that structure*” (Merton 1996: 153)⁷³. Kontrær retorikk er viktig for å underbygge de narrative fortellingene om urett som den ene parten utsatt for. Samtidig er det viktig å se at denne typen retorikk appellerer til et politisk motkulturelt segment som har blitt mer og mer innflytelsesrikt i norsk politisk diskurs, nemlig Fremskrittspartiet. I et dokument 8-forslag i Stortinget (Innstilling til Stortinget nr.109 2000-2001), vises et bånd mellom organisasjonen og medlemmer av FrPs stortingsgruppe i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen:

⁷² Foucaults arkeologiske metode (se kapittel 7.2.1).

⁷³ Også Robert Merton (1968):

” Circa 5000 barn (1/3) mister hvert år helt kontakten med en av sine foreldre i forbindelse med samlivsbrudd/skillsmisser. Dette er i strid med FN-konvensjonen om barns rettigheter og barneloven.....I følge barneloven og FN-konvensjonen om barns rettigheter har alle krav på jevnlig kontakt med begge sine foreldre. Det er et faktum at disse rettighetene blir kraftig krenket i Norge.” (www.stortinget.no/2000/200001-109-001.html.)

Rammen virker imidlertid mindre hensiktsmessig med tanke på mulighetsstrukturen som synes å åpne seg for denne gruppen ved den farskapsrevolusjonen som faktisk foreligger. I og med at den relasjonelle settingen må stemme i narrative fortellinger (Sommers 1994: 607). Dette er ikke tilfelle i denne rammen, slik at det som kan virke som en samling i bevegelsens egne fortellinger, utad ikke har den troverdighet som trengs for å gi foreningen større moralsk autoritet i den offentlige sfære. Sagt med andre ord: den diskursive mulighetsstrukturen som sitatet over bl.a. viser gjør det unødvendig å belyse sitt ærend med å hevde at man er diskriminert. Dette gir den offentlige fortellingen om menn som diskriminert mindre troverdighet p.g.a. som nevnt over det relasjonelle mangler i selve fortellingen. Men som metafortelling og ontologisk ⁷⁴fortelling om menns som diskriminert er egnet til egnet som en samlingsmekanisme.

f. ”Fedre er omsorgsfulle”

Foreningen hevder at menn ikke får lov til å være foreldre. Ett klassisk retorisk bruk av argumenter i så måte er at mor hindrer far i å være forelder på ”fars” måte. I de 5. rammene som jeg har formet i korthet som: fedre er omsorgsfulle. (man får bare ikke lov til å være far på fars måte). Kritikken er ikke bare en kontrær retorikk på de rammene som aleneforeldreforeningen bruker om mannen som voldelig eks. 9a og 9b), men har også en annen adresse: politikk/statlig administrasjon. Slik kommer rammen fram gjennom en leder i medlemsbladet Tidskrift 2 foreldre (2003/2:2):

”Jeg håper at denne utgaven av T2F vil vise at den moderne mannsrollen har et annet innhold og mål enn hva mannsrollen hadde for 50 år siden. Menn i 2003. er blitt oppfordret til å bidra utover å være en som skal sørge for at det kommer inn penger i husholdningen. Mange har tatt dette på alvor. Følgelig blir man noe overrasket når det viser seg at den

⁷⁴ Margaret Sommers (1994:

omsorg vi bidro med ovenfor våre barn i samlivet med barnets mor ikke skal fortsette etter et eventuelt samlivsbrudd.”

Fra likestillingsombudets nestleder får gruppen støtte i dette synet Christensen (2005.03.04):

”Ut fra en likhetstanke gang er synes det som ett av hindrene er menns fordeler ved at de bruker mindre tid i hjemme generelt enn kvinner ... barneomsorg er del av dette.”

Rammens budskap er at menn har gode foreldreegenskaper, dermed har vi en gammel og urettferdig holdning til omsorg. Man anklager administrasjon og byråkrati, som har vedtatt endringer i loven, å diskriminere fedre som forelder.

Rammens art

Diagnosen er at menn diskrimineres ut fra gamle rollemønstre, og fortellinger/myter om mønstrene. Uttalelsen til F2F over er rettet mot familieminister Dāvøys uttalelser i forbindelse med at endringer i baneloven er på høring. I samme leder kommer det fram at foreningen mener menn er likeverdige men også har forandret seg i retning av ”ny mann” idealet som forlanges: ”Fedre er klare for likeverdigdeltagelse i barns liv – som selvstendige personer”. Dette kan sies å være et utsagn som er myntet på egen motivasjon så vel som en henvendelse ut mot omverdenen. Lederen vil her på lederplass holde motet oppe hos medlemmer selv om statsråden ikke vil foreta ytterligere endringer i revisjon av barneloven.

Rammens resonans

Slagord som ”fedre kan og vil” viser ikke bare tillempling av et feministisk uttrykk ”kvinner kan”, men også bruk av bevegelsesspesifikk identitet. Vi har her å gjøre med en miljømessig mekanisme å gjøre siden den tar i bruk slike eksterne forhold kontrært. James Jasper hevder at det finnes tre typer bevegelsesidentitet: Kollektiv identitet, bevegelsesidentitet og personlig identitet (1997: 85-88). Både bevegelsesidentitet og kollektiv identitet er identiteter som forbindes på mesonivå. Forskjellen mellom dem beskrives slik: ”Thus collective identity differs from movement identity, which arises when a collection of groups or/ and individuals perceive themselves as a force in explicit pursuit of social change” (Jasper 1997: 86). Foreningen inntar en rolle som en pådriver til uttalte mål og verdier i myndighetenes ønske om en annen faderrolle; dette gjør at vi også har med foreningens kognitive forståelse å gjøre også som vi konstaterer i ramme h senere er dette en kognitiv mekanisme. Et annet interessant bilde i denne oppfordringen, er at organisasjonen relativt klart konkluderer med at

farskapsrollen er endret. En tredje mekanisme som synes å opptre her er det å kontra - argumentere mot en rådende visjon (Caroll og Ratner 1996a og 1996b), en mekanisme preget av relasjonsbetingelser. I dette tilfelle vil kontrære rammen si at det finnes kulturelle likheter mellom fedre og barn, slik som det er mellom mødre og barn i fortellingene. Effekten av dette kan være å forfekte et kontrært aspekt/prosjekt som vil sette det som har vært et historisk rådene syn på menn og omsorg, med andre ord mer enn bare en kontrær ramme i striden. Mer som et kontrært - hegemonisk prosjekt (Caroll and Ratner 1996a: 602). For å fremme legitimering av det "nye – farskapet" slik i denne diskursen kommer forekommer i likhetsfeministisk retorikk a.o.

Både av relasjonelle årsaker og som tidligere vist er det rimelig å kalle dette for bevegelsens identitet, i og med den vektingen av fedres betydning for barn som ligger som kognitive rammer i bevegelsen.

Rammens infrastruktur

Rammens sentrale element, men også begrensning, er forbindelsen til den nye typen forskning på menn, hvor man legger vekt på at det finnes flere måter å være en god forelder på. Over har jeg beskrevet den aktuelle miljømessige mekanismen ved denne rammen, som inngår i *Men's Rights Movements*, uavhengig av hvilken kontekst denne bevegelsen formes i. De symbolske narrative hos *Men's Rights Movements* spinner rundt to hovedagendaer: **a)** Likebehandling av menn og kvinner i foreldreskap og roller, ut fra det de ser som endrede roller og **b)** menn og kvinner er likebehandlet på arbeidsplassen og skal derfor behandles likt i foreldrespørsmål (Bertoria and Drakich 1995: 230-255). En ser da at første punkt har likhetstrekk med F2Fs rammebruk som også at fedre har endret seg. Dessuten vil denne retorikken kunne utledes av en masterramme som sier at to foreldre er til det beste for barna. Til slutt er det interessant å se at sitatet over sier noe om foreningens ståsted i diskursen om fedre, ved at man fremmer en identitet som god forelder. Hawkins o.a. (1995: 44-45) fremholder i en studie av involvering i farskap at det må gis muligheter til dette, videre at vi må tenke mindre i tradisjonen naturlige morsbånd mer i retning av fars engasjement i barn. Konsekvenser for barnets psykologi, selvsikkerhet og problematferd trekkes fram spesielt (Ihnger-Tallman, Pasely and Buehler 1995: 60-61). Også det Hobson og Morgan kaller "fathering" (d.v.s fars måte å være forelder på) uttrykkes det bekymring for. Her spiller tid en viktig rolle, slik som den gjør generelt i debatten.

Over har vi sett hvordan lederen i F2F motiverer sine medlemmer og gir uttrykk overfor sine lesere at ”menn kan og vil”. Dette er bilde av en type ny og moderne mann. En mann som også dukker opp i massemediene - alle husker bilder av en eller annen mann med bar overkropp som holder et barn tett. Media - skapte rammer er dermed en kulturell mulighetsstruktur av flyktig og tidsbegrenset omfang, men kan også ha en strukturelt fundert side i forhold til den mer nevnte flyktige/dynamiske kulturelle strukturen (Gamson and Meyer 1996: 287-89). Konklusjonen må være at rammens fenomenologi, uttrykt i at fedre er en flerfasettert gruppe, har en god timing i forhold til den diskursive mulighetsstrukturen. Både ved at diskurser om at mannen og maskuliniteten har flere sider, og aller viktigst, at den kommunikative praksisen i denne rammen har et repertoar med nettverksmorfologi (Miche 2003: 262). For eksempel likehetsfeminister, politikere som er kritiske til sider ved loven.

g. ”Fedre bidrar til mindre vold”

En far som ikke er til stede i barndommen vil bli en karikatur, som ikke har noe med menn å gjøre, hevder F2F i foreningsbladet sitt (2002/1: 2):

”Mange uttrykker stor bekymring for den økende feminisering vi ser av barndommen det er ikke sunt for barn å vokse opp i den tro at mannsideal er karikaturer som supermann og andre helter på tv. Barna trenger gode rollemodeller av begge kjønn”.

Rammens art

Her uttrykker F2F to problematiske sider ved at fedre ikke kan delta likeverdig i omsorgen. For det første er det problemet med det Morgan og Hobson kaller ”fatherhood” og er ment å forklare den kulturelle kodingen av menn som fedre (Hobson and Morgan 2002: 10-11). Rammen har både en diagnose og en prognose, noe som ofte overlapper når det er snakk om hoveddrammer.

Bakgrunnen er diskursen rundt problemer rundt det maskuline subjekt, slik den ofte formidles i massemediene. Foreningen sier at menn ikke er karikaturer, menn er også fedre som bryr seg om barn. F2F trekker her inn at barn som lever sammen med sine mødre vil få utilstrekkelige rollemodeller, for eksempel av typen sterke menn som alltid befinner seg i kamp. Den økte kvinneinnflytelsen i samfunnet er et problem som mange konservative

mannsrettsorganisasjoner i USA ser som et problem.⁷⁵ (Messner 1997: 25). Dette er en adaptiv referanse for andre grupper som kjemper for mannssak enten barn eller andre saker står på dagsordenen.

Rammens resonans

Når det hevdes som relevant at man er redd for overgrep fra fedres side vil man i følge en slik ideologi behandle grupper og ikke individer. Dette er et grunnleggende brudd på verdighet i følge tidens rettferdighetstankegang. Vi har en miljømessig mekanisme som her inntreffer som et svar et mottrekk mot eksempelvis foreningen Affo som hevder at menn er ”upålitelige” eller ”menn er voldelige”. Foreningen 2 foreldre kjemper her en kamp mot ”metafortellinger” til grupper i samfunnet som mannen som voldelig. Et slik mottrekk, er typisk i en bevegelse – motbevegelse interaksjon:” *The structure of the social movements industri (SMI) shapes the taktics and strukture of the contermovementindustri (C.M.I)..*” (Zald and Useem 1990: 247). Metafortellinger om menn som voldelige er en del av det man kan si er radikalfeminismen. Mens dennes repertoar blir her snudd på hodet, slik kontrære bevegelser gjør.

Vi har med en motfeminiserings ramme og gjøre ut fra den oss mot dem atmosfæren det er i denne rammen. Man søker kanskje det Gamson har sett opptre ofte, å skape en konkret og sterkt ”we” mot et diffust og potensielt stor ”pool” av ”they”(Gamson 1995: 100-101). Noe som også skriver seg fra mye av den debatten som føres om menns betydning for barn generelt og gutter spesielt utvikling i samfunn hvor det påpekes at menn er mer og mer fraværende i barns liv. Man møter kvinner som rollefigurer i førskole og barneskole. Kvinner blir også barns nærmeste i det postmoderne samfunn i og med at skillsmisser er et faktum. Denne motfeminiseringen av barns første oppvekstår er dermed også en relasjonell mekanisme. En mekanisme som opptrer med den omliggende kulturens ønske om at fedre skal på banen.

⁷⁵ Ikke bare konservative som *Promise Keepers* hvor målet er den tradisjonelle hjemmehusmor. Men også typen mans liberale foreninger som ser på feminisering som en trussel mot menns identitet, eksempelvis Norske mannsforeningen av (1988), som er inspirert av poeten Robert Blys mannsbevegelse.

Rammens infrastruktur

Det sentrale i denne rammen er at den søker å reversere det stigma som menn, og dermed fedre, har i et symbolsk system som hvor mannsnaturen sees på som undertrykkende og voldelig som gruppe. Dette er et stigma som gruppen ikke søker å rette på ved å bruke en slik ramme kontrært, men med vekt på den enkelte mann: *"Vi vil bedømmes ut fra det vi gjør som foreldre og ikke som gruppe."* (Rekken 2004. 11.01).

I likhet med forrige ramme har denne rammen en form som også andre mannsbevegelser inntar. Denne typen overnasjonale nettverk⁷⁶ gjør at rammen har en "økologi av taktisk overlapping" (Olzak and Uhrig 2001: 698 - 699) med andre grupper som føler seg stigmatisert av å bedømmes som gruppe, og ikke som individ. Når dette er sagt er det ikke dermed sikkert at denne typen nettverk gjør rammen sentral; som det blir vist i en omfattende undersøkelse av kvinnebevegelsens protest i Vest-Tyskland i perioden mellom 1953 og 1990, gir taktisk samarbeide mellom kvinnebevegelse og andre sosiale bevegelser økt synlighet av protesten, men ikke nødvendigvis politisk gevinst (Olzak and Uhrig 2001: 713). Det kan godt være at en slik ramme resulterer i at det ser ut som bevegelsen prøver å neglisjere det store og betydelige problemet som "voldelige menn" utgjør. Men som en intern mobiliseringsramme er denne sentral, siden det berører foreningens innerste vesen. Man blir forskjellsbehandlet ut fra gruppetilhørighet og ikke som individ. Det postmoderne medborgerskaps idealet ljoer i denne rammen, ved at man som Bryan S. Turner skriver er et krav om å få delta i den nasjonale kulturen fult og helt (Turner 1994: 158-160). Og slik sett er det har den en aktualitet, eller som det kan sies med Tarrow (1998) og Snow og Benford (1988): i den syklusen som rammen kommer, er det rimelig å forvente oppmerksomhet. Jeg tenker her på at rammer om krav om kulturell rettferdighet ikke bare kommer fra menn som ønsker omsorgsrettferdighet, men også innvandrergupper som krever liknende kulturell likhet, rettferdighet. Så selv om en diskurs om kulturelle rettigheter når det gjelder eksempel vis innvandre og menns rettigheter vis a vis barn i streng Foucaults (1972)forstand er to

⁷⁶ Denne typen nettverk kaller Marko Diani og Ivano Bisani for: *"Consensus Coalitional Proses"s* (Theory and Society 2004: 286).

diskurser⁷⁷. Er imidlertid rammens fenomenologiske liv (Snow and Beneford 1988), det gir lett assosiasjoner til samme fenomen, i den syklusen vi er i perioden (1997-2003).

h. "Biologi har betydning. Biologiske fedre er de nærmeste fedre"

F2F legger mindre vekt på biologiens betydning for barns beste - rammene enn hva tilfellet er for Affo:

"Barn er avhengig av mor og far [...] og ønsker ikke å skille mellom disse." (Rekken)

Dette er et sentralt punkt for foreningen, slik det synes å være i sentrale miljøer i den kulturelle struktur i denne perioden. Nestleder hos Likestillingsombudet svarer på spørsmål om endringer hos Likestillingsombudet etter intensjonene i lovendringene 1997 -2003:

"Om intensjonene i lovendringene er andre enn i barneloven opprinnelig (1981) er [jeg] ikke sikker på, men det er blitt et politisk prioriterings område, hvor vi er bedt om å gi innspill..... Vi har blant annet tatt opp med departementet den mangel på rettigheter som ugifte fedre har i forhold til sitt biologiske barn."

Rammens art

Det genetiske og biologiske betydningen kommer fram i rammene rundt delt omsorg, men ut fra disse kravene går det fram at foreningen legger stor vekt på biologi. Foreningen argumenterer i mer i form av å stille en diagnose i denne rammen, her er det ikke den grad av tvetydighet mellom diagnose og prognose som en finner de øvrige rammene til F2F. En prognose vil som regel inneholde et element av forslag til løsning av problemer, med andre ord åpner man åpner for en type forhandlinger, et handlings - rom for partene. Aspekter av denne betydning for foreningen forhandler man derimot ikke om, her er vi nær hva Gamson (1992) mener med begrepet *"injustice frame"* - at foreningers rammer bygger på den urett som de føler blir begått.

⁷⁷ Se metodekapitel 7.2.1 og punkt 1. om "Objektivitet". Det er strengt tatt to ulike sett av sosiale normer som her brukes. Men det teoretiske tema pk.t.4 er det samme. Diskursen om medborgerskapsrettigheter i den moderne tid.

Rammens resonans

I en artikkel i "*International Journal of Policy and the Family*" argumenteres for at biologiske dimensjon ikke er tilstrekkelig vektlagt når man definerer hva som er barns beste (Ya`Ir Ronen 2004). Forfatteren hevder at identiteter til barn ikke må forveksles med det tradisjonelle liberale synet, et alternativt menneskesyn er nødvendig. (Yr`Ir Ronen 2004: 172-4). I dette synet argumenteres mot å ha diskurser rundt lov og rett ut fra kulturelle kontekster, fordi slike teorier mangler sentral psykologiske innsikt. En slik innsikt er ifølge Yr`Ir Ronen at: "*Human beings are naturally interdependent rather than independent.*"

En mekanisme som kan tenkes å ha vært til stede i denne historisk spesifikke periode er betydningen av nettverk. Videre er man i den kognitive kjernen av foreningens identitet, som bygger på et medborgerskapsideal som kan kalles liberalisme på nytt. En ønsker mer likhet for individene i spørsmål om sosial politikken gjerne med nye lover.

To mekanismer kan med andre ord ha vært avgjørende i denne rammen. En nettverksmekanisme som synes å være uten rom for debatt, selv om debatt er vanlig når foreninger og sosiale bevegelser synes å dele hovedideologi, eller ønsker å oppnå visse delemål. Her kan det for øvrig virke som gruppen forstår hvor langt man kan gå "*the levels of collective performance that different social units can achieve*" (Diani 2003). Den andre mekanismen er en kognitiv mekanisme som inkluderer kollektive oppfatninger av hva et rettferdig medborgerskap, nemlig en likhetsideologi som likner mer på diskurser om den tredje vei og den likhetsliberale grunntonen i menneskerettighetene enn på den rettsrealismen som har hatt så stor innflytelse i norsk rettsoppfatning.

Rammen kan se ut som en kontræramme, siden den har referanse til argumentet om sosialt farskap har større betydning enn biologisk. Dette er likevel ikke tilfelle her, blant annet fordi det dreier seg om røttene til foreningens identitet og ideologi. Fra hjemmesiden: "*Foreningen jobber for at barns skal få ha to likeverdige foreldre.*" Det ideologiske viser seg også ved en ikke bruker forslag (prognose) på et problem, men beskriver, konkret og konsist.

Rammens infrastruktur

Rammen er sentral siden den gjelder ett av de store og viktige spørsmålene som norsk lov må innordne seg etter. Det politiske og juridiske aspektet av den diskursive mulighetsstruktur gjør dette til et aktuelt tema. I dette tilfellet er det rimelig å tro som Hanspeter Kiersi skriver at kulturelle forhold ved et samfunn og dets institusjonelle strukturer vil påvirkes av mer

fundamentale strukturer (Snow; Soule; Kiersi eds.2004: 73). I dette tilfelle er det som også tidligere vist de politisk-juridiske overordnede menneskerettighetene som styrer dette. Både det internasjonale overordnede politisk-strukturelle miljø og det økte fokus på differensiering i det Sosialdemokratiske kulturelle miljø gjør at denne rammen er sentral innad i bevegelsen. Den har også såkalt eksperimentell harmoni (ref.). Fordi symbolikken til denne kulturelle ramme ikke bare passer inn i den politiske viljen. Det ønske om å få en ny ”mann på banen” en mer omsorgsfull mann. En mann som også tar seg mer at familieforpliktelser slik det er ønsket bl.a et storting i en NOU:95:”*Pappa kom hjem*”(kap.4). Men det er stemmer med ontologiske fortellinger (Somers 1994:618). Om at menn som biologiske fedre er de nærmeste fedrene. Som er et grunnleggende trekk ved denne foreningens fortelling om hvem man er og hva man kan gjøre.

8.3 Konklusjoner

I denne bolken har vi funnet at foreningene har begge bruker diagnose og prognose rammer av ulikt slag i sitt repertoar, perioden (1997-2003). Kapittel 11 vil ytterligere gå inn på forskjellene mellom foreningen. Men som en foreløpig oppsummering kan vi si at Aleneforeldreforeningen synes å stille seg kritisk til temaer om nye fedre, menn som omsorgspersoner og nyere diskurser rundt mannen. Derimot har de ikke noe imot at barn får avklart hvem som er barnet far, men det er derimot ikke en innrømmelse av at biologiske fedre er barnets viktigste. Det viktigste i foreningens faste kulturelle repertoar i denne perioden er at et farskap er noe man blir og ikke noe man er. Med andre ord man skal kvalifisere seg til denne rollen, og det interessante er å se hvordan dikotomien til foreningen har kommet spiller inn. Far er noe du blir - mor er noe du er. Fedre står for upålitelighet – mødre gir trygghet. Repertoaret har dikotome fortellinger som går på oss mot dem. Godt mot dårlig. Primært ut fra foreningens egen verdensanskuelse, men også mer strukturelle og generelle stereotype fortellinger om fedre, eksempel vis ”*rafting i Sjøa*”. Menn fremstilles slik at det går fram at de mangler den moralske tradisjon som kommuniterer grupper som ofte bruker som argumenter (Selznick 1992: 394). Slik er det også i dette tilfelle, det vises stadig til erfaringer, eksempler, forskning på det motsatte. Foreningen deler syn om på fedre med eksperter og grupper som hevder at menn ikke i samme grad som kvinner er skikket til barnefostring og oppdragelse. I denne delen har vi sett psykolog Katerin Koch og husmorforbundet som eksempler på disse eksterne nettverk, som foreningen synes å ha sammenfallende mening med i diskursen strukturen om fedres og barns beste (1997-2003). Affo og dette nettverket legger til grunn en rettsrealistisk forståelse av virkeligheten, slik den

gjørne er oppfattet i det som historisk er forstått som velferdsstatens rettoppfattelse. Med andre ord foreningen (og nettverket) mening og struktur er mutert sammen med det som kan kalles tradisjonell velferdsstatsideologi. Mekanismene som synes å opptre, er både av typer som viser at man søker en samling om sine saker i eksempelvis *S.M.Os.* og *S.M.Cs.*

Foreningen 2 foreldre har et annet kulturrepertoar i forhold til barneomsorg. Det kan synes som om de tar tak i en mer ny liberal diskurs rundt rettigheter og nyere diskurs rundt dette med hva en far er. De vektlegger blant annet nyere positive forskning på menn og hva mannen er gjør at man ikke så lett kan dømme faren ut fra tidligere erfaringer, og dette er også noe som preger foreningens repertoar i perioden: offerrollen. Med det mener jeg at foreningen framstår som offer for en lov som ikke har likhetsidealer, tilvarende det som foreningen hevder er fair; ut fra dagens lovverk som er et stigma for menn fordi menn og kvinner er forskjellige. Dette er en velbrukt, og suksessfull vei å gå, den er vekker som regel oppsikt og fører til sympati, vi har en form for "taktisk overlapping" (Olzak; Uhrig 2001: 713), men det jeg vil likevel ikke konkludere med at dette bare dreier seg om taktisk vurdering, altså en kontekstuell (situasjonsbetinget) ramme. Men at det vi må skjene mot historien til foreningen som preges av et mer likhetsliberalt verdenssyn. I historien til foreningen ligger også at man er en del av et løst sammensatt nettverk av "manns rettighets organisasjoner" som preger repertoaret av kulturelle rammer i denne striden. Mange av mekanismene til foreningen er av en slik art at de kan være både relasjonelle, miljømessig og kognitive. Felles synes å være at de søker det McAdam (2003) kaller spredning. Et ønske om å spre sitt syn, kanskje i håp om påvirke den diskursen som pågår om banelovendringene?

9 Økonomi (1997-2003)

Det spesielle med omsorg og spørsmål om omsorg, og dermed striden om dette, er at det ofte omhandler både instrumentelle og følelsesmessige forhold (England 2005: 388). Selv om barneloven fra 1981 er mest opptatt av de personlige forhold mellom barn og foreldre og det offentlige. Så er det på det rene at en rekke forhold ved endringene berører økonomi, ett eksempel er underholdningsplikten. I denne saken, striden om barnets beste 1997-2003, er spørsmål rundt de økonomiske sidene noe som ligger dypt i begge foreninger. Ikke minst i Aleneforeldreforeningens kultur hvor fattigdom er en del av foreningens historiske fortellinger. Og samtidig viser nyere forskning at Norske samværsfedre slikter økonomisk. I følge data Anne Skevik har hentet inn oppgir et representativt utvalg av samværsfedre at 25 prosent sliter mens 11 prosent må ty til sosialhjelp (Skevik 2004: 3-4). Kanskje ikke rart at begge parter bruker sin egen situasjon som resonansbakgrunn i kommende analyse?

Økonomiske ordninger rundt samvær og omsorg av barn bør i følge begge foreninger ligge nært opp til det som Bourdieu kaller: den praktiske logikk (Bourdieu 1999:58). Det vil si ikke det samme som hva som er tjenelig for samfunnet generelt etc., men den praktiske logikk er et begrep som må forstås ut fra hvordan foreningene vender sitt blikk innover og bruker dette som dette som et teoretisk ståsted i å forfekte sin logikk, sine krav m.m. (ibid.). Det interessante med dette kapitlet er om argumentene i hva som er rett og riktig i forhold til de økonomiske betingelsene har en viss koherens med hvordan foreningenes syn på rettferdighet går to veier også i dette kapitlet. Om det er slik at F2F kultur med kulturelle rammer og disses signaler om ønske om prosedural rettferdighet? Og slik sett ikke bare stemmer overens med egen bevegelse kultur men har også berøringspunkter med ideologien bak de endringene. Og om vi ser et kulturelt repertoar fra Affo som bærer preg av motkultur og motstandskamp?

9.1 Aleneforeldreforeningens repertoar av rammer rundt økonomi

I rammer som aleneforeldreforeningen bruker er det fire rammer som opptrer mer enn 3.ganger. En av disse skiller seg ut ved å opptre sju ganger. Gjennomgående trekk ved rammene er at de advarer mot de nye lovene og at dette ikke bare går ut over barna men også andre grupper. Ut fra rammen synes det som om foreningen søker felleskap i opposisjonen, samtidig som man henvender seg til den byråkratisk og politiske beslutningstakere.

Tabell nr. 3

Diagnose og prognose rammer om økonomi i perioden 1997-2003	N = 34	Prosent
a. "endring går ut over barna"	7	20.6 %
b. "Endringer velferdsordninger gir klasseskiller i velferdsstaten"	4	11.7 %
c. "Endringer i bidrag gir dårligere bosted"	4	11.7 %
d. "Endringer i bidrag skaper større forskjeller"	4	11.7 %

a. "Endringer går ut over barna"

Foreningen ser i økonomiske spørsmål en kime til konflikt mellom foreldrene. En konflikt som vil skade barna (i form av uro, angst m.m), barna vil lide psykisk og fysisk hevder foreningen i disse rammene. Rammen som her kommer til syne fremmes i spørsmål som både berører barnetrygd og deling av denne men også i generelle ordninger som overgangsstønad⁷⁸. Et eksempel på dette står å lese i Affoposten (2000), der leder, Stig Rusten, sier han er skuffet over politikerne som har vedtatt de nye bidragsregler siden dette vil gå ut over barna. Slik ser urettferdigheten ut for foreningslederen i denne organisasjonen (Affoposten 2000/4: 2):

"gamle konflikter blir som nye igjen, barna har alt å vinne på at politikerne tar feil"

Etter at de første reformene i perioden var gjennomført og de nye endringene⁷⁹ i loven bare var på diskusjonsstadiet i Stortinget kom daværende leder Birgit Penny inn på at lovendring vil kunne føre til at motparten holder barna fanget. Hun skriver i en kronikk i (Affoposten 1998/3: 5-6):

"Den [nye loven] gir ingen mulighet for å reagere overfor samværsforeldre som ikke følger opp barnet sitt, fordi man frykter at samvær under "tvang" ikke vil være bra for barnet."

Rammens art

Dette er en prognose på hva som kommer til å hende. Adressen er politikerne som har vedtatt reformen, og reformen vil gå ut over barns psyke ved at foreldrene vil komme opp i krangler

⁷⁸ Overgangsstønaden er en av de endringene i de generelle velferdsordningen som alenemødreforeningen setter i sammenheng med barnas beste.

⁷⁹ Konkret er det her endringer som blir vedtatt 20.desember 2002, om fastsettelse av farskap, som er debatten.

igjen (barna har allerede vært igjennom en skilsmisse). Rammen har et interessant tillegg, et attributt, ved samtidig å stille tileggsprognose på menn som antatt voldsmenn (samvær under tvang), underforstått slike tilfeller forekommer kun i tilfeller hvor barn har hatt samvær med far og ikke den andre veien. Foreningens ramme har en brodd mot den politiske stemningen, stortingets flertallsavgjørelse vil skape krangling og samvær under tvang.

Rammens resonans

En kan se en motstands-dramaturgi hvor foreningen viser til sin samvittighet, ved å dramatisere hva som vil skje. For foreningen, sett med egne øyne, legitimerer trolig dette den kollektive motstanden mot lovendringene som ligger i slike varsel signaler som prognosene innbefatter. Samvittighetsreisning brukes gjerne av grupper som vil legitimere sin virksomhet (McAdam 1996: 6), vi har med andre ord med en kognitiv mekanisme å gjøre. Den er dessuten trolig relasjonell. Ut fra at vi har med en form for kjønnslogikk å gjøre: logikken at menn er de som utøver vold. En form for oss mot dem tenking som ofte preger kjønnslogiske diskurser, også i blant annet radikal feminisme.

Kanskje er det spesielt viktig å legitimere dette i denne saken i og med at venstresiden i norsk politikk også stod bak denne endringen i bidragsregler. Foreningen ser ut til å peke på normendring hos venstresiden, en politisk fløy som tradisjonelt har støttet svake parter i samfunnet⁸⁰. Velferdsideologien oppfattes gjerne slik i Norge: ”*Staten skal følge prinsipper som er humane og solidariske, forankret i kristendommen og arbeiderbevegelsen*” (Kjønstad 2003: 204). Brudd med dette vil lett skape kraftige reaksjoner. Dette er en kognitiv mekanisme som er tuftet på fortellinger, ontologiske, fra foreningens startfase (i den perioden Giddens (2005: 10) kaller den ”gamle sosialdemokratiske perioden”).

I tillegg til at Affo oppfatter urettferdighet og uttrykker denne ved praksis⁸¹, kommer miljøeffekter som gjør det mulig å handle til tross for en tilsynelatende politisk overmakt. Slik andre grupper som kjemper mot endringer i velferdsstaten gjør. I tillegg tar rammen form av

⁸⁰ Mayer Zald skriver at et hovedpunkt hos symbolske interaksjon teoretikere som Killhan og Turner (1973) ser at de hevder at det er slik at kollektiv handling og protest oppstår når nye normer inntar en kultur sfære (Zald 1996: 262).

⁸¹ Jamfør Sewells teori at mening slik det oppfattes og/eller omformes før det uttrykkes i praktisk handling (1992)

et utrop⁸² til sympatisører, og bruker symbolikk som er kulturelt forankret (Krane 1997: 255). Forankringen ligger ved at man peker på det dramatiske bruddet med omsorg for de svakeste, som sagt sentralt i vårt kulturelle system. Vi har altså med å gjøre en relasjonell og miljøbetinget mekanisme, hvor makt/avmakt er symbolikken i disse ”oss” mot ”dem” mekanismene. Dette er en symbolikk bruk som og fungerer i denne perioden (med den motstand det er mot nedskjæringer i velferdsstaten) som en grense mekanisme; som Lamount og Molenaar skriver om denne typen fenomen (2002:168) ”*Even time symbolic boundaries are conceptual distinctions made by social actors to categorize objects, people, practices and and space*”

Rammens infrastruktur

Rammen har stor troverdighet hos grupper som mener at nye ordninger i velferdsstaten svekker dennes solidaritetsaspekter og rettferdige tildelingsordninger. Ventelig får rammen tilslutning hos ideologisk samstemte ”*Social Movements Organizations*” og andre potensielle sympatisører (Curtis Jr. and Zurkerer Jr.1973: 53-54). Som fremholder at vi lever i en mannsdominert verden, og at den maskuline strukturelle volden er et problem. Eksempler på dette kan være radikale feministgrupper, slik sett har rammen en samlende funksjon (McAdam 2003: 293-6). En ideologisert strukturert handling som samler.

Men rammen må sies å mangle en del av det som kalles gjengs anvendbarhet, *Common Sense Experimentality*⁸³, fordi folk flest generelt føler at sosialpolitiske tildelinger rammer rettferdig (Engelstad 2003: 57)⁸⁴. Dessuten tyder mange av de endringene som kommer i barneloven denne perioden på at man legger til grunn et syn på både kjønnslikhet og likhet i fordeling av resurser som ikke gir Aleneforeldreforeningen bred støtte i alle samfunnslag og posisjoner. Eksempler på denne ”gjengse forståelsen av mulighetene” eller det som Sidney Tarrow

⁸² ”*Wistleblowing*” er et virkemiddel som ofte brukes av eksperter (Polletta 1997)

⁸³ Betyr at det har aspekter som regnes som rimelig, sannsynlig m.m. Se (Snow and beneford 1988:205)

⁸⁴ Engelstad (2005) viser her til en undersøkelse av Andreassen og Sjøld Johansen (2002).

omtaler som *"Proximate Opportunity Structure"* (Tarrow 1996: 42)⁸⁵, skriver likestillingsombudet i en høringsuttalelse til Barne- og familiedepartementet (7.10.99):

"Ombudet slutter seg til de fire hovedprinsippene departementet har stilt opp for en god bidragsordning, jf. side 19 i notatet:

- *Barnets behov for midler til forsørgelse skal deles mellom foreldrene etter økonomisk evne og så rett og rimelig som mulig.*
- *Bidragsregelverket skal oppmuntre til fortsatt foreldreomsorg fra begge foreldre.*
- *Flest mulig av bidragene bør avtales og administreres av partene selv.*
- *Regelverket bør være så enkelt som mulig."*

(www.likestillingsombudet.no/hoeringsuttalelser/barnebidrag.html.)

b. "Endringer gir klasseskiller i velferdsstaten"

Et sentralt trekk i Aleneforeldreforeningens argumentasjon er å framholde at barn og kvinner som en svak gruppe. Foreningen operasjonaliserer gjerne disse to grupper til å være en klasse. Man oppnår slik to sentrale effekter i perioden. For det første er barn og fattigdom noe som alle regjeringer gjennomgående har som uttalt satsingsområde, dette gjelder i første rekke for Bondevik - regjeringene. For det andre rettferdiggjør man sine krav ved å sammenlikne seg med svake grupper. For eksempel heter det i overskriften i en leder i foreningens avis:

"Bondevik med fattigdomsskapende endringer" (Affoposten 2003/2:2):

"Barn rammes ekstra hardt av fattigdom det vet vi, og det burde få Bondevik og resten av regjeringen til å tenke seg om både én og to ganger før de setter i gang med tiltak som skaper ulike familiegrupper"

Ett år tidligere, i Affoposten (2002/4:6) skriver leder i foreningen i et lengre innlegg om nettopp dette aspektet, hun skriver her:

"Budsjettkameratene er enige om å gi organisasjoner som jobber for svake i samfunnet 10 mill ekstra i julegave. Med et pennestrøk er det blitt kuttet 10 millioner i stønaden til barnetilsyn til enslige forsørgere. Og regningen har de sendt til de fattige barnefamiliene i

⁸⁵ *"Proximate Opportunity Structure focuses on the signals that groups receive from their immediate policy environment or changes in their resources or capacities"* (Tarrow 1996: 42). Likestillingsombudet uttalelser her må sees på som Foucaultske utsagn (se kapittel 7.2.1)

landet, i samme budsjett kuttet man 30 millioner for at det samme folket skal få billigere sprit”

Rammens art

Karakteristisk med denne diagnose- og prognoserammen er at foreningen adresserer kritikken av urett mot regjeringen. Taktikken er å forsøke å sammenligne velferdspolitikken til regjeringen Bondevik, med politikere som tradisjonelt er forbundet med antivelferdsholdning, Fremskrittspartiet. Drivkraften bak denne måten å argumentere mot er å få sosialliberale og sosialdemokratiske regjeringers⁸⁶ fordelingsorientering (Terum 1998: 69) til å framstå som urettferdig. Først og fremst ideologisk, siden disse politikerne etter egne programerklæringer skal og bør bekjempe fattigdom. Det ligger i foreningens ramme at når fattigdom kan framvises i et rikt samfunn som Norge, må fordelingen som er gal. Diagnoserammen som foreningen kommer med, har gjerne et attributt som beskriver den uretten som rammer enslige mødre og barn. Typisk ved rammer av typen ”endringer i velferdsstaten gir classeskiller” er at de beskriver situasjonen med eksempler og tall, slik den andre rammen over er et eksempel på. Det er verdt å merke det eksemplet som vises er i forbindelse med endringer i en lov som ikke direkte går på Barneloven av 1981. Med å søke å lage en forbindelse mellom alle endringer i velferdsordningen som en del av politikken rundt barns beste er dette en måte å skape en symbolikk på som kanskje er typisk for denne organisasjonen.

Rammens resonans

Her bringer foreningen en kognitiv og relasjonell ramme til torgs. Bevisstgjøring ”consciousness raising” (Klandermans 1984) i denne rammen opptrer i en sammenheng med et konkret budsjettframlegg, altså det relasjonelle. Konkret kommer det i dette tilfelle fra en regjering (Bondevik I) som jeg har antydnet er noe mer positivt innstilt til ”eldre og konservative” forståelser av praktisk håndtering av familiespørsmål, som familiens naturlige fortrinn og sekundært mødres naturlige fortrinn i omsorgsrelasjoner. Dette i motsetning til regjeringer preget av at velferdsgoder først og fremst skal begrunnes ut fra lønnsarbeid, slik Ap regjeringenes framferd synes å ha vært. Dette er slik jeg tolker det ikke bare en protest mot det man anser for å være sympatiske støttespillere, men et ”skjema av retorikk og argumenter” som bringes inn i konflikten ved visse anledninger, eller for å forklare med

⁸⁶ Også Stoltenberg blir linket til denne urettferdige fordelingen (se Affoposten 2002/4: 11)

Klandermanns (1992: 93); har man i visse sosiale bevegelser medbærende et sett med tro og verdensanskuelser som man bringer inn i konflikter, med andre ord det kognitive element/mekanisme.

Foreningen bygger denne rammen på såkalte ”metafortellinger” som i følge Sommers (1994: 237) er fortellinger og interne logiker som gjerne belyser intern relasjon mellom historiske forhold og er av stor betydning. ”Metafortellingene” her er fortellinger om kvinner og barns er de utsatte, de fattige, de som ble sviktet av menn og liknende fortellinger, gjerne i sammenheng med historiske erfaringer. Hvilket konstituerer grenser (Tilly 2004: 222-226)⁸⁷, all den tid foreningen søker å vekke (eventuelt holde liv i) bevisstheten om et slikt skille. Vi kan ut fra dette resonnementet anta at dette har med kognitive rammer å gjøre, hvor det søkes å fremstille en dikotomi mellom godt og ondt, som skaper en samling i ”egne rekker” Kognitive og relasjonelle mekanismer som her opptrer vil som vi ser i neste avnitt, antakelig ha begrenset infrastruktur (selv om den har en samlende funksjon).

Rammens infrastruktur

Symbolisk er dette en ramme som gir oppslutning hos eksisterende sympatisører. Samtidig er det vanskelig å se at rammen er har en troverdig resonans hos bevilgende myndigheter, all den tid det synes som om det er snakk om omfordeling av midler og ikke en innsnevring av velferdsgodene som er blitt gitt til barna. Eksterne mottakerne av rammen er som skrevet over regjering og lovgivende myndigheter (spesielt er det grunn til å tenke seg at rammens mottakere er regjeringspartiene, på dette tidspunkt KrF, Høyre og Venstre som sammen med Ap og FrP går inn for endring av bidragsreglene), og det kulturelle objektet er ”barnefattigdom” (forårsaket av bidragsendringen). Symbolikken i at nettopp denne regjeringen fører en politikk som vis a vis barn rammer hardt, gir god timing i forhold til det som kalles ”*narrative fidelity*” (Snow and Benford 1988: 210), altså i overlapping med myter og fortellinger om bevegelsens kulturelle koder. Timingen er også god om tanken er å konfrontere regjeringen med sin egen politikk. Som det står i regjeringen Bondeviks St. melding nr.29 ”Familiemeldingen” (2002–2003), er fattigdomsbekjempelse noe av det

⁸⁷ Charels Tilly går i denne artikkelen i *The Philosophy of Social Sciences* (2004: 211-236) inn på typer grense – mekanismer (Social Boundary Mechanisms) som gjerne opptrer inne de mer bredt anlagte mekanismene som tidligere er penslet ut ved å skille mellom kognitive, miljømessige og relasjonelle (McAdam et.co 2001) (Tilly 2001). Disse grense – mekanismene kan grovt deles inn i tre funksjoner 1. *Mechanisms that cause boundary change* 2. *Mechanisms that constitute boundary change* (som over ved å aktivere motstand i mitt eksempel over) og 3. *consequences of boundary change*

viktigste med denne meldingen. Slik sett er denne rammen ikke bare viktig for mobilisering av egne medlemmer, med ved dens timing (sentralitet) i tid øker sjansene til fokus mot nedbygging av velferden.

c. ”Endringer i bidrag gir barn dårligere bosted”

Leder Birgit Penny hevder i en kronikk i Affoposten (1998/2: 3), i forbindelse med forarbeider til bidragsreformen (som blir vedtatt i 2003):

”Mange enslige forsørgere leier bolig. De får da ikke skattefradrag for bo - utgiftene sine, og de betaler skatt av barnebidraget. Spesielt når barna er små kan det være vanskelig for eneforsørgere å få en god inntekt, fordi arbeidstiden mange steder kolliderer med barnas behov for omsorg.”

Rammens art

Forståelsen av at bosted er en sikkerhetspilar i menneskers og ikke minst familiens liv, står sterkt i norsk og nordisk kultur. I vårt kulturelle språklige repertoar går hjem og familie, folkehjemmet, arbeid og bolig til alle igjen og er innarbeidet som rettigheter. I forbindelse med denne utrettferdighetsrammen vil jeg trekke inn forskjellen mellom ”bør” og ”er”⁸⁸. Med dette henvender Affo seg ut med sitt budskap om at det er ikke slik at alle barn vil få et godt sted (materielt) å bo ved denne eventuelle⁸⁹ endringen av bidragsordningen. Dette er diagnosen. Rammen kan tenkes å appellere til den moralske legitimiteten, som ligger i at politisk og kulturelle mentaliteten om at innbyggerne bør ha et godt sted å bo (Williams 2002: 264). Her anskueliggjøres det (de) kulturelle fellesskap foreningen deler med andre grupper⁹⁰ har samme rasjonalitet og ideologi som dem selv (Della Porta and Diani 1999: 130).

⁸⁸ Gunnar Skirbekk skriver at differensieringen mellom er og bør kan forstås som forskjellen mellom vitenskap og moral i det moderne er umulig tatt i betraktning den rasjonaliteten det ligger i det moderne samfunn, men i praktisk refererer dette til institusjonelle verdier og normer (i Eriksen red.1996: 68-69). Og med er her vil Affo vektlegge de institusjonelle normer og verdier som kjennetegner ”det gamle sosialdemokratiet” (slik Giddens blant annet har karakterisert dette)

⁸⁹ denne ordningen vedtas senere av Stortinget. Rammen som jeg her kommenter er som sees av datoen før vedtaket. Men samme ramme går igjen, senere se tabell.

⁹⁰ Grupper som i denne tiden kjemper mot endringer mot i velferdsstaten. Dette er både grupper som søker å oppnå resultater ut fra en sosialdemokratisk tankegang, slik som Taperforeningen. Eller andre igjen slik som leieboerforeningen som kjemper mer slik som Affo; mot nye tildelingsordninger og den tilsynelatende liberale vendingen bak disse. Felles er at man har en følelse av større skiller mellom grupper av befolkningen.

Rammens resonans

Også dette er en relasjonell og kognitiv mekanisme som er felles for andre som kjemper for en rettferdig fordeling av materielle goder den deler grenser og en intern logikk med andre som har den hensikt å reversere, stoppe opp, endringene i velferdsordningene, eller som sagt med Ryhs Williams: "*Jasper (1992) analyzes political discourse by drawing on Kenneth Burkes idea of "god terms"- political terms meant to shut down debat by offering a final irrefutable authority*" (Williams 2002: 262). Mekanismen har dessuten miljømessig element, ved at den oppjonerer mot de eksterne forhold i velferdsstaten, som i perioden endres. Kort oppsummert kan man si at mekanismen har en kognitiv koherens med foreningens forståelse av ulik fordeling av materielle goder i samfunnet. For det andre har dette preg av den kulturelle strukturen som blant annet synes å herske i denne perioden slik den diskursive mulighetsstrukturen blant annet tyder på.

Velferdsalliansen, som Affo er en del av, kjemper mot nedbygging av sosiale og økonomiske rettigheter⁹¹. Samling, eller det som kalles "brokerage" (McAdam, Tilly, Tarrow 2001:183–184), er sentralt, noe som kan oversettes med nøkkelvirkosomhet i dette alliansenettverket. Denne rammen har en metamorfosefunksjon for gruppene i alliansen, og fattigdomsbekjempelse er kodeordet. Endringene i sosiale medborgerskapsbetingelser som følge av liberalisering og nyordning av tidligere velferdsrettigheter gir en mulighet for de som kjemper mot denne typen verdier, ved at det søkes å samordne krefter. Nøkkelvirkosomheten er å skape debatt rundt det og de som disse ordningen rammer. Det kan synes som man har en repeterende prosess, som minner om en institusjonalisering av protest mot nedbygging av velferdsgoder ut fra ulike ståsteder, men i en allianse (Meyer and Tarrow 1998: 21). I Affos tilfelle er det barna som lider, en annen forening i velferdsalliansen er det fokus på nøden, de som ikke har råd til å kjøpe bolig på grunn liberalisering av boligmarkedet. Dette er en miljømessig mekanisme i prosessen i av "nødvendighet", en "*Consensus Organizational Process*" (Bisan and Diani 2004: 286). Kjenetegnet ved en slik prosess er at man deler solidaritet (og skjebne), kanskje i større grad enn gruppeidentitet, dessuten er det her snakk om at det er en tidsbestemt prosess. Tatt i betraktning de - reguleringen av boligmarkedet, velferdsmeldingen og enkelte mindre reformer, er det grunn til å anta at det er dette vi ser når

⁹¹ Et eksempel er en lengre kronikk som står i Affoposten nr.2 i 2002, hvor Anne Mørkved fra velferdsalliansen skriver i en kommentar til bl.a. endringer i bidrag: "*myndighetene har bestemt barn med fattige foreldre ikke har samme behov for bevilgende velferdsgoder som barn med velstående foreldre*" (Afforposten 2002 2: 9)

foreningen ganske aktivt rammer inn bolig og fattigdomsspørsmål i kampen for barns beste. Den interne logikken og kognitive koherensen tilsier at foreningens ramme deles av andre som vil synes at de strukturelle og kulturelle maktforholdene endres til det negative⁹².

Rammens infrastruktur

Denne rammen har samme sentraliteten som forrige ramme og har dermed en god intern relasjon (Snow and Benford 1988: 211), med foreningens øvrige repertoar. Og infrastrukturen er også her slik at den når både egne medlemmer ved at den er forankret i foreningens kultursystem, men når også fram til andre nettverk. Her dreier det seg om relativt nære nettverk: Jeg tenker her på gruppene som inngår i velferdsalliansen. En av gruppene som er tilknyttet alliansen skriver i et brev til Bondevik regjeringen (2001.23.19):

"velferdsalliansen er et samarbeidsnettverk og talerør for organisasjoner og grupperinger som arbeider for økonomisk, sosialt og rettslig vanskeligstilte i Norge"
(www.velferdsalliansen.no.idex.php?mod)

En slik ramme er trolig ikke bare effektiv som for å symbolsk kunne bruke samme repertoar som tilgrensende grupper, men spiller også på sterke følelser i store deler av den norske kulturen. Fattigdom er velkjent blant den eldre befolkningen i landet, vi andre kjenner til den fra filmer og fortellinger, og ikke minst den hyppig debatterte ny - fattigdommen. Foreningen er ikke her bare moralistiske entreprenører, men minner sentrale politikere om hva som egentlig var kjernen i velferdspolitikken her i Norge etter krigen. Snow og Benford hevder at empirisk troverdighet oppstår ved: *"the fit between framing and the events in the world"* (Snow and Benford 1988: 208). Denne rammen har empirisk troverdighet om en tar et historisk tilbakeblikk og tenker på noe av Bondevik regjeringens hovedanliggende. Blant annet i St.meldn.50 (1999–2000), hvor regjeringen offentlig går ut og hevder at den skal bekjempe fattigdom. I et innlegg i debatten rundt denne skriver Bondevik i Dagsavisen (1999.26.06) at blant annet er et av satsningsområdene:

"En mer sosial boligpolitikk: En god bolig er viktig for alle. Aktuelle tiltak er økning av Husbankens tilskuddsordninger til boligbygging for bostedsløse og boligtiltak for andre med

⁹² Denne mekanismen er miljømessig og kognitiv, men om den har kommunisære trekk i medborgerskaps eller den mer nettverksbaserte identitet og kjønnsmessig er ikke helt åpenbart.

dårlige boforhold. Bostøtten foreslås forbedret for barnefamilier, enslige sosialhjelpmottakere og unge uføre i de største byene.”

d. ”Endring av bidrag skaper større ulikheter”

Her er det ”matteuseffekten” som uttrykkes. Et økonomisk og sosiologisk uttrykk som referer til mekanismer som forårsaker en kumulativ retning av ulikheter når det gjelder lønn, inntekt m.m. Rusten skriver (Affoposten 2003/1:4):

”aleneforeldreforeningen ble nylig innformert om at en gruppe leger var ute og holdt bidragsfest fordi de var kvitt økonomiske forpliktelser i forhold til sin første familie. Vi har samtidig blitt nedringt av foreldre som er svært bekymret for sin og barnas fremtidige livssituasjon. Mange forteller at de blir nødt til å selge boligen sin og vil måtte flytte fra sitt nærmiljø på grunn av sterk reduksjon i bidraget.[...]Flere enslige forsørgere ender i tillegg opp med å betale for at den andre skal ha samvær, jf nye regler for deling av reiseutgifter ved samvær.”

Rammens art

Foreningen ser det økonomiske forholdet slik at man faktisk må betale for at den ”økonomisk sterke motparten” skal se felles barn. En reform som ifølge foreningen skaper enda større skjevhet. Det som formodentlig ønskes oppnådd ved slike rammer er å vekke den tradisjonelle solidariteten i et samfunn. Tarrow (1992: 191) uttrykker det slik: *”movement framing is a tool for detaching people from their habitual passivity”*. Foreningen gir her en diagnose over den urettferdigheten som avsenderen, utøvende myndighet, forårsaker. Det mest interessante i denne diagnoserammen er imidlertid attributtet til diagnosen, hvor det skilles mellom det gode og onde. Ut fra foreningens andre rammer og historie er det rimelig å tolke det dit hen at de onde her er rike menn som får alt de vil og mer enn det. De gode er de som ikke får lønn som fortjent.

Rammens resonans

Den kognitive mekanisme som denne ”matteusrammen” beskriver, er tuftet på ”punkteringen” (Snow and Benford 1992,2000) av den strukturelle og kulturelle maktforskjellen det er mellom ”dem og oss” -mellom menn og kvinner, menns interesser og kvinners interesser. En slik ”punktering” er en understreking av hva som virkelig er galt i det sosiale systemet med hegemonisk makt. Det viser seg også i eksemplene, hvor den

institusjonelle endringen som har skapt muligheter for noen (leger på fest), skaper ulykke for andre. Denne ligger tuftet i foreningens fortellinger og oppfattninger av både maktforholdene mellom kvinner og menn, og deres oppfattning av at et rettferdig medborgerskap tilsier en realistisk normbegrunnelse. Og hvor fordelingsprinsippene har en normbegrunnelse, som vi kjenner fra det gamle sosialdemokratiske ideal: selektive fordelingsprinsipper. Det vil si man skal først og fremst ta hensyn til fattig og svake.

Institusjoner bidrar til å legitimere sosiale bevegelsers krav og hva som kan kreves (Swidler 1995: 37), dette er en tilleggsdimensjonering som for øvrig også deles av andre i velferdsalliansen. Som Fraser (2001: 24-25) hevder er et typisk ved trekk ved gruppers krav om identitetsstatus en måte og underordne eller å fortsatt skjule skjevheter ”matteusrammen” har dermed et budskap, en fortelling, om at disse kronologiske ulikhetene som foreningens fortellinger viser til i fortid også vil utfoldes i framtid. Slik kan Polletta (1998: 140) også oppsummeres: At fortellinger (narratives) konfigureres over tid og brukes igjen, gjerne kronologisk⁹³. Fortiden brukes med andre ord for å fortelle om urett som vi komme i fremtid. Med andre ord vi har også med en miljøbetinget mekanisme å gjøre. Som er tuftet på det *S.M.Os.* som Affo søker å bygge sin motargumentasjon, mot endringer i velferdsordninger, sammen med. McAdam o.a. (2001) forklarer denne typen kognitive og relasjonelle mekanismer, hvor man søker et felleskap på det grunnlag at man vil bekjempe den rådene politikk, som en radikaliserings mekanisme (hensikten er samling rund et tema) (McAdam, Tilly; Tarrow 2001:160-162).

Rammens infrastruktur

I likhet med forrige ramme har denne rammen en infrastruktur som passer til foreningens egen symbolske kultur, at fattigdomsbekjempelse er viktigste sak i rettferdighetsfordeling. Ved at så mange rammer i foreningens retorikk rundt økonomiaspekter i revideringene av barnelovene henspeiler på fattigdomsbekjempelse, og samtidig har den samme overordnede strategiske angrepspunktet som alliansesystemene i samme felt, vil dette prege rammens infrastruktur ved en adderende virkning. Et eksempel er en pressemelding fra

⁹³ Jeg gjør skylder forfatteren (og leseren) å ta med at hun (Polletta) gjør unntak for identitets fortellinger som ofte kan ha en mer situasjonsbestemt karakter (Social Problems 1998), med andre ord et annet perspektiv enn de mer prosess orienterte utvikling slik Steven Bucheler (2001) og James Jasper (1997) viser til i forbindelse med identitets diskurser andre steder i oppgaven. Men hun deler syn (på identitets fortellinger) med Margaret Sommers (1994, 1995) som også er med flere steder i oppgaven.)

Velferdsalliansen i etterkant av stortinges utjamningsmelding. I dette utklippet viser disse i likhet med Affo at ordningene i perioden gir til den som har og tar fra den som ikke har:

"I år vedtok Stortinget "Tiltaksplan mot fattigdom" (St. meld. nr. 6) på 365 mill. for 2003. Kort oppsummert har styresmaktene her tatt mye fra de nest fattigste, gitt litt til de aller fattigste og gitt mest i skattelettelser til de rikeste. Med andre ord gjennomføres det nå en stor omfordeling fra de fattige til den rike og velstående del av befolkningen".

(www.velferdsalliansen.no/index.php&plink&id=4510)

Rammens infrastruktur (og dermed muligheter til å nå ut) er avhengig av oppslutning bak denne rammen og den utbredelse den har. Den må kunne formidles slik at den adopteres og/eller absorberes. Slike spredningsprosesser er selvsagt vanskeligere for bevegelser som kjemper i motvind. Men som Doug McAdam hevder, skjer både spredning og samling av koalisjoner/bevegelse argumenter i allerede eksisterende "løyper" (McAdam 2003: 293). Slik sett er denne rammens sentrale punkt hvor godt rammemakerne klarer å tilpasse rammen til andre organisasjoner i velferdsalliansen, noe som synes å være tilfellet her. Dette kan godt være en styrke og ikke et minus for Affo: Som flere har påpekt⁹⁴ er det ikke alltid slik at politiske muligheter som synes å være av negativ betydning (slik som de aktuelle juridisk-politiske reformene gjør for Affo), er det. For eksempel kan dette bidra til å styrke andre aspekter ved foreningens protest. Ved kulturell nettverksjobbing og fokus på mindre kontroversielle saker styrkes kanskje båndene til regjering og storting? Jeg mener at i saken til fedre og politikken rundt fedre er det åpenbart at Affo har en konflikt med store deler av det politiske etablissementet, og forholdsvis svake bånd til nettverk som Husmorforbundet. I kampen mot velferdsendringer har man sterkere bånd til etablissementet av politikere og til kraftigere organisasjoner? Man kan tenkes å gå fra en konfliktkoalisjon til en konsensuskoalisjon (Diani and Bison 2004: 284–287).

9.2 Foreningen 2 foreldres kulturelle rammer rundt økonomi

I de tre rammene som opptrer mer enn 3 ganger i mitt data materiale, skal vi se at foreningen 2 foreldre hevder at fedre (samværsforelderene) blir stemoderlig behandlet i økonomiske tildelingsordninger. Dette gjøres ved å kaste lys over mangel på prosedural rettferdighet,

⁹⁴ Eksempelvis McAdam (1996:24-26).

basiske rettigheter (sosiale og økonomiske) at man ikke skal favorisere ens posisjon og status (Rawls 1985: 227-228). Vi ser også at rammene preges av man henvender seg mot de som bevilger. Dette til tross for at foreningen i denne perioden har blitt tatt inn i folden.

Tabell 4

Diagnose og prognose rammer om økonomi F2F:1997–2003	N = 43	prosent
<i>e. "Barn koster også for samværs foreldre"</i>	11	25.6 %
<i>f. "mødre slipper, mens fedre må betale"</i>	3	7.0 %
<i>g. "reisekostnader må deles"</i>	4	9.3 %

e. "Barn koster også for samværs foreldre"

Den hyppigst brukte retorikken som F2F bruker i rammer om barn og økonomisk rettferdigfordeling mellom foreldrene; er at det koster å ha barn også for samværsforeldre. Foreningen er sterk tilhenger av at bidrag er et privat anliggende (Affoposten 2003/2 :2), men i tilfeller hvor det ikke går å komme til enighet, mener foreningen at barn koster like mye pr. dag for en samværsforelder som en hovedforelder. Dette er et krav som blir innfridd i og med de nye reglene som trer i kraft 1.oktober 2003. Rune Rekken, leder i F2F, gir følgende eksempel på denne rammen i intervju (2004.11.01):

"Bidragsordningen har fram til nå nylig vist hvor ulikt foreldreskap blir sett på. For den vanlige samværsordningen er at mora har barna 240 dager og får "betalt" for 365 dager. Mens faren har barnet ca. 120 dager i året pluss ferier... da ser det ut som om myndighetene ikke regner med at barna koster noe i disse 120 dagene, de trenger bare mat og andre nødvendige ting i det ene av hjemmene..."

Denne beskrivelsen av urettferdig økonomisk bidragsordning kommer enda klarere fram i et høringsnotat om endringer av Lov om barn og foreldre 1996 (www.f2f.no/horeing/horeingstext/f2f_bidragshoring96.html) Her skriver daværende leder, E.Vestli:

"Foreldre som stiller opp skal slippe og betale dobbelt, da en skal ta hensyn til kostnadene ved å ha barn og til de faktiske samværs-/omsorgsdager."

Rammens art

Foreningen spiller på muligheter som ligger i debatten om fedre - rollen og ”måten far er far på”⁹⁵. Dette er rammens tillegg (tilleggsinformasjon). Diagnosen i denne rammen ligger i urettferdigheten det hevdes å være at menn skal betale, at mannen er både en forsørger og ekstern betaler (fedre har utgifter den stunden man er sammen med barnet, samt at man betaler barnebidrag). Dette hevder foreningen er en mistilpassing mellom tildeling av materielle goder og prinsippet at barn skal ha det best mulig. Rammen viser at foreningen mener det er et misforhold mellom normen bak, og tildelingen, som faktisk skjer (Torgersen 1996: 26–31).

Adressen til denne rammen er det politiske system, som på en side synes å fremme såkalt ny - far politikk, slik det blant annet går fram i mulighetsstrukturen, men ikke tar hensyn til dette i de tildelingsordningene som følger disse sosiokulturelle ønskene.

Rammens resonans

Mekanismen av kognitiv art, som synes å opptre, er foreningens forståelse av likeverd og fordelingsrettferdighet (Aubert 1982). Det vil si at det ikke kommer noe likeverd mellom foreldrene før fordelingsrettferdighet, som tilsier at man gjennomfører en reformlovgivning. Som i dette tilfellet er at innbetaling/utbetaling må gjenspeiles i faktisk samvær. Det er også rimelig å tolke den dit hen at det er her relasjoner til den omliggende kulturens norm, for den omliggende kultur bygger på likhet ut fra en rettspositivisme som sier at empiriske kjensgjerninger og knesatte lover skal veie tungt i rettsanvendelsen (Bernt og Duble 1997: 41–46), og her dreier det seg om en lov som er i ferd med å innføres. Vi har en kombinert relasjonell og kognitiv mekanisme bak foreningens posisjon.

Spriket mellom rettigheter og plikter stemmer ikke med foreningens verdenssyn, et syn som forfekter det syn at sider ved velferdsstaten mangler legitimitet. Ut fra rammen kan det leses at man synes ”pliktene i praksis større enn rettighetene”; det er med andre ord ikke rimelig samsvar mellom disse sett ut fra et sosialdemokratisk medborgerskapsperspektiv. Det er også et kontrært argument mot hovedstrømmen av diskurs i samfunnsvitenskapene som også hevder at menns status i nordiske velferdstater bærer preg av mange rettigheter og relativt få

⁹⁵ Er det samme som Hobson og Morgan 2002 kaller: ”*fathering*” (2002: 11). Et uttrykk som er vanskelig og oversette (i motsetning til *father* og *fatherhood*). Men det kan litt rundt omtales som den praksisen fedre har/uttøver i de forskjellige familier/kulturer.

forpliktelser (Hobson and Morgan 2002:12). Rammen synes å ljome det motsatte: fedre har forpliktelser men ikke rettigheter!

Rammens infrastruktur

Som kollektiv handling har denne rammen en timing som gjør at den når ut over egne grenser. Det vil si den har et godt samband med tidens politisk – kulturelle diskurs. Vi ser i St. melding nr. 29 (2002–2003) ”*Om familien forpliktende samliv - og foreldreskap*”, at den antatt konservative Bondevik regjeringen også går inn for at fedre skal ha en likhetsrettferdig bidragsordning, både ut fra en tanke om at dette er likestillingsfremmende for kvinner på arbeidsmarkedet, men også som en likhetsrettferdig ordning som styrker fedres økonomiske og kulturelle legitimitet. Et eksempel fra St. melding nr. 29 står i kapittel 4.2 ”En mer rettferdig fødselspengeordning”:

”Etter regjeringens oppfatning bør mor og far bli mer likestilte i forhold til retten til fødselspenger. Dette kan bare oppnås ved å styrke fedrenes selvstendige rettigheter. Samtidig må hensynet til familiens valgfrihet veie tungt. I en likestilt fødselspengeordning bør hver av foreldrene gis rett til fødselspenger på basis av sin egen opptjening, uavhengig av den andres tilpasninger både før og etter fødselen. Det eneste vilkåret bør være at den som mottar fødselspenger, er hjemme og tar seg av barnet og ikke er i arbeid.”

Videre vil bruken av konkrete tall ha troverdighet hos de som bevilger, ikke minst fordi i rammens retorikk ligger det implisitt to typer fordelingsnormer som er aktuelle i diskursen om velferdspolitik og normative rettferdighetsprinsipper. For det første har vi et innsats/nytteprinsipp (Torgersen 1996: 121), som også må sies å kjennetegne sosialdemokratiske kjerneverdier: ”gjør ditt arbeid krev din lønn”. Dette vil være argumenter som antakelig går hjem i de deler av byråkratiet som ikke har forståelse for ”nødvendigheten” av typen reformer som debatteres sammen med sosialdemokratiets framtid i Norge som Vest-Europa for øvrig på denne tiden. For det andre synes ”levekårsolidariteten” (Martiniussen 1988: 18) å være sentral. Her er dette barns behov for støtte i form av ”institusjonalisert velferdsstøtte”, også i den perioden de ikke er sammen med hovedomsorgsforelder.

Når det er sagt er det også slik at foreningen ikke overalt høster troverdighet i en slik påstand. Rammen vil blant annet gis liten støtte hos mange forskere på kjønns og -familieforskere, som vist i 8.2 er det mange i forskere som ikke deler den gjengse politiske oppfatning om rettferdigheten i å bruke prosedural justis tankegang på dette området.

f. "fedre betaler - mødre slipper"

F2F har flere steder hevdet at barnetrygden egentlig går til at mødre skal kunne "realisere seg selv". Foreningen hevder at dette er en urettferdighet i bidragssystemet. Slik kommer denne urettferdigheten til uttrykk i Affoposten (2001/1-2: 7).

"Bidragspliktige får altså økt betalingsbelastning av at eks.en bedrer sin levestandard! Hvis så eks.n velger å være hjemme med nytt barn i det nye forholdet, forsvinner eks.ns inntekt og bidragspliktige må dekke hele barnets underholdskostnad alene."

I en "Sånn er livet" sending (2001.11.15), hvor temaet er at Trygdeetatens innkrevningssentral ønsker en hjemmel for å kunne beslaglegge førerkort for menn som ikke betaler bidrag, hevder leder Rekken:

"menn betaler stort sett når de har mulighet for det, til tross for den urettferdige bidragsordningen..."

Rammens art

I rammen (første utsnitt) kommuniseres det to urettferdigheter i form av diagnoser. Først er det at kvinner "utnytter" velferden, og når det kommer til økonomiske spørsmål mener foreningen indirekte at steforeldre bør også bidra til barna som de deler bopel med. Den første urettferdigheten ligger i stereotype fortellinger om kvinner som lever av velferd, og lever av velferdsgoder som bl.a. menn betaler ("Welfare Mothers" er synonymet som brukes i engelsk språk). Dette er en kulturell typifisering som bærer en bestemt mening (Williams og Benford 2000: 130). Andre som har fått dette stemplet er befolkningen i Finnmark og asylsøkere, begge er grupper som sammen med alenemødre blir anklaget av velferdskritiske røster, bl.a. i Frp⁹⁶.

Den andre tilskrivningen av urettferdighet (i at "bidragsyter må betale for tidligere ektefelle/samboers nye familie") er mangel på økonomisk forpliktelse for en eventuell stefar/mor. Dette vil framstå i foreningens forståelse som en paradoksal effekt, siden rettsanvendelsen viser at sosiale farskap ofte gis forrang foran biologiske. Skal man da som

⁹⁶ Etter egen hukommelse skal disse FrP representantenes uttalelser omtrent lyde slik: Tor M. Wara: "Finnmarkinger syter...[...] å lever på trygd", Vidar Kleppe: "Asylsøkere har et sugerør ned i statskassa.." og Carl I. Hagen: "Alenemødre lever på trygd..".

biologisk far også betale for den sosiale faren (slik foreningen tolker at bidraget faktisk brukes)? Det blir hevdet, med god grunn, at fedre - rettighetene i denne perioden kan kalles en revolusjon (Lødrup 2003). Så det er kanskje underlig, om man ikke tenker på hvordan den sosiale psykologien virker i grupper som hevder å være et offer for urett⁹⁷, at denne rammen tar en form av å klandre byråkratiet

Rammens resonans

Tre mekanismer eller mekanismekombinasjoner synes å ledes inn i det store maskineriet⁹⁸ av foreningens ideologi/identitet i denne rammen. For det første har vi en som kontrær. For det andre ser vi ens som er mer miljømessig i bruk av omliggende kultur. Og vi har en som er kognitiv.

Den "offerposisjon" foreningen inntar, er kulturell konvertibel med den motsatte kultur. Det vil si den sosialdemokratiske rettferdighetstenkningen, slik den brukes i den gamle sosialdemokratiske orden (og som må sies å være en del av Affo kultur); i den forstand at man ikke skal utarbeide ordninger som forfordeler grupper som alt sitter i en fordelaktig posisjon. Kvaliteten ved denne rammen, "fedre betaler, mens mødre slipper", er at den lett kan overføres til forhold som sosialdemokratisk kultur er tuftet på -belønning etter ytelse - altså en relasjonell mekanisme for å vise fram et slags fellesskap og fellesfølelse med sosialdemokratiets verdier. Vi har med andre ord med en miljømessig mekanisme, og resonansen er verdier som ligger i "den gamle Sosialdemokratiske orden" med at man skal yte etter evne.

Foreningen søker å fremstå som en gruppe som betaler etter evne, og av den grunn skal de kunne kreve sin rett, i følge det vanlige syn på den ansvarlige borgeren. Retorikken til F2F høres ut som om de her er tilhengere av medborgerskapsrettigheter (et kjennetegn på den skandinaviske modellen med vekt på materiell fordeling (Hernes 1988: 201)) enn tilhengere av mer ny - liberale modeller hvor frihet til individet står i første rekke. Som Hernes skriver: "*Social democratic practice and legalitation has thus often more strongly influenced*

⁹⁷ Joel Best skriver: "*Claimsmakers shape our sense of what the problem is. Any social condition is a potential subject for claimsmaking*" (Best 1995: 8).

⁹⁸ Gudmund Hernes beskrivelse av mekanismer. Se kapittel nr.6.1

by the desire to secure material rights to the population than by protecting individual autonomy in its classical sense”.

Denne perioden er som nevnt preget av diskurser rundt kontantreformen, kanskje i større grad enn diskurser rundt mannsrollens betydning for barn som i følge Baagerød Nielsen (2003)⁹⁹ nådde toppen i begynnelsen av 1990 tallet, og derfor etter hvert fikk en vending i mer konservativ/liberal retning. Nettverkjobbing mot eksisterende (andre) maktrelasjoner er i slike tilfelle en konstituerende – kognitiv/relasjonell – grensemekanisme som gjerne oppstår (Tilly 2004). Det er altså presserende for foreningen å nærme seg sosiale krefter som tjener saken bedre enn ”kontantstøttreformatorene”. Ved å symbolisere et ideologisk medansvar (Kubal and Williams 1999: 230), ved å vise til menn som gode betalere, tjener dette til å vise samhold med sosiale institusjonelle krefter som vil videreføre tradisjonell skandinavisk velferdsmodell med sterk vektlegging av barnehageutbygging snarere enn ønske om hjemmeværende mødre/fedre¹⁰⁰. Institusjonelle strukturer, så vel som symbolske koder og andre kulturelle ”toolkits”, skaper både motstand og muligheter for sosiale bevegelser (Swidler 1995: 35–37). Kontantstøttreformen er i denne sammenhengen en indirekte årsak til rammen. Slik sett er diskusjonen for og imot kontantstøtten i dette tilfelle bakgrunn for mekanismen over (tilslutning til sosialdemokratisk retorikk og rettferdighetstenking), og F2F ser ut til å lande på en annen siden enn for eksempel Fr.p (det uformelle nettverket i andre saker) som hele veien støtter kontantreformens liberale mantra om at folk selv må få bestemme hvem som skal oppdra barna.

Den tredje mekanismen er en kognitiv mekanisme, av ontologisk narrativ art (Sommers 1994:116); hvor en av selve årsakene til bevegelsens grunnlag kommer fram: kjønnsulikhet i spørsmål som omhandler forelderskap. Samtidig har visse miljømessige aspekter ved at denne typen ”anklager” et kjent fenomen i den internasjonale grenen av denne type bevegelser, den er altså samtidig relasjonell. Anklagen er den negative retorikken som ligger i å sette mødre i båsen ”velferds mødre”, altså noen som lever av og på trygd er en kjent

⁹⁹ Baagerød Nielsen skriver i en Nordisk kontekst, jeg tror også dette kan stemme i Norge har man hadde en bred diskusjon om ”mannen” etter at mannsrolleutvalget la fram sin rapport i 1985?

¹⁰⁰ Her vil en interessant oppgave for framtiden og forskning være å se om bruken av symbolikken som ligger i den sosiale praksis (Swidler 1995: 29), har forandret seg med institusjonelle forandringer i en logitudinell oppgave for å se om denne grense jobbingen var like aktiv før ”fedre - revolusjonen” (Lødrup 2004)det vil si før man fikk denne utfordringer fra konservativt hold.

stigmatiseringsretorikk i Norge, men er også kjent fra omsorgskamper i USA (Folberg 1991: 73 -77). Fortellinger av negativ valør er både en intern, kognitiv mekanisme, så vel som en taktisk, relasjonelt betinget mekanisme. Et fast skjema som brukes, ikke av objektive hensyn, men som har en generell gjenkjennelse som gjør at det kan benyttes og tilpasses (Sewell jr. 1992: 17).

Rammens infrastruktur

Rammen lider av mangel på empirisk troverdighet. I den empiriske troverdigheten ligger det at det skal være en sammenheng mellom rammen og slik det er rimelig å tro at folk flest oppfatter verden (Snow and Benford 1988: 208). Kanskje særlig er dette tilfellet her siden mottakeren av en slik "urettferdighetsramme" må kunne tenkes å være lovgivere. Effekten kan være at man slår inn åpne dører. Noe som kanskje trigger mer irritasjon enn sympati? Det har trolig ikke gått mange av lovgiverne hus forbi at aleneforeldre, både mødre og fedre, har en vanskelig situasjon, om man ser på dette på et aggregert nivå. For eksempel står dette i kapitel 1.0 i Ot.prp (2001–2001) om en av de sentrale endringer av barneloven av 1981:

"Bidragspliktens formål er å sikre barnet underholdsmidler der barnet ikke bor sammen med begge foreldre. Bidragets størrelse bør stå i forhold til barnets behov. Departementet legger videre vekt på at begge foreldre har et likeverdig ansvar for både omsorg og forsørging av barnet. Bidragsreglene bør derfor også i størst mulig grad være med på å oppmuntre til omsorg fra begge foreldre. Målet med forslaget er å dele forsørgelsesutgiftene mellom foreldrene etter økonomisk evne så rettferdig som mulig, med vekt på barnets behov for underhold. I tillegg bør regelverket egne seg godt som veiledning ved private avtaleinngåelser og for offentlig fastsettelse".

Men selv om rammen ikke så godt mikser retorikken og de faktiske mulighetsstrukturene, så har den god intern korrespondanse. Den viser tilbake til den kognitive mekanismen å si seg diskriminert i den kvinnevennlige velferdsstaten. Den deler dette her med rammene e. og g. Dette tilsier en samling rundt et tema som tydelig er viktig for foreningen, på dette stadiet i bevegelse syklusen.

g. "reisekostnader må deles"

I de fleste eksempler hvor denne rammen kommer opp (4 ganger i perioden) er det begrunnelse/tilskrivelse i den urettferdigheten at samværsforeldre må betale reiseutgifter

alene, med den indirekte effekten at barn mister muligheter til å treffe den ene forelderen. I et høringsnotat til endring av bidragsordninger og reisekostnader skriver foreningen:

”Barneloven fastslår at foreldrene er gjensidig ansvarlige for samværet skal fungere. Da må det også være naturlig at begge foreldrene bidrar til utgiftene i forbindelse med utøvelse av samvær. F2F mener derfor at reiseutgiftene må være en del av beregningsgrunnlaget for barnebidrag.” (www.f2f.no/horeing/horeingstext/f2f_bidragshoring96.html).

Rammens art

Rammen ”reisekostnader må deles” er en diagnose som spiller på at ”det er vi som må betale, ikke de (mødrene). Med dette utsagnet er rammens mottakere institusjoner som er viktige i utarbeidelsen av slike spørsmål, først og fremst BFD og Finansdepartementet, samt partipolitikere. Diagnosen er at vi står ovenfor en ulikhet som ikke er identitetmessig, men materiell. Dette er en kjerne i rammene om krav om at reisekostnadene skal medregnes i de samlede kostnadene rundt barneomsorg, altså også en prognose. Både prognosen og diagnosen henvender seg mot de offentlige instanser som skal vedta denne loven. Også i de andre tilfellene hvor denne rammen har kommet opp er det offentlige målet.

Rammens resonans

Vi har her er en type kognitiv mekanisme. For det første er denne rammen en del av det gjentagende liberale prinsippet om fordelingslikhet og formell likebehandling. Som er en del av bevegelsens hovedprinsipp, eller, for å holde på det kognitive begrepsapparats språk, en viktig del av foreningens mentale forestilling.

Ved å fremme rammen om at reisekostnader bør deles synes det som om foreningen i spørsmål om materielle goder ønsker en institusjonell styring på detaljnivå. I perioder med lav sosial konflikt vil grupper normalt bruke den omliggende/kjente/lokale kulturen som plattform for handling (Swidler 1986: 280). Det er grunn til å tro at denne mekanismen er en funksjon mellom det faktumet at foreningen bruker ”felles kultur” i striden, og den faktiske utgangen i dette aspektet som er at foreningen får gehør for sitt syn. Som det understrekes hos Hilgartner og Bosk, har ulike argument forskjellig innflytelse på de ulike arenaer (Hilgartner; Bosk 1988: 59). Og da ved å bruke argumenter som: ”gjensidig ansvar”, ”begge foreldre bidrar” osv, som en del av rammens tilretteleggelse (amplifikasjon) vil disse karakteristika

ved medborgerskapsbegrunnelsen, være det som foreningen ser som taktisk riktig i denne perioden.

I tillegg til den kognitive mekanismen som mulig bakgrunn, har vi i budskapet en likhet med prosedurale rettferdighetsidealer som kjennetegner sosiale bevegelser og grupper som kjemper for likhet ut fra individsperspektiver og ikke på gruppenivå. Enten det dreier seg om kjønn, rase eller klasse. Med andre ord en mer kognitiv årsak hvor resonansen er bevegelsens egen forståelse. Dette er en symbolisering av at egenkulturen og den øvrige kulturens kulturelle repertoar har det samme målet i den urettferdige fordelingen av resurser. En sosial grensemekanisme (Tilly 2004) (Laumont and Molnar 2002), hvor hensikten er å betone at målet¹⁰¹ for bevegelsen er det samme som elitens eller det politiske etablissementets (de som står bak prosessene som er i gang med å gjennomføre deling av reiseutgiftene).

Rammens infrastruktur

Sentraliteten i denne rammen er adekvat som "toolkit" sett i forhold til bevegelsens "verdenssyn" om at man blir institusjonelt forskjellbehandlet. Dessuten er det en empirisk kreditert ramme (Snow og Benford 1992) om man bruker et liberalt likhetsperspektiv, fordi det ikke er riktig at den ene parten skal betale all reising ved frakting av felles barn (som samværsforelderens har vært pliktig til frem til endringene i 2001). Reisekostnadsargumentet har dessuten en helt klar effekt sammen med argumenter som gjelder den såkalte flytteretten. Rammen har også sammenheng med hele det øvrige kulturelle repertoar som foreningen har brukt både i spørsmål om fedre og i spørsmål rundt økonomi.

Ser man på lovendringene og politiske signalene i perioden så kan det virke som om foreningen slår inn åpne dører, siden klimaet er som det er. Uansett på hvilket tidspunkt rammene kommer i denne syklusen av protest, før eller etter lover som for eksempel bidragsendringen i 2001, så har det ligget føringer i det politiske miljøet. Stephen Ellingson hevder at å differensiere i mengden av argumenter og problemer som skal lyssettes, er viktig for troverdighetene til rammene (Ellingson 1995: 105). Ser man denne rammen og den interne troverdigheten den har i forhold til andre rammer som bevegelsen bruker i økonomiske spørsmål, er dette en god fortelling, og gir en god samling rundt en linje av bevegelsens

¹⁰¹ Charls Tilly bruker betegnelsen "*sit transfer*" (Tilly 2004: 224), på denne kognitiv- og relasjonell mekanismen (av type "*oppretholde grense forandringsmekanisme*" "*Mechanisms that constitute boundary change*" (Tilly 2004: 222)).

repertoar. Hva så med de andre sakene i denne perioden? Jeg vil hevde at rammen, ut fra et egalitært rettferdighetsbegrep, har en god timing i forhold til syklusen av protest, sett i forhold til den politiske og diskursmessig mulighetsstrukturen¹⁰² som foreligger i denne tiden. For eksempel kan man lese ut fra en offentlig utredning i forbindelse med som blant annet omhandlet barnefordeling (NOU 1998/17: 46):

”Rettferdighetsbegrepet har hatt en liten plass i de nordiske velferdsstatene. I vår tradisjon har det vært en tendens til å oppfatte spørsmålene om hvordan institusjonene bør behandle samfunnsborgerne, og om hvordan tildelingsprinsippene og godenes endelige fordelinger bør være, som politiske verdivalg forskerne skal unngå. Framfor å forsøke å definere det rettferdige samfunn, er større oppmerksomhet blitt viet ulike former for ulikhet”

9.3 Konklusjon

Affos flest brukte rammer om økonomi er prognoser og diagnoser hvor det konkluderes med at endringene ikke er til barns beste snarere, men skaper fattigdom og usikre barn. Striden i dette aspektet går på å kjempe mot regjering, byråkrati og offentlighet som synes å fremme barnefiendtlig politikk, en nedbygging av velferdsstaten som har negative konsekvenser for barn. Vi ser en retorikk som også andre grupper som kjemper mot endringer i velferdsstaten bruker. Det er dermed rimelig å tolke at man har fellesinteresser med andre grupper i samfunnet som kjemper imot nyliberalisering, man er i ett større nettverk. Vi kan konkludere med at en overordnet mekanisme synes å opptre i denne perioden: Å samle motkreftene mot de endringer som skjer i nyordninger i sosialpolitikken. Doug McAdam kaller dette for en av to forklarende mekanismer som kommer i perioder under press, enten en vil man spre sitt budskap eller så vil man som her samle seg og forene kreftene (Diani and McAdam eds. 2003 284–296). Foreningen fører en etisk-moralsk diskurs mot lovgivende myndigheter. Rammene til foreningen har et element av dette er en kamp mot en mot - kulturoffensiv (en kontrær kontra - bevegelsesoffensiv). Man synes å etablere sin argumentasjon på nettopp punkter som gir resonans til andre grupper som kjemper mot omorganiseringen av velferdsstaten i denne perioden. Konklusjonen på dette kapitlet er at foreningen i sine rammer søker å bevare en velferdsstat ut fra å bruke et rammerepertoar som sier at de nye trendene i velferdsordningene, med deling av reiseutgifter og en potensielt mindre disponering av bevilgningene for

¹⁰² Se kapittel 5.3

hovedomsorgsforelderen, ikke er til barnets beste. Dette synes å være en bane i mobiliseringen for Affo i denne perioden, og om man tenker som McAdam, Tilly og Tarrow gjør i så opererer mekanismer sjelden alene men som en del av en større prosess (McAdam et. al 2001: 27–28). Mye tyder på at foreningens rammer smis for å danne forbindelser til andre grupper i mobiliseringen mot en liberalisering av velferdsordningene, man er en del av et *social movement organisation*- felleskap¹⁰³. Til forskjell fra forrige aspekt som ble analysert, faderaspektet, hvor nettverkene var svakere og mer individuelle (mer i tråd med det som kalles *Sosial Movement Communities*).

F2F har i spørsmålet om fedre og deres betydning vist at de bruker rammer som prognoser og diagnoser om hva som er rettferdig, som har mye til felles med den utsagn¹⁰⁴ som kommer i denne perioden. Foreningens skjemaer og faste rammer preges av at de beskriver at endringene i de lovene som kommer og det som synes å være den kulturelle strukturen ute blant diskursens premissleverandører, har samme interesser som foreningen, om enn ikke samme ideologi. Dette er kanskje grunnen til at rammene synes å være preget av å støtte opp under lover og vedtak som innføres i denne perioden, og dermed også det som Rawls hevder er det første og viktigste grunnlag for rettferdighet er: Samme frihet til å velge for alle (Rawls 1985: 227). Men det føyer seg også inn i foreningens likhetsideologi om at mer rettferdige, det vil si likhetsliberale, ordninger, rundt fordeling av bidrag, reiseutgifter m.m. er barnets beste, fordi dette sikrer barna større muligheter til å pleie forholdet til begge foreldrene. Slik sett går det å si at foreningenes rammer preges av retorikk som både inneholder den nye kulturelle trenden med kulturell likhet og likhetsliberalisme slik vi kjenner det fra John Rawls andre rettferdighetsprinsipp (Rawls 1985: 227) og Susan Moller Orkin 1987 som uttrykker seg slik i sin liberale feminisme: ”*Public policies and laws should generally assume no social differentiation of the sexes. Shared parental parental responsibility for child care would be both assumed and facilitated*” (Orkin 1987: 175).

Affo er i perioden altså en del av en fellesfront mot endringer i velferdsstatens sosialpolitikk, selv om deres anliggende primært er barns beste, bringes rammene inn på en slik måte at det virker som det er en del av en motoffensiv mot samtidens diskurs rundt velferdsstaten. F2F

¹⁰³ Se kapitel 4.1

¹⁰⁴ Med utsagn her mener jeg tekst og tale som kommer fra autoriteter og for eksempel regjeringsrepresentanter og hva som står i regjeringenes NOU - er. Med andre ord noe som kan tilfresstille det Foucault hevder må ligge til grunn for at vi har med et utsagn som er en del av den diskursive formasjonen (se metode)

sitt kulturelle repertoar er mer i tråd med endringene i samtiden, men mindre enhetlig. Rammene har også et kulturelt repertoar hvor rammens art og resonans har tradisjonell sosialdemokratisk retorikk (Giddens 2005). Men det er klart at rammer hvor enkeltindividet rett fremmes, er både en del av deres kultur og sentralt i forhold til konteksten. Foreningen synes sterkt å betone det Gøsta Esping-Andersen (1999) hevder er linken mellom sosialdemokratisk likhet og velferdskapitalisme, men da likhet slik den synes å være i tidens sosialdemokratiske diskurs, med den tredje vei, kritikk av liberalt underskudd m.m..

Rammene hos begge foreninger har klare føles aspekter, som man blant annet finner i prognosene foreningene gir. Trolig er det islett av et økonomisk/materiell ønske som driver foreningene. Uten at data som her forligger kan konkludere over dette aspektet.

10 Ulikheter

I dette siste av oppgavens tre analysekapitler er fokus mer på å besvare en antagelse og teste teori. Arend Lijphard hevder at å sammenligne case er blant annet for å kunne danne et grunnlag for å bygge teori (Lijphard 1971: 692). Først i denne delen skal foreningens rammer sammenlignes. Hensikten er å finne ulikhet. Og ut fra ulikhetene å begrunne hvorfor som igjen gir mulighet til å diskutere holdbarheten på etablert teori (Swidler 1986, 1992) (Gross 2005). Kapittel 10. har med andre ord to likeverdige mål: finne ulikheter og begrunne disse samt å teste teori.

Tabell nr. 6

Aspekt	Foreninger	Rammer	Egen kultur	Kontrære argumenter	Om-liggende
Fedre-rammer	F2F	"Fedre diskrimineres"	ja	ja	nei
		"Fedre er omsorgsfulle"	ja	ja	ja
		"Far bidrar til mindre vold"	nei	ja	nei
		"biologi har betydning"	ja	nei	nei
	Affo	"sosialt farskap viktigere enn biologisk"	ja	nei	nei
		"DNA test gir trygghet for barn"	nei	ja	ja
		"Fedre er upålitelige"	ja	nei	nei
		"nye fedre- en kulturell konstruksjon"	ja	nei	nei
Økonomi-rammer	F2F	"Barn koster også for samværs foreldre"	ja	nei	ja
		"mødre slipper, mens fedre må betale"	ja	nei	nei
		"reisekostnader må deles"	ja	nei	ja
	Affo	"endring går ut over barna i form fysisk og psykisk overgrep"	ja	nei	nei
		"Endringer velferdsordninger gir klasseskiller i velferdsstaten"	ja	nei	nei
		"Endringer i bidrag gir dårligere bosted"	Ja	nei	nei
		"Endringer i bidrag skaper større forskjeller: matteuseffekten"	ja	nei	nei

10.1 Ulikhet i bruk av den omliggende kulturstruktur

Rammene i tabellen over viser, ut fra analysen tidligere (kapitel 8 og 9), at foreningene ikke bare bruker (bringer inn i striden) faste kognitive rammer som bygger på egen kulturell ideologi. Det er en utstrakt bruk av den omliggende kulturstruktur. Om enn i forskjellig grad.

Fedre

En interessant dikotomi synes å opptre i dette aspektet som viser et klart identitetsmessig skille mellom foreningene. Affo hevder at sosial farskap er viktigst, kontra foreningen F2F som på sin side hevder det finnes bånd mellom barn og foreldre som ikke fullt ut kan erstattes av en sosial forelder. Mange fortellinger i foreningens historie og kultur ligger til bak denne typen identitet. Affo som på sin side har fortellinger om den sviktende mannen (Ann Dahl) og ikke minst forskning, empirisk, som gir foreningen denne kulturelle forståelsen av fedre som menn. Foreningens skjema/kognitive skript/ kulturelle ressurser om farskap¹⁰⁵ på mesonivå bygger på mikrostrukturer av fortellinger om mannen i faderpraksisen¹⁰⁶, og makrostrukturer av studier om menns som fedre¹⁰⁷. F2F bruker derimot sine argumentressurser til å gi de faste rammene til foreningens attributter, som henviser til den politikken som synes å være det ønskede (om at far deltar mer). Med andre ord hva farskap ("fatherhood") innbefatter. Her trekker også foreningen inn maskulinitetsdiskurs om den nye faren, stemninger som synes å være til stede blant i det politiske miljøet, som viser maskuline verdier som positive.

Affo tar også fatt i den offentlige diskursen rundt menn, men rammene preges av at det ikke i realiteten er mange måter å være mann på, slik det lyder i den offentlige diskursen. Rammene preges derfor ikke på samme måte av et positivt syn på fedre og nytt faderskap. Retorikken rettes mot myndigheter (bortsett fra i én ramme, hvor det taktiske brukes mer), og man advarer mot å komme med skiller mellom overordnede problem som bunner i det forskning viser er realiteter¹⁰⁸. Med andre ord Aleneforeldreforeningens rammer preges av å sette søkelys på det som for foreningen fremtrer som en lite gunstig endring av "rettighetsbevilgningene" fra myndigheter til fedre. Det synes å ligge en sterk tvil om at fedre

¹⁰⁵ Her mens farskap i betydningen *fatherhood* Morgan og Hobson (2002: 10-11)

¹⁰⁶ Her er det fars praktiseringens det samme som Morgan og Hobson (2002: 11) kaller: "fathering".

¹⁰⁷ "Fathers" (Morgan and Hobson 2002: 10)

¹⁰⁸ Se Ann- Margit Jensen (2004: 203-204)

skal gis rettigheter ut fra semantiske grunner. Det vil si man protesterer mot det som oppfattes som bortfall av en tildelingskultur som ligger i det en kan kalle rettsrealismen i norsk juss og politikk (Eckhoff 1989). Rettsrealismen blir dermed det "relasjonelle objektet" (Sommers 1995: 235) i denne striden, og ikke det mer universelle preget som synes å være tidens tegn i fedre og barn spørsmålene.

Økonomi

De mest særpregede trekkene i spørsmål om økonomi er Affos bruk av rammer som linkes til grupper som kjemper for tilsvarende saker, samt at de tre mest brukte rammene kommer på slutten av perioden. Her skjer lovendringer som snarere begrenser enn utvider mulighetene. Rammene til foreningen appellerer til rettferdighet ved gjennomgående å kaste lys på sosialdemokratisk likhet - og utjevningskultur (Østerberg 1998: 33) Foreningen har samme bruk av argumenter som andre grupper som i denne perioden hevder å miste grunnleggende medborgerskaps rettigheter av sosial art. Sammen med nettverkene kjemper foreningen mot det man ser på som strukturelle endringer i ideologien og praksis som fordelingene av materielle goder gir i denne perioden.

Også F2F bruker gjennomgående omliggende kultur for med dette å dra grenser opp mot det som man hevder er urettferdighet. Men foreningen skiller seg ut i bruk av omliggende kultur i det er tuftet på at "belønning skal gis etter innsats" - prinsippet, eller som slagordet til Ap en gang lød: "*Gjør din plikt krev din rett*".

Reisekostnader er et godt eksempel på hvordan likhetsidealet i den norske velferdsstaten på forskjellig vis trigger forskjellige grensemekanismer (Tilly 2004: 211). F2F har et rammeattributt til de av sosialbevegelsens kulturelle normer som nærmest ligger opp mot Rawls (1971,1985) ideal om fordelingsrettferdighet. Sagt med andre ord så sies det her at betaling av barnebidrag bør gi mer samvær! De grensemekanismer som synes å opptre i Affos rammeattributter preges av mer universell sosialdemokratisk rettferdighetstenkning, om at tildeling skal skje etter behov.

En av rammene til F2F ser ut til å ikke bruke den omliggende kultur i sin argumentasjon om urettferdigfordeling. Rammen barn koster også for fedre bærer det som ligger i kjernen av

bevegelsens ideologi/identitet. Sett ut fra en kjønnslogikk¹⁰⁹ som opptrer i mannsbevegelser som krever rettigheter¹¹⁰ ut fra en logikk om at man nå betaler uten å få noe igjen. Endringene i loven som viser at barnebidrag faktisk skal justeres, viser at foreningens kognitive rammer svarer til de objektive mulighetsstrukturene som faktisk åpnes ved endring av loven om barn og foreldre. Sannsynlig opptrer det som Sewell skriver: ”*the polysemy of resources*” (Sewell 1992: 18). Det vil si at den kroppen av kunnskap (connaissance) diskursforhold (savior), som den kulturelle meningen det ligger i en slik endring av loven, blir for F2F en potensering av kraft i form av diskursressurser. Den omliggende kulturelle muligheten trekker i samme retning. Dermed er det ingen grunn for bevegelsen til å endre sine krav siden disse viktige forholdene synes å dra i ”riktig retning”. Swidler skriver at jo mer staten og institusjonene hevder at rettigheter er viktigere enn alt annet, desto mer vil grupper (og individer) danne sin identitet og selvforståelse etter dette (Swidler 1995: 37).

10.2 Ulikhet i bruk av egen kulturstruktur

Aleneforeldreforeningen bruker gjennomgående egen kultur. En politisk kultur, kulturstruktur som har rot i det gamle sosialdemokratiske ideal. F2F bruker ikke konsekvent egen kultur i sitt repertoar. Verken i økonomi eller i spørsmål om fedre.

Fedre

Affo synes å ha et syn på fedre som divergerer fra den øvrige, kulturelle strukturen. Den har også lite til felles med den andre foreningen, som synes å være mer opptatt av at menn er en heterogen gruppe individer. Egenkulturen til Affo preges av at menns vesen har egenskaper som gjør at mannen mindre egnet til eksempelvis hovedomsorg for barn, og at dette har en biologisk og sosial side. Dette gjelder ikke minst rammene hvor de hevder at sosial far er viktigere enn biologisk far, og at snakk om nye fedre er en konstruert ting som ikke helt stemmer med foreningens erfaringer. Med andre ord deres syn på fedre har mye til felles med et hegemonisk maskulinitetsbegrep, selvsagt med nyanser og differensiering. Men som i radikal feminisme finnes det i gruppen en forståelse av at menn utgjør en hegemonisk blokk som minst av alt trenger flere arenaer å utøve sin makt på, og at dette er det overordnede

¹⁰⁹ Se mekanismer typer kapitel (6.1.1).

¹¹⁰ Som Messner 1997, Whittier 2002 og Anna Gavas 2002 skriver ser mann i den vestlige verden mannsgrupper som først og fremst baserer sin sosiale handling ved å kreve rettigheter (dette er en av tre hovedgrupper av mannsbevegelser)

problem. Foreningens bruk av fortellinger er gjennomgående i alle rammene som er analysert. Man ser at rammens bakgrunn eller resonans, formes av det som må antas å være kognitive og i en viss grad relasjonelle rammer hvor infrastrukturen tyder på at man søker et fellesskap eller verdifelleskap, uttrykt ved Fantasia og Hirst på denne måten: "...*oppositional culture is generated in and by social movements, specifically within protected havens that are relatively isolated ...*" (1995: 156-157).

Den andre foreningen synes derimot å innta motsatt utgangspunkt. Foreningen fremmer menn som omsorgsfulle, de mener biologi har betydning, og at mannen rett og slett diskrimineres. Foreningen har som man ser mange overlappende standpunkter i egen kultur med den omliggende kulturen som ble analysert i forrige avsnitt. Foreningen påpeker igjen og igjen de liberale prinsippene som også ligger til grunn hos Rawls første prinsippet om rimelig like muligheter er det viktigste prinsipp i et demokrati Rawls (1985:227). Som kjent er like rettighet ett av to bærende prinsipper i rettferdighet hos, og det viktigste i en rangering mellom dem.

En annen forskjell er at i to av rammene bruker ikke foreningen egenkultur men enten omliggende eller omliggende og kontrær kultur som hjelp i sitt kulturelle repertoar. Ut fra et kunnskapssosiologisk ståsted er dette i en viss grad overraskende. Både den politisk kulturelle og juridisk kulturelle delen av diskursmuligheten synes å være til F2F sin fordel. Da kunne man forventet at foreningen så på tiden som "bekvemmelige" og handlet slik det da gjøres i urolig tider: nemlig tradisjonelt.

Økonomi

I økonomiske spørsmål er det gjennomgående slik at Affo bruker egne argumenter i striden. Dette tolker jeg dit hen at foreningen har et voldsomt press på seg i økonomiske spørsmål, vi er her i turbulente tider hvor egenkulturell tilnærming til aspektet er det eneste som i følge foreningen har riktige normer. Riktignok besitter man mye av tradisjonell "gammel" sosialdemokratisk retorikk. Men en tradisjonshandling har mer å gjøre med forventninger om normer og verdier som skal oppfylles i perioden¹¹¹, snarere enn historisk, slik at den kulturelle strukturen i perioden som analyseres er det som er foreningens speil her. Og denne kulturelle strukturen preges av vektlegging på individuelle rettigheter, sivile løsninger istedenfor sosiale.

¹¹¹ Se teori kapitel (5.2)

F2F bruker også et repertoar som må sies å være tuftet på egen kultur. Forskjellen er imidlertid den at denne foreningens repertoar også vil være det samme som den omliggende kultur, det vil si velferdsstaten kulturelle uttrykk i perioden. Spørsmålet blir da om dette bunner mest i taktikk eller ideologi. Det at handlingen i form av de rammerepertoarene som kommer opp, ser ut til å være preget av ”*Settled Culture*” (Swidler 1986). Og dette peker i retning av ser mobilisering ut fra verdier og identitet, men i tabellen (tab.g) ser man at bare en av rammene går på identitet som forelder: ”*fedre stiller opp*” og denne er ulik de to andre som peker mot en urett ut fra normative rettigheter i fordelingspolitikken. Så om vi går tilbake til rammens infrastruktur, vil man se at mottakerne er byråkrater, og det kan godt tenkes at retorikken virker taktisk. På en annen side er det ikke lett å se ut fra foreningens egenkultur hvordan man ellers skulle begrunnet sitt repertoar. Repertoaret preges av at foreningen både inntar en kritikk av velferdspolitikken ut fra likhetsliberale og identitetsmessige sider. Man kan kjenne igjen kritikken til blant andre Holst (2002) og Rothstein (1998) i at velferdsstaten har et liberalt underskudd og skaper mekanismer som fremmedgjøring.

10.3 Ulikhet i bruk av kontrære kulturstrukturer

Både i spørsmål om fedre og i spørsmål om økonomi brukes kontrære element i analysen. Det mest interessante funn i så måte er at Aleneforeldreforeningen et av de kontrære elementene går for at fedre må få anledning til å bevise/motbevise at de er biologisk forelder.

Fedre

Som tidligere vist bruker foreningen Affo egenidentitet i sitt kulturelle repertoar angående fedre. Derfor er det ikke overraskende at tre av rammene ikke bruker kontrære elementer. Det som imidlertid er interessant er den ene kontrære rammen som brukes: At foreningen ser ut til å støtte DNA-testing i farskapssaker. Her har foreningen snudd i sak; dessuten så er denne rammen en kontradiksjon vis a vis foreningens øvrige rammer om at fedre først og fremst har en sosial funksjon for sine barn. Dette er et klart eksempel på hva som en plutselig endring i mulighetsstrukturen, og som kan tolkes kognitivt dit hen at det ikke finnes forutsetninger for å handle etter primærønskene. Derfor er dette et taktisk argument som brukes for å tekkes opinionen. Ser man på rammen så har den en tillemping av foreningens mål at man jobber for barns beste, ved at man hevder at man ønsker å unngå konflikter. En annen årsak til at foreningen ikke bruker sin egen ideologi er at i denne perioden synes foreningen å mobilisere gjennom ideologisert nettverk, slik som vi tydeligst ser i fattigdomsbekjempelse. Men ikke med motsvarende tydelighet i identitetsspørsmål.

F2F bruker kontrære argumenter i stor grad i sitt repertoar. Foreningen handler dermed overraskende taktisk, siden det er ventet at en bevegelse som har vind i seilene¹¹² skulle kunne stole mer på sin egen kultur. Forklaringen er muligens at vi må se på rollen foreningen har som kontrærbevegelse. En kontrær – kontrærbevegelse oppstår ofte som en kulturell motreaksjon mot en suksessbevegelse som i sin tid gjerne har mobilisert ut fra en samlet opposisjon mot den rådende kultur/politikk. Om man ser på rammene som brukes av foreningen, er to av rammene motrammer mot den radikale feminismens beskrivelse av mannen ut fra strukturelle fortellinger mot mannen som voldelig. Enten det dreier seg om vold eller at han innehar en strukturell makt som virker diskriminerende. De to andre er motrammer mot morsfeminismens beskrivelse av at kvinner har spesielle biologiske egenskaper som gjør dem egnet i spesiell grad til å ivareta barns omsorg.

Også her er det grunn til å undres litt over at foreningen bruker kontrære argumenter i tillegg til egen kultur, fordi det synes som om politiske vedtak og lover favoriserer foreningen. Dette ut fra et kunnskapssosiologisk resonnement om at foreningen ville hvile på eget repertoar. Når det ikke er slik, men at man også opptrer taktisk, skyldes det antakelig den kulturelt betingede mistroen til *”den skjulte kulturen som sitter i veggene”* i byråkratiet, hos frontlinjebyråkratene i nemnder og andre som utøver den daglige politikken. Foreningen har en inngrodd skepsis mot byråkratiets mellommenneskelige relasjoner når det gjelder fedre, i forhold til disse spørsmål har man en inngrodd opposisjonell bevegelseskultur (Mandbridge 2001: 6-7). Denne inngrodde skepsisen gjør at de ikke bare handler tradisjonelt, men også taktisk og kontrært i betydning av at man bruker kontrære argumenter som tidligere er brukt av en bevegelse som har hatt suksess.

Økonomi

Affo bruker konsekvent eget repertoar i rammer om økonomiske ordninger. Her brukes heller ikke kontrære virkemidler. Forklaringen er trolig å finne i mekanismene som opptrer i dette tilfellet, samt hvilken del av syklusen bevegelsen er i vis a vis denne konflikten (Tarrow 1998, Soule 2004). Mange av rammene kommer på slutten av perioden. I datamaterialet er det mye

¹¹² Jeg tenker først og fremst på lovendringer i ”fedre - revolusjon”, som en solid positiv politisk-juridisk mulighetsstruktur (Ferree et.a 2003), for foreningen. Men også den kulturpolitiske diskursen som føres i media om barns behov for fedre (med mer) må trekkes inn.

som tyder på at generelle velferdsordninger, for eksempel mindre overgangsstønnad (tid og penger), preger bevegelsen og rammene.

Det er naturlig at foreningen også i økonomiske spørsmål trekker på moralske og kulturelle ressurser som solidaritet og sympati, ressurser som også forekommer i den diskursive mulighetsstrukturens politiske og juridiske del (Edwards and McCarthy 2004: 125–127).

Ressursene har her form av grupper i velferdsalliansen, som foreningen på dette tidspunktet er en del av. Charles Tilly fremholder at i relasjonelle og kognitive mekanismer forekommer i intensive skift, enten som følge av straff eller belønninger etter sosiale relasjoner som er grensetilnærmende eller overskridende (Tilly 2004: 220). Man kan se ut av foreningens sterke fokus på å opprettholde båndene (retorisk, formelt og uformelt) til andre grupper som kjemper mot endringer i velferdsstaten, som ut av sosiale relasjoner tidligere i striden har endt med ”straff” det vil si barneloven har allerede blitt forandret. Derfor er aktivisering av retorikken rundt økonomiske spørsmål viktig, med tanke på mobiliseringspotensial og moralsk støtte.

F2F sine rammer om økonomisk rettferdig fordeling tar heller ikke i bruk kontrære virkemidler, men forklaringen er imidlertid en annen. Mye av retorikken i disse rammene følger de institusjonelle endringene som går i liberal retning, og tar da del i samme kritikk som andre som har kritisert velferdsstaten ut fra manglende legitimitet. Et eksempel er lovendringen som tilsier at tiden man bruker på barnet faktisk skal gjenspeiles i bidragsregler, hvor de universelle rettigheter som likhet (i betydningen rettferdighet), dominerer. Foreningen deler de utsagnene og lovene som kommer ut fra den diskursive praksisen som omhandler økonomiske ordninger i denne perioden, og ifølge Gross vil grupper som deler den rådende kultur handle såkalt tradisjonelt (Gross 2005: 293).

10.4 Diskusjon og konklusjon

Det generelle svaret på hypotesen er at den kan avkreftes. Det er ikke slik at Affo bruker den omliggende kulturen fordi man på den måten vil oppnå fordeler. Det stemmer riktignok godt med F2F dynamikk i perioden. De handler som antatt fra teori som her ligger til grunn. Når det er sagt, finnes det forklaringer som gjør at det ikke uten videre forkaster denne teoriforklaringen eller hypotesen. Konklusjonene i kapittel 8 og 9 peker nemlig i retning av at det kan finnes relaterte teorier og forklaringer:

Affo bruker altså ikke taktikk i form av kontrære argumenter, med ett markert unntak. De synes ikke å bruke den ”verktøykassa” med redskap som den omliggende kulturen gir, og som

i følge omfattende forskning i kognitiv psykologi forklarer handlinger (Di Maggio 1987: 267). Men ulikt F2F synes foreningen å spisse sin argumentasjon om de opprinnelige temaene som ligger i foreningens kulturstruktur. Dette har å gjøre med de sterke moralske normene som foreningens kultur bygger på, en moralisme som henspeiler på at man som gruppe (kvinner, mødre) er spesielt skikket til å være forelder. Her kommer det til uttrykk en sterk kommunitær fellesskapsfølelse og forståelse som ikke skifter standpunkt ut fra (kortsiktig) taktikk, selv om man ser vekslinger av tema (og hva som er på ”moten”). Denne fellesskapsfølelsen bruker foreningen gjennomgående i sine rammer om å kjempe for andres beste, det vil si barnets beste. Man har det som kalles kommunitær andretenkning: ”*communitarian unselfishness involves identification with collectivity rather than with specific individuals*” (Jencks 1990: 54). Denne sterke kommunitære følelsen er kanskje den mekanismen som gjør at foreningen ikke synes å tenke så taktisk som en skulle vente i en periode hvor lover, kulturell stemning synes å tale for taktikk, ikke ideologi. Den kulturelle habitusen til gruppen, dens nettverk, er en sterkere drivkraft i denne bevegelsens prosess i tiden (1997–2003). Foreningen svekker båndene til regjering og byråkrati i perioden ved å bruke sin egen retorikk i større grad enn å støtte den politiske viljen. Strategisk kan dette være nyttig, for som Jane Mandbridge skriver er det å løse båndene til strukturer man er underordnet, viktig med tanke på muligheter til handling i forhold til sin egen identitet og ideologi (Mandbridge 2002: 252).

F2F har en annen og mer refleksiv og relasjonell måte å forholde seg til striden på i denne perioden. Det mest åpenbare er at man tar i bruk den omliggende kulturens kulturelle repertoar i større grad enn Affo. Kanskje grunnen er at foreningens ideologi ligger nærere den tidsaktuelle: ”populære visdom og kulturresonans” (Gamson 1992: 92)? Faktum er i hvert fall at foreningen handler mer tradisjonelt¹¹³, det vil si ut fra det som synes å være den gjengse normen i ”barnets beste” spørsmål. Foreningen bruker kulturelle skjemaer fra egen, omliggende og kontrære kulturer, det er åpenbart at den sosiale og kulturelle konteksten gir foreningen det beste potensial til striden (Lichtermann 1996: 16). Den andreorienteringen som denne gruppen legger til grunn for å kjempe for barns beste, er med andre ord ikke kommunitær slik som hos Affo, men preges av tidens individs- og identitetsorienterte velferdsstat. Her kan det selvsagt hevdes at F2F er en del av den overnasjonale

¹¹³ Se kapittel (5.2)

nettverksorganisasjonen ”*Men’s Rights Movement*”, og at det er dennes anti-feminisme som adopteres i noen av rammene. Men slik som mine data ser ut, er det lite som tyder på dette i aspektet om økonomi hvor mekanismene er relasjonelle og kognitive på en slik måte at det er den norske konteksten som er det relasjonelle element. Det er kanskje grunn til å si at bruken av kontrære elementer i fedre rammene kanskje speiler en hegemonisk ekstern diskurs, slik flere mannsrettighetsgrupper bruker. Men alt i alt har foreningen en slik nærhet til kulturstrukturen slik den ser ut i Norge (1997–2003) at det ikke på noen måte lar seg gjøre å hevde at denne gruppen har sterke bånd til eksterne nettverk.

Det å bruke den omliggende kultur i samsvar med egen kultur, en mekanisme som vi antakelig ser her, er en type bekreftende handling hvor gruppen bekrefter og stadfester sin posisjon. Det bekreftende hos F2F er at man bruker den samme retorikken som eksempelvis regjeringen, hvor de ønsker en større grad av likhet i barneomsorgen.

Det som imidlertid er problematisk, er å forklare bruken av kontrære argument. Flere steder viser man at den diskursive mulighetsstrukturen, både den kulturelle og politisk-juridiske, synes å være til stede for å oppnå den saken som de kjemper for. Forklaringen kommer av den kontrære ideologi som ligger i F2F sin natur. Jeg har i analysen vist til forskere fra Canada og USA som har sett på noen trekk i foreningers (*Menn’s Right Organizations*) faste repertoar som også går igjen i F2F sitt arsenal (se egenkultur). Den formen denne foreningen har, som motbevegelse til deler forskjellsfeminismen internasjonalt og nasjonalt ved at man er blant annet kritiske til deler av byråkratiet, er en del av denne foreningens kultur. Dette er viktig i denne bevegelsens identitetsfase. Men også om vi ser på mekanismene i analysen del 8 og 9 vil man legge merke til at dette ikke er mekanismer som i samme grad søker en samling, som hos Affo som ofte bruker rammer som kan lenkes til andre organisasjoner i samme felt. F2F har et større felt å spille på fordi deres register er større (Polletta and Jasper 2001: 294). Dermed er det trolig slik at denne kontrære kulturen også er en del av det som kan gå hjem hos publikum, som kanskje er det viktigste for denne gruppen. De vil påskynde den liberaliseringen av velferdsordningene som allerede er i gang. Ikke minst den liberale kritikken av velferdsstaten likhetsrettferdighet (Holst 2002) (Rothstein 1996).

Det er imidlertid overraskende at ingen av foreningene har mer fokus på det produktive elementet, som gagnar samfunnet generelt, i sine mest brukte rammer. Dette har vært en viktig del av debatten om sosial politikken, og vil være det fremover (Kangas and Palme 2005: 295). Derfor kunne det tenkes å være kulturelle skjemaer som ville gi de kulturelle

rammene til foreningene lett til gang til offentligheten (infrastrukturen blir god). Riktignok finner jeg det flere ganger i rammenes resonans, men ikke i selve rammenes essens. Dette til tross for at viktige trekk ved restrukturereringen i velferdsstaten, altså i den omliggende kulturelle strukturen, omhandler økonomisk restrukturering (for å kunne bevare velferdsstaten¹¹⁴). En måte å tolke dette på er å gi delvis rett til for eksempel Fraser (2003), som hevder at grupper og sosiale bevegelser synes å opptre i langt større grad av egeninteresse og ikke i fellesskaps øyemed når man mobiliserer i dagens samfunn. Men dette forutsetter at man ikke skiller mellom økonomiske og kulturelle sfærer i samfunnet. Om man gjør det, og ser på dette som en kulturkonflikt, er det etter min mening riktigere å si med Honneth (2001,2004) og Taylor (1989) at det er en identitetskamp. Derfor er det kanskje ikke like underlig at foreningen F2F ikke bruker den omliggende kulturens produktivitetsprinsipp i sitt repertoar. Dette hadde man forventet ut fra en tanke om at i ”svale” stridsperioder, det vil si at i perioder hvor det går ens vei, vil man ha tilbøyeligheter til å bruke omliggende kulturstruktur i sin retorikk.

¹¹⁴ Om dette se for eks: Esping – Andersen (1999: 151-154)

11 Avslutning

Avslutningen i denne oppgaven faller i flere deler. Først kommer en avslutning av på mine forskningsspørsmål, så en avslutning på den teoretiske utprøvingen. Til slutt vil jeg peke på noe spørsmål som reises i denne oppgaven:

Avslutning: De kulturelle skjemaene som blir brukt.

Foreningene søker på hver sin måte å befordre to ulike sett av (hva som bør være) institusjonelle veikart i normeringen av rett og galt i den offentlige diskursen om hva som er til barnets beste; i den striden som kommer opp med endringen barneloven i tidsrommet (1997-2003).

Foreningenes repertoar av kulturelle skjemaer i denne perioden bærer preg av at de (foreningene) oppstår i to forskjellige tidsepoker. F2F har en logikk som man kjenner igjen i debatten rundt individets behov som dukker opp i slutten av forrige århundre. I Affos rammer kommer etterkrigstidens krav/logikk om sosial utjamning sterkere fram. Dette preger også foreningenes syn på hva som er rettferdighet, ulikhet og personlige behov. Foreningen søker å rettferdiggjøre sin kamp ut fra å presentere sin kamp som en solidaritetskamp med lange kulturelle historiske røtter i det som tidligere ble sett på som solidaritet i den Nordiske velferdsstaten. F2F kulturelle skjemaer synes å støtte opp under juridiske endringer i (1997-2003). Endringer som signaliserer større rettigheter til begge foreldrene, og forsvarer dermed sin kamp ut fra det som synes å være tidsånden i diskursen rundt velferdsstatens sosial politikk: større grad av individuelle løsninger. Dette ligger i nært opp til det som foreningen ser på som sitt overordnede mål. Særlig er dette perspektivet gjeldene i spørsmål om fedre. Her har finner foreningen et felleskap med likhetsfeminister og personer som argumenterer for en radikal endring i den kulturelle praksisen i omsorgen. Ut fra det faktum at dette er en vei å gå for å få et rettferdig samfunn, ikke minst i arbeidslivet hvor kvinners omsorgspraksis trolig er en mekanisme som virker negativt inn. F2F som fra sitt ståsted kjemper en kamp større likhet ut fra mer affektive behov, deler mål med de nevnte gruppene og personene. Deres repertoar tilpasses, ut fra at man har det samme målet. Foreningens rammer i denne perioden tar da også form av at man er en del av et fellesskap en sosial bevegelse sektor. Også i spørsmål om økonomi har rammenes gjennomgående krav om større likhet. Men her kan man si at rammene til F2F er tilpasset/passet til en mer moralsk kritikk av deler av kulturelle strukturen. Dette gjør også at vi ser at foreningens kulturelle skjemaer i økonomisk likhetsfordeling kan tenkes å få støtte hos politiske liberalister som eksempelvis FrP slik vi

har sett eksempler på. Mens i aktelsen til foreldres rettslige stilling gis mye støtte i grupper som kjemper for likehet mellom kjønn arbeidsmarkedet. Slik vi har sett støtte av tidligere likestillingsminister Orheim, som en representant for en likestillingsfeminismen direkte eller indirekte deler syn i denne konkrete saken. Mekanismene, det vil si resonansen, i F2F sine rammer tyder på at man søker anerkjennelse hos myndigheter i den politiske prosessen i perioden (1997-2003). Gjennomgående er da også mange av de kognitive, miljømessige og relasjonelle mekanismene av en slik art at det trolig er ment å spres ut over en rommeligere krets av mennesker og typer av miljøer (McAdam et.al 2001).

Aleneforeldreforeningens kamp preges mer av en kamp mot en kulturell endring, som kamp mot de konkrete juridiske endringer og andre deler av den diskursive mulighetsstrukturen som affiserer ”barnets beste” ordninger og tiltak. Trolig er en rimelig tolkning å bruke McAdams forklaring på kulturelt utfall av sosial bevegelse mobilisering blant annet avhenger av oppslutning fra den eksisterende kultur elite (McAdam 1994: 53-54), denne (i form av likestillingsfeminister) har ikke vært like tilgjengelig for Affo som under tidligere mobiliseringer for barns og alenemødres behov. Foreningen rammer har da også mekanismer, resonans og infrastruktur som peker mot i retning av engere sosial bevegelse felleskap. Organisering med andre grupper, *Social Movement Organizations*, som er i opposisjon til velferdsstatens endringer er den mest åpenbare kulturelle ressurs (Buechler 2000: 207), Aleneforeldreforeningen benytter i denne striden. Og deres mekanismer tyder på et større ønske om å konsentrere budskapet mer, mekanismene er gjennomgående mer innprentet på å samle ”diffusion” (McAdam et.al. 2001). Foreningen ser trolig en mulighetsstruktur til å kjempe sin sak gjennom slikte felleskap; for derigjennom å danne felles front mot den økte liberaliseringstendensene i velferdsordninger. Ikke minst gjelder dette i økonomiske spørsmål. Foreningens kognitive og relasjonelle preges av rammer med kulturelle koder som gir gjenklang hos et publikum som har erfaring og sympati med vanskeligstilte. Og som samtidig ser på som den overordnede kampen i samfunnet er sosial utjamning. Symbolikken er da også gjennomgående oss mot dem: hvor oss er vanskeligstilte grupper som kvinner, barn, bostedløse m.m. og dem er: patriarkatet, kapitalismen og egoismen. I spørsmål om foreldreskap er foreningens symbolikk om offer for paternale og kapitalistiske strukturer. Men i dette spørsmålet synes mekanismene å være av kognitive og miljømessig art. Gruppespesifikke fortellinger om mannen som forelder brukes sammen med metafortellinger om mannen som forelder. Men også dette er en del av mekanismene i en større prosess, en kulturell motstanskamp mot endringer i velferdsstaten.

Avslutning: Teori

Jeg har gått ut fra relasjonelle teorier som bekrefter at vi har å gjøre med et særegent historisk sosial fenomen: et case med to sosiale bevegelser som både er adaptive og normative for å bruke Oberschalls ord (1993:11). Striden har vist at foreningen handler refleksivt, ved å ta i bruk både struktur og identitet/ideologi i sin kamp. To av de kulturelle prosessforklaringer som er brukt i denne forbindelse er Ann Swidler og Neil Gross. Begge disse teoriene søker å forklare hvorfor og når kollektiver handler refleksivt og når de ser ut til å handle etter verdier og normer. Teoriene om at det er en refleksiv bevegelse hvor begge handler ut fra både kultur og struktur passer på begge. Både Swidler (1986,1995) ser at sosial bevegelse handler i strid med sin opprinnelige ideologi og identitet er det fordi det er påkrevd ut fra situasjonen, man adapterer og handler taktisk. I slike tilfeller brukes den omliggende kulturstruktur og/eller motstanderens kulturelle repertoar. Dette stemmer godt i tilfelle F2F, men ikke i forhold til Affo opptreden i perioden. Når jeg ikke har valg å forkaste min teori er det fordi det allikevel synes å være en så stor grad av forklarings styrke vis a vis case "sosiale bevegelser og barns beste". Omstendighetene har vært såpass forskjellige at den grad av forklaring dette relasjonelle opplegget gir ikke bør forkastes uten videre forskning på dette case. Ut fra dette case er det kanskje kan være fruktbart å ta med i teoriene om til eksempelvis Gross (2005), Swidler (1986) at identiteten til den enkelte sosial bevegelse bør kartlegges og tas med som en mulig årsak til en annen kausalitet? Som vi har sett har Affo en sterk bevegelse i tillegg til kulturell identitet og som forårskaker at foreningen ikke automatisk ser på den omliggende kulturens standpunkter som det beste å bruke for å promotere egen sak. Men man søker mot relaterte nettverk *S.M.O.* Men grupper som F2F (nyere) har som Steven Buchler (2001) skrevet ikke enda utviklet en bevegelse kultur (bare en identitets kultur) og dermed kanskje handler mer i tråd med teorien bak handlingsmønstrene i såkalt Ny - Amerikansk kulturell sosiologi? Man kan ut fra dette case tenke at dette er en mulig årsak til den (mulige) feilslutning det ville vært å forkaste denne teorien. Ønske for fremtiden blir da at man undersøker dette fenomenet med omsyn på teoriutvikling.

Avslutning og videre forskning

I denne bestemte perioden har lederspørsmålet i Aleneforeldreforeningen vært så uoversiktlig og av en slik skiftende karakter at dette må undersøkes nærmere om man vil trekke mer bastante konklusjoner enn det som her antydes. Dette fordi lederspørsmålet er viktig i sosiale bevegelser. Spesielt i hierarkiske organisasjoner som begge foreningene må sies å være.

Pierre Bourdieu skriver et sted at personer som representerer grupper er ansiktene utad. I den kulturelle prosessen som vi her er analysert vil det være interessant å kunne kartlegge de nettverk som lederne har på individnivå. For på den måten og gi et mer plausibelt bilde av nettverks betydning i berammingen av det kulturelle repertoar. Mine funn kan tyde på at F2F har en mer kontekstuell kulturell beramming av spørsmål om fedre og økonomi. En mikronettverksanalyse med fokus på ledere og personer i styret vil kunne gi ytterligere forklaringer på de rammene som foreningen F2F har kommet med er av rent taktisk art, eller om vi faktisk ser konturene av rammer som skylds kulturideologi. I Aleneforeldreforeningens tilfelle kunne en mikronettverksanalyse vært interessant for å ytterligere forklare den ideologiserte handlingsmønstrer som opptrer i perioden. Er det slik at leder kontroversen og uklarheter i ledelsen spesielt i perioden rundt år 2000 fikk betydning kultivering av rammene rundt fedre og økonomi? Kan det være at vi i denne perioden fikk en slik motsatt retning av berammingene av spørsmålene fordi i det ”makt - tomrom” som oppstår griper ideologiserte (om enn relatert) grupper makten på en Foucaulsk måte (å gripe makten i situasjonen)? Og kjempe sin kamp om strukturell rettferdighet gjennom organisasjonen?

Litteraturliste

Abbott, Andrew (2001) TIME MATTERS. ON THEORY AND METHOD. The University of Chicago Press.

Alexander, Jeffery (2003) CULTURALE PRAGMATICS: A NEW MODEL OF SOCIAL PREFORMANCE. Working Paper. The Center for Cultural Sociology, Yale:1-34.

Altheide, David A. (1987) ETHNOGRAPHIC CONTENT ANALYSIS Qualitative Sociology 10(1): .65-77.

Aminzade; Glodstone; McAdam; Perry; Sewell; Tarrow; Tilly eds. (2001) SILENCE AND VOICE IN THE STUDY OF CONTENTIOUS POLITICS. Cambridge University Press.

Aminzade, R; Goldstone, J and Perry, E (2001) LEADERSHIP DYNAMICS AND DYNAMICS OF CONTENTION in Aminzade et.al. Cambridge University Press: 126-155.

Andersen, John (1999) POST-INDUSTRIAL SOLIDARITY OR MERITOCRACY? Acta Sociologica Vol. 42: 375-385

Andrews, Kenneth and Edwards, Bob (2004) ADVOCACY ORGANIZATIONS IN THE U.S. POLITICAL PROSESS Annual Rewiev of Sociology 30:479-506.

Andrews, Kenneth and Edwards, Bob (2005) THE ORGANIOZATIONAL STRUCTURE OF LOCAL ENVIROMENTLISM Mobilization an International Journal vol.10:213-234

Aubert, Vilhelm (1982) RETTSOSIOLOGI. Universitetsforlaget.

Babb, Sarah (1996) "A TRUE AMERICAN SYSTEM OF FINANCE": FRAME RESONANCE IN THE U.S. LABOR MOVEMENT 1866 TO 1886. American Sociological Review vol 61: 1033-1052

Backer, Inge Lorange (2003) OM GJENNOMFØRINGEN AV BARNEKONVENSJONEN I NORSK RETT. I Strøm Bull m.fl.red Gyldendal akademisk.: 69-89.

Banazak, Lee Ann (2005) INNSIDE OR OUTSIDE THE STATE: MOVEMENT INSIDER STATU, TACTICS, AND THE PUBLICK POLICY ACHIVEMENTS in. Meyer; Jeness; Ingham eds.:149-177.

Bauman, Zygmunt (2001) THE GREAT WAR ON RECOGNITION Theory, Culture & Society vol. :137-150.

Baumgartner, Frank; Mahony, Christine (2005) SOCIAL MOVEMENTS, THE RISE OF NEW ISSUES, AND THE PUBLIC AGENDA in Meyer; Jeness; Ingham eds.:65-87.

Beck, Henning (2005) KVINDER OG MÆND. Hans Reizels Forlag.

Benford, Robert (1997) AN INSIDER`CRITICQE OF THE SOCIAL MOVEMENT FRAMING PERCPEKTIVE Sociological Inquiry Vol. 67: 409-430.

Benford, Robert (1993) FRAME DISPUTES WITHIN THE NUCLEAR DISARNAMENT MOVEMENT. Social Forces vol.71: 677-701

Benford, Robert D. and Snow, David A. (2000) FRAMING PROSESS AND SOCIAL MOVEMENTS: AN OVERVIEW ASSESSMENT. Annual Review of Sociology vol.26:.611-639

Benford, Robert D. and Snow, David A. (1988) IDEOLOGI, FRAMES RECONANSE, AND PARTICIPANT MOBILIZATION. International Social Movements Research 1:197-217.

Bernstein, Mary (1997) CELEBARTION AND SUPPRESION: THE STATÉGISK USES OF IDENTITY BY THE LESBIAN AND GAY MOVEMENT American Journal of Sociology vol.103: 531-565.

Benhabib, Seyla (1996) DEMOCRACY AND DIFFERENCE. Princeton University Press.

Berg, Bruce L. (2004) QUALITATIVE RESEARCH METHODS. Perason

Bergmann, Solveig (2004) COLLECTIVE ORGANIZING AND CLAIM MAKING ON CHILD CARE IN NORDEN: BLURING THE BOUNDARIES BETWEEN THE INSIDE AND THE OUTSIDE Social Politics vol.11: 217-246.

Bertioa, Carl. E and Drachic, Janicke in Marsiglo eds. (1995) THE FATHERS RIGHT MOVEMENT: CONTRADICTIONS IN RETHORIC AND PRACTICE. Sage: 230 – 255.

Bertone, Chiara (2003) CLAIMS FOR CHID CARE AS STRUGGELS OVER NEEDS: COMPARING ITALIAN AND DANISH WOMEN`S ORGANIZATIONS Social Politics vol.10:229-255.

Berzin, Mabel (1997) POLITICS AND CULTURE: A LESS FISSURED TERRAIN Annual Review of Sociology Social Problems vol. 23. 361-383..

Best, Joel (1987) RHETORIC IN CLAIMSMAKING: CONSTRUCTING THE MISSING CHILDREN PROBLEM. Social Problems Vol.34: 199-121.

Best, Joel eds. (1995) IMAGE OF ISSUES. TYPIFYING CONTEMPORARY SOCIAL PROBLEMS. Alidine De Gruyter

Beveren, Nina; Magnussen, May-Linda; Wærness, Kari (2001) KONTANTSTØTTEN; EN IDEOLOGISK VENDING I FAMILIEPOLITIKKEN? Tidsskrift for velferdsforskning nr.4: 95-101.

Bhaskar, Roy (1975) A REALIST THEORY OF SCIENCE. Harvester.

Birkeland, Åsmund red. (1997) DEN MODERNE STATEN Pax

Blandhol, Sverre (1999) JURIDISK IDEOLOGI. ALF ROSS KRITIKK AV NATURRETTEN. Universitetsforlaget.:1-161.

Blair, Tony (1994) POWER, WAR, AND MELODRAMA IN THE DISCOURSES OF POLITICAL MOVEMENTS Theory and Society vol.23: 805-837.

Blee, Kathleen and Taylor, Verta (2003) SEMI-STRUCTURED INTERVIEWING IN SOCIAL MOVEMENT RESEARCH. In Klandermans and Staggenborg eds.: 92-118.

Boden, Derridere & Zimmerman, Don H. (1993) TALK & SOCIAL STRUCTURE. STUDIES IN ETHNOMETHODOLOGY AND CONVERSATIONS ANALYSIS. Polity Press

Brantdh, Berit; Bungum, Brita, Kvande; Elin red.(2005) VALGFRIHETENS TID. OMSORGSPOLITIKK FOR BARN MØTER DET FLEKSIBLE ARBEIDSLIVET. Gyldendal Akademisk

Brantdh, Berit; Bungum, Brita og Kvande, Elin (2005) VALGFRIHET I OMSORGSPOLITIKKEN. I Brantdh, Berit; Bungum, Brita, Kvande; Elin red. Gyldendal Akademisk: 11-26.

Brubaker, Rogers; Cooper, Fredrics (2000) BEYOND "IDENTITY". Theory and Society vol. 29: 1-47.

Brush, Lisa D. (2002) Changing the Subject: Gender and Welfare Regime Studies. Social Politics Oxford University press Summer 2002:161-186

Bojer, Hilde (1995) BARN OG RETTFERDIG FORDELING Tidsskrift for samfunnsforskning nr.1: 93-103.

Boyd, Susan and Young, Clarie F.L. (2002) WHO INFLUENCES FAMILY LAW REFORM? DISCOURSES ON MOTHERHOOD AND FATHERHOOD IN LEGISLATIVE REFORM DEBATES IN CANADA. Studies in Law, Politics, and Society vol 26. 43-75.

Buffonge, Gordon A.E. (2001) CULTURE AND THE POLITICAL OPPORTUNITY in Coy, Patrick eds. Edelviser Science LTD.:3-37.

Bull Strøm, Kjersti (1981) LIKESTILLING ELLER BARNES BESTE. Lov og Rett nr.2:113-114.

Buechler, Steven M. (2000) SOCIAL MOVEMENTS IN ADVANCED CAPITALISM. THE POLITICAL ECONOMY AND CULTURAL CONSTRUCTION OF SOCIAL ACTIVISM Oxford University Press.

Bunge, Mario (2004) HOW DOES IT WORK? THE SEARCH FOR EXPLANATORY MECHANISMS. Philosophy of the Social Sciences vol.34: 182-210.

Bunge, Mario (1997) MECHANISMS AND EXPLANATION. Philosophy of the Social Sciences vol.27: 410-65.

Burstein, Paul (1991) REVERSE DISCRIMINATION. CASES IN THE FEDERAL COURTS: LEGAL MOBILIZATION BY A COUNTERMOVEMENT The Sociological Quarterly vol.32. 511-528

Calhoun, Craig eds. (1994) SOCIAL THEORY AND THE POLITICS OF IDENTITY. Blackwell pub. Oxford

Carroll, William K. eds (1992) ORGANIZING DISSENT. Garamond Press, Toronto

Carroll, William; Ratner, Robert (1996a) MASTER FRAMES AND COUNTER-HEGEMONY. Canadian Sociology vol.33: 407-433.

Carroll, William; Ratner, Robert (1996b) MASTER FRAMES AND CROSS-MOVEMENT NETWORKING IN CONTEMPORARY SOCIAL MOVEMENTS. Sociological Quarterly 37: 601-625.

Christensen, Karen og Syltevik, Liv Johanne (1999) "OMSORGSFORVITRING?" ANTOLOGI OM UTFORDRINGER I VELFERDSAMFUNNET" Fagbokforlaget.

Cohen, Jean L. (1985)"STRATEGY OR IDENTITY": NEW THEORETICAL PARADIGMS AND CONTEMPORARY SOCIAL MOVEMENT RESEARCH Social Research 52:.663-716.

Clemens, Elisabeth and Minkhoff, Deborah (2004) BEYOND THE IRON LAW. RETHINKING THE PLACE OF ORGANIZATIONS IN SOCIAL MOVEMENTS RESEARCH. In Snow et.al.(2004) Blackwell pub.:155-171

Coltrane, Scott (1998) MANHOOD IN AMERICA: A CULTURAL HISTORY; POLITICS OF MASCULINITIES: MEN IN MOVEMENTS Gender and Society

Connell, Rob (1993) THE BIG PICTURE: MASCULINITY IN RECENT WORLD HISTORY. Theory and Society Vol.22: 597-623.

Crossley, Nick (2002) REPERTORIES OF CONTENTION AND TACTICAL DIVERSITY IN THE UK PSYCHIATRIC SURVIVORS MOVEMENT: THE QUESTION OF APPROPRIATION. Social Movement Studies vol.1: 47-70.

Curtis, Russel L.; Zurcher, Louis, jr. (1973) STABLE RESOURCES OF PROTEST MOVEMENTS. THE MULTI – ORGANIZATIONAL FIELD Social Forces vol.52: 53-61.

Davenport, Christian; Johnston, Hank; Muller, Carroll eds (2005) REPRESSION AND . Minnesota University Press

Dalton, Russell and Kuehler, Manfred (1990) CHALLENGING THE POLITICAL ORDER. NEW SOCIAL AND POLITICAL MOVEMENTS IN WESTERN DEMOCRATIES. Polity Press.

Della Porta, Donatella (2002) COMPARATIVE POLITICS AND SOCIAL MOVEMENTS in Klandermans and Staggenborg eds. Minnesota University Press: 286-314.

Diani, Mario and Bisan , Ivan (2004) ORGANIZATION, COALITIONS, AND MOVEMENTS Theory and Society vol.33: 281-309.

Diani, Mario (1996) LINKING MOBILIZATIONS FRAMES AND POLITICAL OPPORTUNITIES: INSIGHT FORM REGIONAL POPULICMS IN ITALY American Sociological Rewiev vol.61:1053-1069.

Diani, Mario and McAdam, Dough eds.(2003)SOCIAL MOVEMENTS AND NETWORKS: RELATIONAL APPROACHES TO COLLEKTIVE ACTION. Oxford University Press.

Doublet, David (1995) RETTSFILOSOFI. Det juridiske fakultetets skriftserie nr.60. Universitetet i Bergen

Edelmann, Marc (2001) SOCIAL MOVEMENTS: CHANGING PARADIGMS AND FORMS OG POLITICS Annual Review of Anthropology vol. 30: 285-317

Edwards, Bob and McCarthy (2004) RESOUCES AND SOCIAL MOVEMENT MOBILIZATION in Snow et.al. Blackwell Pub.: 116-150.

Eikås, Magne and Selle, Per (2000) A CONTRACT CULTURE EVEN IN SCHANDINAVIA. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003. Rapportserien nr.15

Einwohner; Rachel; Hollander, Jocelyn; Olson, Toska (2000) ENGENDERING SOCIAL MOVEMENT: CULTURAL IMAGES AND MOVEMENT DYNAMICS. Gender and Society vol.14. 679-699.

Engelstad, Fredrik red. (1999) OM MAKT TEORI OG PRAKSIS. Gyldendal akademisk

Ellingson, Stephen (1995) UNDERSTANDING THE DIALECTIC OF DISCOURSE AND COLLECTIVE RIOTING IN ANTEBELLUM CINCINNATI. American Journal of Sociology vol.101: 100-144.

Ellingsæter, AnneLise (2005) DE NYE MØDRENE OG REMORALISERING AV MODERSKAPET. Nytt norsk tidsskrift 4: 373-384.

Ellingsæter, Anne Lise (1998) DUAL BREADWINNER:PROVIDER MODELS IN THE SCANDINAVIAN WELAFARE STATES. Acta Sociologica: 59-73.

Ellingsæter, AnneLise; Leira, Arnlaug red. (2004) VELFERDSSTATEN OG FAMILIEN. Gyldendal Akademisk.

Eliasoph, Nina and Lichterman, Paul (2003) CULTURE IN INTERACTION. American Journal of Sociology vol.108.: 735-794.

Elster, Jon (1989) SOLOMONIC JUDGEMENTS Cambridge University Press

Elster, Jon (1990) LOKAL RETTFERDIGHET Nytt Norsk tidsskrift nr.4: 323-337.

Elster, Jon (1992) LOCAL JUSTICE, HOW INSTITUTIONS ALLOCATE SCARCE GOODS AND NECESSARY BURDENS. Russell Sage Foundations.

Eriksen, Erik Oddvar red. (1995) DELIBERAL POLITIKK. DEMOKRATI I TEORI OG PRAKSIS. Tano.

Eriksen; Erik Oddvar red. (1996) DET SIVILE SAMFUNN OG MODERNITETENS DIALEKTIKK. LOS-sentret

Eriksen, E. O. and Loftager, J. (1996) THE RATIONALITY OF THE WELFARE STATE Scandinavian University Press.

Emirbayer, Mustafa (1997) MANIFESTO FOR A RELATIONAL SOCIOLOGY American Journal of Sociology vol.103: 281-318.

Engelstad, Fredrik eds. (1991) SOCIAL INEQUALITY AND SOCIAL NORMS. PROCEEDINGS FROM VILHELM AUBERT MEMORIAL SYMPOSIUM 1990. Rapport ISF 91:9.

Englund, Paula (2005) EMERGING THEORIES OF CARE WORK Annual Review of Sociology vol.38 381-399

Esping – Andersen, Gøsta (1999) SOCIAL FOUNDATIONS OF POSTINDUSTRIAL ECONOMIES Oxford University Press.

Esping – Andersen, Gøsta (2005) INEQUALITY OF INCOMES AND OPPORTUNITIES. In Giddens & Diamond eds. Polity Press:8-39.

Eyermann & Jamison (1991) SOCIAL MOVEMENTS. Polity Press.

Eyermann, Ron (1984) SOCIAL MOVEMENT AND SOCIAL THEORY. Sociology vol.18.:71-83.

Evans, John H. (1997) MULTI-ORGANIZATIONAL FIELDS AND THE SOCIAL ORGANIZATION FRAME CONTENT: THE RELIGIOUS PRO-CHOICE MOVEMENT. Sociological Inquiry vol.67: 451-469.

Fantasia, Rick and Hirsch, Eric (1995) CULTURE IN REBELLION in Klandermans and Johnston eds. Minnesota University Press: 144-163

Ferree, Myrra Marx (2003) RESONANCE AND RADICALISM: FEMINIST FRAMING IN THE ABORTION DEBATES OF THE UNITED STATES AND GERMANY. American Journal of Sociology vol.109: 304-344

Ferree, Myrra Marx; Gamson, William Anthony; Gerhards; Rucht, Dieter (2002) SHAPING ABORTION DISCOURSE. DEMOCRACY AND THE PUBLIC SPHERE IN GERMANY AND THE UNITED STATES. Cambridge University Press.

Ferree, Myrra Marx (2005) SOFT REPRESENTATION: RIDICULE, AND SILENCING IN GENDER-BASED MOVEMENT. In Davenport; Johnston; Muller (eds): 138-155.

Ferree, Myrra Marx and Gamson, William (2003) FRAMES AND CLAIMS: AUTHORITY AND VOICE. In Hobson eds. Cambridge University Press: 35-64.

Fine, Gary A. (1995) PUBLIC NARRATION AND GROUP CULTURE: DISCOURING DISCOURSE IN SOCIAL MOVEMENTS in Klandermans and Johnston eds. Minnesota University Press.:127-144.

Finnmore, Martha and Sikkink, Kathryn (2001) TAKING THE STOCK: THE CONSTRUCTIVIST RESEARCH PROGRAM IN INTERNATIONAL RELATIONS AND COMPARATIVE PROGRAMS. Annual Review of Political Science vol 4.: 391-416.

Fiskin, James (1983) JUSTICE, EQUAL OPPORTUNITIES AND THE FAMILY. Yale University Press

Folgerberg, Jay eds.(1991) JOINT CUSTODY & SHARED PARENTING The Guilford Press

Foucault, Michel (1972) THE ARCHAEOLOGY OF KNOWLEDGE. Paantheon Books, New York.

Fraser, Nancy (1997) JUSTICE INTERRUPTS. CRITICAL REFLECTIONS ON THE "POSTSOCIALIST" CONDITION. Routledge

Fraser, Nancy (1995) FROM REDISTRIBUTION TO RECOGNITION? DILEMMAS OF JUSTICE IN A POSTSCOSIALIST AGE. New Left Rewiwev 212: 68-93.

Fraser, Nancy (2003) SHIFTING PARADIGMES? RECOGNITION AND REDISTRUBUTION. in Hobson eds. Oxford University Press:21-35

Føllesdal, Andreas (2001) LIKEVERD PÅ ANBUD? KAN MARKEDET SIKRE MORGENDAGENS VELFERDSSTAT? Tidsskrift for Velferdsforskning.: 135-144.

Gamson, Joshua (1997) MESSAGES OF EXLUTION: GENDER, MOVEMENTS AND SYMBOLIC BOUNDARIES Gender and Society vol.. 11 178-199.

Gamson, William A, (1975) THE STRATERGY OF SOCIAL PROTEST The Dorset Press.

Gamson, William A. (1992) TALKING POLITICS. Cambridge University Press.

Gamson , William A. (1995) CONTRUCTING SOCIAL PROTEST in Klannderman and Johnston eds. Minnesota University press.

Gamson, William and Meyer, David (1996) FRAMING POLITICAL OPPORTUNITIES in McAdam et.al . Cambridge University Press: 273-290.

Gavas, Anna (2004) DOMESTICATING MASCULINETY AND MASCULINIZING DOMESTICY IN CONTEMPORARY U.S. FATERHOOD POLITICS. Social Politics vol.1: 247-266

Gerrahards, Jurgen; Rucht, Dieter (1992) MESOMOBILIZATION:ORGANIZING AND FRAMING IN TWO PROTEST CAMPAINS IN WEST GERMANY. The American Journal of Sociology. Vol.98 s.555-596.

Giddens, Anthony (1976) NEW RULES OF SOCIOLOGICAL METODS. Hutchinsen.

Giddens, Anthony and Diamond, Patrick (2005) THE NEW EGALITARIANISM. Polity Press.

Giddens, Anthony (2005) THE THIRD WAY. THE RENEWAL OF SOCIAL DEMOCRACY. Polity Press

Goffman, E (1977) THE ARRANGEMENT BETWEEN THE SEXES Theory and Society vol.4: 301-331.

Goodwin, Jeff and Jasper, James eds (2004) RETHINKING SOCIAL MOVEMENTS: STRUCTURE, MEANING AND EMOTIONS. Roman & Littlefields Publishers.

Goodwin, Jeff and Jasper, James (2004) CAUGHT IN A WINDING, SNARLING VINE: THE STRUCTURAL BIAS OF POLITICAL PROCESS THEORY in Goodwin, Jeff and Jasper, James eds (2004): 3-31

Goldthorpe, John H. (2000) ON SOCIOLOGY NUMBERS, NARRATIVES, AND THE INTEGRATION OF RESEARCH AND THEORY Oxford University Press.

Gouldner, Alvin (1981) DOUBTS ABOUT THE USELESSNESS OF MEN AND THE MEANING OF THE CIVILIZING PROCESS. Theory and Society vol. 10: 413-418.

Gullestad, Marianne (1998) KULTUR OG HVERDAGSLIV. Universitetsforlaget.

Granovetter, Mark (1978) THRESHOLD MODEL OF COLLECTIVE BEHAVIOR. American Journal of Sociology vol.83: 1420-1443.

Hacking, Ian (2004) BETWEEN MICHAEL FOUCAULT AND ERVING GOFFMAN: BETWEEN DISCOURSE IN THE ABSTRACT FACE-TO-FACE INTERACTION. Economy and Society vol.33.:277-303.

Haga, Ånund (1991) SAMFUNN OG HANDLING. OG SAMANHENGEN MELLOM SAMFUNNSVITenskap OG PRAKTISK FILOSOFI. Universitetsforlaget.

Hagen, Roar (1999) RASJONELL SOLIDARITET. Universitetsforlaget.

Hagen, Roar (2006) NYLIBERALISMEN OG SAMFUNNSVITenskapENE. Universitetsforlaget.

- Hallett, Tim (2003) SYMBOLIC POWER AND ORGANIZATIONAL CULTURE. Sociological Theory vol.21: 128-149.
- Haugli, Trude (2003) DET MANGFOLDIGE BARNETS BESTE. I Strøm Bull o.a. red. Gyldendal akademisk: 315-326.
- Hatland, Aksel; Kuhnle, Stein; Romøren, Tor Inge (2004) DEN NORSKE VELFERDSSTATEN. Gyldendal akademisk.
- Hasefeteld, Yheskel. Rafferty, Jane and Zald Myer (1987) The Welfare State, Citizenship, and Bureaucratic Encounters. Annual Review of Sociology, Vol 13: 387-415
- Hernes, Helga Maria (1987) MEDBORGEREN I VELFERDSSTATEN. Nytt Norsk Tidsskrift: 29-36.
- Hernes, Helga Maria (2004) STATSFEMINISME. ET PERSONLIG TILBAKEBLIKK Nytt Norsk Tidsskrift: 288-295.
- Hernes, Helga Maria (1988) SCANDINAVIAN CITIZENSHIP Acta Sociologica: 199-215.
- Hillgartner & Bosk (1988) THE RISE AND FALL OF SOCIAL PROBLEMS: A PUBLIC ARENAS MODEL. American Journal of Sociology vol. 94:53-78.
- Hobson, Barbara eds. (2003) RECOGNITION STRUGGLES AND SOCIAL MOVEMENTS. Cambridge University Press.
- Hobson, Barbara eds. (2002) MAKING MEN INTO FATHERS. MEN MASculINITIES OF FATHERHOOD. Cambridge University press.
- Hobson, Barbara eds. (2000) GENDER AND CITIZENSHIP IN TRANSITION.. Routledge.
- Hobson, Barbara; Lindholm, Marika (1997) COLLECTIVE IDENTITIES, WOMENS POWER RESOURCES AND THE MAKING OF WELFARE STATES Theory and Society vol 26: 475-508.
- Holst, Catherine red. (2002) KJØNNRETTFERDIGHET. UTFORDRINGER FOR FEMINISTISK POLITIKK. Gyldendal Akademisk.

Holst, Cathrine (2002) STATS FEMINISMENS MORALSKE GRAMMATIKK i Holst red. Gyldendal Akademisk: 54-81

Honneth, Axel (2001) RECOGNITION OR REDISTRIBUTION? CHANGING PERSPECTIVES ON THE MORAL ORDER OF SOCIETY. Theory, Culture and Society 18: 43-55.

Honneth, Axel (2004) RECOGNITION AND JUSTICE. OUTLINE A THEORY OF A PLURAL THEORY OF JUSTICE. Acta Sociologica :351-364.

Honneth, Axel (2006) KAMP OM ANERKENDELSE. Hans Reitzel Forlag.

Ingher – Thallmann, Pasely, Buehler (1995). RETHINKING FATHERHOOD A MIDDLE RANGE THEORY OF FATHERS INVOLVEMENT POSTDIVORCE. in Marsiglio, William eds Sage: 57-78.

Jasper, James and Poulsen, Jane (1993) FIGHTING BACK: VULNERABILITIES, BLUNDERS, AND COUNTERMOVEMENTS BY THE TARGETS IN TREE ANIMAL RIGHT CAMPAIGNS Sociological Forum Vol.8: 639-657

Jasper, James (1997) THE ART OF MORAL PROTEST. CULTURE, BIOGRAPHY AND CREATIVITY IN SOCIAL MOVEMENTS. The University of Chicago Press

Jasper, James and Polletta, Francesca (2001) COLLECTIVE IDENTITY AND SOCIAL MOVEMENT Annual Review of Sociology vol.27: 283-305.

Jenkins, Craig J. (1983) RESOURCE MOBILIZATION THEORY AND THE STUDY OF SOCIAL MOVEMENTS. Annual Review of Sociology: 527-553.

Jenkins, Craig and Klandermans, Bert eds. (1995) THE POLITICS OF SOCIAL PROTEST. COMPARATIVE PERSPECTIVES ON STATES AND SOCIAL MOVEMENTS. Minnesota University Press

Jenks, Christopher (1990) VARIETIES OF ALTRUISM in Mansbridge eds. Chicago University Press: 54-71.

Jensen Ann-Margit (2004) HARDE FAKTA OM MYKE MENN. I Ellingsæter og Leira red. Universitetsforlaget: 201-227.

Jensen, An-Margit og Clausen, Sten-Erik (1997) BARNES FAMILIER. SAMBOERSKAP OG FORELDREBRUDD: NIBR - Rapport 21.

Johnston, Hank and Oliver, Pamela (2000) WHAT A GOOD IDEA! IDEOLOGYS AND FRAMES IN SOCIAL MOVEMENT RESEARCH. Mobilization, an International Journal vol 5. 2000: 39-54

Johnston, Hank and Oliver; Pamela (2000) REPLAY TO SNOW AND BENFORD. Mobilization. An International Journal vol 5: 61-63

Johnston, Hank and Noakes, John A. Eds (2005) FRAMES OF PROTEST. SOCIAL MOVEMENTS AND THE FRAMING PERSPECTIVE. Roaman & Littlefield Publishers, inc.

Johnston, Hank (2002) VERIFICATION AND PROOF IN FRAME AND DISCOURSE ANALYSIS.in Klandermans and Staggenborg eds, University of Minnesota press: 62-92.

Johnston and Klandermans eds (1995) SOCIAL MOVEMENTS AND CULTURE. University of Minnesota Press.

Johnston, Hank (1995) A MET HOLOGY FOR FRAME ANALYSIS: FROM DISCOURSE TO COGNITIVE SCHEMANTA in Klandermans and Johnston eds, University of Minnesota press: 217-247

Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louis (1999) DISKURSANALYSE SOM TEORI OG PRAKSIS. Roskilde Universitetsforlag.

Kaangas, Olli and Palme, Joakim (2005) SOCIAL POLICY AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE NORDIC COUNTRIES. Palgrave. Macmillian.

Kane, Anne (2000) RECONSTRUCTING CULTURE IN HISTORICAL EXPLAMATION: NARRATIVES AS CULTURAL STRUCTURE AND PRACTICE History and Theory vol.39: 311-330.

Kane (1997) THEORIZING MEANING CONSTRUCTION IN SOCIAL MOVEMENTS: SYMBOLIC STRUCTURES AND INTERPRETATION DURING THE IRISH LAND WAR, 1879-1882. Sociological Theory vol.15: .249-276.

Katto, Mikka; Hikkila, Matti; Hviden, Bjørn; Marklund, Staffan; Ploug, Niels eds. (1999) NORDIC SOCIAL POLICY. CHANGING WELFARE STATES. Routledge.

Karzenstein, Mary Fainsod and Muller, Carol McClurg (1987) THE WOMENS MOVEMENTS OF THE UNITED STATES AND THE WESTERN EUROPE. CONSCIOUSNESS, POLITICAL OPPORTUNITIES, AND PUBLIC POLICY. Temple University Press.

Kaufmann, Jason (2004) ENDOGENOUS EXPLANATION IN THE SOCIOLOGY OF CULTURE. Annual Review of Sociology 30: 335-357.

Kjeldstadli, Knut (2004) MECHANISMS, PROCESSES AND CONTEXTS International Research on Social History Vol.49:104-114.

Kjønstad, Asbjørn (2000) LOV OG RETT. Gyldendal

Kildal, Nanna (1998) VELFERD OG ARBEIDSPLIKT. OM ARBEIDSLINJENS BEGRUNNELSE. Tidsskrift for velferdsforskning. Nr.1.: 20-36.

King, Garry; Keohane, Robert O.; Vebra, Sidney (1994) DESIGNING SOCIAL INQUIRY. SCIENTIFIC INTERFERENCE IN QUALITY RESEARCH. Princeton University Press.

Klandermans, Bert (1989) ORGANIZING FOR CHANGE: SOCIAL MOVEMENTS ORGANIZATIONS FOR CHANGE ACROSS CULTURES. Jai Press.

Klandermans, Bert and Staggenborg, Suzanne (2002) METHODS OF SOCIAL MOVEMENTS. Minnesota University Press. 3-357.

Klandermans, Bert (1984) MOBILIZATION AND PARTICIPATION: SOCIAL-PSYCHOLOGICAL EXPANSIONS OF RESOURCE MOBILIZATION THEORY. American Sociological Review vol.49: 583-600

Kuhnle, Stein og Hjort, Sverre E. (2004) THE DEVELOPMENTAL WELFARE STATE IN SCANDINAVIA. United Nations Research Institute.

Kuhnle, Stein (1992) PERSPEKTIV PÅ VELFERDSSTATEN / STEIN KUHNLE Nordisk sosialt arbeid: 3-18.

Kuhnle, Stein (2001) DEN NORSKE VELFERDSSTATEN / Aksel Hatland, Stein Kuhnle, Tor Inge Romøren (red.): Gyldendal akademisk.

Kuriki-Suonio, Kirsti (2000) JOINT CUSTODY AS AN INTERPRETATION OF THE BEST INTEREST OF THE CHILD IN CRITICAL AND COMPARATIVE PERSPECTIVE. International Journal of Law, Policy, and Family vol.14: 183-205.

Koopmans, Ruud (2003) A FAILED REVOLUTION BUT WORTHY A CAUSE Mobilization an International Journal vol.8:116-119.

Koopmans, Ruud (2004) POLITICAL OPPORTUNITIES. STRUCTURE. SOME SPLITTING BALANCE THE LUMPING. In Godwin and Jasper Roman & Littelfield: 61-75.

Koopmans, Ruud and Stratham, Paul (2001) ETHNIC AND CIVIC CONCEPTIONS OF NATIONHOOD AND THE DIFFERENTIAL SUCCESS OF THE EXTREME RIGHT IN GERMANY AND ITALY in "PASSIONATE POLITICS" University Of Chicago Press 2001:225-251

Koopmans, Ruud (2005): THE MISSING LINK BETWEEN AGENCY AND STRUCTURE: OUTLINE AN EVOLUTIONARY APPROACH TO SOCIAL MOVEMENT. Mobilization An International Journal 10(1):19-33

Koopmans, Ruud and Olzak, Suzan (2004) DISCURSIVE OPPORTUNITIES AND RIGHT- WING VIOLENCE IN GERMANY American Journal of Sociology vol. 110: 198-230.

Koopmans, Ruud (2001) RETHINKING OPPORTUNITIES. STRUCTURE. SOME SPLITTING BALANCE THE LUMPING. In Jasper, Godwin, Polletta eds.: 61-73.

Lamont, Michele and Molnar, Virag (2002) THE STUDY OF BOUNDARIES IN SOCIAL SCIENCES Annual Review of Sociology 28: 167-195.

Lamont and Thvont eds. (2000) RETHINKING COMPARATIVE CULTURAL SOCIOLOGY. Cambridge University press.

Larna, Enrique; Johnson; Hank and Gusefield, Joseph (1994) NEW SOCIAL MOVEMENTS. FROM IDEOLOGY TO IDENTITY. Temple University Press

Lichbach, Mark (2005) HOW TO ORGANIZE YOUR MECHANISMS. In Davenport; Johnston; Muller eds. Repression and Mobilization. University of Minnesota Press:227-245.

Lichterhann, Paul (1996) THE SEARCH FOR POLITICAL COMMUNITY. Cambridge University Press.

Lister, Ruth (2003) CITIZENSHIP. FEMINISTS PERSPEKTIVES. New York University Press.

Lafferty, William M. (1986) DEN SOSIALDEMOKRATISKE STAT Nytt Norsk tidsskrift nr.2: 23-37.

Leira, Arnulf (1998) CARING AS SOCIAL RIGHT: CASH FOR CHILD CARE AND DADDY LEAVE. Social Politics 5: 362-78.

Leira, Arnulf og Ellingsæter, Anne Lise (2004) VELFERDSSTATEN OG FAMILIEN i Ellingsæter, Leira red.: 13-36

Leira, Arnulf (2004) OMSORGSSTATEN OG FAMILIEN. I i Ellingsæter, Leira eds.: 67-95.

Lødrup Peter (2003) Tidsskrift For familierett, arverett, og barnettslige spørsmål Nr. 2 . Gyldendal

Lødrup, Peter (2003) NOEN FARSKAPSSPØRSMÅL – BIOLOGIENS SEIER I NORSK RETT De Lege. Juridiska Fakulteten årbok (Uppsala) 2003: 189-207.

Lorentzen, Håkon (1994) MORALDANNENDE FELLESSKAP Nytt Norsk tidsskrift nr.1:38-51.

Lorentzen, Håkon og Hoaas, Krister (2000) OFFENTLIG STYRING AV FRIVILLIGE ORGANISASJONER LOS -sentret Rapport 13:2000

Lowe, Brian M, (2002). HEARTS AND MINDS: ANALYZING MORAL VOCABULARITIES IN QUALITATIVE STUDIES. Qualitative Sociology vol 25.no.1

Løchen, Yngvar (1996) FORVITTRING OG FELLESSKAP i Eriksen, E.O. red. Los-sentret

Lægereid, Per (1996) MODERNISERING OG ADMINISTRATIVE REFORMER i Eriksen, Erik Oddvar red. LOS-sentret.

Manbridge, Jane and Morris, Aldon eds. (2001) OPPOSITIONAL CONSCIOUSNESS. The University of Chicago Press.

Mandbridge, Jane (2001) THE MAKING OF OPPORTONONAL CONNSICOUSNESS in Manbridge, Jane and Morris, Aldon eds The University of Chicago Press: 1-20.

Mandbridge, Jane (2001) COMLICITING OPPOSITIONAL CONNSICOUSNESS in Manbridge, Jane and Morris, Aldon eds The University of Chicago Press: 238-265.

Mandbridge, Jane eds. (1990) BEYOND SELF – INTEREST The University of Chigago Press.

Marsiglo, William (1995) FATHERHOOD.CONTEMORARY THEORY, RECEARCH, AND SOCIAL POLICY.Sage Publications.

Martiniussen, Willy (1988) SOLIDARITETENS GRENSER. Universitetsforlaget

Martiniussen, Willy (1993) VELFERDSFELLESSKAP. MEDVIRKNING OG SOLIDARITET I NÆRMILJØ, YRKESLIV OG POLITIKK. Allforsk AVH

Maxwell, Joseph A. (2005) QUALITATIVE RESEARCH DESIGN. AN INTERACTIVE APPROACH Applaid Social Reserach Methods Series vol.41. Sage Publications.

McAdam, Doug (1982) POLITICAL PROSESS AND DEVELOPMENT OF BLACK INSURGENRY. University of Chigago Press.

McAdam; Dough (2003) EEHH, WHAT`S UP WITH DOC? CLARYFYRING THE PROGRAM. Mobilization an International Journal 126-134.

McAdam, Dough (1996) CONCEPTUAL ORGINS, CURRENT PROBLEMS, FUTURE DIRECTIONS in McAdam et.al. red. Cambridge University Press:23-41.

McAdam, Dough; McCrthy, John; Zald, Mayer N. Eds. (1996) COMPERATIVE PERSPEKTIVES ON SOCIAL MOVEMENTS. POLITICAL OPPORTUNITIES, MOBILIZING STRUCTURES, AND CULTURAL FRAMINGS. Cambridge Universitys Press.

McAdam, Tarrow; Tilly (1996) TO MAP CONTENTIOUS POLITICS. Mobilization an International Journal: 17-34.

McAdam, Tilly, Tarrow (2001) DYNAMICS OF CONTENTION. Cambridge University Press.

McAdam, Dough (1995) CULTURE AND SOCIAL MOVEMENTS in Larra et.al Temple University Press:36-58

McCarthy, John D. (1996) CONSTRAINTS AND OPPORTUNITIES IN ADOPTING, ADAPTING, AND INVENTING in McAdam et.al Cambridge University Press:141-152.

McCarthy, John D; Smith, John.; Zald, Mayer (1996) ACCESSING PUBLIC, MEDIA, ELECTORAL, AND THE GENERATION OF COLLECTIVE ACTION FRAMES: THEORETICAL AND EMPIRICAL EXERCISES IN MEANING CONSTRUCTION. In McAdam et.al Cambridge University Press.: 291-312.

McFarland, Daniel (2004) RESISTANCE AS A SOCIAL DRAMA: A STUDY OF CHANGE-ORIENTED ENCOUNTERS. American Journal of Sociology vol.109:1249-1318.

McLean, Paul D. (1998) A FRAME ANALYSIS OF FAVOUR IN SEEKING IN THE RENAISSANCE: AGENCY, NETWORKS AND POLITICAL CULTURE American Journal of Sociology vol.14: 51-91.

Messner, M.A. (1997) POLITICS OF MASCULINITIES. MEN IN MOVEMENTS. Sage Publications.

Messner, Michael (1998) THE LIMITS OF THE "MALE ROLE SEX ROLE": AN ANALYSIS OF THE MEN'S LIBERATION AND MEN'S RIGHTS MOVEMENT DISCOURSE Gender and Society vol.12:255-276.

Melucci, Alberto (1996) CHALLENGING CODES. COLLECTIVE ACTION IN THE INFORMATION AGE. Cambridge University Press.

Merton, Robert (1976) SOCIOLOGICAL AMBIVALENCE AND OTHER ESSAYS. The Free Press.

Merton, Robert (1986) ON SOCIAL STRUCTURE AND SIENCE. The University of Chicago Press

Meyer, Davis . And Staggenborg, Suzanne (1996) MOVMENTS, CONTERMOVMENTS, AND THE STRUCTURE OF POLITICAL OPPORTUNITY American Journal of Socilogy vol.101 s.1628-1660.

Myer, David. A; Minkhoff; Deborha (2004) CONCEPTUAIZING POLITICAL OPPORTUNITIES. Social Forces vol.52: 1457-1489.

Meyer, David (2004) PROTEST AND POLLITICAL OPPORTUNITIES Annual Review of Sociology vol30: 125-145.

Meyer, David and Minkhoff, Deborah (2004) CONCEPTUALIZING POLITICAL OPPORTUNITES. Social Forces 82: 1457-1492.

Meyer, David; Whittier, Nancy, Robnett, Belinda eds. (2002) IDENTITY, CULTURE AND THE STATE. Oxford University Press

Meyer, David; Jenness, Valerie; Ingham, Helen 2005 ROUTIN THE OPPOSITION. SOCIAL MOVEMENTS, PUBLICK POLITICS AND DEMOCRATCY. University of Minnesota Press.

Miljeteig, Per (2002) KONVENSJONEN OM BARNETS RETTIGHETER: RETORIKK OG REALITETER. Mennesker & Rettigheter :10-25.

Mohr, John W. (1998) MEASURING MEANING STRUCTURE. Annual Review og Sociology vol. 24 s.345-370.

Moller Okin, Susan (1989) JUSTICE, GENDER AND THE FAMILY. Harper Collins Publichers.

Moonken, Robert (1975) CHILD CUSTODY ADJUCATIN: JUDICAL FUNCTIONS IN THE FACE OF INDERTERMINACY. Law and Contporary Problems: 226-293.

Morris, Aldon & Muller, Carol McClugh (1992) FRONTIERS IN SOCIAL MOVEMENT THEORY. Yale University Press.

Morris, Aldon and Brain, Naomi (2001) SOCIAL MOVEMENTS AND OPPOSITIONAL CONSCIOUSNESS. In Mandbridge and Morris eds.:20-38

Mooeny Patrick H. and Scott A. Hunt (1996) REPERTOIRE OF INTERPRETATIONS: Master Frames and ideological Continuity in U.S: Agrarian Mobilization. The Sociological Quarterly 1996 vol 37:177-197.

Nordby, Trond (1990) "VELFERDSSTATEN" OG "DEN SOSIALDEMOKRATISKE STAT"- NORSKE MYTER I HISTORISK LYS. Sosiologi i dag nr.4: 89-106.

NOU 1998:17 BARNEFORDELINGSSAKER –AVGJØRELSESGRAN - SAKSBEHANDLINGER OG DELT BOSTED. Oslo

NOU 1993: LEVEKÅR I NORGE ER GRASET GRØNT FOR ALLE? Oslo.

NOU1995: 2: PAPPA KOM HJEM. Oslo

Oberchall, Anthony (1993) SOCIAL MOVEMENTS. IDEOLOGY, INTERESTS, AND IDENTITIES Transaction Publishers.

Ot.prp. 56 (1997-1998) LOV OM KONTANTSTØTTE. Oslo.

Ot.prp. nr.56 (1996-97) OM LOV OM ENDRINGER I LOV 8.APRIL 1981 NR. 7. OM BARN OG FORELDRE (BARNELOVA). Oslo

Ot.prp. nr. 43 (2000-2001) OM LOV OM ENDRINGER I BARNELOVA, FORSKOTTNINGSLOVEN OG ENKELTE ANDRE LOVER Oslo

Ot.prp.nr.77 (2000-2001) OM LOV OM ENDRINGER I LIKESTILLINGSLOVEN m.v.Oslo

Ot.prp.nr.9 (2002-2003) OM LOV OM ENDRINGER I LOV 17.JULI 1992 NR.100 OM BARNEVERN TJENESTER. Oslo

Ot.prp.nr 76 (2002-2003) LOV OM ENDRINGER I LOV 5.MAI 1995 NR.19 OM BARNEHAGER. Oslo

Ot.prp.nr 29 (2001-2003) OM ENDRINGER I BARNELOVEN m.v. Oslo

Oliver, Pamela and Meyers Daniel (2003) THE COEVOLUTION OF SOCIAL MOVEMENT Mobilization an International Journal 8:1-25.

Oliver, Pamela and Johnston (2000) WHAT A GOOD IDEA! IDEOLOGY AND FRAMES IN SOCIAL MOVEMENT RESEARCH Mobilization an International Journal vol.5: 37-54.

Olzak, Susan; Uhrig, Noah (2001) THE ECOLOGY OF TACTICAL OVERLAP American Sociological Review vol 66. 694-717.

Olivier, Pamela; Myers, Daniel (1999) HOW EVENTS ENTER THE SPERE: CONFLICT, LOCATION, AND SPONSORSHIP IN LOCAL CORERAGE OF PUBLIC EVENTS Ther American Jouranal of Sociology vol.105: 38-87.

Opdal; Paul Martin (2002) BARNERETTIGHETENE. Mennesker & rettigheter nr.4:2-10.

Opdal, Paul martin (2002) BARNET ET MENNESKE UTEN KRAV PÅ FULL MENNESKERETT? Barn ¾:26-39.

Phillips, Anne (1999) WHICH EQUALITY MATTER? Polity Press

Platt, Gerald. M. and Williams, Ryhs H. (2002) IDEOLOGICAL LANGUAGE AND SOCIAL MOVEMENTS MOBILIZATION: A SOCIOLOLINGUISTIC ANALYSIS OF SEGREGATIONISTS IDEOLOGIES. Sociological Theory vol. 20: 328-358.

Polletta, Franchsca (1998) "IT WAS LIKE A FEVER?" NARRATIVE AND IDENTITY IN SOCIAL PROTEST. Social Problems vol 45: 85-114.

Polletta, Franceca (1997) CULTURE AND IT`S DICKONTENTS: Reacent Teorizing on the Cultural Dimention of Protest. Sociological Inquiry Vol.67 no.4 p. 431-450.

Polletta, Francecka (2002) CULTURE IS NOT IN YOUR HEAD In Goodwin and Jasper eds.: 97-110.

Potter, Jonathan and Wetherell, Margareth (1987) DISCORSE AND SOCIAL PSYKOLOGY. Sage Publications.

Rawls, John (1985) JUSTICE AS FAIRNESS:POLITICAL NOT METASPYSICAL. Philosophy and Public Affairs. Vol .14: 223-251.

Rawels, John (1971) A THEORY OF JUSTICE. Oxford University Press..

Ragin, Charles; Becker, Howard (1992) WHAT IS A CASE? EXPLORING THE FOUNDATIONS OF SOCIAL INQUIRY Cambridge University Press.

Ragin, Charles (1994) CONSTRUCTING SOCIAL RESEARCH Pine Forge Press

Rios, Diego (2004) MECHANISTIC EXPLANATIONS IN THE SOCIAL SCIENCES. Current Sociology vol.52: 75-89.

Risman, Barbara, J. (1986) CAN MEN "MOTHERS"? LIFE AS A SINGLE FATHER Family Relations vol.35: 95-102

Rucht, Dieter (1990) THE STRATEGY AND ACTION REPERTOIRES OF NEW MOVEMENTS in Dalton & Kuhler eds. Oxford University Press:156-179

Rucht, Dieter (2004) MOVEMENTS ALLIES, ADVERSARIES, AND THIRD PARTIES in. Snow; Soule; Kriesi eds.:197-217.

Ros, van der Janneke (1998) FRA STATSFEMINISME OG STATSFEMINISTER TIL FEMOKRATER. Kvinneforskning nr.3/4:27-37.

Rothstein, Bo (2004) FRÅN REFORMBYRÅKRATIER TILL IDEOLOGISKA STATSAPPARATER Nytt Norsk Tidsskrift 3/4:295-306.

Rothstein, Bo (1996) THE MORAL LOGIC OF THE UNIVERSAL WELFARE STATE In Eriksen E.O and Loftager, J. Eds:98-116

Rothstein, Bo (1994) STATENS NØYTARLITET OCH FRÅGAN OM DET GODA LIVET i Eriksen E. O. red. Tano: 124-150.

Ryan, Barbara (1992) FEMINISM AND THE WOMAN'S MOVEMENT. DYNAMICS OF CHANGE IN SOCIAL MOVEMENT IDEOLOGY AND ACTIVISM. Routledge.

Sandberg, Kirsten (1990) BARNETS BESTE: OM BARNEFORDELING, RETTSPRAKSIS OG RETTFERDIGHET. Ad Notam Gyldendal.

Schaller, Shelly, Piper; Cristine (2001) SOCIAL EXCLUSION AND THE WELFARE OF CHILD. Journal of Law and Society Oxford University Press 28 nr.3.

- Schiratzki, Johanna (2001) BARNETS BASTA MALLAN RATTIGHETER OCH SKYLDIGHETER. Det juridiske fakultets skriftserie (Tromsø) nr.46: 2-12.
- Selznick, Philip (1992) THE MORAL COMMONWEALTH. SOCIAL THEORY AND THE PROMISE OF COMMUNITY. University of California Press.
- Sewell; William Jr. (1992) A THEORY OF STRUCTURE. DUALITY , AGENCY AND TRANSFORMATION. American Journal of Sociology vo..98: 1-29.
- Siim, Birte (2000) GENDER AND CITIZENSHIP. POLITICS AND AGENCY IN FRANCE, BRITAN AND DENMARK. Cambridge University Press.
- Skevik, Anne (2004) FAR, FORSØRGER OG FATTIG? ØKONOMISKE PROBLEMER BLANT NORSKE SAMVÆRSFEDRE Tidsskrift for Velferdsforskning vol.7:2-16.
- Slagstad, Rune (1994) FEMINISMEN SOM NORMATIV TEORI. Nytt Norsk tidsskrift nr.1:49-60.
- Slagstad, Rune (2004) SKANDINAVISK SEINMODERNISME Nytt Norsk Tidsskrift Nr.3/4: 227-237.
- Slagstad, Rune (1987) RETT OG POLITIKK. Universitetsforlaget.
- Smart, Carol (2004)EQUAL SHARES:RIGHTS FOR FATHERS OR RECOGNITION FOR CHILDREN? Critical Social Policy vol.24: 484 – 503
- Smilde, David (2005) A QUALITATIVE COMPARATIVE ANALYSIS OF CONVERSION TO VENEZUELIAN EVANGELICALISM: HOW NETWORK MATTER. American Journal of Sociology vol. 111: 757-796.
- Smith, Lucy og Lødrup, Peter (2004) BARN OG FORELDRE. Gyldendal akademisk.
- Snow, Soule & Kriesi (2004) THE BLACKWELL COMPANION TO SOCIAL MOVEMENTS. Blackwell Publishing.
- Skevik, Anne (2004) FAR, FORSØRGER OG FATTIG? ØKONOMISKE PROBLEMER BLANT NORSKE SAMVÆRSFEDRE. Tidsskrift for velferdsforskning vol.7:2-16
- Smith, Lucy (1980) FORELDREMYNDIGHET OG BARNERETT. Universitetsforlaget

Smith, Lucy; Lødrup, Peter (2004) BARN OG FORELDERE. Gyldendal akademisk.

Smith, Lucy (2005) BARNETS BESTE OG BARNETS UTTALERETT. Familierett, arverett og barnerettsspørsmål

Smith, Phillip eds. (1998) THE NEW AMERICAN CULTURAL SOCIOLOGY Cambridge University Press.

Snow, David; Rocheford E. Burke; Worden, Seven K.; Benford, Robert (1986) FRAMING ALIGEMENT PROSES, MICROMOBILIZATION AND MOVEMENT PARTICIPATION. American Sociological Review vol.51: 464-481.

Snow, David and Benford, Robert (1988) IDEOLOGY, FRAME RECONANCE AND PARTICIPANT MOBILIZATION International Social movement Research vol.1: 197-217.

Snow, David and Benford, Robert (1992) MASTER FRAME AND CYCLES OF PROTEST in Muller and Morris eds. Yale University Press:133-155.

Staggenborg, Suzanne 1998 GENDER, FAMILY AND SOCIALE MOVEMENTS. Pine Forge Press

Staggnborg, Suzanne (1998)SOCIAL MOVEMENT COMMUNITIES AND CYCLES OF PROTEST: THE EMEGRANCE AND MAINTANCE OF A LOCAL WOMANS MOVEMENT. Social Problems vol.45: 185-204.

Staggenborg, Susanne (2003) THE MESO IN SOCIAL MOVEMENT RESEARCH in Meyer; Wittihier; Robnett eds. Oxford University Press: 124-140.

Staggenborg, Susanne (1989)ORGANIZATIONL AND ENVIROMENTAL INFLUENSES ON THE DEVELOPEMENT OF THE PRO CHOISE MOVEMENT. Social Forces vol.68:204-240.

Strang, David and Meyer; John (1993) INSTITUTIONAL CONDITION OF DIFFUTION Theory and Society vol.22: 487-511..

Steinberg, Marc W (2003) TOWARD A MORE DIALOGIC ANALYSIS OF SOCIAL MOVEMENT CULTURE in Meyer,;Whittier; Robnett eds.Oxford University Press.

Steinberg, Marc W. (1993) RETHINKING IDEOLOGY: A DIALOGUE WITH FINE AND SANDSRUM FROM A DIALOGIC PERSPECTIVE Sociological Theory vol 11: 314-320

Steinberg, Marc. W (1998) TILTING THE FRAME: CONSIDERATION ON COLLECTIVE ACTION FRAMING FROM A DISCURSIVE TURN Theory and Society vol. 27: 845-872.

Stjernø, Steinar (1992) TRAITS AND TRENDS OF NORWEGIAN SOCIAL POLICY A FARWELL TO UNIVERSIALISM AND REDISTRIBUTION. Nksh-notat nr.92:2

Strøm Bull, Kjersti; Hagstrøm, Viggo; Tjomsland, Steinar (2001) BONUS PATER FAMILIAS. FESTSKRIFT TIL PETER LØDRUP 70.ÅR. Gyldendal akademisk.

St. meld.nr.29 (2002-2003) OM FAMILIEN – FORPLIKTENDE SAMLIV OG FORELDRESKAP.

St.prp. 53 (1997-98) INNFORING AV KONTANTSTØTTE TIL SMÅBARNFORELDRE.

Steensbergen, Bart Van 1994. THE CODITION OF CITIZENSHIP. Sage Publ. London, Thousand Oaks New Dehli

Stryker, Sheldon; Owens, Timothy j.; Whithe, Robert W. (2000) SELF, IDENTITY, AND SOCIAL MOVEMENTS. University of Minnesota Press.

Strøm Bull, Kirsti; Hagstrøm, Viggo; Tjomsland, Steinar (2002) BONUS PATER FAMILIAS. FESTSKRIFT TIL PETER LØDRUP 70 ÅR. Gyldendal Akademisk.

Skirbekk, Gunnar (1996) DEI ULIKE VERDISFÆRAR I MODERNE SAMFUNN I Eriksen; Erik Oddvar red.Los-sentret.

Somers, Margaret (1994) THE NARRATIVE CONSTITUTION OF IDENTITY: ARELATIONAL AND NETWORK APPROACH Theory and Society Vol. 23 No.5; 605-649.

Somers, Margaret (1993) CITIZENSHIP AND THE PLACE OF PUBLIC SPERE: LAW, COMMUNITY, AND POLITICAL CULTURE IN THE TRANSSISTION TO DEMOCRATCY American Sociological Rewiew vol.58: .587-620.

Soule, Sarah (1997) THE STUDENT DIVESTMENT MOVEMENT IN THE UNITED STATES AND TACTICAL DIFFUTION: THR SHANTYTOWNS PROTEST Social Forces vol.75: 855-883.

Svensson/Pyllkanen/Niemi-Kiselainen (2004) NORDIC EQUALITY AT A CROSSROADS. FEMINIST STUDIES COPING WITH DIFFERNSE Ashgate.

Swidler, Ann (1986) CULTURE IN ACTION:SYMBOLS AND STRATERGIES. American Sociological Review vol.51: 273-286.

Swidler, Ann; Arditi, Jorge (1994) THE NEW SOCIOLOGY OF KNOWLEDGE. Annual Review of Sociology. Vol. 20: 305-329

Swider, Ann (1986) CULTURE IN ACTION:SYMBOLS AND STRATERGIES American Sociological Review vol.51 s.237-286

Swidler;Ann (1995) THE POLITICS OF SOCIAL PROTEST. COMARATIVE PERSPECTIVES ON STATES AND SOCIAL MOVEMENTS. In Jenkins, Craig and Klandermanns, Bert eds. Minnesota University Press: 25-41.

Tarrow, Sidney (1998) POWER IN MOVEMENTS. SOCIAL MOVEMENTS AND CONTENTINTIOUS POLITICS. Cambridge University Press.

Tarrow, Sidney (1988) NATIONAL POLITICS AND COLLECTIVE ACTION: RECENT THEORY AND RESEARCH IN WESTERN EUROPE AND UNITED STATES. Annual Review of Sociology vol 14. 421-440.

Tarrow, Sidney (1998) POWER IN MOVEMENTS. SOCIAL MOVEMENTS AND CONTENIOUS POLITICS. Cambridge University Press s.1-263.

Tarrow, Sidney (1196) STATES AND OPPORTUNITIES: THE POLITICAAL STRUCURING OF SOCIAL MOVEMENTS. In McAdam et.al:41-62.

Taylor, Verta (2000) MOB ILIZATION FOR CHANGE IN A SOCIAL MOVEMENT SOCIETY Contemp. Sociology vol.29: 219-230.

Taylor, Verta and Whittier, Nancy (1992) COLLECTIVE IDENTITY IN SOCIAL MOVEMENTS COMMUNITIES in Morris and Muller eds.

Taylor, Verta; Whittier, Nancy (1998) GUEST EDITORS INTORDUCTIONS: SPECIAL ISSUE ON GENDER AND SOCIAL MOVEMENTS:PART 1. Gender and Society vol.12. 622-625.

Taylor, Verta (1999) GENDER AND SOCIAL MOVEMENTS. GENDER PROCESSES IN WOMAN`S SELF – HELP MOVEMENTS Gender and Society Vol. 13: 8-33.

Tilly, Charles (2005) s. 211-226 In: REPRESSION AND MOBILIZATION (Davenport, Johnston; Muller eds.) University Of Minnesota Press

Tilly, Charles (2001) MECHANISM IN POLITICAL PROSESSES Annual Rewiev of Political Sience vol.4 s21-41.

Tilly, Charles (1978) FROM MOBILIZATION TO REVELUTION. Addison Wesley.

Tilly, Charles (2004) SOCIAL BOUNDARY MECHANISMS. Philosophy of the Social Sciences vol.34: 211-236.

Tilly, Charles (1998) SOCIAL MOVEMENTS AND ALL SORTS OF OTHER POLITICAL INTERACTIONS: Theory and Society vol.27 453-480.

Touriane, Alain (2002) THE INPRORTANCE OF SOCIAL MOVEMENTS. Social Movements Studies vol.1: 89-96.

Touriane, Alain (2001) BEYOUND NEOLIBERALISM Polity Press.

Touriane, Alain (2000) CAN WE LIVE TOGETHER? EQUALITY AND DIFFERNCE Polity Press

Torgersen, Ulf (1996) BELØNNING - BEHOV - NYTTE. TILDELINGSORDNINGER. Tano Achehoug

Torgersen, Ulf (1999) DISKRIMINERING OG OFFENTLIGE TILTAK. Nova skriftserie 5/99

Useem, Bert (1998)BREAKDOWN THEORIES OF COLLECTIVE ACTION Annual Reveiw of Sociology 24: 215-238.

Useem, Bert and Zald, Meyer (1987) MOVEMENT AND CONTINGENT MOVEMENT INTERACTION in. Zald and McCarthy eds. Transaction. Pub.:24-271.

Weber, Max (1983) ØKONOMI OCH SAMHÄLLE Lund.

Westby, David. L. (2005) STRATEGIC IMPERATIVE, IDEOLOGY, AND FRAMES. In Johnstone and Noaks eds. Frames of Protest. Roman & Littlefield: 217-237.

Whittier, Nancy (1997) POLITICAL GENERATIONS, MICRO-COHORTS, AND THE TRANSFORMATION OF SOCIAL MOVEMENTS American Sociological Review vol. 62. 760-778.

Whittier, Nancy (2003) MEANING AND STRUCTURE IN SOCIAL MOVEMENTS In Meyer; Whittier; Robnett eds. Oxford University Press: 289-309.

Whittier, Nancy (2004) THE CONSEQUENCES OF SOCIAL MOVEMENTS FOR EACH OTHER in Snow et.al Blackwell Publ.:531-551.

Weinberg, Darian eds. (2002) QUALITATIVE RESEARCH METHODS. Blackwell Publishers Ltd.

Williams, Gwyneth and Williams Ryhs H. (1995) “ ALL WE WANT IS EQUALITY”: RETHORICAL FRAMING IN THE FATHERS RIGHT MOVEMENT. Social Problems:191-212.

Williams; Ryhs H. and Benford, Robert D. (2000) TWO FACES OF COLLECTIVE ACTION FRAME. A THEORETICAL CONSIDERATION. Current Perspectives in Social Theory vol. 20: 127 – 151.

Williams, Ryhs (1995) CONSTRUCTING THE PUBLIC GOODS: SOCIAL MOVEMENTS AND CULTURAL RESOURCES Social Problems vol.42.:124-144.

Young, Iris Marion (2000) INCLUSION AND DEMOCRACY. Oxford University Press

Zald, Meyer and Ash, Robert (1966) SOCIAL MOVEMENT ORGANIZATIONS: GROWTH, DECAY AND CHANGE Social Forces vol.44: 327-341.

Zald and McCarthy (1987) SOCIAL MOVEMENT IN AN ORGANIZATION SOCIETY Transaction Pub.

Zald, Mayer (1996) CULTURE, IDEOLOGY AND STRATEGIC FRAMING In. McAdam et.al: 261-275.

Zald, Meyer (2000) IDEOLOGIC STRUCTURED ACTION Mobilization an International Journal: 1-16.

Østerberg, Dag (1998) KULTURSTUDIER, KULTURFORSTÅELSE, KULTURBRYTNING, KULTURPOLITIKK. Kulturstudier nr.1. Program for kulturstudier. Norges Forskningsråd: 27-46.

Østerberg, Dag (1997) SOSIALDEMOKRATIETS VELFERDSPOLITIKK i Birkeland red. Pax: 231-257.

Alle referanser i oppgaven er oppgitt.

Antall ord i oppgaven: 50 714